
TOMKA ÁGOSTON S. J.

HÁROM NAP A MANRÉZÁBAN

LELKIGYAKORLATOS KONFERENCIÁK

VAN ISTEN. — AZ ÉRTELMES TEREMTMÉNYEK CÉLJA. — AZ ÉRTEL-
METLEN TEREMTMÉNYEK CÉLJA. — A BŰN FAJAI. — A LESZÁRMA-
ZÁSI ELMÉLET. — A BŰN ROSSZASÁGA. — VAN POKOL. — A KOR-
SZELLEM BŰNEI. — A HALÁL. — EGY-KÉT SZÓ AZ EMBERI LÉLEK-
RŐL. — A MEGVÁLTÓ. — A TÉKOZLÓ FIÚ. — AZ OLTÁRISZENTSÉG.
— A KERESZT. — ISTEN ORSZÁGA.

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST, VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

HÁROM NAP A MANRÉZÁBAN

LELKIGYAKORLATOS KONFERENCIÁK

IRTA:

TOMKA ÁGOSTON S. J.

7/1933

Imprimi potest.

Budapestini, die 5. Februarii 1933.

Franciscus Biró S. J.
Praep. Prov. Hung.

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
censor dioecesanus.

Nr. 413.

Imprimatur.

Strigonii, die 13. Februarii 1933.

Dr. Julius Machovich
vic. gen.

*A Magyarok Nagyasszonyának
gyermeki hódolata csekélyke jeléül*

*alázattal ajánlja
a SZERZŐ.*

Előszó.

1928 júliusa óta gyakran jelennek meg napilapjainkban hírek és értesítések a Manrézával kapcsolatban. A Manréza lelkigyakorlatos ház Budapesten a Zugligetben, Labanc-ut 57 sz. alatt. Fáradt vagy kereső lelkű férfiak látogatnak el a Manrézába, hogy ott 3 nap alatt kételyeik megoldását megtalálják, lelki fáradtságukat kipihenjék, belső diszharmonijukat összehangosítsák és megtalálják sok és súlyos kérdésükre a feleletet, hogy nyugtalanságuk boldog nyugalommá változzék át.

1929—30-ban nekem is alkalmam nyílt a Manrézában több száz férfinak e munkájában segítségére lenni. Többen és ismételten megkértek akkor, hogy előadásaimat adjam ki. Mikor most e kéréseknek engedve előadásaimat közre adom, teszem azt avval az őszinte kívánsággal, hogy bár lenne e könyv is egy kalapácsütés abban az óriási reorganizációs munkában, melynek kezdetéhez elérkeztünk.

Szeged, 1932. november 24.

TOMKA ÁGOSTON.

A Szentírási idézetek rövidítéseinek jegyzéke.

Az előadások folyamán gyakran idézem a Szentírást, stíláriis okokból és hogy a száraz szövegmagyarázatokat elkerüljem, rendesen a latin szövegnek adom szabad, de mindig értelem szerint hű fordítását. A Szentírási helyek megjelölésénél az alábbi rövidítések fordulnak elő:

Ap. csel.	Apostolok cselekedetei.
Apok.	Apokalipsis, Titkos jelenések Könyve.
Filip.	szt. Pál apostol levele a Filippiekhez.
Iz.	Izaiás próféta könyve.
Ján.	szt. János apostol Evangeliuma.
Jób.	Jób könyve.
Kir. IV.	A Királyok negyedik Könyve.
Kor. I.	szt. Pál apostol első levele a Korinthusiakhoz.
Lk.	szt. Lukács Evangeliuma.
Mk.	szt. Márk Evangeliuma.
Mt.	szt. Máté Evangeliuma.
Móz. I.	Mózes első könyve.
Móz. II.	Mózes második könyve.
Zs.	A Zsoltárok Könyve.
Zsid.	szt. Pál apostol levele a zsidókhoz.

Az idézetek első helyen szereplő arabs száma (utána vesszővel), jelenti a szentírási idézet fejezetszámát, a második helyen szereplő számok (mögöttük ponttal), jelentik a verseket. Tehát pl. Iz. 60, 23. annyi mint Izaiás jövődölésének 60. fejezetében a 23. vers.

BEVEZETÉS.

I.

Spanyolországnak északkeleti részében, Barcelonától kb. 25—30 km.-re északnyugati irányban fekszik az 1200 m-t meghaladó Montserrat, honnan a vándor 3 óra alatt éri el a Cardoner nevű patak völgyében fekvő, a XVI. században kb. 3000 lakossal bíró Manréza nevű városkát.

Ebbe a városkába érkezett 1522 márciusának végén egy fiatal, durva zsákruhába öltözött, jobb lábára sántító, első tekintetre is kimerültnek látszó zarándok. Termete a közepesnél valamivel alacsonyabb, arcának színe üde, feje kissé kopasz, viselkedése nagyon megnyerő és illedelmes.

Loyolai szt. Ignác, az előkelő spanyol nemes és Pamplona várának volt másodparancsnoka, mert ő volt a zarándok, azért jött Manrézába, hogy itt megtérése után bűnbánó és vezeklő életet kezdjen, melyhez, mint gondolta, a környéken az a városka bírt a legmegfelelőbb környezettel.

Nem messze a várostól, a szt. Bertalan templom közelében, magányos helyen, sziklás domb tövében talált egy vízmosástól kivájt, s a föléje nyúló sziklától ernyőmódjára takart barlangot. Ezt választotta ki a vezeklő életre.

A dombok errefelé kedves völgyet zárnak be, melyet szépsége miatt a köznép a paradicsom völgyének neve-

zett. Közel a barlang alatt folyik el a Cardoner patak, mely nem sokkal lejjebb a Llobregat nevű folyóba ömlik. A barlang bejáratát egészen belepte a bozót, úgy, hogy szt. Ignácnak kellett azon keresztül magának utat törnie.

Ebben a barlangban imádkozott kb. egy évig Loyola szentje, sokszor egész éjszakákon át, — ez a barlang volt színhelye lelki küzdelmeinek, és megvilágosításainak is, melyek alapján kitűnő könyvét a lelkigyakorlatról megírta.

A lelkigyakorlat, amint azt említett könyvének elején magyarázza, a lelki élet egyes megnyilvánulásainak, amilyenek az ima, az elmélkedés, a szt. mise hallgatása, az önmehtagadás, a szentségimádás, a lelkiismeretvizsgálat, stb.-nek a gyakorlata. Mindezek között azonban kétségtől legnagyobb szerepet játszanak az elmélkedések, vallásunk egyes igazságai fölött tartott megfontolások. Célja mind e gyakorlatoknak, hogy általuk lelkileg megerősödvé, rendetlen és bűnös hajlamainkat leküzdhessük, jövődő életünket megjavíthassuk és azt ezentúl Isten akaratának megfelelően, azzal összhangban élhessük le.

II.

Isten, lélek, imádság, bűn, és erény, talán idegenszerűen hangzó dolgok, — de csak a járatlan előtt, a laikus szemében, mert pl. az atom, elektron, energia, gravitáció stb. is csak a természettudományban jártas előtt bír értelemmel.

Valamint azonban a fizikai tényezők adottságok, melyek megvannak, akár elhiszük, akár nem, ugyanúgy Isten és a lélek, bűn és erény is adottságok, melyeket tagadni lehet, de létüket ez nem szünteti meg. Továbbá, amint az atom, molekula, energia, stb. együttvéve a fizikai rendet alkotják, ugyanúgy az Isten és a lelkek is alkotnak egy rendet, a szellemi világot. Azután, amint a fizikai világ hatásokat fejt ki mireánk, akár akarjuk, akár nem, a lelki világ hatásainak is ki

vagyunk téve, akaratunktól függetlenül, mindannyian, hívők és hitetlenek, jók és gonoszok egyaránt.

Hiába minden tagadás, van Isten és van lélek és van örök élet és ha valaki ezek nélkül akarná életét berendezni, körülbelül ugyanazt tenné, amit az a fizikus követne el, aki a természeti jelenségeket maradék nélkül akarná megmagyarázni ugyan, de a villamosság teljes kikapcsolásával, azon okoskodás alapján, hogy villamosságot még senki sem látott. Az így gondolkodó fizikus elméleteket kovácsolhat, azok esetleg nagyszerű elméletről és szellemességről is fognak tanuskodni, de az igazságtól mégis távol maradnak, mert villamosság van, ha akarjuk, ha nem, ha mindjárt nem is tudjuk még ma, hogy az tulajdonképpen micsoda.

Isten is van, lélek is, kegyelem is, bűn is, ha pedig valaki ezek nélkül akarja az emberi életet, annak minden megnyilatkozását megmagyarázni, az lehet esetleg igen szellemes, de az igazságtól távol marad, mert hiába: Isten is, lélek is, kegyelem is, bűn is van, akár tetszik az nekünk, akár nem.

Az okos ember pedig, nem a maga tetszése szerint, hanem az adottságoknak megfelelően rendezi be életét, mert neki nem az a fontos, hogy életfelfogása szellemes és tetszetős legyen, hanem az, hogy igaz legyen. Mit ér egy sziporkázóan szellemes életfelfogás, ha igaztalan, ha csak ködképekre épít? Ködre, felhőkre építeni önámítás, autonarkózis. A mai kor reálításokat kereső, és csakis a valóságot értékelő emberének keményebb fundamentum kell; sziklaszilárd alap, melyre gránitkockákból akarja életfilozófiáját felépíteni, a felhők közé épített légvárak és bódító álmok világa lejárt, ilyen luxusra ma nem érünk rá, a mi életünk fontosabb.

III.

Miért hoztam fel ezeket? Azért, mert az alább következő oldalak olvasása közben, bizonyára észre fog venni magában a kedves olvasó, legyen bár hívő,

vagy még hitetlen, bizonyos megmozdulásokat, melyek a jobbra, a hitre, a bűnbánatra, életének megjavítására, fogják ösztönözni. Mint a lelki életben tapasztalt ember, mondhatom, hogy nagy belső örömtől, sőt nyugodtan állítom, egyenesen az igazi boldogságtól fosztja meg magát az, aki e megmozdulásoknak ellentáll.

Mit tegyen tehát?

Reagáljon ez ösztönzésekre és imádkozzék!

Nem bírok, mondja.

Imádkozzék, úgy ahogy tud.

Sehogyan sem bírok, állítja.

Akarjon egyszerűen és tudni fog. Kérje bizalommal Istent, hogy megvilágosító kegyelmével legyen segítségére, hogy világosan megismerje, mi a teendője és, hogy elég lelki ereje legyen azt meg is tenni.

Az imádság a mi lelkünknek olyan, mint testünknek a friss, ózondús levegő; amint ennek belélekzése felüdíti testünket, úgy serkenti az ima is lelkünket elevenebb életre.

Nem szükséges, hogy a szóban forgó esetekben hosszú imát mondjon el, az nem is volna a legjobb. Rövid, de szívéből jövő fohászokkal többre fog menni. Ilyenek lehetnének pl. „Istenem, könyörülj rajtam!” „Tedd Uram, hogy lássak: hogy a biztos igazságot megismerjem!” „Ó Atyám segíts, hogy megbánhasam bűneimet!” „Istenem adj erőt, hogy többé ne vétkezzem!” „Ó jó Atyám bocsáss meg!” „Hiszek Teremtőm, ó erősítsd meg hitemet!” „Bizom Istenem, erősítsd meg reményemet!” „Tedd Uram, hogy szereselek!”, vagy más efféléket.

Épen mert a szellemi világ valóság, ezekre a mi lelki hívásainkra meg fog jönni onnan a válasz, különösen, hogy ha állhatatosak vagyunk a hívásban; és, ha a megjött válaszra is reagáltunk, újabb kegyelmi beavatkozást fogunk magunkban észrevenni, míg lassacskán megérik lelkünkben egy áldásos változás, egy örömt hozó Pál-fordulás, egy határozott közeledés Istenhez és Istennek kifejezett leereszkedése mihozánk.

Ezen a téren pedig nincsen kivétel ember és ember között. Isten mindenkit egyformán magához akar felemelni, magához akar láncolni, vég és határ nélkül akar boldogítani, csak mi legyünk készségesek és simuljunk hozzá, akarjunk a bűntől szabadulni, ne ragaszkodjunk görcsösen ahhoz, amiről beláttuk, hogy rossz, hogy Istennek az nem lehet kedves.

IV.

A következőkben az elmélkedésről is kell, hogy mondjak néhány szót. Az elmélkedés nem egyéb, mint gondolkodva folytatott imádság. Elmélkedés közben valamely vallási, vagy vallásunkkal valamiképpen kapcsolatban levő igazságról gondolkodunk, de mintegy Isten jelenlétében, mintegy Isten előtt állva, és kérve Őt, hogy az épen megfontolás tárgyává tett igazságot jól megérthessük, annak igazi voltáról meggyőződhesünk, az természetének megfelelő hatással legyen lelkünk javára.

Az alábbiakban 15 elmélkedéshez nyújtok igazságokat, vagyis 15 olyan igazság komplexumot tárgyalok, melyeken komolyan el lehet gondolkodni. Az előadott témákat épen nagyobb súlyuknál fogva, nem lehet gyorsan átfutni; ellenkezőleg, ha hasznot akarunk olvasásukból meríteni, menjünk végig azokon lassan, gondolkodva, imádkozva, az olvasottak igazságát keresve. Nem is kell egy elmélkedést egyszerre végig olvasni, a fő az, hogy annak anyagát jól megértsük és igazáról meggyőződjunk.

V.

Felvetem ezekután a kérdést, hogy a lelki gyakorlatok terén tulajdonképpen miben áll szt. Ignácnak a szerepe? Mert imádság, elmélkedés, stb., minden egyéb elsorolt lelki gyakorlat már szt. Ignác előtt is használatban volt.

Szt. Ignác a manrézai barlangban vallásunk egyes

igazságait igen szerencsés csoportosításban, nagyszerű logikával megválogatott egymásutánban vette fontolóra és ugyanígy írta is le, a már megemlített lelkigyakorlatokról írt könyvecskéjében, hozzáfűzve a lelkiélet lefolyásának egyes jelenségeiről roppant mély meglátásait és tanácsait. Ez az összeállítás tehát szt. Ignác érdeme, mert az általa könyvébe felvett elmélkedések igazságai a katolikus tan egyes alapvető tételei, olyan régiek, amilyen régi maga az Igazság, tehát örök létűek, mert utolsó forrásuk, Isten is örök. Az összeállítás azonban, az igazságok felsorakoztatása, az egymásután, eredeti. Szt. Ignácnak jutott ugyanis először eszébe, hogy ezen igazságokat olyan sorrendben vegye fontolóra, amilyenben azok az ember életére befolytak, vagyis, hogy azokat a reánk való hatásuk kronológikus sorrendjében állítsa elibénk.

Ezt a nagy szellemi muukát szt. Ignác a manrézai barlangban végezte el, ezért nevezik azokat a házakat, melyekben az általa végigélt lelki élmények, elmélkedések és imák megismétlésére, az általa tapasztalt lelki átalakulások átélésére, röviden a szt. Ignác-féle lelkigyakorlatok elvégzésére gyűlnek össze az emberek, Manrézának. Így kapta a Zugligetben 1928-ban megnyílt lelkigyakorlatos ház is a Manréza nevet.

VI.

A szt. Ignác által csoportosított igazságokat különféle szempont szerint lehet beállítani és ez a szempont képezi azt a célt, melyet lelkigyakorlatunk alatt el akarunk érni.

Mire van ma az intelligenciának leginkább szüksége? Ez a kérdés foglalkoztatott, mikor a jelen előadások megírásához fogtam. Ha most a társadalmi életet vallási szempontból megfigyeljük, kétségtelenül a vallási közöny, az indifferentizmus lesz a legáltalánosabb tünet, ezzel fogunk leggyakrabban találkozni.

A földolog a becsületesség, a vallás az mellékes, mondják. Úgy is mindannyian ugyanazt az egy Istent

imádjuk, hallani lépten-nyomon. És az efféle elveket nemcsak hangoztatják, hanem azok szerint rendezik be oly igen sokan életüket is.

Nem akarok ezen kiszólások kritikájával foglalkozni, egyetlen előadásomban sem térek ki azokra, de azt hiszem, nem járok messze az igazságtól, ha azt állítom, hogy e nagyfokú vallási közönynek oka nagyrészt a vallási kérdésekben uralkodó járatlanság, és ami evvel együtt jár, a gyenge hit. Ez utóbbi baj azután sok egyéb romboló következménnyel is jár, hogy mást ne mondjak, az egész világ gazdasági leromlását is ez okozta. Így előljáróban ez talán kissé merész kijelentésnek látszik, de az alább közölt előadások gondos megfontolása, végigelmélkedése után, azt hiszem, könnyen elfogadja igazát mindenki.

Előadásaim megírásánál ezért egy szempont vezetett:

Olvasóimat tölem telhetőleg képessé tenni az erős hitre. Ezt pedig kettős úton vélem elérni: először, ha vallásunk igazságait világosan bebizonyítva, elégségesen indokolva mutatom be, másodsor, ha egyben megadom a teljes és hézagmentes, az igazságnak megfelelő, vagyis helyes világfelfogást, ismertebb szóval világnézetet.

Könnyű hinni akkor, ha látjuk, hogy hitünk mily indokolt és mily páratlanul felemelő az a világfelfogás, melyhez elvezet, mennyi erő rejlik vallásunk tanaiban, mennyi kultúr-erőt meríthetünk abból.

Könnyű a hit szerint élni akkor, ha megismertük, mily sziklaszilárd az a fundamentum, melyre hitünk minket felemel, mennyire biztos alapot nyújt nekünk ahhoz, hogy egész életünket, annak minden megnyilvánulásában, minden még oly komplikált és kényes szituációjával együtt arra bazi-roz-hassuk.

Valóban, aki a katolikus hitre épít, az reális alapokra épít, az nem falaz felhőkbe helyezett légvárakat. Valóban, aki a katolikus hit alapjain áll, aki a katolikus világnézet szemszögéből nézi az életet, annak az nincsen telve kérdőjellel, érthetlenséggel, sphinxekkel. Az a legnagyobb problémákra, a honnan, és hová kérdésekre,

a jó, a rossz, a boldogság és szenvedés rejtélyeire biztos és egészen igaz, tehát megnyugtató feleletet nyer. És, aki így az igazság birtokába jutott, az nem lehet többé indifferens, vallásilag közönyös, vagy gyengehitű, mert az látja, hogy hol az igazság. A nap ragyogásával bíró igazságot pedig a tévedések sötét éjszakájával összekeverni nem lehet.

Ilyenféleképen remélem, hogy kedves olvasóimat előadásaimmal kettős célhoz vezetem el, egyrészt hézagmentes, jól megalapozott világnézetet, világfelfogást nyújtok, másrészt képessé teszem kedves olvasóimat arra, hogy Istenben, lélekben, örökkévalóságban, szóval a legfontosabb dolgokban észszerűbben hihessenek. Miután pedig egyszer az igazságnak megfelelő, biztos és hézagmentes világnézetünk van, bírunk egy olyan sziklaszilárd alappal, melyre életünket bátran felépíthetjük és ez meg fogja teremteni életünkben az összhangot, bele fogja vinni cselekvéseinkbe a konzekvenciát. A boldogságnak pedig első feltétele, hogy bensőnkben ne legyen diszharmónia, hogy lelkünk ment legyen minden disszonanciától, hogy cselekvésünktől távol maradjon minden következetlenség, élesebb kifejezéssel: minden jellemtelenség.

Igy remélem könyvemmel szolgálni az emberileg kitűzhető legnagyobb célt, Kedves Olvasóimat közelebb vinni egy, esetleg több lépéssel is, az igazi boldogsághoz.

I. NAP.

I. ELŐADÁS.

Van Isten.

Tárgyalásaim célja, mint mondtam az igazi és ezért szilárd, a minden kérdést megoldó és azért zárt világnézetet megadni.

Honnan való a világ és mire való az? Miért él az ember és mi lesz az élet után? Honnan a rossz, a bűn, a szenvedés és van-e a szenvedésnek célja, vagy ellenszere? Mi okozza a szegénységet és mi a nyomort? Miért van a halál, holott az ember örökké akarna élni és boldog lenni: ezek a világnézet kérdései, ezekre akarok tehát megfelelni. Hogy azonban a felvetett kérdésekre helyes választ adhassak, előljáróban a legfontosabb problémát kell tisztáznom: t. i., hogy van-e Isten? Ezért most komolyan akarom vizsgálni, mit szól Isten létehez a modern tudomány, más szóval kutatni fogom, hogy vannak-e olyan istenérveink, melyek a modern kritika világánál is megállanak, melyek minden ellentmondást leszerelnek, melyek parancsolóan követelik tőlünk, hogy Isten létét elfogadjuk. Kérdem tehát, hogy vannak-e ilyen istenérveink, és, ha igen, úgy melyek azok?

Abból a nyolc istenérvből,¹ melyek mindegyike

¹ A modern bölcsélet általában az alábbi istenérveket sorolja fel: 1) a mozgásból, 2) a célszerűségből, 3) az örök igazságokból, 4) az élet eredetéből, 5) a mulandóságból, 6) az emberiség közmegegyezéséből, 7) az általános erkölcsi törvényből, 8) a hitetlenség következményeiből. Előadásom folyamán a 2, az 5 és a 8-ik helyen megemlített érveket ismertetem.

meggyőzően bizonyítja Isten létét, csak hármat ragadok ki, jelen előadásom tárgyául. Az elsőt a világban található rendből veszem, a másodikat az igazságok gyakorlati következményeiből, a harmadikat a világ mulandóságából.

I.

Vizsgáljuk tehát először, hogy a világban található rend miképpen bizonyítja Isten létét. De, hogy a félreértéseket kerüljük, tisztázzuk előbb a fogalmakat.

Kétféle rendet, helyesebben rendszerességet különböztetünk meg: az egyik bizonyos adottságokból jött létre, anélkül, hogy azt valaki szándékolta volna, a másikat szándékosan hozták létre. Az előbbit lehetne a véletlen¹ eredményének nevezni, a másodikat nem.

Ilyen véletlenül, bizonyos előre nem látott adottságok eredményeképpen jönne létre pl. az a rend, melyet itt e szobában kiszórt ólombetűk alkotnának, hogyha a szoba közepén egymás mellé hullva pl. Jókai valamelyik regényének betűszedetét adnák. „Véletlenül“, mert józan ember nem szórhat ki néhány szekrényre való ólombetűt azzal a szándékkal, hogy azok a szobában kiszóródva, valamely regény szövegének megfelelő szedatbe rendeződjenek össze és, ha ez az eset mégis előállana, akkor ugyan rendszerességgel állanánk szemközt, de nem szándékos rendszerességgel.

Egészen másképp áll a dolog pl. a gőzgépnél. Ez is sok alkatrészből áll, de ezek mindegyikét külön-külön előre megállapított helyre és szerepre gondolta ki, számította ki és tervezte meg valaki, azzal a céllal, hogy majdan összerakva egy rendszert, a gőzgépet alkossák. A gőzgép tehát ellentétben az előbbivel, szándékos rendszer.

¹ Véletlen alatt nem azt értem, hogy „okok behatása nélkül“, jött létre, ily értelemben véletlenről beszélni nem lehet, hanem: „előre nem látott“ módon.

Ha a kétféle rendszert összehasonlítjuk, azok között többféle különbséget fedezünk fel. Az első a maradékokra vonatkozik. Az ólombetűk t. i., ha össze rendeződnének is a fent említett módon, nem rendeződnének össze e célból mind, hanem egy részük: pl. a w, q, x, vagy más betű vagy írásjel mint pl. %, &, §, megmarad, elgurul, felesleges.¹ A gőzgéphez, vagy más szándékos rendszerhez nem terveznek felesleges alkatrészt. A szándéktalan rendszer tehát többé-kevésbbé maradékokat hagy hátra, a szándékos mindig maradék nélküli.

A második különbség a kétféle rendszer között a célszerűségben rejlik. A betűk ugyanis, ha egyszer össze rendeződtek, betöltötték szerepüket. Mert ezt az állapotukat nem szándékolta senki, azért nem is állíthatta azt előre valamilyen további cél szolgálatába. Ezzel ellentétben a gőzgépet és általában minden szándékos rendszert nem önmagáért készítik el, hanem egy további cél szolgálatára miatt. A gőzgépet pl. azért, hogy erős mozgatóerőre tegyenek szert, az írógépet, hogy gyorsabban, olvashatóbb íráshoz jussunk több példányban, az asztalt, hogy reá lehessen tenni valamit stb. Hogyha tehát valahol egy rendszerességgel találjuk szemközt magunkat, mely egy további cél szolgálatában áll, más szóval, ha több alkatrészt bizonyos egymásra utaltság jellegével, egy további cél szolgálatában hoznak létre, különösen, ha az a rendszer maradék nélküli, magán hordja a tervező ész bélyegét és így nem mondható a véletlen játéknak, azaz meglévő adottságok előre nem látott eredményének. Ezért azután a nagy természet, vagy annak egyes jelenségei is, ha egy olyan maradéknélküli rendszerességet képeznek, mely egy további cél szolgálatában áll, nem jöhetnek önmagunktól létre és azért joggal következtethetjük, hogy kell egy, a világ fölött álló lénynek lenni,

¹ Felesleges alatt nem értem a tartalék részeket, ezek nem feleslegesek, csupán jelenleg nem jutottak szerephez. Felesleges volna pl., ha valaki a gőzgéphez széklábat is csinálna, ami azután használhatatlanul megmaradna.

mely a világot először valamiért kigondolta, azután ama további cél szolgálatában maradék nélkül megalkotta. Ezt a világ fölötti lényt nevezzük Istennek.

Ezekután egyedüli feladatomban bemutatni, hogy vannak a nagy természetben szándékos rendszerek, sőt, hogy maga az egész nagy természet egy meghatározott cél szolgálatában álló maradék nélküli szándékolt rendszer. Ha ezt megtettem, bizonyítottam, hogy létezett a világ előtt egy tervező Értelem, mely a világot valamely cél szolgálatában megtervezte, hogy van egy a világ fölött álló Hatalom, mely azt a nevezett cél szolgálatában megalkotta: és ezt a világ előtti és fölötti lényt nevezzük Istennek.

A keresett szándékos rendszerességet pl., hogy a sokból csak egyet említsek, megtaláljuk a férfiben és nőben, akik egy további célnak, t. i. az utódállításnak szolgálatában, mint szülők, egy tökéletesen összeillő egészet, egy rendszert képeznek. Megvan közöttük ezt illetőleg az egymásra utaltság. Úgy a férfi, mint a nő, egyébként teljesen független egyedi életet élnek, az utódállítás szolgálatában azonban, mint egy teljesen összeillő rendszer két alkatrésze működnek. Megvan a további cél, t. i. az utód, mely csakis *annak* lehet az érdeke, aki őket eme cél szolgálatában megalkotta.

Ez a valaki nem lehet a természet, mert a természet nem egy egyed, nem egy nagy lény, hanem számtalan apró lény összege. Mivel tehát nem egy lény, nem is lehet, mint ilyennek szándéka, vagy célja. Ezenkívül, ha érdeke volt a természetnek az élet, miért nem hozott olyan életet létre, mely megmarad, mely nem pusztul el?

De nem lehet az utód a szülők érdeke sem, mert amikor már elpusztultak, nincsen tovább érdekük, amíg még élnek, nem kell az utód. Azonkívül az első egyedek nem is tudták még, hogy el fognak pusztulni, mert, hogy ez a sors ér bennünket ezt mi is csak a mások sorsán szerzett tapasztalatokból tudjuk meg és míg fiatalok vagyunk, sajnos nem akarjuk átérezni. Végül, ha jövőendő pusztulásukat tudták, vagy érezték is, akkor

sem állott módjukban természetüket az utódállításra beállítani, vagy erre alkalmassá tenni, mint ahogy nekünk sem áll módunkban természetünkben ily messzemenő átalakítást létre hozni.

De miért célja Istennek az utód? — kérdezhetné valaki. Mert Isten azt akarja, hogy minél több ember legyen, akit Ő boldogíthat, mint majd a továbbiakban látni fogjuk.

De miért van akkor az állatnak utódja? Azt csak nem akarja boldogítani az Isten? Az állatnak azért van utódja, mert ha nem volna, kipusztítaná azokat az ember, akinek szolgálatára Isten az állatvilágot teremtette.

Ugyanezt a célszerűséget, ezt a rendszerességet, ugyanezt az egymásra utaltságot találjuk meg a táplálék és a táplálkozó között is, a táplálkozásnak is megvan a maga további célja t. i. a táplálkozó életének fenntartása.

Végül, hogy ezt is bemutassam, az egész nagy természet is magán hordozza a szándékos rend ismérveit. Mert szándékosan kellett Valakinek az elektronokat olyanra megalkotni, hogy belőlük az intraatomális energia, az atomokon belüli erő atomot bírjon létrehozni, olyan atomokat, melyeket a molekuláris energia molekulákká bír összefűzni, olyan molekulákká, melyek alkalmasak arra, hogy az életerő sejtet alkosson belőlük, olyan sejtet, melyet egy magasabbrendű életerő szervezetté bír növelni, olyan szervezetté, mely az emberben az egész természet fölött uralkodni képes. Megvan tehát a nagy természet alkatelemei, az elektronok, az energiák, az atomok, molekulák és sejtek között az egymásra utaltság, megvan közöttük a tökéletes maradéknélküliség, mert a világnak egyetlen egy olyan alkatrésze sincsen, melynek ne volna meg a nagy mindenségben a maga célja, a maga szerepe.¹

Miután tehát a nagy természet egyes részei ép úgy, mint az egész, egy további cél szolgálatában álló

¹ Valaki a csillagokat szerette volna maradéknak tekinteni, de sikertelenül, mert hisz a nagy mindenség nem az égitestekből van összetéve, nem az égitestek alkotják azt, hanem az *elemek*, ezek pedig mindannyian bírnak bizonyos szereppel.

maradéknélküli rendszert képez, nem nevezhető a világban található rend meglévő adottságok előre nem látott játékának, véletlen eredményének, rendnek, mely senkinek sem állott érdekében, melyből tehát alkotójára sem lehet következtetni; hanem igenis oda kell konkludálnunk, hogy van a világ fölött Valaki, akinek a világgal érdekei vannak, és aki eme érdekek, ezen cél szolgálataiban a világot úgy egészében, mint részeiben először megtervezte, azután megalkotta és ez a világ fölötti értelmes lény az Isten.

II.

Egy másik, nem kevésbé erős istenértv következik azon igazságból, melyet ez a mondat fejez ki: „minden igazság ismerete nemesít.”

Ezt a tételt helyes értelemben véve még eddig semmiféle bölcseleti iskola sem tagadta, annak értékét kétségbe nem vonta. De csak helyes értelemben véve. Mert lehet azt helytelenül is felfogni. Hogyha pl. valaki a nevezett tételnek ezt az értelmet adná: „a tudás erkölcsileg jóvá teszi az embert”, téves eredményre jutna, mert van igen sok, igen nagy tudású ember, aki emellett nem bír valami különös erkölcsi értékkel, nem akarom mondani, hogy tudása ellenére egyenesen rossz.

A szóbanforgó tételt helyes értelmében így lehetne bővebben körülírni: „Bármely igazság, ha *általá* cselekedeteinket irányítjuk, ezeket jobbítani fogja. Vagyis, ha az igazságok szerint, azoknak megfelelően, azokkal összhangban cselekszünk, erkölcsi értékünk emelkedik, nemesebbé, finomabbakká leszünk.” És így, — ilyen értelemben igaz, hogy minden igazság ismerete nemesít.

De ennek az igazságnak a megfordítottja is igaz, vagyis, ha valamely tévedést tesz valaki cselekedetei alapjává, ha egy téves tantétel által irányítja cselekedeteit, ezek erkölcsi értéke alábbszáll, bizonyos idő múlva az illető egyén eldurvul, sőt gonosszá is lesz. Vagyis az igazság szerint cselekedve nemesebbek

leszünk, a tévedések szerint élve eldurvulunk. És amíg minden igazság nemesítőleg bír cselekvésünk módjára kihatni, addig egyetlen tévedés sincsen, mely ezt az eredményt elérhetné, nem pedig azért, mert, ha lenne egy ilyen téves tantétel, mely cselekedeteinket nemesíteni bírná, úgy annak az ellenkezője, vagyis egy igazság kellene, hogy reánk durvítólag hasson. Ha pedig ez az eset lehetséges volna, akkor óvakodnunk kellene a tanulástól, nehogy esetleg erre az ominózus igazságra szert téve és szerinte cselekedve súlyedésnek tegyük ki erkölcsi értékünket. Az az eset sem lehetséges, hogy úgy a tévedés, mint ellenkezője, az igazság hasson reánk nemesítőleg, mert akkor két ellentétes tételből ugyanaz következne, ami bölcséletileg abszurdum.¹

Miután tehát minden igazság, hogyha azt cselekedeteink alapjául tesszük, nemesítőleg fog azokra visszahatni, ezen két tétel közül:

„*van Isten*“ és „*nincsen Isten*“, az fejezi ki az igazságot, mely követőire nemesítőleg hat vissza.

Vizsgáljuk meg tehát, mily eredménnyel van az emberre, az emberiségre a gyakorlati istenhit és milyennel a gyakorlati istentagadás? Ha az első hat nemesítőleg: akkor van Isten, ha az utóbbi, akkor: *nincsen*.

A gyarkorlati istentagadás, mint a tapasztalatból tudjuk, elsősorban erkölcstelenné teszi a tömeget. Az erkölcstelenség pedig, a nyomában járó kicsapongásokkal annyi életerőt tesz tönkre, hogy a történelem tanúsága szerint minden erkölcstelen nép idővel kipusztult, enerválódott, megszűnt kultúrtényező lenni. Gondoljunk csak a pogány Róma bukására, a francia forradalom nemzethomlasztó hatására, vagy arra a példátlan pusztulásra, melynek napjainkban az orosz nép esik áldozatul a gyakorlati istentagadás folytán.

¹ Matematikai példával így lehetne a mondottakat szemléltetni: Ebből a tételből: „A“ egyenlő „B“ egyenlő „C“, következik, hogy „A“ egyenlő „C“, de ellentétjéből: „A“ *nem* egyenlő „B“ egyenlő „C“, nem következik, hogy „A“ egyenlő „C“.

De ez a tagadás nemcsak erkölcsstelenné, hanem önzővé, szeretetlenné, igazságtalanná, hazuggá, csalóvá, erőszakossá is teszi az embert, ez szüli a machiavellizmust, Nietzsche Übermensch-filozofiáját, a liberalizmust, mind csupa kegyetlen tantételt, melyek a társadalmat, az államokat és egyedeket beteggé és nyomorgóvá teszik, és melyek mindegyike olyan cselekedeteket jelent, melyek nem nevezhetők egy megnemesedett ember tetteinek. Már ez a futólagos megfontolás is eléggé mutatja, hogy ez a tétel: *nincsen Isten*, nem lehet igaz, mert hisz borzasztóan rombolólag hat az emberre, ha szerinte cselekszik. Miután pedig ez nem lehet igaz, tehát *igaz amit az ellenkezője kimond*, — vagyis: „*van Isten*.”

És tényleg a gyakorlati istenhít számtalan jó hatással van az emberiségre, a nemzetekre. Mennyi altruizmus fakad állandóan belőle! Gondoljunk pl. a szerzetesrendek kultúrtermelő munkájára, arra az önfeláldozásra, mellyel pl. napjainkban is a betegápoló apácák életüket feláldozzák, mellyel egy De Veuster Damján a bélpoklosok apostola lett, mellyel egy Kláver szt. Péter 40 évig a néger rabszolgák között töltötte el életét, mellyel a trinitáriusok maguk mentek a fogságba, hogy a pogányok fogságában sínylődő keresztényeket kiváltsák, stb. stb. Gondoljunk arra a sok szüzi tisztaságra, mely a gyakorlati istenhítből fakadt. Arra a sok szeretetre, mely az istenhívő családok tűzhelyén lobogott és lobog, arra a sok nagy emberre, aki eme megszentelt légkörből a világba kilépve az emberiségnek mérhetetlen szolgálatot tett. Hány művészi alkotást adott az emberiségnek, mind a szobrászat mind a költészet, a festészet, a zene terén. Mekkora királyokat, mekkora tudósokat köszönhetünk az istenhítnek. Micsoda óriási jellemek voltak a szentek, és ilyen nagy embereket nem hozott létre *csak az istenhít*, de azt *millió számra*.

Bizonyos, és minden vitán felül áll, hogy a gyakorlati istenhít nemesebbé teszi, sőt egészen szentté képes tenni az embert, míg a gyakorlati istentagadás sokszor

még az állatnál is mélyebbre süllyesztí, amiért is igaza van annak, aki hiszi és vallja, hogy van Isten, **van tehát Isten.**

Ellenvetések.

1. A pogány rómaiak a királyaik korában téves istenekben hittek és mégis fejlődtek, nemesedtek, mert hiszen egy magas kultúrfokot értek el.

Felelek: A rómaiak nem Isten létében, hanem Isten milyenségében tévedtek, csak miután rájöttek, hogy az Isten nem lehet olyan, amilyennek ők azt elképzelik és ahelyett, hogy Isten milyenségét kezdték volna kutatni, az egész istentant elvetették, azt is, ami abban igaz volt, mentek fokozatosan tönkre.

2. A japánok a pogányság alapjain állva ugyanazt a műveltségi fokot elérték, melyet mi. Tehát a tévedés is nemesít.

Felelek: Elérték, azaz kifejlesztették *magukból:* ezt tagadom; *tőlünk átvették,* azaz a mi istenhitünkéből fakadt kultúra hatott rájuk is nemesítőleg: ezt megengedem. Egyébként épen napjainkban látják be a japán kormánykörök, hogy a kultúra egyedül, ha nem fakad az istenhitből és nem támaszkodik erre, csak nemzetrontó, enerváló hatásokkal bír és azért mindenképen szorgalmazza a keresztény istenhitnek terjedését.

3. A hazugság is nemesít. Pl. a gólyáról, a krampuszról, a Jézuskáról szóló mese nagyon üdvösen hat a gyermekekre.

Felelek: A krampusz nem más, mint az ördög és való igaz az, hogy aki rossz, aki vétkezik, azt elviszi az ördög, az elkárhozik. A kis Jézusról is igaz, hogy szereti a jókat és tényleg meg is jutalmazza azokat, mely jutalmat a karácsonyi ajándékok szépen jelképeznek. A krampusz és Jézuska tehát nem mese, hanem a gyermekek felfogásához mérten előadott igazság.

A gólya-mese pedig mindig rettenetesen rombolólag hat akkor, mikor a serdülő gyermekeknek megnyílnak a szemei és tudtára ébred a valóságnak. Akárhányan ilyenkor hetekig nem képesek nyugalmu-

kat visszanyerni. *Erényt hazugsággal nevelni nem lehet*, ezért is nem katolikus dolog a kicsinyeknek a gólyáról beszélni. Bátran mondhatjuk a gyermekeknek, hogy a kisbabák *apa és anya szeretetéből lesznek*, ezért is szeretik a szülők gyermekeiket annyira. Ez a tanítás igazat tartalmaz és minden gyermek megnyugszik benne.

III.

A harmadik istenérvet a világ mulandóságából merítem.

Semmi sem állandó a nap alatt, mondja a közmondás, és valóban, ha széjjelnézünk a világban, azt látjuk, hogy abban minden keletkezik, egy darabig fennáll és elpusztul; csirázik, virágzik, elhervad; születik, él és meghal. Földünk most a jelen, vagy, mint a geológusok mondják, az alluviális korban halad, ezt megelőzte a harmadkor, melyben az ember a földön megjelent, sok-sok időnek előtte azonban még nem volt itt élet, sőt volt idő, mikor még a föld sem volt, csupán csak izzó köd töltötte ki a teret. Miből lett a köd? mi szünt meg előtte? mi pusztult el előtte? Mi volt a köd előtt? Ezt kérdezi az ember örökké kutató esze. Mert minden lett egyszer és amiből lett, az megszűnt lenni, mert minden pusztul és enyészik, csupán az anyag látszik örök léttel birni.

A köd előtt az *ősanyag* és az *őserők* voltak és ezek egymásrahatásából jött létre a világ.

— Az *ősanyag* és az *őserők* tehát örök léttel birnak?

— *Igen*, feleli rá a *materialista*.

— *Nem*, semmiképen sem, mondja a *bölcselet*.

Kinek van igaza, kérdezzük mi?

a) *Ha az anyag és az erők Istentől függetlenül, — miután feltesszük, hogy nincsen Isten — örök léttel birnak, akkor létüknek okát önmagukban hordják, azaz létüknek oka saját lényegükben fekszik és ezért*

nem voltak sohasem „nemlétezők“, sőt ellenkezőleg *szükségszerűen mindig kellett létezniök.*

b) Aminek pedig *mindig kell léteznie*, annak *lényege* a lét, annak *lényege az, hogy legyen.* Ha ugyanis nem a lét volna a lényege, megszűnhetne létezni, elveszíthetné a létét, akkor pedig nem volna igaz az, amit róla kezdetben állítottunk, azaz nem volna *szükségszerűen* létező.

c) Azért aminek léteznie kell, annak *lényege* a lét, *aminek pedig lényege a lét, az a létet nemcsak részletekben bírja*, hanem annak *egész teljét*, vagyis az *minden lehető léttel bír.*

d) Ami pedig minden lehető léttel bír, az *végtelesenül tökéletes*, ami viszont végtelenül tökéletes, az *nem lehet mulandó*, de még a *változékonyság* jellegével sem bírhat, az nem lehet evolúciók alanya, az nem lehet átalakulásoknak alávetve, fejlődésnek kitéve, mert, ha végtelenül tökéletes, akkor már úgyis minden tökéletességgel bír, amihez pedig újat hozzáadni nem lehet.

e) Már pedig sem az anyag, sem az erők nem ilyenek. Micsoda változáson mentek át az ősköd-állapottól a mai napig?

Ha tehát *nem* végtelenül tökéletesek, akkor *nem* is lehet létük örök, akkor kezdettel bírtak; ha kezdettel bírtak, akkor a lét sem lényegük, vagyis azt, mint minden egyéb esetleges lény, esetlegesen *mástól* kapták, *ha mástól kapták*, ez a másik, akitől kapták, végeredményképen *önmagától* való és ezért végtelenül tökéletes lény kell, hogy legyen és *ezt a lényt nevezzük mi Istennek.*

Igy jutunk a világ mulandóságának megfontolásából Istenhez, a változatlan, a szükségszerű, a végtelenül tökéletes lényhez, így bizonyítja a világ mulandósága azt, hogy van egy örök Isten.

A világban észlelhető mulandóságon kívül még számos jelenség utal az Istenre, az egy igazi, a világ felett álló, örök, változatlan Istenre. Ezt a kapcsolatot Isten a végök és a világ, mint okozat között már a

legrégibb idők óta felfedezte a gondolkodó ember. Pl. már Plátó következtetett a világban észlelhető mozgásból Istenre, a mozgatóra. A Bölcsesség Könyvében, melyet pedig kb. 200 évvel Krisztus Urunk születése előtt írtak, ezt olvassuk: „Esztelenek pedig mind az emberek, kikben az Isten ismerete nincsen meg, és a látható jókból nem ismerték meg azt, aki van, és a munkákra figyelvén nem ismerték meg, ki az alkotó; hanem a tüzet, vagy szelet, a gyors levegőt, vagy a csillagkört, az igen nagy vizet, vagy a napot és holdat tartották a földkerekség igazgató istenének.

És, ha szépségükben gyönyörködván isteneknek tartották ezeket, tudniok kellett volna, hogy mennyivel szebb azok Úra; mert a szépség teremője alkotta mindezeket. Avagy, ha azok erejét és működését csodálták, megérthették volna azokból, hogy aki azokat alkotta még erősebb, mert a teremtmények szépségének nagy voltából elég nyilván megismerhető azok teremője.” (V. ö. Bölcsesség Könyve 13 fej. 1. kk v.) Szent Pál apostol pedig a rómaiakhoz írt levelében a pogányokat hitelenségükben egyenesen menthetetleneknek mondja, mert a világból és mindabból, ami abban van, a nyilvánvalóan megismerhető Teremtőre következtetni, elmulasztották. Valóban oly nyilvánvalóan megismerhető a nagy világból Isten léte, hogy olyan ember, aki az ellenkezőről volna meggyőződve, nem él a földön. És, ha mégis akad, aki Isten létét tagadja, a sötétben, mikor magányosan van, még sincsen tagadásáról meggyőződve, mert felmerül értelmében, mint Seneca mondja, a kétség: Hátha mégis van Isten?

Igen, van Isten. Van egy örök, egy végtelenül tökéletes, egy végtelenül bölcs, mindenható, mindentudó Isten, aki, mint a következő előadásban látni fogjuk, végtelenül jó is.

Boruljunk tehát oda lélekben Isten lábaihoz és kérve kérjük Őt, adjon nekünk tanulékony értelmet, hogy bírjunk létében hinni, a szent vértanúk hitével, minden szent hitével, hinni egészen életünk feláldozásáig, egészen vérünk omlásáig és ilyen lelküllettel imádkoz-

zuk: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében, hiszek Tebenned örök Igazság, erősítsd hitemet: Amen.

II. ELŐADÁS.

Az értelmes teremtmények célja.

Az előző előadásban megismertük, hogy van Isten, sőt az első és harmadik helyen tárgyalt istenérv azt is megmutatta, hogy a világ Isten alkotása. Láttuk akkor azt is, hogy az önmagától való lény az összes lehető léttel bír és ezért végtelenül tökéletes. A végtelenül tökéletes lény pedig abszolút, azaz minden lénytől egészen független mind létében mind cselekvésében. Ebből azután az következik, hogy Isten a világot semmiből teremtette.

Hogy a Teremtő a mindenséget egyetlen akarati tényével hozta létre és, hogy ugyancsak akaratával tartja fenn, másodlagos kérdések, melyekkel nem érünk rá most foglalkozni. Reánk nézve sokkal égetőbb kérdés: miért teremtett minket Isten?

Erre a kérdésre a katolikus theológia így felel:

Isten azért teremtett minket, hogy egyrészt Istent megismerjük, tiszteljük és dicsérjük, szavakkal és tettekkel; másrészt, hogy Őt szeressük és szolgáljuk és ezáltal üdvözlünk.

Eme óriási horderejű igazság felett gúnyolódtak Hartmann és Hegel körülbelül ugyanazt állítva, amit az Ember Tragédiájának első fejezetében Madách Lucifer szájába ad, mikor így ír:

„Azután mivégre az egész teremtés?
Dicsőségedre irtál költeményt,
Beléhelyezted egy rossz gépezetbe,
Es meg nem unod véges végtelen,
Hogy az a nóta mindig úgy megyen?”

Mintha Isten csak azért teremtett volna, hogy legyen,

aki Őt dicséri, ezért a viláért, mely Schoppenhauer szerint a lehető legrosszabb, hogy legyen akin szeszélyes zsarnokságában hatalmaskodhatik. Persze, aki rosszakarató és csak felületesen gondolkodik, azonkívül az egyes alapfogalmakkal sincsen tisztában, az a teremő Isten céljában, eme, az embert a felhőkön is túlemelő igazságban, könnyen egy minden jóérzést mélyen sértő megnyilvánulást láthat, de, aki a bölcelet és kinyilatkoztatás alapján ismeri a teremő Isten szándékait, azt elfogja ezen igazságok megfontolásánál a szent csodákozás és határtalan szeretetre gyullad Isten iránt.

Vizsgáljuk tehát: miért is élünk, miért is teremtet minket az Isten?

I.

Mielőtt a világ lett, Isten önmagában élt végtelenül boldog életet. Az abszolút lény csakis boldog lehet, mert megismeri önmagát, mint a létező Igazságot, mert látja önmagában minden tökéletesség teljét, mert látja lényének végtelen szépségeit. Ezt a megismerést nyomom követi az önszeretet, saját értékének megbecsülése és ez az önismeret a nyomában járó önszeretettel végtelen boldogságot eredményez.

Az igazság ismerete, a szépség szemlélete, tökéleteségek, igazi értékek bírása boldogít és minél nagyobb a megismert igazság, minél elragadóbb a meglátott szépség, minél gazdagítóbb a bírtokolt kincs, annál nagyobb a nyomában járó boldogság is.

Jómagunk is boldogok vagyunk, ha valami igazságot fedezünk fel, ha valami szépséget találunk, tökéletességet észlelünk magunkban, ha valamiben gazdagok vagyunk. De menjünk tovább egy lépéssel.

Minden tökéletesség jóvá is tesz és aki végtelenül tökéletes, aki abszolúte tökéletes, az végtelenül jó is. A jósnak pedig az a tulajdonsága, hogy ki akar áradni másokra is. A végtelenül tökéletes és ezért ugyanolyan jó Isten is, jót akart tenni, Ő boldogítani akart.

Mielőtt azonban tovább mennék, egy megjegyzést

kell közbeszúrnom és nagyon erősen hangoztatnom, hogy egyes zavaró gondolatokat kirekesszek. A jó Isten *eredeti* világterve szerint és ezt jól jegyezzük meg, *nem lett volna a világban szenvedés*. A szenvedés a bűn rombolásának eredménye, mint majd egy további előadásomból elégségesen kitűnik.

1. . . . Isten tehát boldogítani akart, de nem akárhogyan.

A sütkérező gyík boldogsága ugyanis csak nagyon alacsonyfokú, a kényeztetés, az érzéki élvezet csak pillanatnyi gyönyört nyújt, de a lelket üresen hagyja, tehát nem igazi boldogság. Isten azonban igazi boldogságot akart nekünk adni, az igazi boldogság pedig az értelemből és az akaratból fakad, azért, mert az igazságok megismerése, a szépségek szemlélete, a tökéletességek és igazi értékek birtoklása fakasztja azt. Mivel pedig az igazságok megismerése, a szépségek szemlélete értelmi működést kíván, mivel a tökéletességek és értékek birtoklásának a szabadakarat a feltétele, teremtetett Isten értelmének és szabadakaratú lényeket.

A megismerhető igazságok száma mérhetetlen, nem kevésbé a lehetséges szépségeké és tökéletességeké, és ki bírná azt megmondani, hogy mennyiféle az az érték, melyet az ember birtokába vehet? Sok, igen-igen sok. De mindez igazságok csak részletigazságok, mind e szépségek csak véges csillogások, mindez értékek ára megmérhető és ezért az a boldogság is, mely nyomukban jár, csak véges. A nagyszerűen jó Isten *nem ezt* akarta adni. Isten a lehető legnagyobb boldogságban, *saját* boldogságában akart minket részesíteni, mivel pedig ennek feltétele Istennek, az Igazságnak *ismerete*, Istennek a Szépségnek *szemlélete*, Istennek a végtelenül tökéletes lénynek *birtoklása* és Neki a lehető legnagyobb Jónak *szeretete*, teremtetett minket Isten azzal a céllal, hogy *Őt megismerjük és szeressük*.

2. . . . De Isten ismeretének és szeretetének is kétféle, egymástól lényegesen különböző módja van. Az elsőt, mely a teremtmények szemléletéből jut el Isten ismeretére, *természetes* istenismeretnek nevezzük, a

második ennél végtelenül tökéletesebb és Isten színről-színre való látásából ered.

a) . . . A természetes istenismeretre minden értelmes lény eljuthat, pusztán saját esetleges voltának megfontolásából is, annál inkább egy olyan gazdag világnak szemléletéből, mint amilyen a mienk. Ez a természetes istenismeret ugyanaz, melyről, mint az előző előadásban láttuk, szent Pál apostol beszél. Ennek révén ismerték meg az igazi Istent a görög bölcsek, erről ír a Bölcsesség Könyvének szerzője is.

Az egész világ t. i. mint alkotás, elvezet okozójához, alkotójához és az alkotásból az alkotó létén kívül mindig lehet annak t. i. az alkotónak egyes tulajdonságaira is következtetni. Rafael, Van Dyck vagy Michelangelo műveiből pl. megalkothatjuk magunknak e festők egész jellemét, sőt a közönséges írás is megmutatja a graphológusnak ki-miféle ember volt az, aki írta.

A csendes éjszakákon szemlélt csillagos ég sem néma: Isten nagyságáról, hatalmáról és örök voltáról értesít minket; a föld ásvány, növény és állatvilága viszont Isten jóságáról beszél, az egész nagy természet pedig Isten minden tudásával és bölcsességével ismeret meg minket.

Ez a természetes istenismeret azonban tökéletlen, azt mondjuk róla, hogy analóg, vagyis a teremtmények analógiájára ábrázolja nekünk Istent. Ezért is természetes istenismeretből Istent az Ő lényege szerint nem ismerhetjük meg. Így pl. a Szentháromság fogalmára a természet még a legnagyobb elméket sem vezette volna el soha, mert ehhez analógiát az egész világban nem találunk. De, habár Istennek a természetből merített ismerete tökéletlen, mégis boldogít minket, mert megfoszt a legnagyobb sötétiségtől, a hitetlenség lélekölő fekete gyötrelmétől, mert megismertet minket az Igazsággal, minden igazságok örök forrásával, mert elvezet a legfőbb Jóhoz, minden jószág kimeríthetetlen tengeréhez, aki az éhezőket betölti jókkal, aki körül-aranyoz minket a nap sugaraival, aki nekünk fakasztott üdítő forrásokat, nekünk ültetett édes gyümölcsű fákat

és számunkra varázsolta tele az eget, úgy, mint a földet százezer szépséggel.

És éppen, mert a természetes istenismeret csak tökéletlen, a belőle fakadó szeretet sem teljes és így a boldogság sem, melyhez elvezet. Már pedig a végtelenül tökéletes Isten nem szereti a félségeket. Ha Isten valamit tesz, úgy megteszi azt egészen, ha boldogítani akar, nem áll meg a fele úton. Ezért is határozta el, hogy teremtményeit ama másik, fentebb természetfölöttinek nevezett ismeret és szeretet által teljesen boldogokká teszi. Röviden Isten *természetfölötti céllal* teremtette meg az embert.

b) . . . A természetfölötti istenismeretben és szeretetben ugyanis az részesül, aki színről-színre látja és magáénak mondhatja Istent. Természetfölöttinek ezt az állapotot azért nevezzük, mert az istenismeret és szeretet eme fokára egyetlen teremtetett lénynek sem lehet természetes igénye. Ez az istenismeret teljes-tökéletes boldogságot nyújt az értelemnek, mert aki Istent látja, az előtt nincsen több kérdőjel, nincsen több vágy, annak számára megszűnik minden kíváncsiság, az Istenben mindent lát, ami őt érdekli, annak számára minden probléma megoldódik, az mindenről megbizonyosodik, az teljesen megnyugszik. A természetfölötti istenszeretet az akaratot is végleg kielégíti, mert aki Istent magáénak mondhatja, az a lehető legnagyobb jót bírja, annak pedig semmiféle teremtmény sem kell, akinek magát a Teremtő adta.

Mert *istenné* az embert még Isten sem teremthette, de mérhetetlen jósága megtehetette, hogy az ember *sorsosa* legyen és ez történik azzal, aki eléri az Isten által elélt tűzött célt, *ez történik azzal, aki üdvözü.* És, hogy valóban ez Istennek a célja, annak zálogául adta a kinyilatkoztatást, vagyis már előre sok mindent közölt velünk saját terveiből, saját életéből, sok mindent, amit a világ kutatása, fürkészése nyomán sohasem tudhattunk volna meg. Ennek zálogául *fogadott fiaivá* minket, nem csak külső nyilatkozat által, hanem egy minden teremtetett lény természetes igényeit

messze meghaladó ajándék, a *megszentelő malaszt* adományozása által, melynek birtokában egész belső értékünk átalakul és mi, a természetes emberek, természetfölöttiekké válunk, Isten szolgálóinak sorából kiemelkedünk és fogadott fiainak rangjára jutunk. Aki azután e kegyelemnek, a megszentelő malasztnak birtokában elhal, az üdvözülni, azaz eljut Istenhez, az Ő szent fellegének kápráztató látására, végtelen lényegének boldogító bírására. Így lesz az illető részese Isten boldogságának egy örökkévalóságon keresztül, elérve a természetfölötti célt, a lehető legnagyobb boldogságot, melyben az isteni Mindenhatóság egy teremtményt csak részesíthet.

3. . . . És most álljunk itt meg egy percre.

Amit írtam, az nem mese, az nem álom, az nem is költészet, hanem valóság, nagy, szent valóság, igazság. Mert szintiszta igazságot fejez ki e mondat: *mi a megszentelő kegyelem állapotában Isten fogadott fiai vagyunk természetfölötti céllal*. És, mert minden igazság nemesít, azért ez is. Ugyanis egy csodálatos öntudatot meríthetünk a fent jelzett igazságból, nem világiás gőgöt, vagy felfuvalkodott pöffeszkedést, mint a földi nemességből oly sok esetben, hanem egy szent öntudatot, mely felemel a világ fölé és képessé tesz minket emelkedett felfogásra: hogy t. i. nem ezért a romlandó világért élünk, mert a mi célunk Isten, maga az igazi, az élő Isten, Isten látása, az Ő bírása, a *mi célunk tehát az égben van*, a jó mennyei Atyánk házában.

Hálával telik el e gondolatnál lelkünk és ajkainkon megcsendül a Magnificat, az a dicsének, melyre a szent Szűz ajkai nyíltak mikor ráeszmélt, hogy Isten Őt az istenanyai méltóságra emelte.

És most kérdem: hízelt az, ha Istent dicsérjük? Maradhat az ember ajka néma, eme gyönyörű igazságok megfontolása után? Meg lehet-e tiltani a gyermeknek, hogy atyját dicsérje, szeresse, hogy érte lelkesedjék és meg kell-e ezt még külön parancsolni neki?

Ahol ideális a viszony atya és fia között, ott minden bizonnyal nem.

Minden jó tett önként dicséri alkotóját és Istent is dicséri a világ: szótlantul, pusztán csak létével az értelmetlen, létével, de dicsénekével is az értelmes világ, de nem azért, mert ezt Isten így parancsolja, hanem, mert ez nem is lehet máskép. Értjük már most, hogy miért abszurdum Hegel vagy Hartmann felfogása, miért nem lehet azt mondani, hogy Isten öndicséretére írt hőskölteményt vagy, hogy ugyane célból teremtett magának egy olcsón tapsoló hadat. Isten megtehetette volna, hogy nem teremti, de, hogy a teremtmény Istent ne dicsérje, ne imádja, ezt Isten nem tilthatta meg, ez *önként* tör elő a lelkünkben a helyes istenismeret és szeretet nyomában. Az ember Istennek dicsérrettel, hálával, imádással és áldozattal tartozik és ezen nem bír változtatni még a mindenható Isten sem.

II.

Azt mondtam előadásom elején, hogy a katolikus theológia szerint Isten minket azért teremtett, hogy egyrészt Isten ismerete és dicsérete, másrészt szeretete és szolgálata által üdvözítsük lelkünket.

Hogy milyen istenismeretre hívott meg minket az Úr, már láttuk; hogy hogyan folyik abból az ismeretből Isten dicsérete és tisztelete, azt is kifejtettem már, sőt azt is megemlítettem akkor, hogy ez az ismeret Isten szeretetét is maga után vonja. Ez a szeretet azonban így még csak elméleti volna, esetleg csak érzelmi megnyilvánulásokkal bírna, de ennél Isten többet kíván.

Ő megteremtett minket közreműködésünk nélkül, az istenfiúság méltóságára azonban, Isten színről-színre való látására, nem vezet el hozzájárulásunk nélkül, bizonyos feltételek teljesítése nélkül. E feltételek, melyek teljesítésére a földi élet áll rendelkezésünkre, száma kettő: 1) szabadon, azaz a magunk részéről is, Istent kell választanunk végcélunkul, 2) szabadon kell, hogy szolgáljunk Neki. („Szabadon“, ez nem azt jelenti,

hogy egyformán jó bármit is választunk végcélunkul. Mert az igazság szerint Isten önmagáért teremtett minket, tehát helyesen csak az jár el, aki Istent tekinti végcéljául. Azonkívül az első parancsolatban Isten ezt külön meg is parancsolja. Aki tehát a teremtményeket tekinti végcéljául, az máris vétkezett. „Szabadon” itt annyit jelent, mint minden külső és belső kényszersztől, minden fizikai kényszersztől menten.)

A feltétel első része tehát abban áll, hogy az ember válassza meg magának szabadon a végcélját, más szóval válasszon szabadon Isten és a teremtmények között. Aki Istent szereti, az Istent választja, amiért is Istenben részesül; aki a teremtményeket becsüli többre, azokkal kell beérnie. Röviden: akkor fogunk üdvözülni, ha valóban akarunk üdvözülni. Isten senkit sem kényszerít magához, neki nem kell a kényszerből adott szeretet, a kényszerből adott dicséret, hódolat, szolgálat és tisztelet. Isten csak annak adja oda magát, aki Őt őszintén szeretni akarja és, hogy mindenki önmagával ezt illetőleg tisztába jöhessen, helyezte minket ide a földre, hol szabadságunkban áll választani Isten és a teremtmények között.¹ És valóban kétféle embert

¹ „A földi élet próbaidő”, de nem, mint azt sokan gondolják Isten próbál ki minket, Ő nagyon jól tudta, hogy ki milyen, jó-e vagy rossz. A próba azért van, hogy magunk győződhessünk meg saját erkölcsi értékünkéről, valóban véghezvitt jó cselekedetek, illetőleg elkövetett bűnök által.

Ellenvetés: Miért nem teremtett Isten csupa jó embert?

Válasz: Isten mindenkit a *jóra* teremtett, a bűn, a szabadon akart bűn teszi rosszá az embert.

Ellenvetés: Ellenkezőleg, nem a szabadakarat, hanem a születés, a körülmények hatnak determinálólag az emberre.

Válasz: Hatnak *befolyásolólag* rá, ezt megengedem, hatnak *determinálólag* rá, azaz oly annyira, hogy ne bírna másképp is tenni, ezt tagadom és hivatkozom a gyakorlatra: minden bűnöző érzi, hogy rosszat tett és tudja azt is, hogy másképp is tehetett volna.

Ellenvetés: Határozottan vannak emberek, akik egész nyugodt lelkiismerettel vétkeznek, akik nem érzik magukat vétkesnek.

Válasz: Mert lelkiismeretük nem vádolja őket, most, miu-

találunk itt a földön. Látunk itt az élvezetnek élő epikureusokat, a vagyon után futó kapitalistákat és kommunistákat, találunk olyanokat, akik tudományban, a hírnévben, a műveltségben, vagy más effélékben látják és keresik az ember végcélját, de itt él a földön a Római Katholikus Egyház is, mely az igazságnak megfelelően Istent tekinti az ember végcéljául.

Valóban, mint láttuk, Isten a mi célunk és nem a földiek, ezek csak eszközök az örök cél elérésének szolgálatában. És itt következik tulajdonképpen előadásom második fele, melyben Isten szolgálatának problémáját fejtegetem.

Az istentelen irodalom ezen is fennakad, megütkezik és gúnyt űz belőle, oda állítva Istent, mint szeszélyes öreget, aki adott ugyan az embernek szabadságot, de nem engedi meg, hogy azzal éljen. Azonban ez a felfogás is csak abszolút tudatlanság mellett születethetik, mert nincsen természetesebb valami, mint a földi javakkal való bánásmódot szabályozó, és Isten akaratát kifejező *tíz parancsolat*, mely utóvégre ismét nem egyéb, mint Isten végtelen szeretetének és atyai gondoskodásának kitűnő jele.

Mert ugyebár, mindenki igen természetesnek találja, hogy a gyárak az általuk készített gépekhez, vagy vegyszerekhez használati utasítást is adnak és azon sem ütkezik meg senki, hogy akkor, ha valaki ezen utasítástól eltér, az a gép, vagy vegyszer kevésbé jól működik, sőt el is romolhat, vagy éppen rombolhat. Mert az ágyú-

tán mint nekem egy ízben egy megtérő nagy bűnös monddta, valósággal elfojtották, „*lebunkózták*“, azt magukban, megengedem,

mert lelkiismeretük sohasem szólalt fel bennük a bűn ellen, ezt tagadom.

Még a legprimitívebb emberek is, Afrika legvadabb törzseinek tagjai is ismerik a bűnt, annak minden fajtát, és nagyon jól érzik, hogy azt nem szabad tenni. Mindazonáltal nem akarom azt állítani, hogy nincsenek kivételképen téves lelkiismerettel bíró emberek is, akik egyik-másik bűnről nem tudják, hogy az bűn, de ez, mint mondtam csak kivételesen fordul elő.

val is csakúgy meg kell tanulni bánni, mint az írógép-pel, sőt az egyszerű zsebkés is megvágja azt, aki a pengé-jénél fogja azt megmarkolni.

Isten alkotta a világot, a világ javait, Ő tudja, hogy milyen célból és Ő tudja, hogy ez a cél miképpen érhető el. Épen, mert az embernek szabadakaratot adott, mert nem determinálta azt, mint az állatot egyre, adott pedig, hogy, mint kifejtettem, az ember Istent szabadon szeret-tesse és ezáltal az örök üdvösséget magának kiérdemelje, kényszerült reá, hogy az embernek a világhoz, annak javaihoz használati utasítást is adjon, mert ellenkező esetben Ő maga lett volna hibás, ha az ember a világ javainak használatával csődbe jut.

Isten tehát mikor megparancsolta: tedd ezt, ezt ne tedd, úgy amint azt a tízparancsolatban röviden össze-foglalva találjuk, nem zsarnokoskodni akart, hanem az ember javát tartotta szem előtt, mert Ő csak azt akarta, hogy a világ javaival bánva, *boldoguljunk*, hogy a világ javai kezeink között szerencsénknek és ne nyomorunk-nak legyenek okozói. Mivel pedig a tízparancsolat Isten akarata, azért az, aki azt megtartja, Isten akarátát telje-síti, aki pedig ezt teszi, az szolgálja Istent, mert szol-gálni valakit annyit tesz, mint annak akarátát teljesíteni.

Mikor tehát Isten az embernek parancsokat adott, mikor Isten azt kívánja, hogy az ember engedelmesked-jék neki, ismét csak az ember javát keresi és nem, mint egyesek oly helytelenül mondják, a maga szeszélyei kielégítését, mert hiszen azt akarja, hogy a földi jók meglegedésének, nyugalmanak, egészségének, szóval földi jólétének legyenek okozói.

Befejezem előadásomat.

Azt hiszem, világos már előttünk, miért teremtett Isten, t. i. hogy boldogítsa, még pedig saját magának, az Igazságnak, a Szépségnek természetfölötti megismer-tetése, önmagának, a Jóságnak adományozása által,

világos, tehát hogy miért él az ember, hogy t. i. Istent megismerje, tisztelje és dicsérje, mint hálás fogadott fiú az Atyát,

világos most már előttünk a földi élet célja, hogy

t. i. a fent említett kettős feltételnek eleget téve az örök üdvösséget magunknak kiérdemeljük.

Isten teremtette a világot, Ő nagyon jól tudja, hogy mennyi abban a bűnveszély, Isten teremtett minket is, tudja tehát, hogy milyen gyöngék és gyarlók vagyunk, de Isten a mi jó mennyei Atyánk, aki nem azért fogadott minket fiaivá, hogy rútul pusztulni hagyjon, ellenkezőleg, Isten szeret minket, és mindenkor segítségünkre siet, ha, mint veszedelem idején a jó gyermek szülőjéhez, Hozzá folyamodunk.

Örvendjünk, szeressünk, legyünk hálásak és bizunk Isten segítségében, akkor azután bizonyos az is, hogy üdvözülni fogunk, vagyis elérjük örök célunkat. Úgy legyen.

III. ELŐADÁS.

Az értelmetlen teremtmények célja.

Hogy miért teremtette Isten az eszes lényt, már láttuk. Logikus sorrendben követi ezt a másik kérdés: Mivégre vannak az értelmetlen teremtmények?

Ezek célját is megadtam már előző előadásomban, de csak mintegy a sorok között, amiért is nem lesz céltalan, a felvetett kérdésre kifejezetten válaszolni.

Az előbbiekben láttuk, hogy az ember célja Isten megismerésében, szeretetében és szolgálatában áll. Jóllehet ezt a célt a maga egészében csak az örök üdvösségben érjük el, de már itt a földön is, hol, mint írtam, azért élünk, hogy örök üdvösségünket kiérdemeljük, minden evégre irányul. Vagyis már most feladatunk megismerni, szeretni és szolgálni Istent, — és ugyane célból vesz minket körül a nagy természet. Isten tehát azért teremtette az értelmetlen lényeket, hogy azok által az Ő ismeretére eljussunk, hogy közöttük élve szabadon válasszunk végcél magunknak, hogy azokat Isten szándéka szerint használva, szolgál-

juk legfőbb Urunkat. Röviden az értelmetlen teremtmények¹ szolgálnak minket, hogy mi szolgáljuk Istent. Egyszóval minden, ami van, értünk van, sőt az anyagi világrendnek nem volna célja, ha nem volna ember. — De nézzük a kérdést részleteiben.

I.

Isten azért teremtette az anyagi világrendet, hogy abból Őt megismerjük. Azt akarom mondani, hogy Isten a teremtett mindenségben saját magát ábrázolta, hogy eme monumentális arcképből hű képet alkothassunk magunknak Róla: az Ő végtelenségeiről, az Ő tökéletességeiről.

1) . . . Ha Isten csak akkorára teremti a világot, hogy annak határait érzékeinkkel elérhettük volna, hajlandók volnánk véges lénynek ismerni fel Őt, aki pedig végtelen. Hogy tehát végtelenségében ne kételkedjünk, azért fekszenek a csillagrendszerek határai oly messze, minden mérő eszközünk és távcsövünk számára oly elérhetetlenül messze.

Egy fényév csaknem 10 billió km., akkora távolság, melyet egy óránként 500 km.-t haladó repülőgép 2,160.000 év alatt tenne meg. Már most, ismerünk csillagokat, melyek 4, 9, 36 és még több fényév távolságban vannak, sőt a mérések azt mutatják, hogy egyes égitestek fénye több évezredig jön, míg hozzánk elér. Nem régen egy német tudós, szellemes becsléssel a csillaghalmazokat középértékben 90 billió fényévi távolságra helyezte el tőlünk, aminek értéke kilométerekben ez a szám:

851,472.000,000.000,000.000.000.,

¹ Jóllehet ezt a kifejezést: „értelmetlen teremtmények“ legtöbbször a szó teljes értelmében veszem, de mégis néha mindent, ami létezik, aki-ami nem az „én“, alája sorolok. Az alábbi megfontolásokat ugyanis végezze az elmélkedő bizonyos szent egoizmussal és tekintse egyrészt magát, és csakis magát és kérdezze: mi az én célom?; másrészt mindent, ami rajta kívül van, és kérdezze: mi a többi teremtmény célja? Hogy mikor, hogyan értem az idézett kifejezést, a szöveg mindenkor megmutatja.

851 quadrillió km.! Micsoda távolság! És Isten ott is jelen van! — Jelen van pedig a csillagos ég bármelyik pontján, mert azon bármely irányban elmehetünk ennyire és Isten mindenütt ott van, mert hiszen ott működik, ott teremti és ott gondoskodik teremtményei fennmaradásáról. Ime Istennek, az abszolút lénynek nagysága. Így ábrázolja Isten a maga végtelen, a maga abszolút nagyságát a térben.

Mindazonáltal tévedne, aki Istent dimenzionálnak, kiterjedtnek képzelné. Isten *szellemi* lény, a szellemi lénynek pedig, mint arról egy alábbi előadásban még bővebben szó lesz, nincsen kiterjedése, a szellemi lények a téren kívül élnek. Isten azonkívül a téren felül is áll, számára minden lehetséges tér is a jelenben, azaz a jelenlétében van, mert Isten mindenhol van és olyan tér nem is lehetséges, ahol Isten jelen ne volna.

•

2) . . . Láttuk mi már a holdat? Sápadt fényű éji mécsesünket? Ugyebár messze van. De ki gondolt már arra, hogyha a mi napunk egy üres golyó volna és annak közepébe helyeznők el földünket, szelid fényű kísérőnk az üres napon belül ugyanolyan távolságban keringhetne körülöttünk, akárcsak ma, és még mindig elérne vagy 20 földgömb holdunk és a kiürített nap széle közé. A nap átmérője ugyanis kikerekítve százszorosa a földének, a hold pedig 30 föld-átmérő távolságban van tőlünk. Ha tehát esténként a holdat nézzük, gondoljuk meg, hogy a napnak még egy harmad része sem férne el földünk és a hold közé. Ilyen nagy a nap. Pedig, mint a hozzáértők állítják, az csak egy kicsiny csillag, mert valóban, mekkoráknak kell lenniük azon égitesteknek, melyek abból a fentemlített szédületes távolságból ide elvetik fényüket. És ilyen nagy csillag sok-sok ezer millió van, a tejút csillagözmét és a csillaghalmazokat nem számítva, eddig mintegy 500,000.000 állócsillagot számol-

tak meg. Adjuk mindezt az anyagot össze és azután mérjük meg, ha ugyan lehet. Mennyi anyag! És Isten mindezt *semmiből* hozta létre, és miután létre hozta, Ő maga semmivel sem lett gyengébb, vagy kisebb, egyáltalán nem merült ki, és még mindig teremthet új meg új világokat, anélkül, hogy erejében fogyna. Ime a hatalmas Isten képe! Így ábrázolja a maga végtelen hatalmát Isten a térben.

3) . . . Sok évezred előtt Közép-Európát a tenger vize borította, melyben apró kis, csak nagyítón látható csigák éltek, éltek és elpusztultak. Egymásra hullott házacskaikból lett a mészkő, azok a sziklák, melyek ma hatalmas hegyeket alkotnak.

Évekkel ezelőtt az Alpokban jártam és megmásztam a csaknem 3.000 méter magas Dachsteint. E hegyóriás majdnem vízszintesen fekvő mészkőrétegekből áll, melyek összesen 2.500 méternél vastagabbak. Hány kicsiny csigageneráció temetkezett itt egymásra, míg ezt a vastag réteget felépítették? És ez a krétakorban történt, mely a föld sok geológiai korszakának csak egyike. Milyen öreg lehet a föld? A geológusok *évmilliókról* beszélnek.¹ Micsoda kor! Pedig ez a csillagok

¹ *Ellenvetés.* A geológusok évmilliói ellentétben állanak a Szentírás hat napjával. Azok tényekre, ez a tekintélyre hivatkozik. Kinek higgyünk inkább, kinek van igaza?

Feleletem az alábbi: A teremtés lefolyását Mózes csakis a kinyilatkoztatásból tudhatta meg, Isten pedig, mint az rendesen történni szokott, képekben, látomásokban adja közléseit. Nagyon valószínű, hogy Mózes is látomásokból tudta meg a világ teremtését, még pedig hét, egymásra következő látomásból, melyek mindegyike a hét más-más napjára eshetett. Mózes leírásában tehát két dolgot kell megkülönböztetni:

1) magát az igazságot, hogy t. i. mindent Isten teremtett és, hogy a teremtés folyamatos volt.

2) a teremtés folyamatosságának időrendbeni beosztását, mintegy a külső keretét az előbbinek.

Az *első* teljes egészében igaz, a *második* Mózes felfogása szerint, akinél a „nap”, a zsidó „jon” kifejezés, jelenthet 24 órából álló napot is, de jelenthet hosszú korszakot is, sőt jelent-

korához képest csak néhány perc! Mert, ha azok a fent-
említett csillaghalmazok középértékben 90 billió fény-
évre vannak, akkor, miután fényüket látjuk, azok már
90 billió évvel ezelőtt fénylettek. 90 billió év! Csak ki-
mondani bírjuk, de elképzelni nem. És Isten már akkor
is élt, sőt mi több, örök idők óta élt! Ime, így ábrázolja
Isten a maga abszolút korát, a maga örök voltát ne-
künk az időben.

Mire való a csillagos ég? kérdezték egyszer tőlem.
Ime erre. Ha csak a mi naprendszerünk léteznék, mily
kicsinynek tűnne fel akkor előttünk a Végtelen, az
örök Isten.

•

4) . . . De Isten szép is! Szép kell, hogy legyen,
mert hisz a világ, melynek gondolatát Isten csakis ön-
magából meríthette, minden részecskéjében szép. Vagy
talán nem szép a csillagos ég éjjel, a mélyen kék ég
nappal? A csendesen úszó báránnyelűk, vagy a go-
molygó, fehérén vakító hatalmas hablabdái az égnek?
És, ha szépség dolgában választani kellene, a napsuga-
ras ég, meg a napsütötte tájak között, zavarba jönnénk,
hogy melyiket is válasszuk, melyik is a szebb? Mert,
ha csodás is szépségeivel az ég, csodálatos bájával a
föld is, pl. az alpesi táj virágpompás réttel, csendes
fekete tótükrével, magas sziklás, hófedte csúcsokkal a

heti mindakettőt is és ez esetben az az első értelemben véve a
látomások idejére vonatkozik, a második értelemben véve a
teremtés idejét jelentené.

Végül jegyezzük meg, hogy Isten a teremtést Mózesnek,
úgy, amint az a maga valójában történt, meg sem mutathatta,
mert hogyan érthette volna meg az Okor embere pl. az elektront,
az atomokat, az energiát stb. még ki tudja hány titkos dolgot,
melyre a tudomány talán csak évszázadok múltán fog rájönni, ha
ugyan végtére is rá fog jönni mindenre. Így tehát még száz olyan
dolog lehet, és bizonyára van is, melyet, ha Isten megmutatott
volna Mózesnek, nem hinnék el *ma sem*, mert nem értenők azt,
minthogy arra a tudomány még nem jött rá.

Ha ezeket meggondoljuk, nem találunk a Szentírás és a
tudomány között ellentétet.

hátterben, vagy egy kilátás, mikor a sziklaoromról százkilométerekre lát el az ember, vagy a hullámzó, zúgó, habzó tenger, melynek távolában süllyed el a lenyugvó nap, vagy az alföld kalászos rónája, mely fölött káprázatosan táncol a délibáb, vagy az őserdők ózondús csendje, melyik a szebb? Mindegyiknek hány rajongója van, hány embert vonzanak magukhoz e szépségek évről-évre!

Jártam a mármarosi erdők rengetegeiben, felkerestem a krassószőrényi őserdőket, a hol millió levél között remegve szűrődött át a nap sugara és a hajnali harmattal találkozott, mire ez örömében csillogni kezdett, és eközben csattogott a madarak száz féle dala. Igazán szép volt az.

A budai hegyeket is erdő borította egyszer, de jöttek a szorgalmas emberek: házakat építettek és virágos kerteket ültettek a kivágott fáknak a helyébe, mindenki a maga izlése, vagy izléstelensége szerint. A házakhoz azután a Székesfőváros utakat építtetett, az utakra a városi villanytelep lámpákat helyezett, senki sem gondolt arra, hogy milyen lesz ennek idők multán az együttes képe a Manréza ablakaiból. És? Csodálatosan szép lett. Szép a napsugárban, de szép az éjszakában is, mikor szerteszét a völgyben felgyúlnak a lámpák és tündérvilágá alakul a táj.

Jártam végül évek előtt egy főúri kastély-kertben, hol a finom izlés, a művészet rendezte el a növényzetet, és emberi elgondolás szerint nőttek a fák, nyíltak a virágok és létrejött egy mesebeli park.

Mily érdekes mindez! Szép a vadon: a mármarosi, vagy krassószőrényi erdő; szép a kultúra: a grófi család parkja; de szép a kettő együtt is: pl. a budai hegyvidéken. Hogyan van ez? Mert olyan törvényeket oltott Isten a természetbe, hogy annak minden megnyilvánulása szép legyen. Isten is szép, Ő csúnyát nem is teremthet. Ezért szép a virág és szép a pillangó szárnya, szép a madárdal és a patakok zúgása, szép a virágok csillogó méze és a fák hamvas gyümölcse, röviden minden, amit Isten az embernek adott. Még a közön-

séges hópehely is, amiből pedig billió hull le egy télen, mily szép a nagyító alatt.

Így mutatja be nekünk Isten az Ő végtelen szépségeit.

De van vihar is és pusztító árvíz, van földrengés és tűzvész: szép ez is? Ezeknek szépsége a fenséges, mely szintén bámulatra ragadja az embert, mert Isten fenségét és haragját csodáljuk benne, mellyel a bűn iránt viseltetik, mint arról a következő előadások folyamán szó lesz.

•

5) . . . A mérnök büszke, ha egy tökéletes gépet készített, mely százsámra állítja elő óránként az egyforma árut. És minél egyformább a kérdéses holmi, az ő büszkesége is annál nagyobb. Pedig az egyforma a szegénység jele, a tucatmunka a korlátoltságot mutatja. Mily más az Isten! Ő nem teremtett két egyforma embert, két egyforma állatot, minek is teremtett volna? Ő nem szorult erre reá, mert győzi a változatlanságot. Csak rovarféle több 100.000 él a földön és mindegyik fajban hányféle az egyes? De még a közönséges falevél is ahány, annyiféle. Így ábrázolja Isten nekünk találékonyságát a világban.

•

6) . . . De talán legtöbbet beszél nekünk a mindenség Isten jóságáról, a valóságban olyan jó mennyei Atyáról, aki mérték nélkül pazarolta reánk ajándékait. — Hogy pl. az ételféléken kezdjem.

Isten adhatott volna nekünk csak kenyeret és vizet, s már megéltünk volna, de Ő jóságában terítette meg nekünk az asztalt és semmit sem felejtett el róla. Az erdők a vadat; a folyók és tavak a halakat szolgáltatják, a gulyák és csordák minket táplálnak. Számunkra nő a kertek veteménye, számunkra a gyarmatok százféle fűszere, nekünk érkezik a sokféle gyümölcs. És amilyen gazdagok vagyunk az ételekben, úgy állunk az italokkal is. Mert pl. hányféle forrásvizünk van? Nincsen két

egyforma. Azonkívül mennyiféle bor terem nekünk, és hányféle egyéb ital?

Ha Isten csak fát és követ adott volna, már megéltünk volna, mert hiszen élt az ember a kőkorszakban is! Megéltünk volna, de sohasem jött volna létre a mai kultúra. Ezért hát megtömte Isten a hegyeket. Az évmilliók előtt élt növényeket megőrizte nekünk, hogy kőszenünk legyen, hasonlóan a régi állatvilágot nafta alakjában autóink számára. A vas, a réz, az ón, a horgany, sőt az arany és ezüst is kellett hozzá, hogy oly sok ember, mint ma, megélhessen és gazdag is lehessen a földön.

Isten adta a posztóféléket, a selymeket, a vásznat, a prémeket és bőroket, Ő adta a felhasználásukhoz szükséges találékonyságot is, és mindezt ugyanazzal a bőkezűséggel.

De mind e többé-kevésbbé hasznos dolgokon kívül adott nekünk játékszereket is, pl. a drágakövek, igazgyöngyök, ékszerek alakjában. Mintha csak azt mondogatna nekünk: „Nesze, fiam játszáll, szórakozzáll és legyen örömöd vele.”

Valóban nincsen atya, aki gazdagabban látná el gyermekét.

Isten jóságáról még sokat írhatnék, de lesz arról még másutt is szó, azért megelégszem ennyivel. Aki látni tud és látni akar, az sokat lát a világban, ami neki Istenről beszél, az mindenfelé megtalálja a minket oly nagyon szerető Isten kezenyomát, annak a világ csodálatosan sokat beszél Istenről, az Ő végtelenségeiről, az Ő tökéletességeiről.

II.

Az értelmetlen teremtmények második célja, mint írtam, számunkra lehetővé tenni, hogy szabadon, azaz külső, vagy belső kényszer nélkül válasszunk magunknak végcélát. Aki Istent választja, aki Istent értékeli többre, az az igazságnak megfelelően tesz, aki azonban a teremtményekben keresi végcélját, az elfordul Istentől, az az Isten terve és akarata, azaz az igazság ellen

tesz, mert Isten önmaga számára teremtett minket, nem lehet tehát az igazság szerint más végcélunk, mint egyedül Isten.

A mindennapi élet forgatagában számtalanszor állunk e most említett válaszúton, nagyon sokszor öntudatlanul, de akárhányszor öntudattal. Mit kíván tőlem az Isten? Micsoda velem Istennek a terve? Nagyon kevesen kérdik ezt maguktól, mikor pl. a pályaválasztásra kerül a sor. Ki indult el életpályáján azzal az elszánt akarattal, hogy élete végén, pályája végén mindenáron Istenhez jusson? Csak nagyon kevesen. Az emberek nagy része pályaválasztáskor választ Isten és a földi ideálok között és általában az utóbbiakat értékeli többre. Azok az ifjúkori ideálok! Milyen csillogók, milyen ragyogók, milyen sokat ígérők, pedig csak a délibáb káprázatai. És mégis hány élet épül fel azok szolgálatában, távol Istentől.

De hisz nem lehet mindenki pappá, vagy barátta! Nem is erről van szó. Mert éltek szent Istvánok, Eszterházi Miklósook, Hunyadi Jánosok és Zichy Nándorok is és egyikük sem volt pap, de igenis Isten gondolata szerinti ember, ember, aki Isten szolgálatában élt.

Sokszor bizony kell, hogy el bírjuk hagyni azokat a csillogó ábrándokat Isten kedvéért és kell, hogy neki bírjunk menni egy szürkén egyhangú és fárasztóan hosszú hétköznapi életnek, melynek végén azonban, ha az Isten akarata szerint folyt le, mindig ott vár a megdicsőülés.

És, mint a pályaválasztáskor, úgy állunk az élet folyamán ismételtén és egyre-másra újra meg újra a választás előtt. A jó barát hív ide, a szórakozás oda és szemben áll ezekkel Isten tiltó parancsa. „De kicsoda törődik ma még Istennel?” Oly sokan mondják ki ezt a rettenetes szót és elhagyják a Teremtőt, hogy utána fussanak a teremtményeknek. Így maradnak el vasárnap a misék, így a pénteki böjtök, így lépik át az erkölcsi törvényt, így gázolnak keresztül önzésből másnak anyagi érdekén, így válik lassacskán elvvé: „aki bírja, marja;” így lesz azután „bolond” az, aki nem hazudik, így

szentesíti egy szép napon ezek praxisában az ő céljuk bármelyik eszközüket. És hogyan is legyen képes egy ilyen felfogású ember *nehezebb* és *egészen nehéz* körülmények között elhagyni a teremtményeket, a földies szempontokat, ha a *legkönnyebbek* között is mindig utánuk nyult és szerintük cselekedett.

Mert vannak az életnek igen nehéz pillanatai, mikor valósággal hősi erényre és istenszeretetre van szükség, hogy a teremtmények helyett, az emberi szempontok helyett, Isten felé hajoljunk, az Ő szent akaratára szerint bírjunk cselekedni!

Pl. igen kemény katolikus jellem, Isten nagyfokú szeretete kell hozzá, hogy a megsértett férfi ki bírja mondani: „én nem nyúlok a kardhoz!, nekem kisebb érték a becsületem, kisebb a karrierem, sem-hogy értük cserébe odadobjam Istenemet!”

Kemény katolikus jellem, nagyfokú istenszeretet kell hozzá, hogy kimondhassa valaki: „nekem nem kell az ön, vagy az önök pénze, mert nekem kisebb érték saját anyagi jólétem, semhogy tisztességtelen, vagy bűnös úton Isten akaratát sértsem.”

Hősies istenszeretet kell hozzá, megőrizni a házasságot tisztán és inkább távol maradni a hitvesi ágytól, semmint természetellenes és bűnös úton kizárni a gyermekáldást.

Mindez hősiességet kíván, de kétségkívül a legnehezebb a szerető férjnek inkább látni elhalni nejét, mint szembe kerülni Istennel a gyermekgyilkosság révén.

Mind-e kérdésekben válasz-úton állunk, választanunk kell Isten és a teremtmény között: kit szeretünk jobban, kit értékelünk többre? A hideg, a nyugodt, a megfontolt emberi ész azt mondja, hogy Istent, sőt, hogy nem is lehet másról szó, annyival több Ő, az Abszolút, a Végtelen.

Valaki azt gondolhatná: A teremtményt választom, pl. nem engedem elhalni feleségemet, hanem inkább megölöm a gyermeket és miután megmentettem hitvesemet, visszatérek Istenemhez.

Ez a köpenyegforgató és képmutató szava, a kristálytisza és nyílegyenes férfijellem nem így beszél. A képmutatónak pedig azt felelem, sohasem dobunk el magunktól egy nagyobb értéket az újramegtalálás reményében, mert mi a biztosítéka annak, hogy megtaláljuk azt újra?

III.

A harmadik célja az anyagi javaknak, hogy úgy szolgáljanak minket, amint mi is szolgáljuk Istent.

Mert a jó Isten ugyan gazdagon rendezte be a földet, azzal a céllal, hogy ez a sok mindenféle teremtmény gazdaggá tegyen minket, de csak akkor, ha Isten akarata szerint, ha a mellékük adott használati utasítás szerint, ha a tizparancsolat szellemében élünk azokkal, azaz, ha mi használatuk közben szolgáljuk Istent.

Igy pl. az ételt-italt Isten életünk fenntartására rendelte, és nem arra, hogy pusztán az élvezetnek kedvéért mérték nélkül fogyasszuk azt. Isten akarata szerint a ruha célja, hogy testünket el és be fedjük általa, de nem, hogy az kezünkben a feltűnésnek és érzékiségnek legyen eszköze. Így való a pénz és a vagyon arra, hogy ételt, ruhát vegyünk rajta, de nem, hogy felhalmozzuk azt a bankban, vagy, hogy elverjük azt kártyán, lóversenyen, vagy éppen a hitvestárs mögött bűnös viszonyokra költve. A zenét, a művészetet Isten azért adta, hogy szórakozásunk is legyen és kedélyünket finomítsuk, de nem, hogy buja érzékiségünket korbácsoljuk fel általa. Röviden minden, ami a földön van, Isten alkotása és ezért megvan Isten világtervében annak a célja. Ha e cél szerint élünk azokkal, úgy boldogulásunknak lesznek eszközeivé, míg ellenkezőleg, ha szenvedélyeinket követjük használatukban, nehéz gazdasági és társadalmi helyzeteket eredményeznek, mint ahogy a jelenlegi világ-krízist is végső elemzésben és maradék nélkül ez idézte elő.

„Ez egy nagyon ideális elgondolás, — mondhat-

ná valaki, — mely a felhők között mozog, egészen magasan. Ott fent azonban hideg van, dermesztően hideg, melegvérű ember ott a magasságokban ki nem bírja."

Rácáfol erre a tapasztalat. Mindenki boldog akar lenni és kérдем, ki lett azzá? „Fiam, csak az ne légy, ami az apád!” Hányszor hallottam ezt, jeléül annak, hogy pályáján az illető szerencsétlen, vagy ha nem is, úgy csak boldogtalan. De sohasem beszéltek így a szentek! Nem, mert ők már itt a földön is megtalálták azt, amit oly sokan hiába keresnek: a boldogságot.

Hogyan? Hát lehet itt a földön is boldog az ember?

Igen, lehet! Mert a szentek, akik pedig nem kis számmal éltek az Egyház kebelében, már itt a földön boldogoknak mondták magukat. Az ő írásaikban nem ritkán találkozunk azzal a kijelentéssel, hogy ezerszer ugyanazt az utat járnák, melyen jártak, ha ezerszer újra születnének. Ők azok és egyedül ők azok, akik mindenkit a maguk követésére hívnak. Mily másképpen hangzik ez, mint „Fiam, minden légy, csak az ne, ami az apád!”

A szentek tehát boldogok lettek itt a földön, pedig ők abban a fagyos magasságban éltek és a megfagyásról sohasem panaszkodtak, ellenkezőleg igen jól érezték ott magukat, annak ellenére, hogy éppen olyan emberek voltak, mint mi, melegen érző szívvel, sok kedéllyel és még hozzá a miénknél jóval érzékenyebb lelküettel. És ezen nem kell csodálkoznunk, ez éppen így természetes. Vagy talán azt hisszük, hogy az a hatalmas Értelem, aki a világot megtervezte, aki ahhoz a használati utasítást megadta, tévedett, mikor így cselekedett? Azt gondoljuk talán, hogy Isten szándékainak követése zsákutcába vezet minket? Azt hisszük talán, hogy a mi pislogó mécs-eszünk jobban látja a boldogulás útját, mint Isten végtelen bölcsesége? Ha Isten útjain haladunk, nem érhet baj, ha még oly sötétnek is látszik annak az útnak a vége, ha még oly sűrű ködbe látszik is vezetni. Sohase féljünk, sem az

éhhaltól sem a nyomortól, vagy más efféle bajtól, ellenkezőleg, figyeljünk csak Jézusnak, az Istenembernek, az Isten egyszülött Fiának, a minket a kereszthalálig szerető Megváltónknak a szavára:

„Tekintsétek az ég madarait, ezek nem vetnek és nem aratnak, sem csűrökbe nem gyűjtenek és a ti mennyei Atyátok táplálja azokat. Nem vagytok-e ti azoknál becseesebbek?

És ruházatotokról miért aggódtok? Nézzétek a mezei liliomokat, mint növekednek, nem munkálkodnak és nem fonnak, mondom pedig nektek, hogy Salamon minden dicsőségében sem volt úgy öltözve, mint ezek egyike.

Ha pedig a mezei füvet, mely ma vagyon és holnap a kemencébe vettetik Isten így ruházza, mennyivel inkább titeket, ti kicsiny hitűek. Ne aggódjatok tehát, mondván, mit együnk, vagy mivel ruházkodjunk? Mert mindezt a pogányok keresik; hisz tudja a ti mennyei Atyátok, hogy mindezekre szükségtek vagyon.

Keressétek először Isten országát és az ő igazságát és ezek mind hozzáadottnak nektek. (Mt. 6, 25—33.)

Úgyvan kedves olvasóm!

Kicsiny a hitünk Istenben és kicsiny a beléje vetett bizalmunk is, azért azután mindent a magunk erejéből akarunk megoldani és Istent, a legnagyobb tényezőt, kihagyjuk a számításainkból! *De téves is az eredmény, melyhez eljutunk!*

Erősítsük tehát a hitünket és bizalmunkat Istenben és hamarosan érezni fogjuk, hogy ő tényleg a mi jószágos mennyei Atyánk, aki megadja nekünk a mindennapi kenyerünket, aki meghallgatja a mi kéréseinket és nem engedi, hogy csak egyszer is csalódjunk benne.

IV. ELŐADÁS.

A bűnről általában.

Az eddig elmondottak alapján már megrajzolódhatott előttünk Isten világterve. — Eszerint Isten azt akarta, hogy az ember boldog legyen, boldog, Istennek, az Igazságnak megismerése, Istennek, a Jóságnak szeretete által, de csak azon feltétel mellett, ha őt szolgálja, azaz, ha a világ javaival Isten szándékának megfelelőleg él, mely esetben viszont a világ javai az ember földi jólétét fogják szolgálni.

Istennek, az Igazságnak megismeréséhez kell az értelem, Isten szeretetéhez és szolgálatához kell a szabadakarat, az örök üdvösséghez szükséges érdek megszerzésének ideje pedig a földi élet.

A Teremtőnek tehát az volt a szándéka, hogy az ember az örök boldogságot magának kiérdemelje, akarta pedig ezt, mert a kiérdemelt boldogság nagyobb, mint az ingyen kapott. Ugyanezért, t. i., hogy érdekemet szerezhessem, kívánja, hogy az ember Őt szabadon és ne kényszer hatása alatt szeresse, szabadon és ne kényszerből szolgálja. A szabadakaratot, ezt a legnagyobb természeti ajándékot, mely minket szuverén egyénekké tesz, tehát szintén csak azért adta Isten, hogy boldogságunkat nagyobbítsa, igaz viszont, hogy épen ezzel vált lehetővé az is, hogy a szabad, a szuverén egyén szembeforduljon Vele, az ő legjobb, legszentebb, legboldogítóbb akaratával és ezáltal bünt kövessen el.

Mert a bűn akkor jön létre, mikor az ember szembehelyezkedik Istennel, mikor a maga akaratát követi, ahelyett, hogy az Istené után igazodnék. Az ember ugyanis csak addig követheti bűn nélkül a maga akaratát, míg azzal Istenét nem keresztezi, mert mihelyt valamire vonatkozólag Isten a maga akaratát velünk közölte, a magunkéval azonnal az övéhez kell igazodnunk, mint az egyedüli jóhoz, célravezetőhöz és boldogítóhoz, ellenkező esetben cselekedetünk bűnös lenne.

Isten nem akarja a bűnt, nem pedig annyira, amennyire önmagát sokra becsüli. Vagyis, amilyen nagy Jó az Isten, akkora rossz a bűn, azért is tett meg Isten mindent, hogy az embert attól visszatartsa. Az ember azonban mégis vétkezett és ezzel természetesen saját magát döntötte nyomorba, abba a nehéz helyzetbe, melyben a világ ma is szenved. Nem lesz tehát érdektelen, a bűnnel, eme legnagyobb rosszal közelebb-ről megismerkedni.

I.

A mindennapi beszédben általában háromféle bűnről hallunk: szó esik az eredeti, a halálos és a bocsánatos bűnről. Mik ezek, kérdezzük?

Az eredeti bűnt először is szembehelyezzük a másik kettővel, mert azt elkövetni nem, csak örökölni lehet, míg azokat megfordítva csak elkövetni, de örökölni nem bírjuk.

Az eredeti bűnt tehát nem mi követtük el, hanem valaki más, mint a kinyilatkoztatásból¹ tudjuk, az első ember: Ádám, és épen ez az érthetetlen! Mert azt csak fel bírjuk fogni, hogy valakit saját tetteiért terheljen a felelősség, de hogy miképpen lehessünk mi felelősök Ádámnak, egy sok ezer év előtt élt embernek vétkeiért, ezt nem bírjuk belátni.

Az eredeti bűnben rejlő homály azonban csak addig homály, míg nem vagyunk tisztában annak lényegével, mihelyt azt megismertük, az eredeti bűn okozta terheltség megérthető.

Az eredeti bűn lényegének megértéséhez pedig el fog vezetni minket az alábbi elképzelés.

Gondoljunk magunknak egy királyt, aki egyik katonáját a polgári sorból kiemeli és utódaira is átszálló

¹ A kinyilatkoztatás Istennek az emberhez tett közléseit tartalmazza. Isten sok mindenfélét közölt az emberiséggel a próféták, Jézus Krisztus és az apostolok által, ami szükséges ahhoz, hogy zárt és hézagmentes világnézetünk legyen. A kinyilatkoztatás történeti igazolásával azonban nem érünk rá most foglalkozni.

hercegi rangba és vagyonba helyezi, a nemesi levél adományozása által, azon feltétellel, hogy az illető a jövőben áruló nem lesz. Vagyis addig marad herceg és gazdag, úgy ő, mint utódai, míg ő hű marad uralkodójához, de, ha egyszer árulást követne el, elveszíti a neki és utódainak adományozott rangot és vagyont is és visszasüllyed a polgári sorba. Mivel pedig a király egyrészt nagyon irtózik katonájának egy esetleges árulásától, másrészt ép oly nagyon akarja, hogy az illető a hercegi rangban és anyagi jólétben megmaradjon, sőt azt is, hogy ez a kiváltság gyermekeire is átszálljon, nemesített alattvalóját, egy esetleges árulása esetére, elijesztésképen, a rang és jószágvesztésen kívül még fejvesztéssel is megfenyegeti.

A katona valóban hű is királyához és ezért élvezi is annak bizalmát, a jólétet és a rangot, míg nem egy alkalommal elcsábítják, amikor is szerelemből árulóvá lesz és kiszolgáltatja ura hadititkait.

Az uralkodó felbőszül és büntetőleg lesújt reá, elveszi rangját, mind tőle, mind fiaitól, vagyonától is megfosztja és a kilátásba helyezett azonnali fejvesztés helyett hosszas kényszermunkára ítéli gonosz szolgáját, amely szomorú sorsnak csak a halál vet véget.

Ezen ítélet után a szerencsétlenül járt ember ivadékaira is csak bosszúsan bír tekinteni, mert a koldussá lett hercegek rangjukban maradhattak volna, ha minden az ő uralkodói akarata szerint történik.

Ehhez hasonló volt Ádámnak, az első embernek esete is. Isten, a legfőbb király, kiemelte őt és ivadékait, azaz az egész emberi nemet a polgári sorból t. i. az ember természetes állapotából, és a hercegi rangba, azaz a *természetfölötti rendbe*, Isten fogadott fiúságának magas polcára helyezte, egy igazi nemesi levél, a *megszentelő malaszt*, eme minden teremtmény, minden természetes igényét messze meghaladó ajándék adományozása által, azon feltétellel, hogy árulóvá nem lesz, más szóval, hogy nem fog vétkezni.

Isten nem akarta a bűnt már azért sem, mert előre látta a rombolást, mely abból következik, szigo-

rúan megparancsolta tehát Ádámnak, hogy ne vétkezék és, hogy az ősszülöket a bűntől a leghatározottabban visszatartsa, kiszabta erre az esetre a büntetést is: „halálnak halálával fogsz meghalni.” (Móz I. 2, 17.)

Ádám hű is maradt Istenhez, de csak egy ideig, amíg Éva, a felesége, őt el nem csábította és Ádám szerelemből neje iránt evett a tiltott fának gyümölcséből.¹

Ádám bűnét követte Isten büntetése.

Először is elveszítette természetfölötti rangját. Isten fogadott fiúságát, nemcsak saját személyére, hanem összes ivadékaira is. Birtokát, a földet, ugyan nem vette el, de megátkozta Isten: „Mivelhogy ettél a fáról, melyről megmondottam vala neked, hogy ne egyél, átkozott a föld a te munkádban, fáradsággal eszel abból életed minden napjain, töviseket és bojtörjásokat terem neked.” (Móz I. 3, 17–18.)

Azután halálra ítélte Ádámot: „Arcod verítékével eszed kenyered, mígnen visszatérsz a földbe, mert por vagy és porrá leszel.” (Móz I. 3, 19.)

Amit Isten kimondott, az szomorúan be is következett az utolsó betűig, úgy Ádám bűne, mint annak büntetése átszállott minden emberre, — mireánk is.

Ádám bűne folytán mi most mindannyian, kivétel nélkül az eredeti bűnben születünk, azaz, csak mint *természetes* emberek látunk napvilágot és nem, amint azt Isten akarta volna, *a megszentelő malaszt állapotában, mint Isten fogadott fiai*. Jóllehet a természetes állapot, melyben mi most születünk, magában véve nem rossz, mégis mivel a jelen világrendben *Isten akarataival ellenkezik, magára ölti a bűn jellegét*.

¹ Téved az, aki Ádám bűnét a VI. parancsba ütközőnek véli. Ádám szabadon érintkezhetett Évával, mert felesége volt. Az első ember Isten tételes törvénye ellen vétett: „A kert minden fájáról ehetsz, csak a jó és gonosz tudás fájáról ne egyél.” (Móz I. 2, 16.) Isten tehát egy *bojti törvényt* adott és Ádám ezt nem tartotta meg, ő választott és inkább kellett neki a fa gyümölcse, mint Isten szeretete, inkább a hitvány teremtmény, mint a felségesen jó Teremtő.

Miután az eredeti bűnnel természetfölötti rangunkat elvesztettük, visszavonta Isten természetünk igényeit meghaladó minden ajándékát is, amiért is értelmünk elhomályosodott és akaratunk rosszrahaljő lett és azóta sokat kell szenvednünk és meg is kell halnunk.

Hogy pedig az ember soha többé ne vétkezen, elriasztásképen, meghagyta a végtelenül jó Isten a megváltás után a mai napig is az eredeti bűn minden természetes büntetését, vagyis átkozott maradt a föld a mi munkánkban, töviseket, és bojtorjánokat terem nekünk ma is. És valóban, — a gaz, a tövisek, a bojtorján terem és nő, habár mindig irtjuk és elnyomja vetéseinket, nő, akármilyen az időjárás, legyen szárazság, vagy eső, felhőszakadás, vagy jöjjön árvíz, a gaz ott van mindenütt, míg vetéseinket, kertjeinket, ültetvényeinket minden pusztítja. A bűn meggyengített minket és megerősítette ellenünk a természetet és mi most állandó és fárasztóan nehéz harcban vagyunk az elemekkel. A tűz, a víz, a vihar, a földrengés üt, ver és pusztít minket. — Mennyi rengeteg bajt, szegénységet, szenvedést és nyomort hozott már reánk az elemek ereje Isten akaratából, csak azért, hogy többé ne vétkezzünk.

De Ádám többi büntetését is viseljük. — „Arcod verejtékével eszed kenyered,” hangzott Isten szájából, mintha csak azt mondotta volna: „nehézzé válik számodra a tudás, homlokodon fog végigfolyni az izzadság, miközben fejedet töröd, hogy megélhess.” — Meggyengültek tehetségeink és emiatt mennyit kell tanulni és mennyit felejtünk el újra, mennyi könyvet írtak, iskolát építettek, előadást tartottak a világ eleje óta és mégis mennyi a tudatlanság, a mélységes tudatlanság még a legalapvetőbb világnézeti kérdésekben is. — És tűri ezt Isten csak azért, hogy soha el ne feledje az ember a bűn rosszságát, annak iszonyatosan romboló voltát.

„Míglen visszatérsz a földbe.” — Meg kell halni, ezen nem segít semmi. — Mennyi csapást, szomorúságot, kétségbeesést, kéz és ujjtördelést, sírást és jaj-

gatást jelent a halál. Mennyi árvaságnak, szegénységnek, elhagyatottságnak, éhségnek, lakás és ruhátlanságnak lett már okozója. Mennyi szenvedés előzi meg, kíséri és követi azt, hány keserves sóhaj hallatszott már miatta és fog még elhangzani a világ végéig. Mennyi örömet, boldogságot, vidám életkedvet, hatalmas nagy reményekre jogosító ambíciót tört már le, mennyi nagyszerűen indult életpályát vágott már ketté, mennyi tudást vitt már a sírba és mennyit fog még eltemetni, csak azért, hogy az ember mindig maga előtt lássa a bűn romboló hatását, hogy sohase feledje, sőt ellenkezőleg, saját maga fáján állandóan tapasztalja, milyen rettenetes nagy rossz a bűn és ne kövesse el azt újra.

II.

De annak ellenére, hogy mint láttuk, Isten mindent megtett, hogy az embert a bűntől visszatartsa, az ember mégis minduntalan vétkezik újra meg újra visszaesik a bűnbe és innen van a világon az eredeti bűnön kívül még a személyes bűn is.

A személyes bűn ugyanis minden egyes embernek a sajátja, azt mástól nem örökölheti, sem másra át nem származtathatja. Létrejön pedig, ha tudatosan és szándékosan fordulunk szembe Isten akaratával.

1.) Tudatosan — ez kettőt jelent: először teljes öntudattal, másodsor legjobb tudásunk szerint.

a) Először teljes öntudattal. Az ember ugyanis nem lehet felelős cselekedeteiért, melyeket öntudatlanul követ el, melyeket lázas állapotban, álomban, részegen, vagy meghipnotizálva tesz, nem pedig azért, mert ilyenkor nincsen egészen emberi mivoltának birtokában.

Ezért is, ha valaki részegen káromkodik, a káromlás, ha tisztátalanokat álmodik, ez az álom, ha meghipnotizálva gyilkol, a gyilkosság nem róható fel neki bűnéül, ha csak nem azzal a szándékkal lett részeg, hogy káromkodjék, tett valamit, hogy álmát megfertőzze, hipnotizáltatta meg magát, hogy embertársát eltegye láb alól. És amily mértékben csökken ez a szóbanfor-

gó tudatosság, ugyanoly mértékben csökken a beszámíthatóság, a bűn is. Ezért pl. a szokásból elkövetett bűnök, melyeket elkövetünk, anélkül, hogy reá gondolnánk és észrevennők azokat, sokkal kevésbé számíthatók be, mint a reflexzió mellett, a figyelemmel elkövetettek. (A szokás esetében rendszeren ott van a bűn, hogy e rossz szokásokat nem iparkodunk leküzdeni, hogy megtűrjük azokat magunkban.)

b) Másodszor legjobb tudásunk szerint. Más szóval nem szabad megtennünk azt, amiről úgy tudjuk, hogy az Isten akaratával ellenkezik és ellenkezőleg, meg kell tennünk azt, amiről meg vagyunk győződve, hogy az Isten akarata. Ezért is nem tekinthetők bűnnek azon cselekedetek, melyeket valaki teljesen jóhiszeműleg követ el, azaz, melyeket illetőleg meg van győződve, hogy semmit sem tesz, ami Isten akaratába ütköznék. Ezért, ha valaki azt hiszi, hogy őt 60 éves kora felmenti a vasárnapi misehallgatás kötelezettsége alól és ha ily meggyőződéssel távol marad a templomtól, nem vétkezik, annak ellenére, hogy Isten akaratával ellenkezőleg tett. (Az ilyen cselekedetek azonban jóhiszeműségük dacára sem tetszenek Istennek.) Míg ellenkezőleg, vétkezik, aki meg van győződve pl. a mindennapi misehallgatás kötelező voltáról és e meggyőződése ellenére nem megy a templomba, vétkezik, mert megvan benne a rosszakarat, Isten akaratának lebecsülése, megvetése. Amiről tehát úgy tudjuk, hogy Isten akaratába ütközik, azt nem szabad megtenni, míg az ellenkezőjéről meg nem győződünk.

2.) A személyes bűn második kelléke, hogy *szándékosan* kövessük azt el, azaz, hogy teljes szabadságunk birtokában forduljunk szembe Istennel. Amily mértékben béna a szabadságunk, ugyanolyan mértékben csökken a beszámíthatósága is cselekedeteinknek. — A személyes bűnnek tehát első feltétele, hogy tudatosan, második, hogy szándékosan keresszük Isten akarátát.

Hátra van még, hogy a személyes bűn kétféle

fajával, a halálosnak és bocsánatosnak nevezett bűnnel ismerkedjünk meg közelebbről.

III.

Azon bűnöket nevezzük halálosaknak, melyek *kiölik* lelkünkben a *megszentelő kegyelmet*, Isten fogadott fiúságának kegyelmét, Istennek azt a minden természetes igényünket meghaladó ajándékát, mely minket *természetfölötti emberekké tesz* és melyet miután Ádám számunkra elveszített, *Jézus Krisztus érdemei folytán a keresztség szentségében újra elnyerhetünk*.

Azon cselekedeteink bírnak pedig ezen gyászos következménnyel, melyek elkövetése által *teljesen* szembefordulunk Istennel, vagyis valahányszor teljes öntudattal, szabadságunk teljes birtokában olyasmit viszünk végbe, amivel Istennek a kérdéses esetre vonatkozó akaratát *lehetetlenné* tesszük.

Istennek ugyanis, mint arról előzőleg már szó volt, megvan a maga világterve, ő megadta számunkra a világhoz szükséges használati utasítást és ezáltal közölte velünk akaratát. Ezen utasítás szerint pl. az élet és halál fölötti rendelkezés jogát, az önvédelem esetét kivéve, Isten önmagának tartotta fenn, amikor azt mondotta az embernek „ne ölj!” Aki már most az önvédelemtől eltekintve öl, bármi okból is, ha mindjárt egy másik életet akarna is az által megmenteni, az lehetetlenné teszi arra az esetre Isten akaratát, az felfordítja arra az esetre Isten világtervét és ezáltal szembefordul Isten akaratával, azaz *súlyosan* vétkezik. E tette miatt azután nem is maradhat tovább Isten fogadott fia, amiért is elveszti a megszentelő malasztot és *megszűnik* továbbra *természetfölötti életet élni*. Az ilyen következményekkel járó vétkeket tehát méltán nevezik halálos bűnnek.

Hasonlóan megvan pl. Istennek a terve a nemi étellel. Aki ezt a tervet egy adott esetre lehetetlenné teszi és pl. öntudatosan és szándékosan onaniát követ el, halálosan vétkezik.

Isten továbbá elgondolta az anyagi javak elosztását is és mindenkinek megadta azt, ami az övé. Bárki tehát, aki ebbe a világtervbe beleavatkozik, azt súlyosan megrontja, vagy felborítja, akár békés, akár erőszakos úton, halálosan vétkezik.

Isten azt akarja, hogy a hetedik napot szenteljük neki, a megsemmisülésig menő hódolatunk bemutatása és a munkaszünet által, aki ezt nem teszi, azon esetre lehetetlenné teszi Isten világtervét és ezért halálosan vétkezik.

Isten világtervében az emberi társadalmat az alárendeltségi viszony alapján gondolta ki, ezért akarja, hogy legyenek előljárók és alattvalók. Aki már most ezen alárendeltségi viszony ellen tesz, pl. azáltal, hogy azt megveti, leszólja, vagy egészen megszüntetni akarja, természetesen lázadás által, halálos bűnt követ el.

Minden halálos bűn nagy szerencsétlenség, mert a legnagyobb jóval, Isten akaratával ellenkezik, mert a lehető legnagyobb jótól, Isten fogadott fiúságától és ezzel együtt Istentől magától foszt meg minket. Ezért minden áldozat árán is menten kell magunkat attól tartanunk. Mégis a halálos bűnök közt is van fokozat, mégpedig két lényeges fokozat. Elkövetheti ugyanis valaki a halálos bűnt átmenetileg, de elkövetheti azt valaki állapotszerűleg is és az utóbbi eset sokkal nagyobb baj az elsőnél.

Aki pl. súlyosan vétkezett ugyan, de csak történetesen, bűnéhez egyáltalán nem ragaszkodik, azt igazán bánja és mindent megtesz, hogy azt a jövőben el ne kövesse, az átmenetileg követte el a halálos bűnt. Így pl. az az ember, aki egyébként tiszta életű, de akit egyszer-kétszer házasságtörésre ragadott szenvedélye, átmenetileg esett a halálos bűnbe. Aki így vétkezett, annak a megtérés, bűnének megbánása, meggyónása, jóvátétele nem szokott nagyobb nehézséget okozni. Azonban egészen másképp áll a helyzet azoknál, akik állapotszerűleg élnek a halálos bűnben. Ilyen bűnt követ el az, aki pl. *elvált nővel* köt házasságot, vagy csak a polgári hatóság előtt köti meg azt. Hasonlóan állapot-

szerűleg élnek a halálos bűnben mindazok, akiknek kenyérkeresete a bűn, pl. a bordélyháztulajdonosok, vagy pl. az a gyógyszerész, akinek fő jövedelmi forrása az óvószerek árusítása, az az orvos, akinek fő prakszisa a magzatelhajtás, az a könyvkereskedő, aki erkölcstelen, egyházilag tiltott könyveket árusít, az a színész, aki erkölcstelen szerepek alakításából él, az a mozis, akit ilyen filmek miatt támogatnak. Mindezek állapotyszerűleg élnek a halálos bűnben. Az ilyen bűnből pedig igen nehéz a megtérés, mert az ilyen embernek összes életviszonyait meg kell változtatnia. Annak el kell válnia attól a nőtől, aki nem lehet Isten terve szerint is a felesége, fel kell hagynia azon kenyérkeresettel, amely Isten szándékait állandóan felborítja. Ez pedig nem könnyű és sok áldozatba, igen nagy elhatározásokba kerül. Ha tehát már óvakodnunk kell az átmenetileg elkövetett halálos bűntől, sokkal, de sokkal inkább kell félnünk az állapotyszerűleg elkövetettől.

Miután azonban Isten senkinek sem akarja a halálát, hanem, hogy a bűnös megtérjen és éljen, azért senki se gondolja, hogy ő az esetleges állapotszerű halálos bűnéből *nem bír* kilábalni. Egészen bizonyos, hogy bír, hogy meg bírja találni a helyes megoldást, mely szerint viszonyait Isten akarata szerint rendezheti, csak *legyen jó akarattal*, imádkozzék és bízzék Istenben, Isten segítő kegyelmében.

IV.

Ezek után már csak a bocsánatos bűnről kell megemlékeznem.

A bocsánatos bűn ellentétben a halálossal, nem foszt meg Isten fogadott fiúságának kegyelmétől, nem pedig, mert általa nem fordulunk Istennel szembe. Mivel pedig meghagy minket a kegyelmi állapotban, azért bocsánata a szent gyónáson kívül is elnyerhető, pl. bánat felindítása, szentáldozás, vagy más jó cselekedet elvégzése által. Innen a neve. Amíg tehát a halálos bűnöket feltétlenül meg kell gyónni, a bocsánatos bűnök bocsánatát a szent gyónáson kívül is elnyerhetjük.

Ki követ el már most bocsánatos bűnt?

A bocsánatos bűnnek is két csoportja van, habár egész más körülményen alapszik osztályozásuk.

Az elsőbe tartoznak azon cselekedetek, melyek sértik ugyan Isten világtervét, de nem borítják azt fel, nem teszik azt az adott esetre lehetetlenné. Így pl. kifejezetten azt akarja Isten, hogy csak őt imádjuk, de mivel nem határozta meg az időt, hogy mikor, csak sérti Isten akaratát, aki egyik-másik napon nem imádkozik. Vagy pl. Isten meghatározta ugyan az anyagi javak elosztásának módját, és azért vétkezik, aki az ellen tesz, aki azonban nem teszi e világtervet tönkre, nem járul ténykedésével hozzá, hogy felebarátja anyagiilag tönkremenjen, hanem csupán némi kis kárt¹ szenvedjen, az csak sérti Isten tervét, Isten akaratát, amiért is csak *bocsánatosan* vétkezik.

A bocsánatos bűnök második csoportjába azok a cselekedetek tartoznak, melyek a halálos bűnökhöz hasonlóan felborítják ugyan Isten számításait, lehetetlenné teszik ugyan az adott esetre Isten akaratát, de mert elkövetésükkor nem voltunk *teljesen beszámítható* állapotban, nem fordultunk azon cselekedetünkkel Istennel teljesen szembe, amiért is megmaradtunk továbbra is Isten fogadott fiai, vagyis nem veszítettük el a megszentelő malasztot. Ilyen bűne volna pl. annak, aki figyelmetlenségből káromkodik, félálomban tesz valami szemérmelent, röviden, aki nem egészen tudatosan és késakarva cselekszik Isten akarata ellen.

Mint az elmondottak folyamán láttuk, nagy szerencsétlenség ért minket Ádám bűnével, de nem kisebb szerencse számunkra, hogy az akkor elveszített rangunkat, Isten fogadott fiúságát, Jézus Krisztus érdemei

¹ Az erkölcsstanítók szerint ilyennek kell tekinteni minden kárt, mely a károsult *egy napi* életszükségletének fedezésére nem elég. Minden kártétel, mely ezt az összeget meghaladja, halálos bűn, ha azt szándékosan tettük. Ez az összeg szegénynél kisebb, gazdagoknál nagyobb. Absolute véve 50 pengős kár minden esetben halálos bűn, akárcsak károsodott, ha mindjárt az állam maga.

folytán a keresztség szentségében visszakapjuk. Ezt a természetfölötti magas rangot újra elrabolja tőlünk a halálos bűn, az átmenetileg elkövetett épen úgy, mint az állapotszerű. De Isten végtelen irgalma még egy módot adott, hogy a halálos bűnnel elherdált megszentelő kegyelmet is visszaszerezhessük, ez pedig a szent gyónás.

Bámulatos az Isten jósága! Az égisz emeli Ádámban az emberi nemet, Ádám ezt könnyen veszi és elprédálja ennek kegyelmét. Isten visszaadja azt a Megváltó által, a keresztség szentségében. A könnyelmű ember újra vétkezik, a pillanatnyi öröm neki több, Isten örök fiúságánál. De Isten jósága még mindig nem merült ki, újra felemeli az embert, ha az őszintén beismeri, hogy vétkezett, hogy jóságos Urát megbántotta; ha a bánatos ember bocsánatot kér, ha meggyónja vétkeit. És, ha tízezerszer vétkezett, de tízezerszer újra őszinte töredelmes szívvel kér bocsánatot, Isten tízezerszer is visszaadja, amit az ember oly kicsinynek vesz, valahányszor a bűn csábításával áll szemben. Igazán bámulatos Isten jósága, de bámulatos egyben az ember hálátlansága és könnyelműsége is, hálátlansága: hogy ezt a jó Istent meg bírja bántani, könnyelműsége: hogy egy ekkora ajándékot oly könnyen el bír magától hajítani.

Leborulok Istenem végtelen jósága és szeretete előtt töredelmes szívvel bocsánatot kérve, férfias jellemmel megígérve, hogy többé nem vétkezem, hogy összeszedem minden akaratomat, de bünt többé nem, ezer-szer nem!

V. ELŐADÁS.

A leszármazási elmélet.

Az előző előadásban Ádámról volt szó, az első emberről. Bemutattuk őt, mint az egész emberi nem

törzsatyját, a mai embernél gazdagabb kegyelmekkel felruházva.

A katolikus teológia tehát tagadja az emberi nem származását az állattól, mert tudja, a kinyilatkoztatásból, hogy Isten az első ember testét közvetlenül földből alkotta és, hogy éljen, lelket lehelt abba. Ettől az első embertől származott azután az egész emberiség, amit az eredeti bűnről és megváltásról szóló tan is követelt.

A föld rétegeiben azonban lefelé haladva, mindig kezdetlegesebb élet nyomaira akadunk és az ásatások tanúsága szerint a mai ember őse is tökéletlenebb volt. Az ősember előtt pedig, amint azt egyes tudósok állítják, a félemler élt, aki viszont az állatok törzséből származott. Bizonyítják pedig mindezt, mint mondják, 1.) az ásatások leletei, 2.) a biogenetikus törvény, 3.) a vérreakció és 4.) általában az a teljes progresszív sor, melyet az egysejtűtől az emberig az élet felmutat.

Az Egyház és a „tudomány” tanítása a fajok le származását illetőleg, tehát ellenkeznek, kinek van igaza, kérdezzük?

A tudomány sokszor találja magát szemközt jelenségekkel, melyek magyarázatát nem ismeri. Ezek értelmezésére elméleteket állít fel, melyeket azután bizonyítani igyekezik. Hogyha egy hipotézist a későbbi kutatások igazoltak, más szóval, ha kiderült felőle, hogy állítása fedi a tényeket, tudományos tétel lesz belőle. Ezek szerint sohasem a tények vannak az elméletért, hanem mindig megfordítva: — a hipotéziseket kell a tények szerint alakítani. Nagyon tudománytalan eljárás tehát a tényeket irányzatosan beállítani, azokat elferdíteni, vagy erőszakosan eltorzítani, csak azért, hogy ezáltal egy esetleg tetszetős elmélet, úgy-ahogy, bizonyítható legyen.

A leszármazási elmélet ma még csak elmélet, sőt mint látni fogjuk egy még nagyon is gyenge lábon álló elmélet, más szóval még koránt sincsen igazolva. Módszer-tanilag téved tehát, és az igazság ellen vét az, aki ezt az elméletet tételként, az elmélet által kifejtett gondo-

latot biztos igazságként, bebizonyított történeti tényként állítaná oda, más szóval ma még csak azt mondhatjuk, hogy a nagy természet egyes élettani jelenségei *azt a látszatot keltik, mintha* a magasabbrendű élőlények az alsóbbrendűektől, ezek viszont még kezdetlegesebbektől, végeredményképen egyetlen sejttől származtak volna, mely viszont a szervetlen anyagból természetes módon jött létre. Semmiképpen sem lehet azonban ezt az elméletet bebizonyított igazságként, tudományos tételként előadni. Nem pedig:

I.

először a bölceletnek az általános tapasztalatból leszűrt és ettől függetlenül az okság fogalmának elemzéséből is levezetett azon tétele alapján, mely szerint az okozat sohasem lehet tökéletesebb az okánál, a létrehozott a létrehozónál. Hogyha pedig az egész élő világ az élettelenből jött volna létre, akkor a tökéletlenebb hozta volna létre a tökéletesebbet, a reakció nagyobb volna, mint az akció és megdőlné a fenti bölceleti elv. Akkor energiát is lehetne létrehozni, t. i. szaporítani, ami megdöntené az energia megmaradásának elvét, a fizikának, kémiának és mechanikának sarkalatos tételét, akkor lehetséges volna a lehetetlen, hogy mást ne mondjak, a perpétum mobile is. Hogyha pedig az életet különféle kémiai és fizikai erők szerencsés egymáshatásából akarnók megmagyarázni, a modern biológia azon tantételébe ütköznék bele, mely az életet minden fizikai és kémiai energiától nagyon különböző, ezeknél sokkal magasabbrendű tényezőnek, az életerőnek, műkifejezéssel a „*principium vitale*”-nek tulajdonítja. De erről majd később lesz szó.

1. a) Állításom ellen vetik először:

A kifejlődött egyed is tökéletesebb, mint az embrió, a rovar, mint pajorja, a fa, mint a mag, amelyből kikelt, az ember, mint az a csíra és petesejt, amelyből lett. Hogyha pedig az egyed evolúciója lehetséges egyetlen sejtből, a petesejtből, tojásból, vagy magból,

akkor a fajok is leszármazhattak egy közös kezdetleges őstől: az egysejtű lénytől.

b) Ez ellenvetésre válaszolok.

Ha a „tökéletesebb” szó alatt azt értjük, hogy „képességei ki vannak fejlesztve,” akkor megengedem, hogy a rózsza tökéletesebb mint bimbója, a kifejlett fa, mint magja, a férfi, mint az a csírasejt, amelyből felnövekedett,

de, ha a „tökéletesebb” szó alatt azt értjük, hogy a fa, vagy a kifejlett ember *szerzett* olyan tökéletességeket, melyekhez a megfelelő *képességeket* mag, illetőleg csírasejt korában, *sem bírta*, akkor az ellenvetés igazát tagadom. A modern biológia ugyanis kimutatta, hogy a kifejlett egyed minden tulajdonságát meghatározzák a csírasejtben már felfedezhető úgynevezett „gének”. A csírasejtben azonban sokkal több „gén” van, mint ahány tulajdonsággal a kifejlett egyed bír, vagyis a gének az egyes egyedekben nem jutnak mind szerephez, (ez utóbbiak az úgynevezett alvó gének,) de az egyed egyetlen olyan tulajdonságra sem képes szert tenni, melyhez a megfelelő génnel előre ne rendelkezne. Ezért azután a felnőtt, a kifejlődött egyén „*kifejlődöttnek*” nevezhető, azaz olyannak, mely egyes meglévő képességeit kifejlesztette, de *tökéletesebbnek*, azaz olyannak, mely újabb képességekre tett szert, nem. A most letárgyalt ellenvetés tehát nem dönti meg állításomat, vagyis igaz marad a tétel, hogy az okozat nem lehet tökéletesebb, mint az ok, a létrehozott, mint a létrehozó.

2.) Második ellenvetés.

a) Az elmondottakkal szemben a tapasztalat azt bizonyítja, hogy nagyon is közepes, sőt egészen tehetségtelen szülőknek lángelméjű fiuk van. Van tehát eset és nem is oly ritkán, mikor az okozat, a fiú, tökéletesebb okánál, szüleinél.

b) Válaszom erre a következő.

Téved, aki azt hiszi, hogy az egyed egyedüli létrehozói annak szülei. Épen az átöröklésnél szerzett tapasztalatok vezettek rá, az úgynevezett gének és

alvó génnek felfedezésére. Már most megeshetik, hogy valaki nagyapjára, vagy szépapijára üt vissza, azaz egyik ősétől öröklött gén, mely apjában csak alvó gén volt, benne szerephez jutott, érvényesült. Így megeshetik, hogy valakiben pl. egyszerre több ősének alvó génje érvényesül és ennek eredményeképpen lángelméjű ember lesz, vagyis olyan tökéletes agyszerkezettel rendelkezik, mely által lelke sokkal jobban bír működni, mint ősei egyszerűbb agyszerkezetével. Röviden, az egyes egyedek létrehozói nemcsak a szülők, hanem összes ősei is, így azután egyszerre világos, hogy azok egyttvéve tökéletesebbek, mint a szóban forgó lángelméjű utód egyedül. Azonkívül minden embernek van lelke is, szellemi lelke, melyet, mint látni fogjuk, szüleitől nem örökölhét, melyet tehát közvetlenül Istentől kap, és, ha megfontoljuk, hogy a szellemi lélek az embernek legalább is akkora tényezője, mint a teste, azonnal világos, hogy ez az ellenvetés sem képes megdönteni a fenti tételt: az ok és az okozat tökéletességi viszonyáról.

3.) Harmadik ellenvetés.

a) Az eddig elmondottak szerint a csírasejtben sokkal több képesség van, mint amennyit az egyed magában kialakít, mint amennyi az egyedben szerephez jut. Más szóval az egyed hordoz magában ki nem alakított képességeket is. Ezen ki nem alakított képességeket azonban át bírja örökíteni utódaira, melyekben azok esetlegesen, más és más csoportosításban kialakulhatnak.

Ebből azután bátran azt lehetne következtetni, hogy az első sejt, melyből az egész élő világ létrejött, ennek az egész élő világnak minden képességét magában hordozta. És, ha ez lehetséges, akkor már az evolúció tana sem lehetetlen.

Felelek ezen ellenvetésre is.

b) A feltevés maga, hogy t. i. egyetlen sejt a világon élő összes élőlény minden tulajdonságával bírt volna, pusztá ötlet, a tudományos elméleteket azonban nem ötletszerűleg állítják fel, hanem bizonyos észlelt

jelenségek alapján. Azt pedig még nem észlelte senki, hogy pl. egy növényi csirasejtből állat fejlődött volna ki, de még azt sem, hogy egy kezdetlegesebb állat, pl. rovar, petéjéből tökéletesebb állat, pl. madár kelt volna ki, vagy madár tojásából emlős. Ilyen esetekre pedig szükségünk volna, hogy az ellenvetésben kifejezett elképzelés némi valószínűséggel bírjon.

4.) Negyedik ellenvetés.

a) De a mesterséges tenyésztéssel elért óriási eredményeket mégsem lehet tagadni. Gondoljunk pl. a ló, kutya, a galamb és tyúktenyésztés, a kertészet eredményeire, hány új fajt állítottak már elő, hány nagy képességet fejlesztettek már ki.

b) Válaszom az ellenvetésre.

Megengedem, hogy új fajt állítottak elő, ha a *faj* szó alatt egy már meglévő faj valamilyen *változatát* értjük, pl. ilyen a kutyafajban a bernáthegyi, vagy farkaskutya,

de, ha új *faj* alatt egy olyan állatfélét értünk, amilyen addig nem létezett, és *ez volna az, ami a fejlődés elméletét bizonyítaná*, az ellenvetés igazát tagadnom kell.

A mesterséges tenyésztés, mind a növények, mind az állatok birodalmában létrehozott az egyes *fajokon belül*, sokszor talán csodálatos *változatokat*, kifejlesztett az egyes egyedekben nagy képességeket, de *új* növény vagy állat-*fajt* még nem hozott létre és az állatoknak ma is csak 7 rendje van (1. véglények, 2. tömlős állatok, 3. tüskésbőrűek, 4. férgek, 5. lágytestűek, 6. ízelt lábúak, 7. gerincesek), és minden rendben *annyi faj*, mint Lamarck, vagy Darwin idejében.

A szóbanforgó bölcséleti elvet tehát, mely szerint az okozat nem lehet nagyobb, helyesebben tökéletesebb okánál, a létrehozott a létrehozónál, mindezideig még-csak megingatni sem sikerült a fejlődéstannak, pedig egyenesen meg kellene azt döntenie, ha a maga igazát bizonyítani akarná.

II.

De nemcsak a bölcselettel, hanem a *természet-tudománnyal* is meggyűlik a fejlődéstannak a baja. Mert, ha a fejlődés valóság volna, ha az egész élő világ egyetlen őstől fejlődött volna, hosszas évezredek folyamán alig észrevehető lassú fejlődéssel, akkor a föld feltárt rétegeiből számtalan úgynevezett *átmeneti alakot* kellett volna kiásni, mint összekötő kapcsokat, az egyes fajok között. Pl. meg kellene a föld multjában azt az ősgérincest találni, melyből egyrészt a növényevők, másrészt a ragadozók leszármaztak és nemcsak ezt az ősgérincest, hanem azokat a közbeeső egyedeket is, melyek azt a ma élő alakokkal összekötik, de hiába keressük ezeket az úgynevezett átmeneti alakokat.

1.) Ezen állítás ellen felhozzák először:

a) A mai lovakat a lovak ősével összekötő összes közép, vagy átmeneti alak ösmeretes már. Tudjuk, hogy az ősllovak, melyek a geológiai harmadkorban éltek, róka nagyságú, ötujjú, talponjáró állatok voltak (*Phenacodus*). Az ujjak száma azután az idők folyamán redukálódott négyre (*Orohippus*), majd háromra (*Mesohippus*, *Miohippus*). Utóbb a három ujj közül csak egy érintkezett a talajjal (*Anchiterium*, vagy *Hipparion*), végül pedig egyujjú állat lett belőle, miközben a test nagysága fokozódott, a talponjárást ujjon, majd ujjhegyen való járás váltotta fel és a fogak száma is redukálódott 44-ről 36-ra, illetőleg 40-re. Tehát a geológiai leletek felmutatják az átmeneti alakokat.

b) Válaszom a következő:

A fejlődési elméletnek az egyes *fajokat* összekötő átmeneti alakokat kellene felmutatni és nem mint az ellenvető teszi, *ugyanazon* fajon belüli átalakulásról beszélni. Azt senki sem tagadja, hogy ugyanazon fajon belül igen messzemenő változások érhetők el. Az ősló semmivel sem volt tökéletlenebb a mai lónál, (ellenkezőleg tökéletesebb volt, mind végtagjainak szerkezete, mind a fogazat szempontjából) mert hisz az állatok tökéletességi fokát nem az *esetlenség*, vagy a *test*

súlya, nagysága adja meg, hanem a szervezet, a csontváz alkata, a fogazat stb. Ezért is pl. az egér, mint rágcsáló fejlettebb, tökéletesebb állat az elefátnál, mely csak az ormányosok rendjébe tartozik és, ha az elefánt egérré lenne, fejlődésről kellene beszélni. Az ősló pedig már igazi ló volt, ha külső alakjában el is ütött a maitól. Hiányzik azonban az átmenet az ősló és az ősgérinces között, hiányzanak ugyanezt az ősgérincest pl. a ragadozókkal, a mai mindenevőkkel, rágcsálóinkkal és pl. madarainkkal összekötő alakok: és, ha ilyenekre talál-nának is, még mindig csak a gerincesek közös eredete egy őstől és nem az egész élő világ leszármazása volna bizonyítva.

Az őslóvat tehát a maival összekötő alakok nem adják azokat az átmeneti alakokat, melyekről írtam, s melyekre a fejlődéstannak szüksége volna, hogy a fejlődést, mint megtörtént valóságot bizonyítani bírja.

2.) Második ellenvetés.

a) De a majmot az emberrel összekötő jávai majomember csontvázát, az ennél fejlettebb Piltdown-i embert, az ennél is fiatalabb neandervölgyi, majd Aurignac-i, a Cro-Magnoni embert is felfedezték már, és ezáltal teljes a kapcsolat a majom és a mai ember között.

b) Az alábbiakban válaszolok:

A jávai majomember a mai napig nem szolgáltat tudományos érvet, mert a tudósok egészen ellentétes véleménnyel vannak róla. Egy részük igazi majomnak, másik részük átmeneti alaknak tartja. Maga a lelet sem mond sokat, mert a lábszárcsonton kétségkívül kóros kinövéseket találunk, mely körülmény kétséggé teszi a „majomember” egészséges voltát. Nyomorék példánnyal pedig nem lehet érvelni.

A Piltdown-i ember régebbi ugyan, mint a Neandervölgyi, de, és ez az érdekes, *nem fejlettebb, sőt inkább tökéletesebb* annál. Vagyis a Neandervölgyi ember az eddig ismert *legprimitívebb* ember, *nem a legősibb* típus. Tudjuk továbbá, hogy a jégkorszak vége felé a Neandervölgyi ember kihal és helyébe a kelet-

ről bevándorló Aurignac-i, Cro-Magnoni típusok lépnek, melyek a mai emberhez külsőleg is hasonlítanak, sőt az utóbbival azonos típusok ma is élnek.

Az ősemberről bizonyos, hogy ember volt, öntudatos ember, aki szerszámokat készített, rajzolt, akinek vallása is volt. Hogy állatiasabb kinézése volt a mai embernél? Zordabbak voltak az időjárás-viszonyok, nehezebbek a megélhetési körülmények, ami magában már sokat megmagyaráz. És ha még hozzá vesszük a bűn degeneráló hatását, mert, mint látni fogjuk a bűn destruáló, degeneráló hatással is bír, könnyű megmagyarázni, az ősember eldurvult alakját.

De ne feledjük, hogy *a mai ember, nem ezen degenerált őstípus leszármazottja*, a mai európai ember ősei: az Aurignac-i, a Cro-Magnon-i, még külsejükben is igen hasonlítottak hozzánk.

Az átmeneti alakok tehát ezen a téren is hiányzanak.

3.) Harmadik ellenvetés.

a) Mindazonáltal a mai növény és állatvilág egy-maga eléggé bizonyítja a leszármazást, mert a ma is élő fajokat tökéletességük szerint sorba állítva az egysejtűtől az emberig, a legteljesebb, hézagmentes progressív sört nyerjük a legegyszerűbbtől a legtökéletesebbig. Ez pedig untig elég bizonyíték.

b) Erre is válaszolok.

Abból, hogy a legkisebb meteortól kezdve a legnagyobb napig az összes égitestek egy fokozatos sorba állíthatók, még nem következik, hogy egymástól származtak, hogy egymásból fejlődtek: hogy a legnagyobb nap valamikor időtlen idők előtt apró kis meteor volt.

2. Vigyázzunk továbbá, mert ez a bizonyítás tulló a célon.

Az egysejtű lénytől ugyanis fokozatosan felfelé haladva az élő lények tökéletességi skáláján elérünk ugyan az emberig, de az emberen is túl mehetünk, az angyalok kilenc tökéletességi fokán keresztül egészen az Istenig. Így tehát ezzel az ellenvetéssel Isten leszármazását is bizonyítani lehetne, amit már mégsem

mer állítani senki. Pedig, ha elmentünk az egysejtűtől az emberig, miért ne mehetnénk tovább is?

4.) Negyedik ellenvetés.

a) De a biogenetikus törvény világosan megismerteti az átmeneti alakokkal. A biogenetikus törvény pedig abban áll, hogy az *egyén* fejlődése nem más, mint saját faja, vagy törzse fejlődésének gyors ismétlődése. Vagyis az emberi embrió az egysejtű állapottól a születéskor elért állapotig végigmegy mindazokon a stádiumokon, melyeken az ember törzse, az egész emberiség is végigment fejlődése folyamán. Így pl. az emberi embriónak egy bizonyos korban kopolyúú vannak, amiből az következik, hogy az ember ősei valamikor, a fejlődés egy kezdetleges fokán, vízben éltek.

b) Mit felelek erre?

Amíg nincsen bebizonyítva, hogy az ember, vagy bármelyik élőlény törzse, *valóban* végigment bizonyos fejlődési fokozatokon, nem állítható fel a biogenetikus törvény, mint törvény, legfeljebb mint ötlet, vagy elképzelés jöhet szóba. Mert ahhoz, hogy bizonyosan állíthassam, hogy az *egyén* fejlődése saját törzse gyors fejlődésének ismétlődése, tudnom kellene, hogy az *a törzs tényleg fejlődött* és, ha fejlődött, az a fejlődés olyan irányú volt, mint az egyéné.

Azután ami a „kopolyúkat” illeti, tény, hogy az embrió bizonyos *testrészét* a biológusok kopolyúnak nevezik, de, hogy azzal az embrió kopolyú módjára élne, vagy, hogy az valamikor igazi kopolyú lett volna, soha komoly tudós nem állította.

5.) Ötödik ellenvetés.

a) Mindazonáltal az egyes állatfajok egymásközi rokonsága kimutatható a vérreakció által, (szérumdiagnosztika). Minél közelebb áll két állatfaj egymáshoz annál nagyobb közöttük, a vérreakció.

b) Válaszom az alábbi.

Megengedem, hogy a vérreakció a *vér hasonlóságát* bizonyítja, de, hogy ebből a leszármazásra lehessen következtetni, azt tagadom. Mert pl. azon körülményből, hogy az ember, az emberszabású majom és házi-

nyúl vére hasonló és reakciót eredményez, még nem lehet megmondani, hogy az ember származott-e a majomtól, vagy a majom az embertől, vagy esetleg mindkettő a házinyúltól, vagy a házinyúl mindkettőtől, vagy mindhárom egy negyedik közös őstől? Azonkívül meg miért ne lehetne két, vagy több állatfajnak minden leszármazás nélkül is, hasonló kémiai összetételű vére? A vérreakcióval tehát a leszármazást bizonyítani egyáltalán nem lehet.

III.

Az evolúció elméletnek harmadik nehézségét a biológia okozza.

A modern biológiai kutatások ugyanis csak igazolták a természetbölcséletnek a testek felépítéséről általános érvénnyel tanított tételét, mely szerint minden test két egymásra ható tényező t. i. az erő és az anyag eredménye, melyek közül az anyag a szenvedő, az erő a cselekvő tényező.

Már az **atomban** is megtaláljuk ezeket. A szenvedő együtttható, az anyag, az atomban elektron és proton néven ismeretes, a cselekvő tényező pedig az intraatomális energia. Ez a cselekvő faktor, az energia, szabja meg, hogy elektronokból milyen atom alakuljon, t. i. arany, ezüst, szén, oxigén, vagy másféle, az elemek különfélesége szerint.

A nagytermészetnek az atomnál magasabb rendű építőköve a **molekula**, mely szintén a szóbanforgó két együtttható eredménye. Csakhogy amíg az atom szenvedő tényezője a természet ma ismert legegyszerűbb részecskéje az elektron, illetőleg a proton, addig a molekulában ezt a szerepet a már kész atom tölti be, a molekuláris energia: a molekula cselekvő tényezője tehát, a kész atomra hat, és azt határozza meg, hogy az egyes atomok miféle molekulát alakítsanak.

A molekulánál is jóval komplikáltabb szerkezetet képvisel az **élő sejt**. A sejt is, mint az ma már ismeretes, két tényező egymásrahatásából jön létre, az egyik

a szenvedő és ez a sejtnél a molekula, a másik a cselekvő tényező, az úgynevezett *életerő*. A molekula a sejtre nézve még meghatározatlan, az életerő határozza meg, t. i. a saját természete szerint, hogy az egyes molekulákból miféle sejt legyen, pl. infuzórium, vagy amőba stb.

Az intraatomális energiát fizikai, a molekulárisat kémiai, az életerőt pedig biológiai, vagy élettani energiának lehetne nevezni. Ez utóbbiak birodalma háromfelé tagozódik, amennyiben a mai tudomány növényi, állati és emberi életerőket különböztet meg. A növényi életerő a legprimitívebb, pusztán vegetatív életműködésre képes, vagyis táplálkozni, növekedni, s szaporodni bír. Az állati életerő ezenfelül érzéki működéseket is fejt ki, lát, hall, érez, helyét ösztönétől vezetve változtathatja, sőt ezenfelül érzéki megismerő és emlékező képessége is van, asszociációkkal, képzetcsoportokkal is rendelkezik.

Az ember életeroje az állaténál is tökéletesebb, mert szellemi életműködései is vannak.

Ezen háromféle életerő, közönségesebb szóval lélek között a különbség *nem fokozati, hanem lényeges*, más szóval a növényi lélek képességeit bármeddig fokozva eredményül mindig csak növényi lelket kapunk, állatívá, érzékivé sohasem válik. Az állat életeroje hasonlóan lényegileg áll az emberé alatt, annak fejlesztése, fokozása sohasem fogja azt szellemivé és ezért szellemi életműködésekre képessé tenni, mert pusztán fokozással nem lehet a lényegét megváltoztatni.

Ez a tény mármost nem zárja ki, hogy az összes növényeknek egy közös ősök lehessen, nem akarom állítani, hogy egy közös ősök valóban volt, hogy az összes állatok egyetlen ős utódai legyenek, de itt sem állítom ezzel azt, hogy valóban egy ősök lett volna, hogy az összes emberek egyetlen emberpártól származzanak, amint tényleg állítottuk is, de **kizárja**, hogy a növényeknek, állatoknak, embereknek közösen egyetlen ősök legyen.

Az ember leszármazásának az állattól legnagyobb akadályja tehát az ember szellemi lelke.

Az ember szellemi lelkének kétségtelen bizonyítékaik vannak és pedig az alábbiak:

1. az ember önismerete, öntudata.
2. értelmi működése, annak három foka és ezek eredményeképpen az ember kultúrtörténete.
3. a szabad akarati működés.

E három életmegnyilvánulás mint majd egy későbbi előadásomban kimutatom, nem követi a fizika, vagy kémia törvényeit, hordozójuk tehát, a lélek sem lehet a fizikai vagy kémiai törvényeknek alávetett lény, nem is származhatott tehát az anyagtól. Mert, az anyagi világ a maga egészében egyformán hódol a természet anyagi törvényeinek, miután pedig az emberi lélek egészen más-nemű lény lévén, az anyagi törvényeknek nem alá, hanem fölé van rendelve, az egy más, egy *magasabbrendű* tökéletesebb világrendbe, azt mondjuk, a szellemi világrendbe tartozik, nem is származhatott vagy keletkezhetett tehát az anyagból.

Ezen a nehézségen bukik meg végeredményképpen minden, az embert érintő, leszármazási elmélet, ez az a pont, mely egyenesen lehetetlenné teszi, hogy az embernek valaha állati ősei lettek volna.

Semmiképpen sem bírja tehát a „tudomány” a kinyilatkoztatás tanítását az ember teremtését illetőleg megdönteni, de még megingatni sem, és ez nagyon természetes.

A kinyilatkoztatás ugyanis *Isten szava*, azé az Istené, aki az egész világot a maga célja, a maga tervei szerint teremtette, az egy, igaz, örök élő Isten pedig nem csalhat és nem is tévedhet; *feltétlenül igaz tehát minden, amit kinyilatkoztat.* A tudomány is, mikor a világot, annak jelenségeit, történetét vizsgálja, csak azt kutatja, amit Isten tett, ha tehát helyesen ismerte meg Isten tetteit, csak azt, vagy annak egy részét hirdetheti, amit Isten kinyilatkoztatott. Hit és tudomány tehát sohasem ellenkezhetnek, ellenben az igazi tudomány mindenkor erős támasztéka lesz a hitnek.

Hogyha tehát valahol a hit és tudomány látszik ellenkezni egymással, mindig a tudomány állítása fölött kell kételkedni, *helyesebben kételkedni kell afölött, hogy egy, a kinyilatkoztatással szembe helyezett állítás tudományos*, mert az igazi, az előítéletek nélküli, az igazság szolgálatában álló tudomány mindig csak meg fogja erősíteni azt, amit az Örök Igazság, Isten tanított, és tanításának tévmentes letéteményese, az Egyház, híven megőrzött és nekünk elő ad.

II. NAP.

VI. ELŐADÁS.

A bűn rosszasa.

Ádám léte és vétke történeti tény, melyről az emberiség őshagyományán kívül a tévedni és csalni nem képes Isten kinyilatkoztatásából is értesülünk. Ádám vétke és léte tehát igazság, melyet el kell fogadnia mindenkinek, aki nem akarja egész életfelfogását valótlanosságokra felépíteni. És, mert Ádám léte és vétke történeti tény, azért hiába küzd ellene a fejlődéstan még oly tetszetős elméletekkel, az igazságról a valótlanyságot kimutatni úgysem lehet!

Egyébként minél mélyebben hatolunk bele az élet-tan rejtelseibe, annál fényesebben ragyog fel előttünk az igazság, melyet a Szentírás lapjain már 3500 éve olvasunk, hogy t. i. a növényi és állati élet Isten parancs-zavára keletkezett a földön, hogy az első ember Isten közvetlen és ünnepélyes teremő tényének köszöni létét. Igazság az első ember léte, igazság az eredeti bűn is minden szomorú következményével együtt.¹

Az eredeti bűn gyászos következményeivel már foglalkoztunk (v. ö. IV-ik előadást), jelen előadásom folyamán a személyes bűnben rejlő rosszal szeretnék foglalkozni.

¹ Jegyzet V. ö. Mózes első könyvének 3-ik fejezetét és szt. Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levele 5-ik fejezetének 12—14. verseit.

I.

Hogy a bűn valami nagy rossz, azt mindenki érzi, mert mindenki nyög annak súlya alatt. De, ha megkérdezzük az embereket, hogy miért is rossz a bűn, csak nagyon kevesen adnának helyes feleletet, pedig a kérdés megoldása olyan kézenfekvő.

Isten az abszolút lény végtelenül tökéletes és ebből kifolyólag végtelenül jó is; és, mert Isten végtelenül jó, nem is akarhat rosszat. Vagyis minden, amit Isten akar az jó, egészen és nagyon jó.¹

A bűn, mint a IV-ik előadásban írtam, Isten akaratával ellenkezik, Isten akarata pedig jó. Ami pedig a jóval ellenkezik az rossz, és amekkora jóval ellenkezik, akkora rossz. Ezért rossz a bűn.

Aki tehát a bűn rosszságát akarja megismerni, az kutassa az Isten akaratában rejlő jót. Igaz azonban, hogy ezáltal a bűn rosszságának csak egyik felét fogja megtalálni, mert Isten a maga akaratát nemcsak magában hordja, hanem az embereknek parancsok alakjában elő is adta, amiért is aki vétkezik, az Isten parancsával is szembe száll és amennyivel felette áll Isten az embernek, akkora ez a második rosszága a bűnnek.

A bűnnek fent említett első rosszságát lényeg-

¹ Leibnitz szerint a teremtő Isten csak a legjobbat akarhatja. Ez tévedés először, mert Isten szabadságával ellenkezik, aki ugyanis mindig csak a legjobbat teheti, az nem szabad, az determinálva van egyre, t. i. a legjobbra és mert nem szabad, azért nem is tökéletes, és mert nem tökéletes, azért nem is Isten.

Tévedés másodszer, mert ami véges, mint minden teremtmény, az nem is lehet a legjobb, ugyanis akármilyen jó legyen is, mindig képzelhető annál jobb.

Végül, hogy mennyire nem áll Leibnitz állítása, elég, ha arra a sok-sok teremtményre gondolunk mely minket körülvesz — és mely, mint a tapasztalat mutatja *nem mind egyformán jó*, hanem jóságát és tökéletességét illetőleg nagyon sokféleképpen osztályozható. Gondoljunk pl. a sokféle borra.

Igaz, hogy minden, amit Isten tesz a maga nemében jó, egészen jó.

tani, az utóbb tárgyalat, erkölcsi rosszaságnak lehetne nevezni.

1. A bűnben rejlő rossznak a mondottak szerint első fele abban áll, hogy az Isten akaratával ellenkezik. Isten reánk vonatkozó akarata és világterve ugyanegy dolog. Ezt a nagykaliberű világtervet, mint eddig már megvilágítani törekedtem, Isten nagy bölcseséggel, mérhetetlen jósággal alkotta meg és ezt a nagystílusú tervét Istennek rombolja a bűn.

Láttunk mi már kontármunkát? Mikor a lángelméjű diplomata, mérnök, vagy művész művébe a hétköznapi törpe ember belekontárkodik, a nagy konceptiókat meg nem érti, hanem a maga alacsony színvonalára lesrófolja?

Szinte önkéntelenül eszembe jutnak azok a szép nyugateurópai gótikus templomok, melyeket pénzhány miatt a tervező be nem fejezhetett, melyekhez azonban az idők folyamán valami egészen kis kaliberű építő izléstelen tornyot biggyesztett és most a késő századok gyermeke elmélkedhetik a kontármunka félszegségein.

Igy rontotta el pl. 48-ban Kossuth tervét is Buda ostromával Görgey, ilyen kontármunka lett 1914 szept. 5—12-ig a híres marnei csata is, melyet bizonyosan a Központi Hatalmak nyernek meg, ha Schlieffen tábornok nagyszabású tervét minden részletében keresztülviszik.

Minden kontármunka oktalanság, mivel pedig a bűn semmi egyéb, mint a kislátkörű ember belekontárkodása Isten világtervébe, azért minden bűn oktalanság, mégpedig igen nagy oktalanság.

Mert Isten világtervében minden ember szerepel és még hozzá minden emberre kettős szerep vár. Az egyiket mint társas lényhez, a másikat, mint egyedhez fűzi hozzá Isten.

a) Minden ember társas lény és mint ilyennek vannak jogai és kötelességei is; de ezeken kívül is száz és ezer esetben érintkezik embertársaival. Ez érintkezés, de azon jogok és kötelességek révén azután számtalan szál fűzi az egyest az egyeshez, a családhoz, a község-

hez, az országhoz, sőt az egész emberiséghez is, mindenki egy-egy csavar a nagy emberiségnek nevezett gépezetben, egy-egy személy az emberiség című világdramában, egy-egy mondat az emberiség történetében. Hogy aztán ki-kí hogyan állja meg a helyét, hogyan tölti be a szerepét, attól sok függ, mindig sok függ, habár ez csak ritkán vehető észre azonnal, de minden esetben kitűnik majd az idők végén.

Mert Isten akarata szerint minden ember hatást kell, hogy gyakoroljon környezetére, úgy, amint a tóba vetett kavics a vízre, mely hatásnak, akár a vízben a gyűrűknek tovább kell terjedniök. Így vannak az apák hatással a fiaikra, a fiúk apáikra, így van a polgár példája hatással a községre, szavazata, hogy mást ne mondjak, a megválasztott képviselőn keresztül az országra, az ország nemzetközi viszonylatai révén az egész emberiségre.

Milyennek gondolja el Isten azt a hatást, melyet tőlünk vár? Mert legyünk lendítő kerék, vagy akár csak csapszeg, miniszterek, vagy napszámosok, Isten világ-gépéhez hozzá tervezett minket és bármelyik romoljon is el a kettő közül, az egész gép megérzi azt, és, mint a hibás géprész a mérnök gépét, úgy rontja a bűnös ember Isten tervét.

Mert Isten az, aki minket alkotott, aki minket ilyenekre alkotott, ő állított minket bele az életbe, mégpedig oda, a hova; akkor, amikor. Ő közölte velünk akaratát, amikor megmondotta mit tegyünk, mit ne tegyünk. Ha mármost teljesítjük Isten akaratát, más szóval, ha nem követünk el bűnt, megvalósul Istennek hozzánk fűzött reménye, megvalósul az Ő világtervének reánk vonatkozó részlete, mely csakis nagy és szép, bölcs és jó lehet. De ha vétkezünk, ha a magunk kis értelmi fénye szerint cselekszünk, vagy akarjuk képességeinket felhasználni, ha félretoljuk Isten akaratát, hogy a magunkénak adjunk helyet, csak nehezen mérhető kárt okozunk a világban és ezzel Isten bölcs tervét rontva nagy *oktalanságot* követünk el.

Mit akart pl. Isten Luthertől? Azt talán, hogy

protestáljon? Hogy elszakadjon az Egyháztól? Hogy lángra lobbantsa a fél világot? Azt akarta talán, hogy a bűnőknek, a rablásnak, a hazudozásnak, a káromkodásnak, az erkölcstelenségnek, az egykének, a házassági elválásoknak, a hitetlenségnek csóváit dobja a földre? Azt talán, hogy a 30 éves háborúban elpusztuljon Németországnak 3/4 része, hogy lakossága 16 millióról lefogyjon 4-re, hogy vagy 2000 város és falu dűljön romba? Azt akarta talán, hogy előkészítője legyen a modern pogányságnak, a luteranizmusból fejlődött modern hitetlenségnek, a racionalizmusnak? Azt akarta talán, hogy Luther a reformáció fergetege által ezer és ezer lelket vigyen az örök tűzbe? Nem, ezt bizonyára nem! De Luther felléptének ez volt a következménye!

Igy rombolta Luther Isten terveit!

Mert Isten szándéka szerint Luthernak le kellett volna győznie szenvedélyeit, hogy ezáltal erényhőssé legyen, azért tette őt Isten pappá, hogy az igazság apostola legyen, azért állította őt a katedrára, hogy világitó fátylaként mutassa sokak számára az utat az égbe és nem, hogy a rombolás és romlás fűződjön nevéhez.

Isten szándéka szerint talán ugyanaz a nagy szerep jutott volna Luthernek, mely kora oly sok szentjét naggyá tette, és akkor ma talán Luther szt. Mártont mint az egész katholicizmus, sőt talán, mint az egész emberiség egyik legnagyobb alakját tisztelnők; de ő bűnével, kevélységével, sértett hiúságával és csökönyös-ségével a maga akaratát vitte végbe, mi által lerombolta Istennek őhozzá úgyis, mint magán személyhez, de úgyis, mint társas lényhez, fűzött terveit. Ime mekkora oktalanságot követett el!

Lutheréhez hasonló még sok más példát hozhatnánk fel a világtörténelemből, de nem folyamodom hozzájuk, bemutatnom inkább ugyanezt az igazságot az ellenkező oldaláról is.

Loyolai szt. Ignác katonatiszt volt, az új kor hajnalának hőse, nagyratörő lélek, ideálok, mégpedig földi ideálok, rang és hírnév után indult lovag.

Megsebesül és a betegágyra kerül, ahol megéri

lelkét Isten kegyelme! Egyszerre a válaszüton találja magát: az ő hiú tervei, a földi dicsőség, a kitüntetések és vagyon csillogása egyrészt, Isten örök tervei, a koldusbarát botja, az üldöztetés és nélkülözés sötétsége másrészt. Választ, — és Istent választja, az Isten útjára lép! Felakasztja kardját a montserrati szt. Szűz képe elé, ruháját egy koldusra húzza, maga pedig felhúzza annak zsákját. A manrézai barlangba vonul vissza és egy esztendei imában kéri az ég Úrának felvilágosító ihletét.

Ezt elnyerve 33 éves kora ellenére az iskolába megy, elvégzi a teológiát, pappá szentelteti magát és megalapítja a jezsuita rendet, melynek világraszóló hatása közismert.

Ha szt. Ignác hű marad a maga eszméihez és vágyaihoz, talán gazdagabb lenne a spanyol lovagkor története egy tüneményes hőssel, de a világtörténelemből hiányoznék egy fejezet: a jezsuiták fejezete, és nem íródott volna meg az az 50.000 mű, mellyel e rend fiai a világot megajándékozták és Loyolai szt. Ignácból nem lett volna szent.

Istennek mekkora tervét tette volna szt. Ignác tönkre, ha a maga véges elméjének fényével látott ábrándok mellett marad, ha nem hallgat az Isten kegyelmének szavára. Mit rontott volna le, ha Isten kegyelme, ha a Szentlélek ellen vétkezik!

És mint a történelmi nagyok életében, úgy van ez a „kis ember” életében is.

Mert teszem pl. az a tanító, vagy tanár, aki tévedéseket hirdet, aki be nem bizonyított dolgokat állít az igazság köntösében oda, csak azért, hogy irányzatos előadásával kiölje tanítványaiból a hitet és ezáltal csak egyetlen egy, de igazán nagyrahevített ifjút tesz tönkre, visz a hitetlenség révén az erkölcstelenségbe, tesz ezáltal enerválttá, életunttá, ideálok nélkülivé; vagy sok hétköznapi gyermeklelkét foszt meg a hittől, kérdem, nem rombolja az ilyen Isten terveit?

Vagy az a köztisztviselő, aki a korrupciónak enged, miáltal megerősödéshöz jut a nemzetromboló tisztesség-

telen tőke és háttérbe kerül a tisztességes, aki így a destrukciónak válik előmozdítójává: nem rombolja az Isten terveit?

Vagy az a mesterember, az a kereskedő, aki igazságtalan áraival tönkreteszi a termelőt, — az a termelő, aki hanyag munkájával az egész ország gazdasági színvonalát szállítja lejjebb, az a magánzó, aki tréfáival, életével, pénzével az erkölcstelenség apostola, miképpen rombolják ezek Isten terveit? Mekkora oktalanságot követnek el ezáltal!

Mi ugyanis jajgatunk, hogy nehéz az élet; hangoztatjuk, hogy nincsen Isten az égben, mert, ha volna, nem engedné ezt a nyomort, de megfelelkezünk, hogy tulajdonképpen e roppant bajnak mi magunk vagyunk az oka, mert vétkeinkkel állandóan romboljuk Isten terveit és így magunk alatt vágjuk a fát. Micsoda oktalanság!

b) Előadásom eddigi részében, azt szerettem volna élenken bemutatni, hogy miképpen rombolja az ember Isten terveit, mint társas lény, a továbbiakban azt igyekszem majd lefesteni, hogy miképpen pusztítja ugyanazt, mint magánszemély.

Isten, mint láttuk, fiaivá fogadott minket, egy örök arisztokraciára hívott, egy mérhetetlen gazdagságra, el nem múló örömökre, boldogságra szemelt ki minket. Ezeket az értékeket is rombolja a bűn. És, ha nagy oktalanságot követ el az, aki egy hatalmas király kínálta rangot és nemességet vet könnyedén vissza, nem kisebb az oktalansága annak, aki Isten fogadott fiúságának méltóságát dobja fitymálva oda.

Azt állítják a szentek, hogy nincsen szebb, mint az Isten kegyelmével, a nagylelkűség, tisztaság, szelidség, felebaráti szeretet és más erényekkel feldíszített lélek. És ez természetes. Mert, ha Isten a mezők liliumát és az ég madarait oly szépekre teremtette, mennyivel szebb kell, hogy legyen az Isten legértékesebb ajándékával, a kegyelemmel híven közreműködő örök értékű ember.

Hogyha a szentek képeit tanulmányozzuk, egy

sajátos finom bájt fogunk arcukon felfedezni. Ugyanezt találjuk ártatlan gyermekeink képén is. Ez a báj az ártatlanság bája, és ezt a bájt törli le a lélekről és egyben az emberi arcról a bűn. Nem rombolás ez? És — nem oktalanság ez? Miután pedig minden oktalanság rossz és a bűnnél nagyobb oktalanság el sem képzelhető, nincsen a bűnnél nagyobb rossz.

2. Van azonban a bűnben egy másik rossz-ság is.

Isten, mint mondtam, a maga akaratát nemcsak mintegy magában hordozza, hanem az embernek parancsok alakjában is tudtára adta. Ezért Isten akarata minket most már nemcsak belső jóságával, hanem a tételes törvény erejével is kötelez.

Isten az abszolút lény, a Teremtő parancsolt, mi egyéb lehet ezután a mi dolgunk, mint az engedelmes-ség? És mégis, — az ember szembe száll a Teremtővel és a maga akaratát viszi végbe; hallatlan *szemteleniséggel* vágja Istennek oda: én fütyülök a te törvényedre!

Találkoztunk mi már szemtelen sértéssel? Szemtelen embernek szemtelen viselkedésével? Mi történik ilyenkor?

A sértett ugyebár önkéntelenül is mérlegelni kezd. Kérdi magában: ki az a sértő? Kicsoda az? Van neki hatalma? Vagy talán befolyása? Összeköttetései? Vagy talán vagyona? Van-e származása? Rangja? Címe, vagy híre? Tán tudós, vagy művész? Kard, vagy pisztoly bajnok? Tán csak birkózó, vagy atléta?

És jaj neki, ha meghatározásunk úgy hangzik, hogy az az illető egy *senki*, egy valóságos senki, akinek semmije sincsen, akiről senki sem tud semmit, akinek szerepe nincsen. Jaj neki! Ez a senki mert velem kikezdeni, ez mert velem szembe szállni, ez merte nekem szemembe vágni azt a sértést? Nekem, aki pedig annnyival több vagyok, mint az a zérus! Kerüljön csak még egyszer a szemem elé! Eltaposom a bitangot!

És az az ember, aki így mer ítélni embertársának a sértéséről, a legszemtelenebbül meri szemébe

vágni Istennek: Ki vagy Te? Törődöm is én a te törvényeddel! Kinevetem, kigúnyolom, lenézem és megvetem azt, füttyölök rá, hallod? füttyölök rá!

Pedig az az ember Isten szemében nemcsak egy senki, hanem egy valóságos *semmi*! Olyan semmi, aki minden részecskéjében egyedül csak és egészen Istentől függ, egy olyan *semmi*, aki egy pillanatig sem bír élni Isten akaratának ellenére, aki akkor kezdett élni, amikor azt Isten akarta és akkor fog visszaszülyedni a semmiségbe, amikor azt Isten akarni fogja.

És tartsa valaki magát még oly sokra, legyen bár világot mozgató hatalma, mindenkinél nagyobb befolyása, mindenhová elérő összeköttetései, legyen bár a világ összes pénzének birtokában, családjá is több ezer éves, címe királyi, híre-neve világra szóló, beszéljen bár a világ minden nyelvén és hordozza kisujjában az emberiség egész tudását, legyen bár adoniszi a szépsége, herkulesi az ereje, páratlan az ügyessége, Isten szemében ő *senki*, mert hisz mindazt amiye van, Istentől kapta és addig bírja, ameddig azt Isten akarja.

De a valóságban ennél az elképzelésnél mennyivel kisebbek vagyunk, mennyivel nagyobb semmik, és ez a semmi mer Istennel szembe szállni!

A polinéziai szigetek utolsó vad emberének kis gyermeke a római pápával összehasonlítva még valaki, de az ember Isten előtt semmi. És épen ezért, ha ez a semmi vétkezik, a legnagyobb *szemtelenség* jön létre, mely a világon csak lehetséges.

Ime, ez a bűnben rejlő második rossz.

A bűn szemtelenség, hallatlan szemtelenség!

3. És ha most még hozzávesszük azt a hálátlanságot is, mely a bűnben rejlik, úgy teljes lesz a képünk a bűnben rejlő rosszról.

Mert a vétkező ember nagyon hálátlan is.

Mit is kaptunk mi Istentől? Mit és mennyit? Mekkora értékben? Ki bírja azt elsorolni?

Vegyük pl. a szemünket. Ugyan mennyiért adnók azt oda? Ha pl. egy híres orvostanár 100.000 P-t ajánlana, hogy fájdalom nélkül kivehesse mindkét

szemünket, vajjon engednők-e? Ime, a vaksággal összehasonlítva mekkora ajándéknak tűnik fel a látás. Vagy a süketség mellett a hallás? Mennyi pénzért adnók hallásunkat oda?

De nekünk nemcsak látásunk és hallásunk van, mi a színeket és zenét is bírjuk élvezni és ez a pusztán látáson és halláson túl egy újabb nagy érték. És adjuk most hozzá a többi érzékeinket, adjuk hozzá értelmünket és akaratunkat, értékeljük szuverén, azaz szabad személy voltunkat, tudásunkat, tehetségeinket, értékeljük a részünkre jutott földi javakat, életünket, halhatatlan lelkünket, értékeljük a megváltottságunkat, Isten fogadott fiúságának méltóságát és azt fogjuk találni, hogy mi multimilliomosok vagyunk és mindezt nem a mi érdemünkből, *hanem Isten végtelen jósága folytán.*

Isten valósággal magához méltóan, istenien halmozott el minket. És a hála? — A hála az ember részéről a bűn. A „nem törődöm veled,” a sértegetés, a szembe helyezkedés Istennel. A hálátlanság mindig csúnya, de az a minősített hálátlanság, melyről a vétek által tesz tanúságot az ember, az kifejezhetetlen, az leírhatatlan. És, — amekkora ez a hálátlanság, ugyanakkora rossz a bűn.

II.

A bűnben rejlő szemtelenségre és hálátlanságra még egy megfontolással vethetünk fényt.

Minél nagyobb a sértő és a sértett személy méltósága között a különbség, annál nagyobb a sértés. Ezért az a sértés, mellyel két testvér illeti egymást, sokkal kisebb, mintha ugyanazzal fordulnának atyjuk ellen. De még ennél is nagyobb lesz a sértés, ha azzal pl. egy főispán, miniszter, vagy a király ellen fordulnak. Az ember méltóságával az Istené fel nem mérhető. Sokszorozzuk és összegezzük az emberi méltóságokat mégannyiszor, az eredmény, a melyhez jutunk, mindig csak a *teremtmény* méltósága lesz, olyan méltóság, melynek magától semmije sincsen, melynek fénye

teljes egészében Istentől eredt és tőle függ, és mellyel szemközt Istennek, az abszolút, a teremtetlen lénynak, végtelen méltósága áll. Az ember és Isten méltósága között a különbség *végtelen* és, mert e két méltóság különbsége végtelen, azért a *bűnnek*, Isten ellen irányult *sértésnek* a nagysága is *végtelen*.

*

Mindenesetre lesujtólag hat az emberre bűnös-ségének, végtelen rosszaságának tudata, annyira lesujtólag, hogy sokan nem is akarnak a bűnükre gondolni, pedig éppen így és ezért nem birnak attól megszabadulni. Bármekkora legyen is a rosszasága a bűnnek, férfiasan kell annak a szemébe nézni és őszinte lélekkel Isten elé járulva beismerni: Uram vétkeztem, megbántottalak, de a Te irgalmad végtelenségében bízva, kérem bocsánatodat, ígérem, hogy többé nem vétkezem.

Ha bánatunk őszinte, ha szeretetünk Istenhez természetes és keresetlenül gyermeki, felkarol minket az Isten, és ha netalán hozzánk fűzött terveit egészben, vagy részben tönkretettük volna, őszinte bánatunkat, gyermeki bizalmunkat látva, kigondol Isten valami szebbet velünk. Mert bármennyit is romboljon az ember Isten tervein, ha megtér, ha belátja botlását, ha jóakaratúnak mutatja magát, Isten végtelen bölcsessége mindig ki bírja az elrontott világ-tervet javítani. Ez az igazság számunkra sok vigaszt rejt magában, de egyben biztatást is az őszinte megtérésre.

Mi következik már most a gyakorlati életre? Alázatos beismerés és szívből jövő bocsánatkérés:

Mi Atyánk ki vagy a mennyekben, . . .

. . . bocsásd, ó de bocsásd meg a mi vétkeinket.

VII. ELŐADÁS.

Van pokol.

Vétkezni „emberi dolog”, a bünt azonban megbánni és jóvá tenni, ahhoz már jellem kell. Az embernek, és pedig kivétel nélkül minden embernek, jellemes-

nek úgy, mint jellemtelennek, élete egyszer véget ér és a halál után rettenetes dolog lesz a gonoszra nézve az élő Isten kezébe esni, mondja szt. Pál apostol a zsidókhoz írt levelében. (10, 31.) Mert Isten megbünteti azokat, akik akarátának nem engedelmeskedtek és Isten kezének legnagyobb büntetése a pokol.

Ezt olvassuk a Szentírásban: „A gyáváknak pedig és hitetleneknek, az elátkozottaknak és gyilkosoknak, a bálványozóknak és minden hazugoknak az ő részük a tűzzel és kénkövel égő tóban leszen: ami a második halál.” (Apok. 21, 8.) A föld méhe vissza fogja egykor a világ végén adni azokat, akiket az első, a testi halál beléje temetett, de a pokolból, a második, vagy lelki halálból nincsen feltámadás.

Sokakra annyira borzasztóan hat egy esetleges örök büntetés gondolata, hogy inkább elhítetik magukkal, hogy a halált egy teljes 100%-os enyészet követi, és inkább elfojtják magukban, az örökélet egyébként oly hatalmas vágyát, semhogy belenyugodjanak a pokol valóságának gondolatába.

Mások elfogadják ugyan a túlvilágot, de a poklot nem. Azt mondják: a pokol nem egyeztethető össze Isten jóságával, aki egy röpke, esetleg csak néhány pillanatig tartott bűnös élvezetért, az örökkévalóságon át kimondhatatlan kínoknak és gyötrelmeknek vesse alá a lelket.

Ismét mások a pokol létét is megengedik, csak az örökkévalóságát tagadják. Ezek azt állítják, hogy egyszer, a világ végét követő sok-sok idő után, vége lesz a pokolnak is: az elkárhozott lelkek újra időt nyernek a bűnbánatra és azután az égbe jutnak, üdvözülnek, a jókhoz hasonlóan.

Mindez állításokkal szemben rendíthetetlenül áll az igazság: van pokol, és a pokol büntetése örökké tart.

Megengedem, hogy a pokol gondolata rettenetes gondolat, de csak azok részére, akik futnak előle, akik nem akarnak vele foglalkozni, akik szeretik a bűnt. Pedig minél többször megyünk a pokolhoz

elmélgkedéseinkben, annál biztosabban fogjuk azt elkerülni a földi élet után.

Jelen előadásom célja bebizonyítani a pokol létét.

I.

Van pokol, mert kell pokolnak lenni, ezt mondja nekem józan emberi eszem. Mert, ha van Isten és ha Isten parancsolt, büntetnie is kell, ellenkező esetben mit sem érnek parancsai, senki sem fogja teljesíteni azokat. Ámde van Isten és ismerjük Isten parancsolatait is, tehát Isten büntetésének is kell léteznie.

Minden földi törvényhozó bünteti parancsai áthágását és amely parancshoz nem fűztek büntetést, azt a parancsot nem veszi komolyan senki. Így van ez a családban, ahol az atya a törvényhozó, így az iskolában, a községben, az államban, így a katonaságnál, de minden egyesületben is: minden törvényt követ a szankció, ellenkező esetben nem törvény a törvény és amely törvényhozó nem büntet, elveszti tekintélyét.

Tudjuk mármost, hogy Isten parancsolt: beleírta az ember lelkébe a természeti törvényt és minden ember egyformán érzi, hogy tennie kell a jót és kerülnie a rosszat. Azonfelül a kinyilatkoztatott tíz parancsolatban még külön is megmondotta Isten, hogy mit tegyünk, mit ne tegyünk. Miután tehát parancsolt: parancsolatai megszegőit büntetnie is kell, mert józan emberi eszem mondja, hogyha Isten parancsolt és nem akar nevetségessé lenni, meg kell büntetnie a parancsainak ellenszegülőket, Isten felsége és végtelen méltósága követeli ezt.

De józan emberi eszem azt is mondja, hogy az igazságosság teljes mértéke szerint nem büntethet Isten a földi élet tartama alatt többek közt már azért sem, mert a bűnök legnagyobb része titkos és nyilvánosságra jutásuk a földi életet lehetetlenné tenné. Hogyan engedelmeskedhetne pl. egy gyermek atyjának, akinek minden bűne az őt utolért büntetés folytán gyermeke előtt nyilvánvalóvá lett? Vagy hová lenne a családi

béke, ha minden házasságtörés napfényre jutna, hová lenne a tekintély tisztelete, ha minden hivatali mulasztást megtudnának?

Azt felelik erre, hogy éppen ez igen üdvös volna, mert a minden esetben bekövetkező büntetéstől való félelem, sokakat visszatartana a bűntől.

Visszatartaná, ha lehetséges volna, de mert lehetetlen minden esetben az igazságosság teljes mértéke szerint itt a földön büntetni, azért nem is lehet ez eshetőségről szó. Nem lehet pedig először, mert a gonosz bűnhődése itt a földön rendszerint az ártatlant is sujtaná és valóban sujtja is. Pl. egy rablógyilkos kivégzése családjára mekkora szégyent hoz. Mármost gondoljuk meg, ha Isten igazsága minden titkos gyilkosságot, teszem magzatelhajtást itt a földön megtorolna, hány szegény ártatlan gyermek volna szüleiben megverve. Vagy hasonlóan, ha Isten minden sikasztóra azonnal lesujtana, hány családapa veszítené el kényerét nemcsak a maga, de családja számára is.

Azonfelül a bűnök nagy része olyan súlyos, hogy emiatt sem lehetne azokat a földön igazságosan megbüntetni. Pl. egy Luther, Lenin, Számuelly vagy Korvin-Klein bűné? Vagy pl. annak a hadseregszállítónak gonoszságát, aki fukarságból 10.000 pár papírtalpú cipőt szállított a katonáknak, amiért azután ugyanannyi becsületes családapa lába lefagyott? Hogyan lehetne ezt a földön az igazságosság teljes mértéke szerint megbüntetni? Szenvedéssel? Betegséggel? Úgy a bűnös beteg ápolása ismét csak az ártatlanokat terhelné. Azonfelül a vétkes személy egyéni szenvedése, legyen az még oly nagy, tartson az még oly soká, sohasem lesz arányban azzal a sokszor ezer és ezer embernek kijutott szenvedéssel, amit bűnével okozott. Vagy talán rövid, de irtózatoss szenvedést óhajtunk a gonosztevőnek, melyet a halál követne? De ez esetben, — feltevésünk szerint a túlvilágon pokol nem lévén, — a bűnöző csak hamarabb üdvözlőne és bűne nem, hogy büntetésben, de jutalomban részesülne, ami meg éppen abszurd következmény.

Végül pedig azért sem büntethet Isten itt a földön, mert a természetfölötti világot a földi élet, a próba ideje alatt elrejtve akarja tartani. Márpedig, ha minden bűnt azonnal büntetne, nyilvánvalóvá lenne Isten léte és megszűnne a hit érdemszerző volta, de lehetősége is.

Józan eszem tehát azt mondja, hogy ezen élet viszonyai között Isten nem büntethet az igazságosság teljes mértéke szerint, szükséges tehát, hogy a földi élet, a próba idő, eltelte után büntessen, úgy, amint a halál után jutalmaz is.

Rendben van, mondják a pokol létének ellenzői, ha nem büntethet Isten itt a földön az igazságosság teljes mértéke szerint, büntessen a másvilágon, de ez még nem követeli a pokol örök voltát.

Erre pedig azt felelem, hogy a másvilágon sem ér semmit egy ideig tartó büntetés, amint ennek okait nagyon szépen kifejti szent Jeromos:

„Ez esetben ugyanis, ha t. i. a pokol csak egy ideig tartana, mondja a szent Egyháztanító, az összes értelmes teremtmények egyenlők volnának és hosszú és hosszas idők multán és végtelen századok után ugyanegy volna a méltósága valamennyinek. Mert mi volna akkor a különbség Isten Anyja és a nyilvános paráználkodók között? Ugyanaz volna Gábel főangyal és a sátni, az apostolok és az ördögök, a hithirdetők és a népbolondítók. Képzeld tehát magadnak mégannyi időt és sokszorozd meg ezeket mégannyiszor, tölts meg még végtelen századokat kegyetlen szenvedésekkel, ha mégis egyszer véget ér mindez, egyforma lesz a sorsa mindenkinek, mert ami elmúlt, azt elfeledjük, mert nem azt keressük, hogy mik voltunk, hanem, hogy örökké mik maradunk.”

Ugyan kinek jutna eszébe a sokszor oly nehéz, sőt egyenesen hősiességet követelő erkölcsi törvényt megtartani, ugyan kinek jutna eszébe évtizedeken át elnyomást, üldözést, félreértést, szegénységet és szenvedéseket elviselni, ha végtére ugyanaz lenne a sorsa az elnyomónak, mint az elnyomottnak, ha ugyanoda

jutnának a vezeklők, bűnbánók, magukat megtagadók, mint azok, akik ugyancsak habzsolták a bűnös élvezetek poharát.

Az erkölcsös, illetőleg a bűnös élet adja meg kinek-kinek a maga erkölcsi értékét, miután pedig ezen, a próba idejének végeztével, azaz a földi élet elmúltával változtatni nem lehet, meg kell maradnia örökre annak a különbségnek, melyet egyesek cselekedeteikkel saját erkölcsi életükbe belevittek. Azok pedig, akik a földi életük folyamán nem akartak erkölcsi értékre szert tenni, ne árátsák magukat azzal, hogy a halál után ők arra képesek lesznek, most van annak az ideje, most kell erre kihasználniok az időt.

Tehát értelmem, józan emberi eszem mondja, hogy a túlvilági büntetés, az Isten parancsolataihoz adott szankció, mit sem ér, ha az nem örök, ha az bármekkora idő múltán is, de egyszer véget ér.

II.

De nemcsak a magunk józan esze bizonyítja nekünk az örök pokol létét, hanem majdnem minden nép vallásában is felleljük annak hitét.

„Tény és igaz, — írja kérdésünkre vonatkozólag Cathrein Viktor „Die Einheit des sittlichen Bewusstseins der Menschheit” című könyvének III. kötetében, az 577. oldalon, — hogy nem egy népnél elhomályosult a túlvilági örök érvénnyel bíró igazságszolgáltatás gondolata, legalább is a mai napig nem sikerült náluk ennek hitét kimutatni; mindazonáltal a föld összes népeinek nagy többsége hiszi a halált követő jutalom, illetőleg büntetés némi alakját és tanítja a jók és gonoszak örök sztévalasztását. A népek nagy többsége szerint, az embereknek haláluk után valami hídön, vagy folyamon kell átkelniök, vagy egy szörnyeteg előtt kell elhaladniok, ahol a gonoszokat eléri büntetésük, míg a jók sértetlenül áthaladhatnak.

Mindenesetre feltűnő, hogy nem éppen a legműveletlenebb népeknél hiányzik az örök büntetés fogalma, ellenkezőleg, a legprimitívebb népeknek igen

tiszta fogalmuk van a jók és gonoszok örök sorsában bekövetkező különbségről."

Csodálatos e tény, de bizonyára összefügg ama másik érdekes körülménnyel, hogy éppen e műveletlen népek bírnak aránylag tiszta istenideával, éppen ezek őrizték meg az egy igaz Istennek leghívebb képét, hogy pl. oly sok közül a tűzföld lakóira utaljak.

Az emberiség nagy többsége szerint tehát a jók Istenhez jutnak a paradicsomba, ahol bővelkednek minden jóban, a rosszak ellenben részben örökre, részben megtisztulásuk idejére a büntetések helyére kerülnek. Már most, miután az emberiség nagy többségének bizonyos dolgot illető közös felfogása, némiképen az ösztönszerűség jellegével bír, a természeti ösztönök pedig tévedés mentesek, azaz egyetlen tárgyaltan ösztönnel sem találkozunk a természetben, a pokoltól való félelem sem lehet üres és tartalom nélküli.

Így bizonyítja az emberiség közmeggyőződése a pokol létét.

III.

De mindezen bizonyítékoknál erősebb Istennek, a Szentírásban feljegyzett kinyilatkoztatása és Isten, aki pedig legjobban tudja, hogy mit tesz Ő a gonoszokkal, nyiltan kimondja, hogy van pokol.

Pl. Mózes 5. könyvének 32. fejezetében „lángoló tűznek” nevezi Isten haragját.

A 20. zsoltárban ezeket olvassuk:

„Találja meg kezéd minden ellenségedet, a te jobbold találja meg mind, akik téged gyűlölnék.

Hasonlóvá teszed őket a tüzes kemencéhez, megjelenésed idején: az Úr megháborítja őket haragjában és tűz emészti meg őket”.

Jézus Sirák fia ezeket írja:

„Csöpühalmaz a bűnösök gyülekezete, és a tűz lángja az ő végük. A bűnösök útja kövekkel van egyenessé rakva, de azok végén a pokol és sötétség és büntetések.” (21. fej. 10. vers.)

Izaiás próféta pedig:

„Megrettennek Sionban a bűnösök, reszketés fogja el a képmutatókat: Ki lakhatik közületek az emésztő tüzzel, ki lakik közületek az örök égéssel?” (33. fej. 14. v.)

De ha valakinek az Ő-Szövetség nem beszél elég világosan, nyissa fel az Új-Szövetséget, olvassa azt és meg fog győződni, hogy az Úr Jézus félreérthetetlen világossággal tanította a pokol létét és örök voltát, vagy helyesebben, mint egészen magától értetődő természetes dologról beszélt róla.

Pl. Máté 3, 10. „A fejsze már a fák gyökerére tétetett, azért minden fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és tüzre vettetik.”

Vagy Máté 5, 29: „Ha jobb szemed megbotránoztat téged, vájd ki azt és vedd el magadtól, mert jobb neked, hogy egy vesszen el tagjaid közül, mintsem egész tested a Gehennára vettessék.” [A Gehenna völgy volt Jeruzsálem mellett, hol Molok bálványának (IV. Kir. 23, 10.) áldoztak, és minden tisztátalat elégették, vagy oda vetettek. Ezért a Gehenna később a pokolnak, minden romlás tűzörvényének és a föld erkölcsi szemétdombjának neve lett.]

Vagy Máté 10, 28: „Ne féljete azoktól, akik a testet megölik, de a lelket meg nem ölhetik, hanem féljete inkább Attól, ki mind a lelket, mind a testet a Gehennára vetheti.”

Máté 13, 41: „A világ végén pedig az ember fia elküldi angyalait, kik az ő országából mind kiszedik a botrányokat és azokat, kik gonosztságot cselekszenek és tüzes kemencébe vetik őket, ott leszen sírás és fogak csikorgatása.”

E szentírási helyeknél világosabb azonban az az oktatás, melyet Jézus a világ végének leírásával kapcsolatban a pokolról ad.

Mikor pedig eljő (T. i. a világ végén) az ember fia (t. i. Jézus Krisztus maga) az ő fölségében és vele mind az angyalok: akkor ő fölségének királyi székébe ül; és összegyűjtik eléje mind a nemzeteket és elválasztja őket egymástól, t. i. a jókat a gonoszak-

tól mint a pásztor elválasztja a juhokat a bakoktól, és a juhokat jobbjára állítja, a bakokat pedig balkéz felől.

Akkor majd így szól a király azokhoz, kik jobbjára felől lesznek: Jöjjetek Atyámnak áldottai! bírjátok a világ kezdetétől nektek készített országot.

A gonoszaknak pedig ezt fogja mondani: *Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre*, mely készítettett az ördögnek és az ő angyalainak.

És ezek örök kínra mennek, az igazak pedig örök életre. (Máté 25, 31—46.) Azt hiszem ennyi bizonyíték a pokol léte és örök volta mellett elég?!

IV.

Nem! — felelik a hitetlenek, nem pedig azért, mert a pokol, az örök pokol akkora igazságtalanság, amekkora a végtelenül igazságos Isten fogalmával soha össze nem egyeztethető. Mert Isten, az Igazságosság maga, nem teheti, hogy egy pillanatért, bármily bűnös lett legyen is az a pillanat, egyetlen röpke pillanatért a végnélküli örökkévalóságon át büntessen, gyötörjön, kínozzon egy lelket.

Azt felelem erre, ez nem kifogás. Mert itt a földön sem a gonosztett elkövetésének ideje szerint mérlik ki a büntetést, itt sem zárnak be valakit csak néhány órára, azért, mert csak annyi időt fordított a rablásra, vagy néhány percre, mert a gyilkossághoz, melyet elkövetett, annyi idő kellett, hanem a büntetés megállapításánál a bűn súlyosságát mérlegelik.

Miért tegyen mármost Isten, maga az Igazságosság másképp? Miért járjon el épen Ő igazságtalanul? Pedig, ha Isten a súlyos, a halálos bűnt nem büntetné örök időközön át, igazságtalanul tenne. Gondoljuk csak meg, mekkora rossz rejlik a bűnben, annak oktalanságában, szemtelen és hálátlan voltában, mérlegeljük csak még egyszer, hogy a bűnben rejlő sértés, a szó szoros értelmében véve *végtelen nagy rossz*, úgy amint azt az előző előadásban oly bőven kifejtettük, és belátjuk, hogy a pokol örök büntetése nemhogy ellen-

keznék Isten igazságosságával, ellenkezőleg, Isten végtelen fölsége és igazságossága követeli azt.

És mégsem lehet pokol mondják a hitetlenek, mert, ha Isten igazságossága követeli is a pokol létét, a bűnben rejlő sértés végtelen nagysága pedig, annak örök voltát, Isten irgalmas és jó is, mégpedig végtelenül irgalmas és jó, és e két tulajdonsága kizárja a poklot.

Azt felelem erre, ez sem kifogás. Mert *Isten senkit sem akar a pokolba taszítani, egyetlen egy lelket sem és akik oda jutottak, egyesegyedül maguk az okai.*

Isten mindent megtett, hogy az embert a pokoltól visszatartsa, megismertette az emberrel a bűn gonoszságát, kinyilatkoztatta a pokol rettenetes voltát, minden képzelhető kegyelmi segílyt megadott, hogy a bűnt könnyen elkerülhessük, elfogadja tőlünk a bűnbánatot, szívesen megbocsájt, ha mi azt kérjük, sőt mi több, még a bűnben rejlő sértés kiengeszteléséért járó elégtételt is Ő szerezte meg nekünk, mikor egy-szülött fiát, Jézus Krisztust elküldötte az égből a földre és *Jézus inkább felment a keresztre, csak hogy Isten végtelen igazságosságának ne kelljen minket a pokolra vetnie.*

A keresztfá tehát kettőt bizonyít, először azt, hogy van pokol, mert ha nincsen, akkor Jézus kereszthalálának és vele együtt az egész katolikus vallásnak nincsen értelme. Mert mire való a keresztség, a szentgyónás, a kegyelem, a megváltás, mire a pápaság, a papság, mire a parancsolatok, az imádság, mire a valóságos élet, ha nincsen pokol? Miért halt meg akkor Krisztus Urunk a kereszten? Talán, hogy a szenvedéstől megváltson, vagy talán a nyomortól, a szegénységtől vagy épen a haláltól? De hisz az emberek ma is épen úgy szenvednek, mint Krisztus Urunk halála előtt, ma is épen úgy vannak szegények, mint 2000 év előtt, ma is épen úgy meghal mindenki, mint Róma és Athén korában? Ha nincs pokol, Krisztus Urunk nem váltott meg semmitől és érthetetlen az egész megváltás, érthetetlen talány az egész megtestesülés. De akkor érthet-

len maga az Isten, akkor összeomlik az egész oly csodálatosan logikus világnézet, a katolikus vallás tétel-rendszere, akkor azután bizonyos az is, hogy nincsen Isten.

Igen, a pokol egy olyan sarokigazsága a mi hitünknek, hogy azt elvetve az egész hitrendszerünk tovább nem tartható.

De hangosan hirdeti a kereszten függő Istenember a mennyei Atya csodálatos jóságát is, mert valóban végtelen jóság kellett hozzá, hogy Isten inkább magának válassza a kereszthalált, semhogy minket a pokol örök kínjaiba kényszerüljön taszítani.

Jézus kereszthalála óta szabad az út a mennyországba és mindenki bizonyosan eljut oda, ha bűnbánattal kér bocsánatot Istentől, amikor is igénybe veszi a maga számára bűneiért a Jézus által szerzett elégtételt.

Valóban az örök pokol nem hogy beárnyékolja Istent, hanem inkább káprázatos fényben tünteti fel végtelen szentségét, igazságosságát és jóságát.

V.

Ennyi bizonyíték az örök pokol léte mellett azt hiszem mindenkinek elég. Ennyi képes legyőzni a legnagyobb hitetlenséget is! Igen képes, de csak abban, akiben jóakarat van. Mert aki rosszakaratú, aki nem akar hinni, az ezek után sem fog hinni. Akinek nagyobb a szeretete a bűn iránt, mint a félelme a pokoltól, az nem fog hinni, mert nem akar hinni, és az ilyen még akkor sem hinne, ha maga a gonosz lélek, maga az ördög jönne eléje és hangosan bizonyítaná, hogy egyenesen a pokolból jött.

Ezekre a lelkekre is gondolt az Üdvözítő és elmondott nekik egy példabeszédet: „Vala egy gazdag ember, bársonyba és bíborba öltözködő és mindennap dúsan lakmározó és vala egy Lázár nevű koldus is, ki annak kapuja előtt fetreng vala, telve fekélyekkel, és szeretett volna jóllakni a morzsalékból, melyek lehullanak a gazdag asztaláról, de senkisémet adott neki: csak

az ebek jövének és nyalogatták az ő sebeit. Történt pedig, hogy meghala a koldus és az angyalok Ábrahám kebelébe vivék: meghala pedig a gazdag is, és eltemetették a pokolban. Fölemelvén pedig szemeit mikor a kinok közt volt, és meglátá Ábrahámot messziről és Lázárt az ő kebelében és kiáltván mondá: Atyám Ábrahám! könyörülj rajtam és küld el Lázárt, hogy vízbe mártván ujjá hegyét, hűsítse meg nyelvemet, mert kínlódom a lángban. Mondá neki Ábrahám: Fiam! jusson eszedbe, hogy elvetted javaidat életedben, Lázár pedig hasonlóan a rosszakat, ő tehát most itt vigasztalódik, te pedig gyötrődöl. Azonfelül köztünk és köztetek áthághatatlan mélység tátong, hogy akik innen át akarnának hozzátok menni, ne bírijanak, sem az onnét valók ide át ne jöhessenek. És mondá: Kérlek hát atyám! küld el őt atyai házamba, mert őt testvérem van, tegyen nekik bizonytságot, hogy ne jussanak ők is a kínok e helyére. Felelé neki Ábrahám: Van Mózesük és prófétáik, hallgassák azokat. Amaz pedig mondá, nem úgy atyám, Ábrahám! hanem ha valaki a holtak közül megy hozzájuk, bűnbánatot tartanak. Felelé pedig nekik: Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgattak, akkor ha valaki a holtak közül feltámad, annak sem fognak hinni. (Lukács 16, 19—31.)

És tényleg a farizeusok, a bűn rabjai, kikhez Jézus a példabeszédet intézte, nem hittek, bármily szépen, bármily meggyőzően beszélt is hozzájuk. Az Üdvözítő végül is az utolsó eszközhöz folyamodott és Lázárt, a negyednapos halottat kihívta a sírból, vissza az élők sorába, és a farizeusok, a képmutatók hittek? Nem! Meg akarták ölni Lázárt, ami ugyan csak szándék maradt, de megölték magát Jézust. Inkább elpusztították az élet Urát, semhogy a bűnnel szakítva, higgyenek.

Vigyázzunk, nehogy mi is ilyenekké legyünk, akik inkább megöljük, vagy legalább is letagadjuk Istent az égből, semhogy örök büntetésében a pokolban hívén, a magunk érdekében szakítsunk a bűnnel és meghódoljunk Isten előtt az örök életre.

VIII. ELŐADÁS.

A korszellem bűnei.

A legnagyobb csapás, mely az embert érheti, az elkárhozás, — ezt tehát mindenképen el kell kerülni, ami nem is olyan nehéz feladat. Nem kerül ugyanis a pokolba senki, csak az, aki oda akar jutni, ha nem is direkte, de indirekte azáltal, hogy nem akar szakítani a bűnnel, bűnös szokásaival, szenvedélyeivel.

Korunknak sajnos nem egy oly vétkes betegsége van, mely Istennek, a világ tervezőjének felfogásával és szándékaival ellenkezik, mely a föld és javainak használatát szabályozó tíz parancsolatot keresztezi, mely ennél fogva igen sok bajt: az egész társadalom mai krízisét maradék nélkül magával hozta.

Nem vagyunk-e mi is e bűnös korszellemtől egyik-másik pontban megfertőzve? Ez talán a legfontosabb kérdés, mely e percben minket érdekelhet. Hogy erre a kérdésre feleletet adhassunk, nem lesz haszon nélkül a tíz parancsolatot röviden végig venni és megvizsgálni egyrészt, hogy mi az egyes parancsokkal a Teremtő szándéka, másrészt, mely cselekedetek ütköznek abba?

I.

Az első három parancsolatban Isten az ember helyes viszonyát fejezi ki Teremtő Urához, azt az etikettet, azon illem-szabályokat, melyeket Istennel szemben be kell tartanunk.

1.

Az első parancsolat szerint Istenben kell hinni, Őbenne kell remélni, Őt kell szeretni és imádni. E cselekedetek bárki másra irányuljanak, szükségképen romlásra visznek, mert az igazság szerint, csak Istent illetik.

A)

Istenben kell hinni! Ez azt jelenti, hogy Istent, a Szentháromságot, kell elfogadni, mint a világ legfőbb

urát. Egyedül ennek a hitnek tartalma igazság, és épen ezért, egyedül ez a hit méltó az emberhez, egyedül ez nem megalázó és egyedül ez hat az emberi génuszra termékenyítőleg.

Téved tehát a természetistenítő, a panteista, vagy monista: mert a nagy természet nem egy lény, tehát nem is lehet „az Isten,” egyes részeiben pedig mélyen az ember alatt áll, roppant lealázó tehát az emberre azokat önmaga fölé emelni és számukra az egyedüli Istennek, az Abszolút, a Végtelen Lénynek kijáró tiszteletet megadni. Ugyancsak telve van tévedéssel a babonás hite is, aki a legképtelenebb dolgokat tartja igaznak, mikor pl. az elvont, azaz csak a mi értelmünkben létező 13-as számnak, a bőregérnek, vagy a pénteknek nevezett napnak, stb. sok másnak szerencsétlenséget hozó erőt tulajdonít, míg a patkónak alakított vasdarabtól, vagy más dolgoktól csodálatos segítséget vár. Mindez lealázó az emberre és sértő Istenre, azért is mondja Jézus Krisztus, hogy mindenki, aki nem az igazság hitét hiszi, az elkárhozik.

Egyedül az igazi Istenbe vetett őszinte hit hat az ember alkotó erejére szünet nélkül termékenyítőleg, egyedül az abból táplálkozó kultúra maradt örökké fiatal, üde, friss és fejlődésképes, míg a hitetlenség, vagy a téveshit bármely alakja, a világtörténelem tanúsága szerint, zsákutcába viszik az emberi kultúrát: a bármelyikükből kisarjadt kultúra megmerevedett. Figyeljük meg Egyiptom, Athén, vagy Róma történetét, vizsgáljuk meg a budhista, bramin, vagy izlam műveltséget és ezt fogjuk találni. Sőt a keleti egyházszakadás által az igaz hittől izoláltan elszakított népek kultúrája is megfeneklett a középkori kultúrfokon.

Értjük-e már, hogy miért fontos reánk nézve, hogy megmaradjunk az igaz hitben? Értjük-e már, hogy miért oly veszélyes, ha a bár finom stílussal, ügyes rabulisztikával, nem csekély szellemességgel, sokszor maró gúnnyal író hitetlenség ujságjait, vagy könyveit olvassuk? Az Egyház nem „erőszakoskodik” mikor ezek olvasását tiltja, csak Istennek, a világ urának, a

mi jó mennyei Atyáknak szándékát viseli szívéen és ezzel együtt az egész emberiség legnagyobb kultúrérdékei is!

Mert azt utóvégre nem lehet kívánni, a mai nehéz kenyérharcban álló embertől, hogy katolikus világnézetünk egyes részeiben oly elvont és nehéz tételeinek tanulmányozásával 8—10 esztendő eltöltésén csak azért, hogy azután az irodalmi termékek mai özönvízszerű áradatában, a saját tudása által kiművelt ítéletére támaszkodva dönthesse el, mi az, ami hitére káros és destruktív.

Ezen kritika elvégzését az Egyház nagyon helyesen az erre kiképzett papságra bízta, a világi ember pedig bizalommal megnyugodhat az Isten tévmentes Egyházának ítéletében és nem vesz kezébe olyan sajtóterméket, melyet Róma a katolikus hitre károsnak minősített. Ne is mondja senki, hogy hitének a vallástalan, erkölcstelen, liberális, egyházellenes sajtó nem árt, hogy ő csak az ellenfél álláspontját akarja megismerni, mert igazán sajátos, hogyha valakit éveken, sőt évtizedeken át mindig csak az érdekel, hogy mit mond az ellenfél, de soha sem kíváncsi arra, hogy tulajdonképpen miben is áll a katolikus felfogás, mi is az Egyház álláspontja?! Vigyázzunk, nehogy vallási közönyünket, vagy éppen erkölcstelen hajlamainkat kendőzzük az efféle felfogással.

B)

Aki igazán hisz Istenben, a jó mennyei Atyában, annak nagyon kézenfekvő dolog az első parancsolatban második helyen kívánt erény, az Istenbe vetett erős bizalom: a remény. A hitetlen embernek persze, az Istenbe vetett, félelmet, aggodalmat nem ismerő, ellenkezőleg, a kedélyt mindig nyugodttá, az arcot derültté tevő bizalom, idegen nyelvű beszéd. Pedig a mi mennyei Atyánk méltán elvárhatja tőlünk, hogy benne bízunk és nem kicsiny megsértése Istennek, ha az örökbe fogadott fiú, az ember, Istennek, a mennyei Atyának segítségétől mit sem vár. Ez esetben ne is

csodálkozunk, ha vállalkozásainkat nem kíséri Isten áldása.

A bizalom hiánya ma már egész társadalmunk lelkét megfertőzte; mindenki dolgozik, elkeseredve küzd, sűrűn felhasznál bűnös eszközöket is boldogulása érdekében, de vagy eredmény nélkül, vagy csak igen kevés eredménnyel, mert megfélemedezik Istenről a legnagyobb szociális tényezőről a világon. Pedig a jóságos mennyei Atya pontosan tudja, kinek-kinek mire van szüksége és sokkal jobban szíven viseli gyermekei sorsát, mint az égi madarakét, sokkal szebben akarja fiait ruházni, mint a mezők liliomait, csak lássa bennük a bizalmat, csak lássa, hogy elsősorban az Ő országát és igazságát keresik. (V. ö. III. előadás befejezésével.)

Bízni kell Istenben, mert Isten nélkül semmire sem vagyunk képesek (Ján. 15, 5.), ellenben mindent véghezvihetünk Az által, aki minket megerősít (Filip. 4, 13.), mert az Istenben bízónak minden sikerül (Mk. 9, 22.), míg hiába dolgozik és fárad háza építésén az ember, ha Isten a házat nem építi (Zs. 126, 1.).

Félünk az élet ingatag hullámozó tengerén? Sohase félünk, mindig csak bizzunk (Mk. 5, 36.), mert aki bízik az oly rendületlenül áll, mint Sion hegye (Zs. 124, 1.), az alatt a tenger is sziklává keményedik, az szt. Péterhez hasonlóan még az ingatag vizek fölött is bátran járhat (Mt. 14, 31.).

C)

Az első parancsolatban a harmadik helyen az ember szeretetét kívánja a maga számára Isten és ez megint valami olyan természetes. Isten a létező legnagyobb jó, aki minket örök szeretettel szeretett, szeretett még mielőtt a világ lett. Természetes tehát, hogy mi is szeressük őt.

Miben áll Isten szeretete? Kedély hullámozásban? Kitörő gyönyörű szólamokban? Vallási fanatizmusban? Mind ebben nem! Az szereti Istent, aki a világon mindennél többre értékeli Őt, többre a jólétnél, hírnévnél,

előmenetelnél, aki ezerszer inkább eldob mindent magától a földön, még saját életét is, semhogy Istent súlyos bűnnel megbántsa és ezáltal elveszítsse.

Milyen más volna a földön az élet, ha az emberek az igazság szerint Istent értékelnék a legtöbbre, ha a legnagyobb ambíciók tárgya Isten bírása, Isten szolgálata és szeretete volna, ha Isten állana az emberek gondolat és érzés világának a középpontjában. Mennyivel nagyobb volna itt a földön az egyetértés, mennyivel kevesebb a nyomor, mennyivel több a jólét, boldogság és béke!

D)

A hit, remény és szeretet Isten imáadásában egyesülten jut szerephez és ez a negyedik erény, melyet az első parancsolat tőlünk megkíván.

Imádás? Mi is az tulajdonképen? Az imádás a tisztelettel, bizalommal, szeretettel párosult hódolat legnagyobb foka, oly mértékű hódolat ez, mellyel csak az élet feltétlen urának tartozunk és mellyel csak neki adózhatunk, mert az imádat által a megsemmisülésig menő hódolatunknak adunk kifejezést, egészen a megsemmisülésig azonban csak Istentől függünk, aki a semmiből hívott minket a létre.

Mekkora abszurdum tehát a természet, a nap, a hold, az arany, esetleg színésznők, vagy más bálványok imádása, mekkora abszurdum és hazugság egyszerűen, mert ezektől, ha függünk is némiképen, de egészen a megsemmisülésig csak a mindenható Istennek vagyunk alávetve. És mégis hányszor látjuk, hogy az okos, a felvilágosult, a modern művelt ember a teremtmények előtt készséggel, sőt örömmel, a megalázódás félelme nélkül meghódol, de Istennek térdet hajtani, kezeit imáadásra kulcsolni nem akarja soha. Pedig az imádás, vagy az imádság, azaz kérelmeinknek, hálánknak kifejezése Isten előtt valósággal életető erő a lélekre nézve, új életkedvnek, munkaerőnek, kitartásnak, iniciatívának, szóval rengeteg energiának forrása és ma

soha sincsen az életkedvből sok, soha sincsen az ambi-
cióból elég, egy napig sem lehetünk kezdeményezés nél-
kül, egy pillanatra sem juthatunk kitartásunk végére.
Tehát imádkozzunk!

2.

Istennek nevét hiába ne vegyed, mondja a másod-
dik parancsolat. Isten neve nem indulatszó, nem szolgál-
hat tehát haragunk, vagy felháborodásunk, esetleg
csodálkozásunk kifejezésére.

Mi is felháborodunk, ha valaki nevünkől csúfot
űz, vagy ha a leggyalázatosabb, legtrágárabb dolgok-
kal hozza azt kapcsolatba. Csodálkozhatunk-e akkor,
ha a jó mennyei Atya, a nevét folyton a legocsmányabb
módon káromló nemzetet, oly rettenetesen veri?

Káromkodással ugyanis az vétkezik, aki Istenről,
Jézus Krisztusról, vagy Isten kedveltjeiről, a szentek-
ről gyalázatos dolgot mond.

Ha valamely kifejezésről nem tudjuk, hogy az
káromkodást fejez-e ki, vagy sem, alkalmazzuk rá az
itt megadott meghatározást és megnyerjük a választ.
A közhasználatban ugyanis igen sok oly kiszólás kering,
mely szalonképes kifejezésnek ugyan nem mondható,
de káromkodásnak sem káromkodás.

A magyar ember nem tűri, hogy anyját gyalázzák
és, hogy mennyei Atyját piszkosan sértegetssék azt el-
tűri?! Utasítsuk keményen rendre a jelenlétünkben
káromkodót, miután a magyar királyi törvény is érez-
hetően bünteti azt.

3.

Az ember nemcsak magánszemély, hanem társaslény
is. E körülménynek viszonyában Istenhez is meg kell
nyilvánulnia. Ezért mondja a tíz parancsolat: Meg-
emlékezzél róla, hogy az Úr napját megszenteljed. Ezt
a parancsot az Anyaszentegyház kibővítette, mikor azt
mondotta nekünk, hogy 1.) Az Anyaszentegyház szokott

ünnepnapjait megüljed, és 2.) Ünnepnep misét becsületesen hallgass.

A szentmise, mint majd látni fogjuk, a mi áldozatunk; az áldozat pedig az embernek, mint társaslénynak, Isten iránt érzett és a megsemmisülésig menő hódolatának külső kifejezése: valamilyen tárgynak, mely az ember személyét helyettesíti, a törvényes pap által történő szabályszerű elpusztítása által. Az ember ugyanis Isten iránt érzett hódolatának kifejezésére önmagát nem semmisítheti meg, helyettesíti tehát saját személyét valamely tárgy által, melyet azután e hódolat jeléül elpusztít. Miután pedig egy ilyenféle elpusztítás nyilvános külső cselekedet, és az áldozat egyébként is az embernek, mint társaslénynak istentiszteleti ténye, az áldozatot a törvényes pap által kell bemutatni, vagyis az által, aki a közösséget, t. i. a hitközösséget, vagy az Egyházat képviseli.

Hogy az ember Istennek áldozattal tartozik, vagyis, hogy az ember belső hódolatát, mint társaslény külsőleg is köteles kifejezni, oly mélyen gyökerezik az ember természetében, hogy az áldozatok nyomait már a legrégibb időkben is megtaláljuk és egyetlen kornak, egyetlen népénél sem hiányzik az.

Szépen fejezi ki szent Pál apostol a zsidókhoz írt levelének 9. és 10. fejezetében, hogy az égő és véráldozatok nem tetszettek Istennek, de Jézus Krisztusnak, mint az egész emberiség reprezentánsának önkéntes engesztelő halálát a kereszten, mint igazi erkölcsi értékkel, sőt végtelen értékkel bíró áldozatot szívesen fogadta Isten elégtételül bűneinkért, hódolatunk és engedelmességi készségünk jeléül.

„Távol van tőlem az Isten!” — így csak az beszélhet, aki nem hisz és nem remél Istenben, aki nem szereti Őt: ellenkezőleg káromolja; aki soha nem imádja, áldozatát bemutatni soha el nem megy: de az Úr napját köznapi munkával megszentelteleníti, mikor maga is dolgozik, másokkal dolgoztat, vagy éppen erkölcs-telen, piszkos mulatóhelyeket látogat. Nem az Isten van az ilyentől távol, hanem az illető nem akar Őhozá

közeledni, ne is csodálkozzék tehát, ha Isten áldása nem nyugszik rajta munkáin.

II.

A tízparancsolat második része a IV. parancsolattal kezdődik és hét parancsolatot ölel fel, melyekkel Isten az emberek egymásközi viszonyát és viszonyukat a földi értékekhez szabályozta.

1.

A IV. parancsolat az alárendeltségi viszonyról, és a tekintély tiszteletéről szól: Atyádat és anyádat tiszteljed.

Ami a gyermeknek a szülő, az a felnőttnek az előljáró, legyen annak bár gazda, tanító, mester, főbíró, miniszter, vagy király a neve.

Előljárókból és alattvalókból tevődik össze az Isten terve szerinti társadalom, a *társadalmi rend* pedig *kötelességek teljesítéséből és jogok gyakorlatából áll.* A társadalom egyetlen tagja, sem előljáró, sem alattvaló, sincsen jogok, de kötelezettségek nélkül sem és csak ezek lelkiismeretes teljesítése, azaz az engedelmeség vezet a társadalmi rendhez, aminek következménye viszont a társadalmi jólét. Az engedelmeség előfeltétele pedig az alárendeltség elismerése és a tekintély tisztelete. Úgy, amint a család az alárendeltség és a tekintély tisztelete nélkül széthullik, nem állhat fenn e kettő nélkül sem az iskola, de egyetlen műhely, vagy vállalat sem, lehetetlen az egyesületi, a közösségi vagy az állami élet.

A pártoskodás és széthúzás, a magyar ember ama nagy hibája, e pontban keresztezi Isten világtervét és rengeteg társadalmi bajnak a szülője; a közművelődésnek, gazdasági jólétnek és fejlődésnek pedig kerékkötője. A pártoskodásnál csak a forradalmi szellem rosszabb, mert az nem csak megakasztja a fejlődést, hanem egyenesen szétrombolja a már meglévő kultúrértékeket.

A lázadás szelleme ma inkább kísért, mint valaha és soha annyi érték rombadöntésével nem fenyegetett, mint napjainkban.

Jézus Krisztus, az istenember engedelmeskedni jött a földre, hogy megtanítson minket arra, hogy a rendezett és rendszeresen vezetett csendes munka érleli a műveltséget, míg a forradalmak mindig a csendes munkával felépített kultúrákat zúzták össze.

2.

Az ötödik parancsolat röviden és feltétel nélkül azt mondja: Ne ölj!

Isten az élet megalkotója és egyedüli ura, Ő fenntartotta magának a jogot, hogy az ember élete és ezzel kapcsolatban örök sorsa felett döntsön; mindazonáltal jogot adott mind a köznek, mind az egyesnek az önvédelemre.

Vétkezik tehát, aki gyilkol, akár rablási szándék, akár vérbosszú, akár *a már megsértett* férfiúi becsület, akár *a már meggyalázott* női tisztaság megbosszulása adja kezébe a fegyvert, vétkezik akár ő maga vívja emiatt a párbajt, akár, mint segéd, vagy orvos segédkezik abban. Sőt vétkezik akkor is, ha bármi más módon hozzájárul annak megtörténéséhez. A párbajt nem lehet mentégetni, nem lehet igazolni, mert bárkinnek, bármekkora megsértése, sem lehet ok ahhoz, hogy ölni lehessen. Az élet mindig drágább, mint a becsület, és vagyonunknak tekintélyes részét, vagy tisztaságunkat is csak *védeni* szabad a támadóval szemben, esetleg az illető életének kioltása által is, feltéve, hogy más mód a támadás elhárítására nem kínálkozott, de bosszút állani az elrablott kincsért, a meggyalázott tisztaságért, a megtépázott becsületért emberölés által nem szabad, mert nem lehet.

A bosszú sohasem önvédelem! A becsület pedig *nem reális*, hanem *ideális érték*, mely az emberek felfogásában van meg, a felfogás pedig alakítható, megváltoztatható: *alakítsa tehát a köz véleményét Isten*

törvényei szerint és ne akarjuk, hogy megfordítva legyen, vagyis, hogy Isten alakítsa akaratát az emberek felfogása és tetszése szerint.

Ne ölj! Senkit se! Se barátot, se ellenséget, se gazdagot, se szegényt, sem az elnyomót, sem az elnyomottat, se felnőttet, se gyermeket, sem a már megszületett, sem a magzatot.

A magzat elhajtása, vagy megölése, legyen annak bármilyen műtét a neve, minősített gyilkosság, mert az egészen védtelen gyermek megöléséről, mégpedig előre megfontolt szándékkal végrehajtott megöléséről van szó, akit pedig Isten a szülők gondjaira bízott és akinek örök élete is elpusztul a megölés által. A gyermekgyilkosság soha sincsen megengedve még, ha az anya élete forog is veszélyben, mert Isten magának tartotta fenn a jogot, hogy az emberek földi és ezzel kapcsolatban örök élete felett döntsön. Ő maga akarja megállapítani, hogy a próba ideje kinek-kinek meddig tartson, hogy az hogyan, mikor és miképpen érjen véget. Végül nem indokolt a gyermekgyilkosság azért sem, mert a cél sohasem szentesíti az eszközt és ha szabad a szülő életének kedvéért a magzatot megölni, miért nem szabad tovább menni és a megszületett gyermeket is megölni, ha a család anyagi jóléte azt úgy kívánná?!

3.

„És teremtette Isten az embert az Ő képére, ... férfiuvá és asszonnyá teremtette őket és megáldotta őket mondván: Növekedjete és sokasodjatok és töltsétek be a földet” (Móz. I. 1, 27—28.).

„Annak okáért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és lesznek ketten egy testben” (Móz. I. 2, 24.).

„Amit pedig Isten összefűzött, az ember szét ne válassza” (Mt. 19, 6.).

„Ne paráználkodjál, és felebarátod feleségét bűnre ne kívánjad” (Móz. II. 20, 14. 17.).

Isten minél több embernek akar életet adni:

hogy tehát az ember azt a nehéz terhet vállalja, mely a gyermekneveléssel jár, erős nemi ösztönt adott a természetébe. A nemi ösztönt tehát Isten adta, de ugyancsak Isten szabta meg annak korlátait, egyrészt mikor az ember természetét megalkotta, másrészt mikor a házasságot alapította és az újszövetségben szentségi rangra emelte.

Bűn tehát minden a nemi élet terére tartozó cselekedet, gondolat, vagy vágy, ami a házasság keretein kívül van és azon belül is bűn minden, ami a természet rendje ellen van.

Ha tehát valaki gyenge, beteges, vagy kedvezőtlen anyagi viszonyok között van és ezért képtelen a további gyermekáldás elfogadására, *úgy éljen tisztán*, de büntetlen az ő paráznsága nem lesz soha.

4.

„Növekedjetek és sokasodjatok és töltsétek be a földet és hajtátok azt birodalmatok alá és uralkodjatok a tenger halain és az égi madarakon, és minden állatokon, mely mozog a földön” (Móz I. 1, 28.).

„Ne lopj, és felebarátod jószágát ne kívánjad” (Móz II. 20, 15—17.).

Mindenkinek a természet törvényénél, vagyis Isten rendelésénél, világtervénél fogva eltulajdoníthatatlan joga lévén önmagához, munkaerejéhez és saját munkájának eredményéhez, létre jött a földön a magántulajdon, mely fölött csak az rendelkezhetik, akié. Az a munka pedig, mellyel az egyén magántulajdonhoz, vagy birtokhoz juthat, nemcsak a szoros értelemben vett testi, vagy szellemi termelőmunka, hanem a még gazdátlan jószág elfoglalása is. Természetes azután, hogy bárki a maga vagyona fölött rendelkezhetvén, azt másnak is adhatja, így tehát öröklés, adományozás és szerződések által is juthatunk birtokhoz.

A föld összes kincse és értéke azonban az egész emberiségé is lévén, egyetlen földi érték sincsen, melyet az *emberiség egyetemlegesen is ne birtokolna*,

ugyancsak Isten törvénye alapján. Ebben az elvben gyökerezik az egyén ama kötelessége, (lévén t. i. társas lény is,) melynél fogva nem vonhatja ki vagyonát a közjólét szolgálata alól, ha arra t. i. a közjólétnek tényleg szüksége van. Másszóval mindenki úgy köteles vagyonát kezelni, vagy kezeltetni, hogy abból ne csak neki, hanem a köznek is haszna legyen.

Vétkezik tehát, aki nagy vagyonának tetemes részét kivonja a forgalomból, vagy gyümölcsözetlenül hagyja, aki vagyonát tönkreteszi, vagy könnyelműen elprédálja, aki más vagyonához nyúl, azt jogtalanul elveszi, lefoglalja, vagy megrongálja, aki más szorultságát kihasználja és vele pl. olyan munkabér, vagy adásvételi szerződést köt, amiből az illetőnek jelentékeny kára van és végül vétkezik mindenki, aki lop, rabol, vagy csal, legyen bár az idegen vagyon eltulajdonításának, vagy bárminemű, a tulajdonos szándékát megkerülő, vagy azzal ellenkező felhasználásának, akármilyen más neve.

Miután pedig, mind a köznek, mind az egyénnek a maga vagyonához és annak gyümölcsehez az Isten világtervéneél fogva joga van, minden vétkes cselekedetből, vagy mulasztásból eredő kárt *jóvá kell tenni*, amennyire csak lehet, különben nem nyerhetünk Istentől bocsánatot.

5

Isten nyolcadik parancsolata az igazság és becsület védelmét szorgalmazza. Hamistanuságot ne szólj felebarátod ellen! (Móz II. 20, 16.).

E parancs ellen az vétkezik, aki hazudik, vagy aki mást megszól, vagy megrágalmaz. Miután pedig a becsület nagy érték, melyhez mindenkinek joga van, bárki, aki másnak eme nagy értékében kárt tett, súlyos kötelességének érezze, az okozott kárt, már amennyire bírja jóvá is tenni, mert itt is áll a szabály, hogy addig nem kaphat Istentől bocsánatot.

III.

Az Anyaszentegyház parancsolatairól is mondok néhány szót.

Krisztus Urunk, mikor szent Pétert Egyháza fejévé tette, átadta neki a törvényhozás hatalmát is e szavakkal: „Amit megkötsz a földön, meg lesz kötve a mennyekben is, amit feloldasz a földön, fel lesz oldva a mennyekben is” (Mt. 16, 19.). Az Anyaszentegyház e jogánál fogva az első századok óta a szükségnek megfelelően törvényeket adott híveinek. Így született meg az Anyaszentegyház öt parancsolata. Az első két parancsolatról már szó volt, mikor az Isten III. parancsolatáról tárgyaltunk, most a további háromról mondok el egyet-mást.

1.

Az Anyaszentegyház a harmadik parancsolatban bőíti parancsot ad. Szükség van erre az önfegyelmezés szempontjából. A jellemhez hozzá tartozik, hogy az ember erősen kezében tartsa minden szenvedélyét, a szenvedélyek között pedig nem épen utolsó a torkosság. Az Egyház III. parancsának célja tehát a torkosság megfegyelmezése.

Mint minden parancsot, ezt is kétféleképpen lehet megtartani. Betarthatunk ugyanis egy parancsot annak betűje szerint, ha pusztán csak azt tesszük meg, amit a szóbanforgó parancs kíván. A törvényhozó szándéka szerint ez rendszerint elég: a bőíti parancsnál is így van. De betarthatunk egy parancsolatot annak szelleme szerint is, ha nem azt tesszük meg, amit a törvény szövege mond, hanem abban a szellemben mást. Így járna el pl. az az ember, aki erős dohányos lévén, bizonyos napokon a dohányzástól tartóztatná meg magát. Aki azonban a törvény szellemét megtartja, de betűjét nem, az az általános felfogás szerint *nem tesz eleget a törvénynek*. Tökéletesen azonban az cselekszik, aki úgy a törvény betűje, mint annak szelleme szerint tesz, és hogy a bőíti parancsnál maradjak, a bőjtöket is megtartja

és, ha ez számára nem jelent nagyobb önmegtagadást, de pl. az itálról, vagy a dohányról sokkal nagyobb nehézséggel bírna csak lemondani, arról is lemond néha nem ugyan kötelességből, hanem a törvény szelleme miatt.

2.

Az anyaszentegyház IV. parancsolata megkívánja hogy évente legalább egyszer gyónjunk, és husvét táján az Öltáriszentséget is magunkhoz vegyük. Ez azonban a lelkünk ápolására vonatkozó minimum. Mert, aki csak némileg értékeli lelkét, aki csak csekély súlyt helyez arra, hogy Isten fogadott fiúságának kegyelmében megmaradjon, akiben az Isten iránti szeretetnek csak egy paránya pislog, az annyiszor fog gyónni, ahányszor arra lelke reászorul, az annyiszor fog a szentáldozáshoz járulni, ahányszor Istene után vágyódik.

A szentgyónás és szentáldozás, különösen egy férfi részéről, bizony ma még hitvallást igényel, ehhez pedig bátorság kell, de nem is azért férfi a férfi, hogy gyáván azt nézze, hogy mit mond róla X, vagy Y, hanem, hogy X is, Y is meglássa, hogy *Ő kicsoda*. Aki az igazság útján jár, az méltán elvárhatja, hogy őhozzá igazodjanak és nem megfordítva. A katolikus világnézet pedig, emberibb emberekké tesz minket, a világért se lépünk le tehát erről a magaslatról alantabb álló emberek olcsó szóbeszéde miatt.

3.

Az Anyaszentegyház ötödik parancsa tiltja a zajos mulatságokat az adventi és nagybőjti időkben. Ez a parancsolat ma már nem oly aktuális, lévén az általános megélhetés sokkal nehezebb, semhogy az embereknek bármikor is kedvük volna zajos mulatságokat rendezni.

•

Azt mondja egy közmondás, hogy nem lehet az árral szembe úszni. Igaz, — nem lehet, — de nem akárkinek.

Az atléta ugyanis, az erőművész nem ijed meg az ártól, hanem bátran szemközt fordul azzal és ha nehezen is, de ellenébe úszik. A mai korszellem az ő ezeregy bűnével is árhoz hasonlít, mégpedig igen szennyes, iszapos áradathoz, mely minden jó felfogást, minden szolid erkölcsöt, minden elvhűséget, minden vallásos érzést és vallás szerinti életet el akar seperi, piszkos hullámaiba akar temetni. Aki gyenge és erőtlén, aki ingatag és jellemében fogyatékos, az elhajlik ennek az árnak hullámai alatt és elsodortatja magát, de az *erős férfi*, a *sziklaszilárd jellem*, dacol az árral, ellenáll sodrának, azt hiába ostromolja, hiába csapkodja annak minden hulláma.

A katolikus világnézet ad olyan szilárd alapot lábaink alá, hogy rendületlenül megbirjunk állani a korszellem bűnös áradatával szemben, sőt hogy felbirjuk hömpölygésében tartóztatni azt. Feltartóztatni, és helyes medrébe terelni a korszellemet és leszűrni az iszapot belőle, lehet ennél szebb életcél, lehet ennél férfihez méltóbb feladat? Ezzel a céllal az utcára lépni, mily felemelő öntudat! — Ehhez azonban kell valami: Légy férfi!

Férfi vagy kedves olvasóm? — Azt feleled: Igen!

Ha tehát „férfi vagy, légy férfi és ne hitvány gyenge báb!”

IX. ELŐADÁS.

A halál.

„És parancsolá Isten Ádámnak mondván: A paradicsomnak minden fájáról egyél, de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél, mert amely nap arról eszel, halállal halsz meg” (Móz I. 1, 16—17.). Összüleink azonban, mint a IV. előadásban láttuk, nem engedelmeskedtek Istennek, hanem ettek a tiltott fáról és azóta kivételt nem ismer a törvény: minden embernek meg kell halni!

Jön a halál! Sok ember homlokát kiveri a hideg

veríték, ha erre gondol, pedig mindenkinek komolyan szembe kell nézni egyszer vele, — nekünk is! Azért foglalkozzunk most egy órán át saját halálunkkal.

1.

A halál bizonyos: „Statutum est hominibus semel mori,” „elhatározást nyert, hogy az embernek egyszer meg kell halni,” írja szent Pál apostol a zsidókhoz (Zsid. 9, 27.). A halálnak kitérni nem lehet, orvosság, mely megóvna tőle, nincsen a földön.

A halál bizonyos: nem kímél meg senkit. A legnagyobb szentek is meghaltak épen úgy, mint a gonosztevők, a leghíresebb emberek ép úgy, mint akikről nem tudott a világ, a leggazdagabbak ép úgy, mint akiknek semmijük sem volt.

A halál bizonyos: már nő is az a fa, vagy talán már ki is vágták, melyből koporsónk deszkáit fűrészezik. A naptárban is benne van az a nap, melyen temetésünket meg fogják tartani. Már meg van az a hely a földön, ahová holtunk után fognak temetni. A halál biztos és mégis bizonytalan.

Bizonytalan, mert nem tudjuk, hogy mikor ér utól: „mert amely órában nem vélték jön el az Ember Fia” (L. 12, 40.). A halál olyan, mint a tolvaj, amely órában nem várjuk, jelenik meg: halálnak órája előttünk ismeretlen. — De nem is kell azt tudnunk, mert a minket oly nagyon szerető mennyei Atya tartja kezében éltünk fonalát és az Ő szeretete a biztosítéka annak, hogy akkor fog az ítéletre maga elé hívni, mikor az nekünk a legkedvezőbb. Nyugodtan reá bízhatjuk tehát magunkat, halálunk időpontja fölött nem kell töprengednünk.

A halál bizonytalan, mert azt sem tudjuk, hogy miképen fogunk meghalni. Aggkori gyengeség, vagy betegség által, hosszas szenvedés után, vagy hirtelenül, merénylet, vagy szerencsétlenség, baleset, vagy rablógyilkosság, forradalom, vagy háború következtében. Mindezt nem tudjuk, de nem is kell tudnunk. Szerető mennyei Atyánk

gondviselő keze őrkdik felettünk. Ő rendezi el halálunk körülményeit is. Ő tudja, mi válik leginkább lelkünk hasznára, szeretetében és gondoskodásában megnyugodhatunk, halálunk körülményeivel sem kell foglalkoznunk.

A halál végül bizonytalan, mert kimenetele bizonytalan. Az örök halál, vagy az örök élet vár-e lelkünkre utána? És ez az egyedüli, aminek eldöntése tőlünk függ! Míg tehát halálunk idejének és körülményeinek megállapítását Isten intézi, akinek szeretetében teljesen megbízhatunk, halálunk jó vagy rossz kimenetele mitőlünk függ; ezt a bizonytalanságot bizonyossággá változtatni, nekünk magunknak áll módjában. Mert akinek a halál benne van az életprogramjában, aki úgy élt, hogy jól bírjon meghalni, akinek életében minden a jó halál szempontjából történt, azt a halál, bármikor jön is, bármilyen alakban jöjjön is, nem lepi meg, nem éri váratlanul, nem éri készületlenül, és mert az illető nem készületlen, halálának kimenetele sem bizonytalan, ellenkezőleg halála biztosan jól sikerül. — A jó halál pedig az örök boldogság kezdete, és ez a mi végcélunk, melynél többet, jobbat, szebbet nem is akarhatunk!

II.

Egy *életprogram* kell tehát, melyben benne van a halál, egy *életprogram*, melyben mindennek alapja a halál! Egy *életprogram*, mely nem azt óhajtáná, bár soha se halnánk meg, bár élnénk itt a földön örökké, minél nagyobb kényelemben, minél bőségesebb gazdagságban, minél békésebb nyugalomban, minél több öröm közepette: hanem arra a roppant nagy horderejű, túlon túl súlyos örök igazságra tekint, hogy a földi élet *csak próbaidő*, az örök élet megszerzésének munkatere, melynek végén mindenről, a legkisebb gondolatról, érzésről, vágyról, beszédéről, tekintetről és cselekedetről is számot kell adni a végtelenül igazságos Bíró, Isten előtt, aki akkor örökre megmásíthatatlan, megfellebbezhetetlen ítéletet mond ki, mely után nincsen többé helye a

megbánásnak, vezeklésnek, bocsánatkérésnek, mert már csak a megmásíthatatlan sors vár az emberre: az örök büntetés, vagy a végnélküli jutalom. A helyes élet-programm ebből az alapfelfogásból indul ki, erre építi fel az életelveket, eszerint alkotja meg az életideált, ennek alapján választ életcél.

„Úgy leszek pap, katona, orvos, jogász, tanár, mérnök, hivatalnok, gazdálkodó, iparos, kereskedő, művész, író, vagy magánzó, hogy halálom jól sikerüljön, hogy életem, pályafutásom, Isten szolgálata, mennyei Atyám akaratának teljesítése legyen, a tíz parancsolat szellemében, Isten tervei szerint. Így azután bármikor jöhet a halál, nem talál készületlenül.

„Mert adósságaim rendezve, végrendeletem készen, gyermekeim Isten félelmében felnevelve, hitvestársam Isten szeretetében.

„Törvénytelen viszonyaim nincsenek, és amelyek voltak, régen széjjeltépve, megsemmisítve, megbánva és jóvátéve.

„Családomra csak értékeket hagyok.

„Ügykezelésem tiszta, restanciáim nincsenek, kötelezettségeimnek jegyzéke felfekszik, vállalkozásaim szolidak, minden vakmerő számítástól mentesek, mert mindenben Isten szándékát kerestem.

„Lelki értékeket gyűjtöttem magamnak az örök életre: időmet felhasználtam; kitöltöttem azt erényekkel és jócselekedetekkel; imádkoztam, vásár- és ünnepnapjaimat megszenteltem, Istennek nevét mindig tiszteltem, hitemet bátran megvallottam, Isten segítségével állandóan bíztam, mennyei Atyámat őszintén szerettem. Életem tiszta és erkölcsös, anyagi ügyeim az igazságosság erényének irányítása mellett intéztem, beszédem igaz volt és minden megtévesztési szándéktól mentes. A szegények iránt irgalmas voltam, a bűntöket megtartottam, gyakran gyóntam és még sokkal többször áldoztam. Ez az, amit az életből magammal fogok vinni, ha majd a halál kiszólít innen.

„Bármikor jöhet a halál, örök hazámban nem leszek idegen, mert szereztem magamnak odaát barát-

tokat, kik örömmel fogadnak majd be az örök hajlékokba.

„Jó barátom az őrangyalom, kinek sugallatait annyiszor meghallgattam, védőszentem, kinek nevére szégyent sohasem hoztam, szt. József, kinek közbenjárását oly sokszor kértem, a boldogságos szent Szűz, kinek skapuláréját¹ állandóan hordtam.

„De leginkább vár engem királyom, az Údvözítő Jézus, akinek szent Szívét hódolattal, csodálattal, szeretettel tiszteltem, akinek kiengesztelésére a nagy kilencedet² elvégeztem.

„Értem tehát jöhet a halál, nem talál engem készületlenül.“ Így beszélhetne magában az, akinek életprograjmmjában benne volt a halál, aki egész életét, vagy annak tekintélyes részét a halál szemszögéből élte le.

III.

És jön a halál — napról-napra közelebb. Óráról-órára, percről-percre állandóan közeleg, egyszer aztán utolér, itt a pillanat, menni kell.

„Jöjjön el az Isten szolgája és adja fel az utolsó kenetet, gyóntasson meg még egyszer és hozza el az Oltáriszentséget,“ — ez a haldokló legforróbb és egyben legfontosabb kívánsága.

A pap eljön; egy utolsó őszinte életgyónás, az

¹ Boldog Stock Simonnak 1251 júl. 16-án megígérte a szent Szűz, hogy mindazoknak, akik iránta érzett tiszteletük jeléül az ő kedves rendjének, a Kármelita rendnek ruháját helyettesítő posztódarabot, az úgynevezett skapulárét, vagy az azt helyettesítő érmecske egész hátralévő életükön keresztül viselik, azoknak Ő halálából kiesdi Istentől a jó halál kegyelmét, másszóval, hogy bűnbánattal halhassanak meg.

² Alacoque szt. Margitnak megígérte az Úr Jézus 1675-ben, hogy mindazoknak, akik az Ő Szent Szívét az Oltáriszentségben ért megbántások kiengesztelésére, kilenc egymásrakövetkező hónap első péntekjén, a szentáldozáshoz járulnak és ezáltal az úgynevezett nagy kilencedet elvégzik, megengesztelt írgalmában meg fogja adni a jó, azaz bűnbánattal járó, halál kegyelmét.

Üdvözítő szent testének vigasztaló vétele, az utolsó-
kenet szentségének és az Egyház áldásának elnyerése
után teljes a lélekben a béke. — Beköltözött abba az
örök nyugalom, az örök boldogság előze.

És jön a halál . . . Sőt már itt is van . . . és ki-
nyútja a haldokló után a kezét! . . .

A földi perspektívák eltörpülnek, elenyésznek,
szertefoszlanak, mint ködképek, a lélek az örök távla-
tokba kezd bele nézni, az örök és végtelen dimmen-
ziók szerint kezd látni és értékelni.

Ambíciók? Tervek? Karrier? — Egy árnyékvi-
lág álmoképei!

Tudomány? Hírnév? Rang? Tekintély? — Szerte-
foszló füst, hiú remények!

Hatalom? Befolyás? Politika? — Kisdéd gyerme-
kek kisdéd játéakai!

Nemzetközi viszonylatok, gazdasági krízisek, for-
radalmak és háborúk, nemzetünk vagy a világ törté-
nelme, — kicsinyes emberek szálmalom harca, eltéveszt-
ett célokért folytatott nehéz küzdelmei! Ezentúl csak
egy eszmény áll előtte, az Úr Isten szeretete.

Földbirtok és családi ház, csűrök, magtárak, és
jószág, — hivatal, gyártelep, műhely és üzlet: egy ke-
vés hamu, egy rakás por most már. Szerszámok, gépek,
eszközök, — műtárgyak, arany-ezüst, pénz és kincsek:
egy marék rozsda, melyet elseper az idő, szertefúj a
szél! Az „otthon”, a „vagyon”, a „minden” ezentúl az
Üdvözítő által készített örök lakások lesznek.

Szülők és testvérek, hitves és gyermekek más tar-
talmat és más értéket nyernek a megszentelő malaszt
és Isten szeretetének fényében nézve, mert nem lehet az
tovább kedvelt, aki Isten ellensége, akinek éltető elve
nem az Isten szeretete, aki nem tartozik a megszentelő
kegyelem által a mennyei Atya családjához . . .

Mert földi család? Kihűlt hideg fészek, az üdvö-
zült lelkek társasága mellett; hitvesi, gyermeki, testvéri
vonzalom: apró gyertya lángja a mennyország szereteté-
nek tüztengere mellett. Földi örömök, szórakozások,
bensőséges, meghitt órák csupa keserűség a véget nem

erő örömhöz mérve; a szenvedés, szegénység, megáláztatások, és keresztek pedig, a dicsőség örök okai lettek, mert ami örökre megmaradt belőlük, már csak az általuk megszerzett érdem.

Tudás, elméletek, felfedezések: piciny mécses pislogása. Közvélemény, meg ujságírók kritikája, — pletykák, rágalmak és megszólások . . . a mások által felette annyiszor és oly könnyedén eltört pálca mi más, mint kis-korúak csacsogása: az isteni örök Igazság mindent megvilágító káprázatos fényében nézve.

A szülői ház, a község, a város, — az oly nagyon szeretett kedves vidékek, a megye, az ország, a haza, mind a madártávlatokba vesznek.

Az egész föld már csak sárlabda, kis kozmikus porszem, a csillagóriások milliónyi tömegében. — Az órák, a napok, az évek és évszázadok röpke pillanatokká lettek, . . . mert feltárult az örökkévalóság, . . . itt a mennyország, — . . . a földi élet elenyészett: . . . Széjjel szakadt a test és a lélek.

•

Ott áll a lélek Isten, az örök bíró előtt, hogy meghallja a bírálatot élete felett, hogy ítéletet nyerjen, végtelenül igazságos örök és megmásíthatatlan ítéletet.

És végig vonul előtte egész élete, első gyermekéveitől kezdve halála percéig: minden cselekedete, minden cselekedetének erkölcsi értéke. Sok benne az árnyék és sok a selejtes, de ott van a jóakarát is, meg a bánat, a bocsánatkérés, meg a sok jótett.

„Nézd óh Uram sokat elrontottam, gyenge, ügyetlen és oktalan voltam, sokszor buktam és sokszor vétkeztem, de megbántam mindent és amennyire bírtam, jóvá is tettem, mert akartalak őszintén szeretni, hű gyermeked lenni, Téged szolgálni!”

És elhangzik Isten szájából a lélek, mint egyén felett hozott külön ítélet: „Örülj jó és hű szolgám! Mivelhogy a kevésben hű voltál, sokat bízok reád, menj be az Urad örömébe!” (Mt. 25, 21.)

És elkezdődik a lélek örök élete: ahol mindig az

Istennel lesz és pihenhet, láthat, szerethet és dicsőíthet végnélkül örökre, „mert szem nem látta, fül nem hallotta és emberi értelem fel nem foghatja mindazt, amit Isten azoknak készített, kik Őt szeretik.” (I. Kor. 2, 9.)

IV.

Az élvemaradtak ezalatt elsiratták a holtat és itt maradt testét eltemetik. Az eltemetett test pedig feloszlásnak indul, szerte-szét hull, ezer meg ezer sejtre, molekulára, meg atomra, mert nincsen többé jelen a lélek, az életerő, mely a szervetlen anyagot összetartotta, szervessé és elevenné alakította. A test a halállal szerepének végéhez jutott, néhány évszázad, szerencsés esetben néhány évezred és nem maradt meg belőle semmi, csak az anyag és arról is csak a Mindenható tudja megmondani, hogy hol. De ez nem marad így örökre!

V.

Az idő pedig múlik, évtized évtized után, majd egyik évszázadot követi a másik, sőt az évezredek is eltemetik egymást . . . Egyszer azután „a nap elsötétedik, a hold nem ad többé világosságot, a csillagok lehullanak az égből és az egek erői megindulnak” (Mt. 24, 29.): elérkezik a világ vége. És akkor feltűnik az Ember Fiának, Jézus Krisztusnak jele, a kereszt, az égen és akkor majd sírnak a föld minden nemzetségei és meglátják az Ember Fiát jönni az ég felhőiben, nagy hatalommal és fönséggel.

És elküldi angyalait harsonával és nagy szózattal és egybegyűjtik eléje a föld minden nemzeteit, a szélrózsa négy tájéka felől. „És rögtön ama pillanatban a végharsona szavára a holtak feltámadnak, most már rothadatlan testtel, mert a rothadatag testnek az örök életre rothadatlanságba kell öltözni és a halandónak halhatatlanságba.” (I. Kor. 15, 53.)

Mikor pedig a halandó halhatatlanságba öltözik,

akkor teljesedik a mondás, melyet a Szentírás foglalt írásba: Elnyeletett a halál a győzelem által (Iz. 25, 8.). Elnyeletett a halál, mert feltámadunk.

Feltámadunk!

Visszaállítja Isten, amit a bűn elrontott! Mert a halál valami borzasztó, valami erőszakos, amit Isten eredetileg nem akart, amit a bűn hozott magával a földre.

Isten nem ember-lelkeket akar boldogítani, hanem embereket, miután pedig a bűn okozta halál után, emberről nem lehet szó többé, csak emberi testről, illetőleg lélekről, feltámasztja a világ végén Isten az összes embereket, azaz egyesíti azt, amit a halál erőszakosan széjjeltépett: a testet a lélekkel, a jóknál az örök életre, a gonoszoknál az örök szenvedésre.

És akkor az Ember Fia az ő királyi fölségének székébe ül, — így jövendőli ezt meg maga Jézus, az Istenember, — és az eléje összegyűjtött minden nemzetekből kiválasztja a jókat a gonoszak közül, mint a pásztor is elválasztja a juhokat a bakoktól.

A jókat jobbjára fogja állítani, a gonoszokat pedig balkéz felől és kimondja az utolsó ítéletet, mely igazolja a jókat az egész világ, az egész emberiség előtt és elítéli ugyanott a gonoszokat.

Az utolsó ítélet nyilvános lesz, az egész emberiség előtt fog elhangzani, minden egyes ember felett, mint társas lény felett, hogy az egész világ meghallja, ki mit tett, hogy lássa azt a sok titkos rosszat, de azt a rengeteg elrejtett hősi erényt is, amit az egyesek véghezvittek.

Akkor majd így szól a király azokhoz, kik jobbjára felől lesznek:

„Jöjjetek Atyám áldottai és foglaltatok el a világ kezdetétől nektek készített országot. Mert éheztem és ennem adtatok, szomjúhoztam és innom adtatok, idegen voltam és befogadtatok engem, mezítelen voltam és felruháztatok, beteg voltam és meglátogattatok, fogásban voltam és felkerestetek engem.”

Erre felelik neki az igazak, mondván:

Uram! mikor láttunk téged éhezni, vagy szomjúhozni és tápláltunk téged, mikor láttunk idegenként és szállást adtunk, vagy meztelenül és ruháztunk téged? Mikor láttunk betegen, vagy fogságban és felkerestünk volna?

És feleli majd nekik a királyi Jézus, mondván:

Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiái közül tettétek, nekem tettétek.

Akkor így fog szólani azokhoz is, akik balfölől lesznek:

Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre, mely az ördögnek és angyalainak készítettett, mert éheztem és nem adtatok ennem, szomjúhoztam és nem adtatok innom, vándor voltam és nem adtatok szállást, meztelen voltam és ruhátlanul hagytatok, beteg voltam és fogoly és nem törődtek velem.

Erre azok is felelik neki, mondván:

Uram! mikor láttunk téged éhezni, vagy szomjazni, ruhátlanul, vagy idegenként és megtagadtuk tőled az alamizsnát? Mikor láttunk betegen, vagy fogságban és nem szolgáltunk neked?

Akkor majd megfelel az örök Biró nekik is, mondván:

Bizony mondom nektek, amit a legkisebbnek atyámfiái közül nem tettétek, nekem nem tettétek. (Vesd össze: Mt. 25, 31—46.).

Jellemző! Mintha a XX. század nagy gazdasági nyomorát nézte volna az Üdvözítő, mikor e szavakat mondotta. Nem a paráznákat, istenkáromlókat, misemulasztókat, tolvajokat és gyilkosokat emeli ki az utolsó ítélet leírásánál, hanem a szívteleneket, az alamizsnát nem adókat, az embertársaikat kizsákmányolókat, az uzsorásokat és fukarokat. Mintha csak azt mondaná: a szívtelenség minden más bűn forrása és aki parázna, istenkáromló, misemulasztó, tolvaj, hazug, és gyilkos, az bizonyosan szívtelen is volt, nem csekély mértékben.

Érdekes továbbá és legyen ez mélyen belevésve

minden ember szívébe, hogy minden legkisebb irgalmasági cselekedetet, de minden szívtelen kegyetlenséget is, bárkit érjen is az, Isten úgy tekint, mint ellene irányulót, mert mint Jézus szavaiból megtudjuk, szegény és elnyomott, nélkülöző és nyomorgó embertársainkkal isteni Üdvözítőnk azonosítja magát.

Az utolsó ítéleten ott leszünk mi is! Egyedül tőlünk függ, hogy melyik oldalára állít majd minket Jézus. Félünk, hogy már késő? Soha sincsen késő. Biztosítsuk tehát magunknak a jobb oldalt, mert ennek mindig itt van az ideje, sőt mindig itt van a legfőbb ideje, mert a halál biztos, de mégis bizonytalan!

•

Az utolsó ítélet után a világ betöltötte szerepét. Lejátszódott az örök teremtető Isten terveinek egy fejezete. Az anyagi világ, mint a Szentírásból tudjuk, átalakul, a gonoszok pedig az örök büntetésbe mennek, míg a jók az örök életre. És elmúlik ez a mulandó világ és annak minden dicsősége.

X. ELŐADÁS.

Egy két szó az emberi lélekről.

Az előző előadásokban ismételt szó volt az emberi lélekről, annak szellemi voltáról. Mondottuk, hogy az nem anyagi, hanem szellemi lény. Ezek az állítások megkívánják, hogy az anyaggal szembehelyezett szellemi lények egyes tulajdonságaival behatóbban foglalkozzunk.

Kérdem tehát először, hogy milyen is az anyag?

Érzékelhető és kiterjedt, fogja e kérdésemre mindenki felelni.

Igaz, az anyag minden tulajdonsága érzékelhető, mert ha esetleg egyes anyagi energia-megmozdulások, vagy más anyagi jelenségek kicsínységünkél fogva

érzékeink felfogó képességét nem is ütik meg, vagy nagyságuknál fogva azt túlhaladják, mégis módunkban áll, feltéve, hogy előzőleg létezésükre következtethettünk, olyan műszereket készíteni, melyek segítségével ama jelenségeket érzékelhetjük.

Igy pl. elég tiszta fogalmunk van az ultraviola sugarakról, annak dacára, hogy azokat szemünk fel nem fogja; éterrezgésekről, anélkül, hogy azokat közvetlenül érzékelhetnők. Hasonlóan ismerjük műszereink révén az atomokat, sőt az elektronokat is és ezen ismereteink oly tárgyilagosaak, amilyen megbízhatóak műszereink.

Minden anyagi jelenség ugyanis mennyiséggel bír, akár fény, hő, szín, szag, íz, súly, kiterjedés, ellenállás, elvégzett munka, vagy másvalami legyen is az és mivel mennyiségről van szó, az mérhető is. Ezért azután készíthetünk olyan műszert, mely azt a mérhető hatást felfogja és megnagyítva, vagy kisebbítve, egyszóval érzékeinkhez idomítva tudtunkra adja.

Az anyagi jelenségek tehát kivétel nélkül mérhető és ezért érzékelhető kiterjedéssel bírnak, azaz dimenzionáltak, a térben vannak. Ezen tulajdonságuknál fogva minden anyagi jelenség, legyen az még oly nagy, vagy kicsiny, ábrázolható, azaz lerajzolható, sőt sokszor annak modellje is elkészíthető.

Továbbá minden anyagi jelenség, mert dimenziókkal bír, osztható is. Lehet ugyan, hogy az a legkisebb anyagi test, jelenleg pl. az „elektron,” vagy az energiának legkisebb részecskéje, az úgynevezett „quantum,” a tudomány jelen állása szerint többé nem bontható valóságos részekre, de ha fizikailag, vagy kémiai úton nem is osztható, képzeletben ezt mégis megtehetjük és beszélhetünk annak pl. harmad vagy századrészéről, alsó, vagy felső feléről, jobb, vagy bal oldaláról.

Ezen anyagi jelenségekkel szemközt állanak a *szellemi* jelenségek, melyeket épen az jellemez, hogy kiterjedés nélküliek és épen ezért nem mérhetők, nem

is ábrázolhatók a térben és semmiképen, még képzeletben sem oszthatók.

Hogyha mármost az anyagi lényeket szembe helyezzük a szellemiekkel, akkor a közöttük lévő különbséget így adhatjuk meg:

Az anyagi lények a térben vannak, ábrázolhatók, oszthatók és ha fizikailag, vagy a kémia eljárásaival nem is, de képzeletben mégis oszthatók, azaz lehetséges és kiterjedt részekkel bírnak, röviden az *anyagi lények összetett és ezért részekre felosztható lények*.

A szellemi lények ezzel szemben nem léteznek a térben, nem is ábrázolhatók, nem oszthatók és sem fizikai, sem kémiai, de még elképzelhető, térbeli részekkel sem bírnak, röviden: a szellemi lények *egyszerű és ezért fel nem osztható, azaz oszthatatlan lények*.

Miután tehát a szellemi lények az anyagiaktól egészen elütő, egészen másnemű, egészen más kategóriába tartozó lények, nem is jöhetnek az anyagból létre. Egy anyagi lénynek ugyanis, mint láttuk, mindig vannak részei és az ilyen lény mindig *igényli* a teret, természetesen megkívánja azt, hogy részeit egymás mellé és egymáson kívül elhelyezhesse. Az anyagi lény tehát a *térben létezik és csakis a térben bír működni*, minden amit tesz, vagy létrehoz *térbeli* és részekkel bír. Ez az oka, hogy *szellemi, azaz részekkel nem bíró, a téren kívül létező lényt a térben működő anyagi lény nem hozhat létre*.

A szellem és az anyag közötti eme óriási különbség hasonlítható a matematikában ahhoz a különbséghez, mely a matematikai pont és a test között van. Bármennyig fogom a testet osztani, matematikai pontot sohasem kapok és bármennyi matematikai pontot halmozok is egymásra, miután azok mind, kiterjedésük nem lévén, egybeesnek, testhez sohasem fogok eljutni.

A szellem és anyag e különleműsége mint azt a lezármazási elmélet tárgyalásánál is mondtam, zárja ki leginkább, hogy az ember, a testből és szellemi lélekből álló lény, az állattól, a pusztán

anyagi lénytől származhatott volna. De lehetetlen az is, hogy az újszülött gyermek lelkét pl. a szüleitől kapja, más szóval, hogy a felnőtt ember lelke mintegy oszlás útján szaporodjék. Lehetetlen pedig, mert a lélek *egyszerű, részekből nem áll*, tehát nem is osztható és ezért oszlani sem képes. Ezért *kell* azt állítani, hogy minden egyes ember lelkét *Isten teremti*, vagyis Isten akarata szerint valahányszor egy emberi petesejt megtermékenyül, mindannyiszor egy emberi lélek is létezni kezd, — Isten akarata adja annak a létet.

Az emberi lélek létét és egyben szellemi voltát pedig az emberben lejátszódó ama *folyamatok* bizonyítják, melyek minden tulajdonsága kizárja, hogy anyagi tényező, anyagi faktor legyen a létrehozójuk és melyek sem keletkezésükben, sem lefolyásukban nem követik a fizika, vagy kémia törvényeit.

Ilyenek: 1) az ember öntudata.

2) értelmi működése és ennek három foka:

- a) a fogalomképzés,
- b) az ítéletek megalkotása,
- c) a következtetés.

3) a szabadakarat elhatározások.

Lássuk ezeket röviden egyenkint. Vizsgáljuk először az ember öntudatának, önismeretének milyenségét.

Önismeretünknek eredménye egy önmagunkról kialakított kép. Itt nem arra a képre gondolok, melyet magunkról a tükör segítségével alakítunk ki, hanem arra a képre, mely minket magunknak ábrázol, minden tehetőségünk, tudásunk, származásunk, minden viszonyunk szerint és mely felél mibennünk, valahányszor azt mondjuk, vagy gondoljuk magunkról, hogy „*ÉN*”.

Mivel ez a kép a térbe semmiképen sem vetíthető ki, mivel ez semmiképen sem önthető érzékelhető szoborba, sem nem festhető vászonra, részekre sem bontható, de öntudatunk részeiről egyáltalán nem is beszélhetünk: öntudatunk nem dimenzionált, nem térbeli, nem anyagi. Mivel pedig nem anyagi, az a hordozó

alany, amelyben él és amely létrehozta sem lehet anyagi, mert anyagtalán produktuma anyagi faktornak, mint már mondtam, nem lehet. És ezt az emberben működő nem anyagi faktort nevezzük *szellemi léleknek*.

Azt az ellenvetést tehetné itt még valaki, hogy az öntudat az agyvelő produktuma, az emberi agy választja azt ki magából.

Az agyvelő, — így felelek erre, — részekkel bír, atomokból, molekulákból és sejtekből áll, ezek egyike hathat ugyan a másikra, de egyetlen olyan fizikai, vagy kémiai erőt sem ismerünk, mely önmagára volna képes visszahatni: az önismeretben pedig a megismerő alany önmagára hat vissza, mert önmagát ismeri meg. Azonkívül, mert az agyvelő anyagi és mint ilyen részekkel bír, nem bírhat létrehozni valamit, ami anyagtalán és egyszerű, márpedig az öntudat ilyen.

Öntudatunk természetének rövid vizsgálata után vizsgáljuk mármost az értelmi működést. Ennek legelső foka abban áll, hogy úgynevezett általános fogalmakat vagyunk képesek alkotni magunknak. Ilyenek pl. a „növény,” az „állat,” az „élőlény” stb. fogalma. A „növény” fogalma pl. fedi a fűvet, a tölgy, alma, sőt pálmáját is, a mohát, a bokrot, szóval mindent ami növény. Ezt a fogalmat azonban a térben ábrázolni nem lehet. Nem festhetünk vagy rajzolhatunk egy olyan növényt, mely a „növényt,” mint a „növényt” állítaná szemeink elé. Hasonló az eset az „állat,” az „élőlény,” a „lény,” a „szép,” a „jó” stb. általános fogalmaknál, melyekből számtalan sok van, de melyek egyike sem ábrázolható a térben, jeléül annak, hogy dimenziómentesek, és azért az a lény is, mely azokat előállítja, létrehozza, megalkotja, maga sem lehet dimenzionált, maga sem lehet anyagi és ezt a dimenziók nélküli lényt, nevezzük *szellemi léleknek*.

Vizsgáljuk pl. a „növény”, fogalmát még egy kissé közelebről. A „növény” sem nem fa, sem nem bokor, sem nem virág vagy moha, ez egyszerűen a „növény”. A „növény” fogalmához nem tartozik hozzá sem a törzs, sem a korona, sem az ágak, sem a levelek, sem a gyö-

kér, mert találunk olyan igazi növényeket, melyeknél e részek részben vagy egészen hiányzanak és ha a „növényről” beszélünk, azokat mégis bele értjük. Mi tartozik tehát a növény fogalmához? kérdezhetjük méltán! A növény egy olyan lény, mely táplálkozik, növekedik, szaporodik. Tehát a növény fogalmához e négy kellék tartozik: lény, növekedik, szaporodik, táplálkozik. Tessék most ezt ábrázolni.

De hát hogyan keletkezik bennünk egy ilyen fogalom? Mert mi sokféle növényt látunk magunk körül, de a „növényt” nem láttuk soha. Nem láttuk, sőt nem is láthattuk, mert az az anyagi rendben nem is létezhetik, ott csak ez vagy az a meghatározott növény létezik, de a „növény” az nem. Bennünk tehát működik egy *faktor*, mely az érzékeink által felfogott és idegzetünk által öntudatunkba jutott érzéki és ezért térbeli, azaz dimenzionált és ábrázolható képeket felfogja és a maga természete szerint quasi anyagtalánítva, a térből kiemelve, dimenziók nélküliekké alakítja: belőlük fogalmakat képez, mégpedig általános fogalmakat, és ezt az anyagiaktól egészen elütő működéssel bíró faktort szellemi léleknek nevezzük.

Általános fogalmak nélkül nem lehetne beszélni. Minden mondatban általános fogalmakkal dolgozunk. Pl. azt állítom a „fá”-ról, hogy „növény”. A fa is általános fogalom, mert a világon minden létező és létezni képes fa is tartalmához tartozik, meg a növény is az. Minden mondatban így van ez.

•

Az ítéletek megalkotása, vagy ami ugyanaz a mondatképzés az értelmi működés második foka, mely az előbbinél, a fogalomképzésnél sokkal magasabbrendű működés. Az „állítás” és „tagadás” egyáltalában nem anyagi folyamatok, annyira nem, hogy az anyagi rendben semmit sem találunk, amit az állításhoz, vagy tagadáshoz hasonlítani lehetne.

„Csak egy Isten van!” Ime egy állítás. Abszolúte dimenziótlan valami, nem osztható, nem is beszél-

hetünk pl. ezen állítás feléről. (Beszélhetünk erről a szóról „csak,” vagy „Isten,” vagy „van,” de az „állítás” maga az egyszerű és oszthatatlan.) Az állítás, vagy tagadás még kevésbé ábrázolható, mint az általános fogalmak: pl. a fenti mondat. És mert az állítás vagy tagadás, egyszóval az ítéletek abszolúte anyagtalan dolgok, létrehozójuk sem lehet anyagi, és ezt az anyagtalan faktort nevezzük szellemi léleknek.

•

Az ember értelmi működésének harmadik foka a következtetés. Mikor pl. azt állítom, hogy $A = B$ és $B = C$, akkor azt is belátom, hogy $A = C$. A következtetés is egészen hasonló tulajdonságokkal bír, mint a fogalom vagy az ítélet, az sem osztható, az sem ábrázolható, az is minden tulajdonságában anyagtalan, tehát az sem lehet anyagi faktornak, pl. az agyvelőnek a terméke, annak létrehozója is anyagtalan kell, hogy legyen és ezt a következtetni képes anyagtalan faktort, nevezzük szellemi léleknek.

Az értelmi működésnek szükségszerű folyománya, hogy az ember tanulni képes, hogy tudatával bír tudásának, amiért embertársait is meg bírja arra tanítani, amit tud. Az iskolának eredményeképpen jön létre az ember kultúrája, az emberiség kultúrtörténete.

Az állat épen úgy látja a világot, mint mi, minden egyes tárgyról az ő érzékeit is éri a megfelelő benyomások és még sincsen kultúrája. Az állat nincsen *önmagának* tudatában, nem képes a kapott érzéki képeket általános fogalmakká feldolgozni, nem képes ítéleteket alkotni, nem képes következtetni, mindezt azért nem, mert nincsen szellemi lelke.

Az a körülmény, hogy az ember kultúrára tett szert, bizonyítja, hogy az ember *felette áll az anyagnak*, hogy uralkodni képes az anyagi erők, a materiális tényezők fölött, uralkodni képes, mert fölöttük áll, fölöttük áll, mert nem pusztán anyagi lény. Az állat nem áll az anyag fölött, azt nem emeli a szellemi lélek

az anyag és anyagi erők fölé, nem is volt képes kultúrára szert tenni, annak nincsen kultúrtörténete.

A fecske még ma is épen úgy rakja fészket, mint a babiloni világuralom idején, a hód építményei sem mutatnak fel a kőkori ember cölöpepítményei óta még parányi tökéletesedést sem, a hangyák is egészen úgy építik bolyukat, mint a Fáraók korában. Hová fejlődött azóta az emberi kultúra? Érdekes továbbá az is, hogy az állat nem bírja kölykeit megtanítani arra, amire őt az ember kiudomította, de az ember a legprimitívebb állatot is képes betanítani, jeléül annak, hogy felette áll: föléje emeli az embert mindennek a földön az ő szellemi lelke.

•

Lelkünk szellemi voltát bizonyítja továbbá az a tény is, hogy működésében nem követi a fizika vagy kémia törvényeit.

Az ember szemét, fülét, szóval érzékeit valamely fizikai hatás éri, pl. fény, vagy hangrezgés, szag, íz, stb. más. Nevezzük e hatásokat „*akciónak*” és ábrázoljuk ezt az akciót valamely hullámvonallal. Az akció nyomában támad mibennünk a „*reakció*”: Fényt látunk, hangot hallunk, ízt, szagot érzünk. Ezek az érzékelések mindig követik az akció hullámvonását és ha az erősödik, az érzékelés is erősödni fog, míg annak gyengülése, az érzékelések gyengülését vonja maga után. A „reakciót” tehát épen olyan hullámvonallal ábrázolhatjuk, mint az akciót, vagyis az érzékelésekre áll a fizika azon törvénye, mely kimondja az *akció és reakció egyenlő voltát*. Az értelem azonban a fény, hang, szag, íz, stb. érzékeléseknek erősödésétől, illetőleg csökkenésétől függetlenül működik és akárhányszor a legjelentéktelenebb érzékelésből jut a legkolosszálisabb eredményre, esetleg nagy horderejű felfedezésre, míg máskor igen jelentékeny érzékelés mellett is tétlen marad. Sokan láttak már hervadó virágot, de csak Vörösmarty írta meg láttára „Szép Ilonkát”. Míg tehát a fizika-kémiai energiák akciójának: a *fizikai folyamatnak*, az ember érzékeiben pontosan megfelel a reakció, melyet *fiziológiai*

folyamatnak nevezünk és mely az állatnál is megvan: addig az emberben működő szellemi faktor, a lélek, e behatásokra egészen másképpen reagál, *apszichológiai* folyamat egészen más, mint a fiziológiai: a lélek nem követi a fizika-kémiai energiák működését. Sokszor találunk a legbetegbb emberek között óriási zseniket, míg az igen egészségesek között nem épen ritkák a gyenge elmék.

•

Végül szellemi lélekre utal minket az ember szabad akarata is.

Azt tapasztaljuk ugyanis, hogy míg egyrészt ugyanazon ember, ugyanazon körülmények között, különféle elhatározásokra képes, más és más viszonyok között pedig ugyanazt teheti: másrészt különféle egyének azonos körülmények között egyféleképpen, de különféleképpen is; különféle körülmények között hasonlóan egyféleképpen, vagy különféleképpen is képesek magukat elhatározni. Sőt képes az ember arra is, hogy elhatározásokat tegyen a *jövőre*, egy pusztán esetleges jövőre, mely talán soha sem válik valósággá. Miután pedig a fizikai erők csak ott fejthetik ki hatásaikat, ahol jelen vannak és csakis úgy, amint jelen vannak, azonos körülmények között, azonos természetű embereknek, azonosan kellene cselekedniök, ha az emberek csak a fizikai erők hatása alatt cselekednének. Ámde a tapasztalat az emberek cselekedeteiben a fent említett változatosságot találja és ez a változatosság, ez az anyagi erőtlől független szabad elhatározás kényszerít, hogy egy, azoktól különböző faktor működésére következtessünk. És ha az embereknek a jelenlévő körülményektől független elhatározásai már csak erőltetve, vagy semmiképpen sem magyarázhatók a fizikai tényező determinációival, az emberek elhatározásai az *esetleges jövőre*, mely jövő épenséggel nem létezik a jelenben sehol, melyben tehát az anyagi erők nem is hathatnak az emberre determinálólág, pusztán anyagi erők felvételével megmagyarázhatatlanok. Azt a faktort pedig, mely mibennünk a fizikai

körülményektől függetlenül, sőt, mint annyiszor megesik azok látszólagos determinációja ellenére is képes elhatározásokat létrehozni, szellemi léleknek nevezzük.

•

Gyakori ellenvetés e pontnál, hogy a modern statisztika kimutatása szerint azonos körülmények között azonosan cselekszenek az emberek, tehát igenis a körülmények determináló hatása alatt állanak és így nem szabadok.

Ha valaki az ember szabad akarata alatt azt érti, hogy az ember *okok nélkül*, másszóval *oktalanul* cselekszik akkor igaz, hogy nincsen az embernek ilyen értelmű szabad akarata, mert tényleg az ember, mint *eszes lény, legalább is nem szokott okok nélkül* cselekedni. Mármint azonos okok azonosan befolyásolhatják az ember szabad cselekedetét és tényleg azonosan is befolyásolják, legalább is sok esetben és a statisztika csak ezt bizonyítja. Hogy hányszor tettek az emberek azonos körülmények között másképen, azt még a statisztika nem dolgozta fel, de nem is képes erre, mert ez eshetőségek száma végtelen.

Ha azonban azt érti valaki az ellenvetés alatt, hogy az ember mindig *kényszer* hatása alatt áll és *nem bír mást tenni*, mint amit épen tesz, akkor tagadom az ellenvetés igazát. Mert sok más októl eltekintve, kísérletileg is bizonyíthatjuk, hogy az ember szabadon, azaz minden kényszertől mentesen cselekszik. Mert mindenki helyezheti magát olyan körülmények közé, hogy pl. választania kelljen teljesen közömbös és épen ezért reá nézve semleges tárgyak között, mint amilyenek pl. teljesen egyforma varrótűk. Próbáljuk meg és tapasztalni fogjuk, hogy egyik varrótű sem determinál minket a maga választására, sőt egyáltalában nem kell azok közül választanunk, ha választani nem akarunk. Tehát választhatunk vagy nem, ezt vagy azt a tűt választhatjuk, teljesen szabad tetszésünk szerint. Van tehát szabad akaratunk.

•

A második ellenvetés, mellyel a szabadakarat terén gyakran találkozunk, a *predestinációra* vonatkozik és azt állítja, hogy az ember *nem tehet mást*, mint ami meg van írva róla a jövőben, amit Isten reá vonatkozólag előre elhatározott, amit Isten öröktől fogva *előre tud*.

Vigyázzunk, felelem erre és ne keverjük össze a logikai, azaz értelmi rendet a fizikaival, a logikai egy-másutánt és az okozati összefüggéseket.

Különböztessük meg először a logikai rendet a fizikaitól.

Melyik a logikai, vagy mint mondám, értelmi rend? A logikai rend a *gondolat* világa. Nekünk is van gondolatvilágunk, Istennek is van. Ez a gondolatvilág egészen más valami, mint a fizikai valóságok világa. A gondolati világ *mibennünk* van, a fizikai rend *kívülünk létezik* és körül vesz minket.

A logikai rendben pl. van egy bizonyos tudásom, egy ismeretem. Tudom pl., hogy 1 kg puskapor mekkora követ bír széjjel repeszteni. Megfúrom tehát a követ és beletömöm a puskaort, majd felrobbantom azt és a kő széjjelreped. Most kérdem: miért repedt ketté a kő? Azért, mert én előre tudtam, hogy széjjel fog repedni? Vagy pedig azért, mert az én előretudásomtól függetlenül a puskaornak meg volt hozzá az ereje? Ugye-bár ez utóbbi. Mert, ha nem tudom, hogy puskaornak mi lesz a hatása és ily tudatlanul fúrom meg a követ, az a puskapor erejére mégis engedett és széjjel repedt volna. Valóban hányszor állunk cselekedeteink *nem várt* eredménye előtt.

Kérdem ezek után: mi van az okozati sorrendben előbb? Az én tudásom, vagy a puskapor ereje? Ugye bár a puskapor ereje. És melyik igazodik a másikhoz? Tudásom alakul a puskapor ereje után, vagy megfordítva, a puskapor ereje alakul az én elgondolásom szerint? Ugye bár az első. Hasonlóképen áll az eset Isten tudására vonatkoztatva is.

Isten mindentudásával még mielőtt bármit is teremtett volna, előre látta az *összes lehetséges* dolgok

természetét és a dolgoknak természete független Isten tudásától, az szükségszerű és öröktől fogva változatlan. Ezek közül a lehetséges dolgok közül szabadon választotta ki Isten a valóban megteremtett dolgokat és elhatározta megteremtésüket. Amint ezt elhatározta, azonnal azt is előre látta, hogy ez vagy az a dolog, ilyen vagy olyan körülmények közé helyezve, így, vagy úgy fog a maga természete szerint működni.

Kérdem mármost: miért működik az a dolog úgy, ahogy? Azért-e, mert olyan a természete, vagy azért, mert Isten azt előre tudja, hogy az hogyan fog működni? Ugyebár az első. Mert előbb van az okozati rendben a dolog természete és ehhez alkalmazkodik a tudás és ez Istennél is így van. A logikai rend, a gondolatvilág, nem változtat a dolgok természetén, azok természete független a mi tudásunktól, respektíve nem tudásunktól. Isten tudása sem változtat a dolgok természetén. Isten mindenhatóságánál fogva megakadályozhatja, hogy ez, vagy az a természeti erő működésbe lépjen, vagy előmozdíthatja annak működését, egy szóval csodát művelhet, de ez nem változtatja meg a dolgok természetét.

A mindent tudó Isten azt is előre látta, hogy a szabadakaratú lények, feltéve, hogy megteremti őket, adott körülmények között mit fognak tenni. De itt sem a szabad akarat igazodik Isten előre tudásához, hanem megfordítva, Isten tudása követi a szabadakaratú lények elhatározásait. Vagyis, *nem azért teszünk mi valamit, mert Isten azt előre tudja, hanem azért tudja Isten*, hogy az adott helyzetben mit fogunk mi tenni a jövőben, *mert előre látja a mi elhatározásainkat.*

De kérem, feleli erre az ellenvető, én nem tehetek mást, mint amit Isten rólam előre lát! Tehát predestinálva vagyok arra az egyre.

Azt felelem erre, Isten nem láthat rólam előre mást, mint amiről előre tudja, hogy magamat arra elhatározni fogom. Miután pedig nem határozhatom el magam ugyanarra az időre, ugyanarra a cselekvésre kétféleképpen, nem láthat Isten rólam a jövőben előre

egyszerre csak egyet, azt, amit én elhatároztam. Az én elhatározásom előbb van tehát, mint Isten tudása, ha nem is a valóságok, de a lehetőségek rendjében. Nincsen tehát predestináció.

•

Az utolsó kérdés, amire a jelen előadás keretében még meg kell felelnem, a lélek halhatatlanságára vonatkozik.

Miből következik, hogy az ember lelke halhatatlan?

Először abból, hogy Isten örök céllal teremtette lelkünket.

Másodszor tudjuk azt a kinyilatkoztatásból is, mert Isten sokszor beszél az örök jutalomról és örök büntetésről, amit nem tehetne, ha a lélek nem volna halhatatlan.

Harmadszor a lélek nem pusztulhat el, mivel nem áll részekből, mint már többször említettem, a lélek egyszerű. Ami pedig egyszerű az nem bomolhatik széjjel, így nem is pusztulhat el, ha csak Isten külön elhatározással, vagy cselekedettel meg nem semmisítené, amit azonban Isten nem tesz.

Következik negyedszer a lélek örök élete, abból a minden emberben megnyilvánuló és ezért a természeti ösztön jellegével bíró vágyból, hogy örökké akar élni.

Mindezekből eléggé világosan következik, hogy az ember lelke valóban halhatatlan.

•

Örökkévalóság! Szédületes gondolat, beláthatatlan távlatok, kifürkészhetetlen mélységek!

Örök élet! Vágyaink netovábbja, reményeink legnagyobbika, örömeink telje!

Halhatatlanság! Nem e világból való szó, itt ugyanis minden a pusztulás jegyében áll, mindenre rá van verve

e szó, hogy: enyészet, csak az emberi lélekre nem! Mi túl fogjuk élni az egész világot!.

Valóban, aki felfogta egyszer e szó jelentőségét, hogy *halál* és mélységeibe nézett ama másik szónak is: *örök élet*, arra nézve megszűntek létezni a földi értékek.

III. NAP.

XI. ELŐADÁS.

A Megváltó.

Az előző előadásokban tárgyaltam az ember célját, a teremtő Isten akaratát. Bemutattam, hogy a szabad akarattal bíró ember szembe bír helyezkedni Isten akaratával és ezzel Isten világtervébe belekontárkodik. Elmondottam, hogy már Ádám, az első ember vétkezett, sőt mi több, ő követte el a horderejében reánk nézve legborzasztóbb bűnt, amennyiben elherdálta az egész emberiség számára adományozott istenfiúság kegyelmét egy almáért.

Ádám cselekedete folytán egyetlen ember sem érhetne volna el célját, a természetfölötti, az örök boldogságot, Isten színről-színre való látását, ha Isten az Ő végtelen irgalmában, az Ádám által összerombolt világtervet ki nem javítja.

A háromszemélyű egy Isten öröktől fogva előre látta Ádám bukását és azt is tudta, hogy az ember a maga erejéből sem az elveszett megszentelő malasztot visszaszerezni, sem a bűn által megsértett Istennek az igazságos elégtételt megadni, vagyis Istent kiengesztelni, nem lesz képes.

De a végtelen irgalmú Szentháromság nem akarta, hogy Ádám bűne folytán mármost az egész emberiség elkárhozzon, azért az emberiség megmentését határozta el: bámulatunkat, szeretetünket és hálánkat kiérdemlő

módon. Elhatározta ugyanis az Isten, hogy a Második Isteni Személy, a Fiúisten a földre száll és megtestesül, hogy egyrészt az emberek bűneiért az Isten igazságosságát kielégítő elégtételt megadja, másrészt, hogy az Ádám által elprédált kegyelmet, a megszentelő malasztot, Isten fogadott fiúságának kegyelmét nekünk kiérdemelje és visszaszerezze: egyszóval, hogy minket megváltson és üdvözítsen.

E tétel kimondása után kedves olvasóm bizonyára több kérdésre vár feleletet. Tudni akarná, hogy:

1), miért nem képes az ember a megsértett Istennek az igazság követelményeinek megfelelő elégtételt megadni?

2), miért nem bírta az emberiség a megszentelő malasztot magának kiérdemelni és ezáltal visszaszerezni?

3), tulajdonképpen miben is áll a Szentháromság titka?

4), miképpen váltott meg minket a Fiúisten?

5), és végül, vajjon az a történeti személy, akit Jézus Krisztus néven ismerünk és akiről a Katolikus Egyház azt állítja, hogy a Második Isteni Személlyel, a Fiúistennel volt azonos, valóban Isten-e?

Mind e kérdésekre igyekezni fogok rövid terjedelemben ugyan és szűk keretek között, de világosan megfelelni.

I.

Tehát miért nem képes az ember, az általa megsértett Istennek az igazság követelményeinek megfelelő elégtételt megadni, kérdezzük először.

Azt írtam a VI. előadás IV. részében: „Minél nagyobb a sértő és a sértett személy méltósága között a különbség, annál nagyobb a sértés . . . Az ember és Isten méltósága között a különbség végtelen és mert a két méltóság különbsége végtelen, azért a bűnnek, az Isten ellen irányuló sértésnek a nagysága is végtelen.”

A bűn és a sértés mindig adósságot, tartozást

jelent, ha azonban, mint esetünkben, az embernek Istennel szemben elkövetett sértéséről van szó, *végtelen* tartozással van dolgunk.

A sértésből eredő adósságot csak pozitívummal, valami jócselekedettel, valami *érdemmel* lehet jóvá tenni, kiengesztelni. De míg az adósság, a sértés nagysága, a *sértett* személy méltóságától függ, az érdem nagyságát a *cselekvő* személy méltósága határozza meg. Vagyis minél nagyobb a cselekvő személynek méltósága, annál értékesebb a cselekedete is, annál nagyobb annak elégtételi értéke. Ennek megfelelően pl. a háborúban ugyanazon életveszélyes, de önként vállalt hőstettért nagyobb kitüntetés járt egy tisztnek, mint a közlegénynek és a tisztek között is nagyobb a tábornoknak, mint egy kapitánynak. Ugyanez kitűnik a protekció tényénél is. Minél nagyobb ugyanis a protektor, a protegáló személy méltósága, annál súlyosabban esik latba közbenjárása is. Mivel pedig *végtelen* méltósággal bíró személy az emberek között nincsen, lévén mindegyik jósága, tekintélye, tudása, hatalma, stb. minden tulajdonsága, mely a méltóságot meghatározza *véges*, az Isten ellen irányult végtelen sértés kiengesztelésére végtelen értékű érdemet szerezni, senki sem volt képes.

Es ebben a pontban van a szabad akarattal bíró teremtmény tragédiája: megbírja ugyan sérteni a teremtményét, de kiengesztelni véges voltánál fogva nem, és ez egyben a felelet a feltett kérdésre. —

Hogyha tehát a végtelenül igazságos Isten, az emberi nem bűnei által Őt ért végtelen sértésért járó igazságos elégtételt nem akarta egyszerűen elengedni, vagyis leszállítani, egy végtelen méltósággal bíró személyről kellett gondoskodnia, aki a megsértett Istent kiengeszteli, vagyis a végtelen sértésért, végtelen méltósága lévén, végtelen értékű elégtételt bír nyújtani.

Ilyen végtelen méltósággal bíró személy azonban csak teremtetlen személy lehet, mert minden teremtmény épen teremtmény mivoltánál fogva végtelenül Isten alatt állván, Istentől létében a megsemmisülésig

függvén, Isten előtt csak véges méltóságú lehet. Teremtetlen személy pedig csak három van, a Szentháromság három személye. Hogyha tehát Isten a teljes értékű elégtételhez ragaszkodott, csak a Szentháromság három személyének egyike jöhetett számba, hogy ezt az elégtételt megadja. És valóban a Második Isteni Személy, a Fiúisten azért szállott földre, azért öltött emberi természetet magára, azért lett tagjává az emberiségnek, hogy mint ennek, az Istent a bűn által megsértő emberiségnek representánsa, a megsértett Istennek az igazság teljes követelménye szerint járó elégtételt megadja.

II.

A második kérdés: miért nem birta az emberiség a megszentelő malasztot magának visszaszerezni, vagy másszóval kiérdemelni?

A megszentelő malaszt Isten legnagyobb kegyelme, amennyiben az *bizonyos fokú részesedés Isten természetéből*. Mikor Isten minket fiaivá fogad, nem teszi ezt valami külső nyilatkozat által, mint itt a földön az örökbefogadók szokták, hanem az örökbefogadott személyt lelke mélyéig meg is *nemesíti*, azaz kiemeli a természetes rendből, és felemeli a természetfölötti rendbe azáltal, hogy a *saját természetéből ad bele valamit*, amit a hittudósok megszentelő malasztanak, vagy megszentelő kegyelemnek, az Isten fogadott fiúsága kegyelmének neveznek.

A megszentelő malaszt, mely mint mondtam, a természetfölötti rendbe emel fel minket, képesíti azután lelkünket, hogy halálunk után Istent *színről-szinre lát*hassuk és ez akkora adomány, melyre semilyen teremtménynek természetes igénye nem lehet. Nem lehet pedig, mert minden teremtmény, Istenhez viszonyítva, csak analog értelemben vett lény. Másképen létezik ugyanis Isten és más értelemben létezik a teremtmény. Isten *önmagától* van és öröktől fogva mindig a *jelenben* létezik: *Ő van*, a teremtmény *mástól van* és időben állandóan a múltból és jövőből tevődik össze, folyton *volt és lesz*. Ezért Isten öröktől fogva önmagában ismeri meg önmagát, a teremtmény csak

másban és időben, azaz analog értelemben ismerheti meg Istent és a dolog természete szerint csak ezt *igényelheti* magának. Mint ahogy mi is itt a földön csak másban, a teremtményekben, mint okozatban ismerjük meg Istent, azok okát, mégpedig következtetés által. (Lásd a III. előadás I-ő részét.)

Miután a teremtménynek Isten színről-színre való látásához természetes igénye nem lehet, nem is képes olyan cselekedetet végbevinni, melyért a megszentelő kegyelmet, mint igazságos ellenértéket, kiérdemelhetné. Miután pedig a teremtmény erre nem képes, teremtetlen személynek kellett jönnie, hogy nekünk az elveszett megszentelő kegyelmet kiérdemelje, feltéve, hogy Isten nem akarta azt másodszor is ingyen adni, amint azt először Ádámnak ingyen adta.

Ez a teremtetlen személy pedig, akinek érdemei folytán mi most ismét Isten fogadott fiai lehetünk, nem más, mint Jézus Krisztus.

III.

Szentháromságról beszélünk, teremtetlen személyekről és mégis csak egy Istent imádunk, sőt bizonyítjuk, hogy nem is lehet több abszolút lény, mint egy. Hogyan lehet ezen egymásnak ellentmondani látszó állításokat megegyeztetni? Másszóval miben is áll a Szentháromság titka?

Mielőtt a titok tulajdonképeni tárgyalásába belefognék, mintegy bevezetésképen akarom megjegyezni, hogy a józan emberi ész már azt javasolja, hogy Istenben a teremtőben, a végtelen és abszolút lényben, legyenek olyan tulajdonságok, melyeket a teremtményekben, a véges és nagyon is relatív lényekben nem találunk fel és melyeket éppen ezért meg sem értünk. Mert, ha mi olyan jelenségeket is, melyek minket nap-nap után körülvesznek és mindenképen alá vannak vetve kísérleteinknek, amilyenek pl. a villamosság, a tömegvonzás, a fény, az életelek, stb., meg nem értünk, ha mi azt sem tudjuk, hogy mibennünk ma-

gunkban hogyan keletkezik a levegőrezgésből hang-érzet, az éterrezgésből fényérzet, színkép, hogyan játszódik le nálunk pl. az ítélethozatal stb., hogyan akarhatjuk, hogy Istenben, a minket végtelenszer felülmúló lényben ne legyenek olyan tulajdonságok, melyeket mi át nem értünk. Mert, ha Istenben mindent átérténénk, még olyan tökéletes sem volna, mint mi magunk. Tehát igen természetesnek kell tartanunk, hogy Isten előttünk gyarló teremtmények előtt *titokzatos az ő végtelenségeiben* és épen ez a titkokat magában záró istenfogalom a záloga istenhitünk igaz voltának. Ilyet ugyanis ember ki nem találhatott, ilyen nehéz fogalmat ember magának meg nem alkothatott, illet csak Istentől magától, a magát az emberiség előtt kinyilatkoztató Istentől tudhatott meg. De nézzünk a dolog érdemébe.

A kinyilatkoztatásból világosan megtudjuk, hogy egy Isten van, számszerint egy isteni lényeg, amely egyszersmind maga az egyetlen isteni Szellem és ebben az egyetlen isteni lényegben, vagy szellemben van három számszerint különböző isteni személy: Atya, Fiú és Szentlélek.

A Szentírás ide vonatkozó helyeit, a hely szűke miatt, nem akarom felsorolni.

A Szentháromságról szóló e tanítást, már Krisztus Urunk korától kezdve nyíltan vallotta a Katolikus Egyház és a legelső századok óta egész sereg eretnekséggel szemben meg is védte, ami az ókeresztény irodalomból nagyon világosan és könnyű szerrel bizonyítható.

Az emberi elme csodálkozva és fürkészve áll a Szentháromság hittitka előtt és kérdi miképen lehetséges az? Hogyan érthető meg, hogy az egy, számszerint egy, vagyis egyetlen isteni szellemben, vagy lényegben, három, számszerint különböző személy legyen, igazi Isten mindegyik, egyformán örök, mindentudó, mindenható, végtelen és e három személy mégis csak egy Isten?

A spekulatív theológia megadja e kérdésre a választ, mely habár a hittitok ismeretébe sokkal mélyeb-

ben belevisz minket, a dologban rejlő homályt mégsem oldja fel. Nézzünk tehát bele a titokba.

Az Isten egyetlen-egy végtelenül tökéletes élő szellemi lény. Ebben a végtelenül tökéletes élő szellemi lényben öröktől fogva változatlanul van *két szellemi folyamat, egy értelmi és egy akarati*.

Az értelmi folyamat a megismerésre irányul és tárgya az, ami megismerhető, eredménye pedig az, amihez elvezet: az ismeret. Hasonlóan az akarati folyamat az akarásra irányul és tárgya az, ami akarható, eredménye pedig a vonzalom az akart tárgy irányában.

Az isteni lényekben öröktől fogva változatlanul lejátszódó értelmi folyamat tárgya az, amire az isteni megismerés irányul és mert öröktől fogva az isteni lényeken kívül más nincsen, az isteni megismerés tárgya sem lehet más, mint az isteni lény maga. Vagyis Isten öröktől fogva változatlanul megismeri önmagát és ennek az örök megismerési folyamatnak *eredményeképpen öröktől fogva él Istenben az isteni Önismeret*. Mivel pedig az isteni lény végtelenül tökéletes, ez a megismerési folyamat is végtelenül tökéletes és mert az ilyen: az eredmény, amit létrehoz, vagyis az isteni Önismeret is végtelenül tökéletes, másszóval teljesen úgy ábrázolja az isteni lényeket, amint az valójában van. Miután pedig az isteni lény maga valójában, *mint Megismerő személyi léttel is bír, az isteni lényekben lévő Önismeretnek is van személyi léte*.

Ez a megismerési folyamat tulajdonképpen szellemi nemzés, mert a létrehozó: a *Megismerő*, magához hasonlót, magával azonosat és egyenlőt hoz létre, a *Megismerést*. Így az isteni lényeket, mint megismerőt *Atyának* nevezzük, aki a megismerés által hozza létre, azaz nemzi öröktől fogva és változatlanul az isteni *Önismeretet*, a Második Isteni Személyt, az Igét, a Fiúistent.

Tehát az isteni lény mint Megismerő személyi léttel bír, ez az Első Isteni Személy: az Atyaisten; az isteni lény, mint Megismert hasonlóan, de szám-

szerint más személyi léttel bír és ez a Második Isteni Személy: a Fiúisten.

Mármost Atya és Fiú öröktől fogva és változatlanul akarják, másszóval szeretik egymást és ennek a szeretetnek, ennek az akarásnak, ennek az isteni lényegben lejátszódó második szellemi folyamatnak az eredménye a *Vonzalom*. Miután pedig Istenben a végtelenül tökéletes lényben minden végtelenül tökéletes, ez a *vonzalom* is az, azért annak is van *személyi léte* és ez a *személyi léttel bíró Vonzalom a harmadik isteni Személy: a Szentlélek Isten*.

Mint láttuk tehát az egység Istenben a lényegre, a háromság a személyekre vonatkozik, ami kizár minden ellentmondást, habár a hittitok véges eszünk számára így is titok marad. Mert ha meg is találjuk az Isten képére és hasonlatosságára teremtet ember lelkében a Szentháromság halvány árnyékát, amennyiben a mi lelkünkben is megvan a kettős szellemi folyamat, az értelmi és akarati, melyek eredményeképpen mi is megbírnjuk magunkat ismerni és ezen önismeret nyomán van bennünk önszeretet is, mégis mert a mi önismeretünk és magunk iránt érzett vonzalmunk egyáltalán nem bír személyi léttel, abszolúte *nem bír* tőlünk, a megismerőktől és magunkat szeretőktől *különböző* személyiséggel, az Isteni Szellem belső termékeny életének mikéntje titok marad előttünk. Ez a titok pedig megmarad mindaddig, míg a jó halál után a megszentelő kegyelem birtokában megengedi nekünk a végtelenül jó Isten, hogy végtelenségeibe, azoknak pazar szépségeibe betekinthessünk és akkor majd látni és megérteni fogjuk azt, amit most csak alázattal hiszünk és igaznak elfogadunk.

IV.

Valamikor tehát az örökkévalóság titkos mélyén, mikor Ádám bukását Isten előre látta, elhatározta a Végtelen Jóság az emberi-nem megváltását a Második Isteni Személy, a Fiúisten által.

De míg a megváltás elhatározása az örökkévalóságban történt, addig keresztülvitele nagyon is a történeti időkben, annyira, hogy történeti voltán, valóságán, józanul kételkedni nem lehet.

A megtestesülés, mint tudjuk Augustus császársága alatt történt, Róma alapítása után 749 és 753 között valamelyik évben és abban állott, hogy az Ige, azaz a Második Isteni Személy: a Fiúisten felvette a teljes emberi természetet, emberi testet és emberi lelket, a boldogságos Szűztől, hogy mint igazi ember, az emberiségnek legyen tagjává, azon emberiségnek, melynek reprezentánsaképen akarja a megsértett Istent kiengesztelni és amely emberiség számára akarta a meg-szentelő kegyelmet visszaszerezni.

A Második Isteni Személy, a Fiúisten tehát, mint Istenember: Jézus Krisztus, Szűz Máriában, a malasztal teljes és szeplőtelen Szűzben valóságos *emberi anyával* bírt, aki a megtestesült Igét kilenc hónapig méhében hordozta és Betlehemben a világra szülte. De amíg a boldogságos Szűzben Jézus Krisztus igazi, habár szüzi anyával bírt, szent József nem volt Jézus Krisztusnak *emberi értelemben* vett atyja, ő Jézusnak csak nevelő atyja volt. Jézusnak nem volt emberi atyja, mert erre szüksége az isteni Mindenhatóságnak nem volt, mert a Fiúisten semmiképen sem származhatott egy férfi akaratótól, egy férfi véréből, egy férfi ösztönéből, isteni mivolta követelte ezt.

A megváltás mármost úgy történt, hogy Jézus Krisztus az istenember, a végtelen méltóságú személy, halála által a kereszten elégtételt nyújtott Istennek az egész emberiség bűneiért, tehát úgy Ádám, eredeti, mint minden egyes ember személyes bűneiért és ezzel egyben érdemet szerzett a megszentelő kegyelemre.

Jézus Krisztusnak a kereszten szerzett érdemeire való tekintettel tehát visszaadja nekünk Isten a megszentelő kegyelmet, vagyis újólág részesít minket isteni természetében. Történik pedig ez a *keresztség szentségének* felvétele által. Ha azután életünk folyamán újólág vétkezünk és halálos bűneinkkel a keresztségben visszakapott

megszentelő malasztot újra elveszítettük, bűneink őszinte megbánása és *meggyónása* után újra megbocsájtja nekünk Isten vétkeinket, az értük járó örök büntetést is elengedi, sőt a megszentelő kegyelmet is visszaadja, mint arról a következő előadásban szó lesz és mind-ezt Jézusnak a kereszten szerzett érdemei folytán.

Végül még csak azt akarom e pont alatt megjegyezni, hogy habár a megváltás ténye óta még nem telt el 2000 esztendő, annak üdvös hatásaiban mégis részesült az emberiség, visszamenőleg Ádámgig, vagyis Ádámától kezdve mindenki, aki a megjövendőlt eljövendő Megváltóba vetett hittel bűneit megbánta, Jézus *jövendő* érdemeire való tekintettel a bűnbocsánatban és a megszentelő kegyelem adományozásában részesült és így üdvözülhetett.

V.

Az utolsó kérdés, melyre ez előadás keretein belül meg kell felelnem, Jézus Krisztus istenségére vonatkozik. Kérdezzük: valójában Isten volt-e Jézus Krisztus, vagyis az az ember, akit Pontius Pilátus római helytartóságának idejében Jeruzsálemben keresztre feszítettek?

Azt felelem erre a kérdésre: igen! Jézus Krisztus valóban Isten volt, a szó legszorosabb értelmében, igazi Isten, Isten egyszülött fia, a Második Isteni Személy, a Fiúisten, aminek bizonyítása éppen nem nehéz.

1. Jézus istenségét bizonyítják először tanításai. Ő maga ki merte mondani azt az óriási szót: „Ég és föld elmúlnak, de az én igéim el nem múlnak!” (Mt. 24, 35.)

Kant Immánuel kétségkívül a világ egyik legnagyobb lángelméje volt és mégsem volt képes *ellentmondásoktól* ment *tanrendszert* felállítani. Alig hogy iskolája elkezdte tanításait elemezni, alig hogy elkezdett a Kant által felállított alaptételekből következtetni, előtűntek az ellentmondások és — Kant tanait elejtették. Ma már csak egyes műkedvelők keresnek feltűnést Kant tanainak hangoztatásával.

Jézus 2000 év előtt adta *tanrendszerét* az emberiségnek és azóta a lángelmék ezrei foglalkoztak tétéleivel, barátok, ellenségek egyaránt, az előbbieket kifejtették, művelték azokat, az utóbbiak leghevesebb támadásait intézték ellenük, de *ellentmondást*, a legcsekélyebb *ellentmondást*, a legcsekélyebb valótlanságot, de még valószínűtlenséget sem bírtak azokban kimutatni.

Jézus Krisztus tanaiból a legmesszebbre menő konszekvenciákat levonhatjuk, azok sohasem fognak még eme legmesszebb eső következtetésekben sem utópiákhoz, vagy abszurdumokhoz vezetni, nem pedig, mert abszolúte igazak, mert semmiféle tévedés sincsen azokhoz keverve. Ilyen, azaz abszolúte igaz, ilyen teljesen tévedés mentes *tanrendszert*, azaz az *igazságok, tételek és tanítások egész szövevényes rendszerét*, pedig csak az állíthat fel, aki az igazságot a maga teljes egészében bírja, aki az igazságok egész birodalmát át látja, aki tehát *mindentudó*, vagyis maga az *Igazság*, aki Isten. És Jézus Krisztus ezt ki is mondotta magáról: „Én vagyok az Út, az *Igazság* és az Élet.” (Ján. 14, 6.)

Hogy Jézus tényleg *mindentudó* volt, az kitűnik abból is, hogy előtte a legtávolabbi jövő is épen úgy tárva-nyitva állott, mint a legközelebbi. Többször előre mondotta halálát, annak körülményeit és feltámadását, sokat és megható módon beszélt az Egyház üldözéséről is, elmondotta a világ végét, annak és az utolsó ítéletnek lefolyását és hogy a jövődőlésében senki se kételkedjék, gyönyörű párhuzamot vont Jeruzsálem pusztulása és a világ vége között. Jeruzsálem valóban úgy pusztult el, amint azt Jézus kb. 37 évvel előre megmondotta, így tehát megvan a záloga annak, hogy a világ is úgy fog elpusztulni, amint azt Ő megjövendölte.

Jézus Krisztus valóban *mindentudó* volt és, aki *mindentudó*, az *igazi Isten*.

2. Hogy Jézus Krisztus Isten volt, azt bizonyítja fedhetetlen erkölcsi jelleme is.

Jézust egész nyilvános működése alatt körülvet-

ték a farizeusok, az Ő irigyei, az Ő ellenségei, akiknek képmutatását Ő olyan sokszor ostorozta és a nyilvánosság előtt leleplezte. Ezek az emberek minden szavát rosszakarattal fogták fel és irányzatosan magyarázták, minden cselekedetébe belekötöttek és Jézus mégis nyíltan oda merte nekik kiáltani „Ki fedd meg engem közületek a bűnről?” (Ján. 8, 46.)

Gondolkodjunk ezen egy kissé. Micsoda jellem, micsoda feddhetetlen élet kell ahhoz, hogy a rosszakarat se bírjon abban kivetnivalót, megfeddésre méltót találni! Miféle ember vagy teremtett lény képes oly szentül élni, hogy az őt állandóan körülvevő ellenségeinek is feltehesse a kérdést: ki fedd meg engem közületek?

És, mikor a zsidók vénei gonoszságukban halálra akarták Jézust ítélni, hogy ítéletüknek az igazságosság látszatát adják, hamis vádakát akartak ellene emelni, de pénzért sem bírtak hamis tanukat találni. „A főpapok pedig és az egész gyülekezet Jézus ellen tanúbizonyságot keresének, hogy őt halálra adják és nem találának. Mert sokan hamis tanubizonyságot mondanak ellene és nem voltak egyezők a bizonyságok . . . és nem volt egyező az ő bizonyságuk”. (Mk 14, 55—59.)

Ilyen feddhetetlen életre ember nem képes, ehhez isteni jellem kell.

3. Jézus Krisztus Isten volt, mert ki merte mondani és be is bírta bizonyítani, hogy „*minden hatalom neki adatott át mennyben és a földön.*” (Mt 28, 18.) Akinek pedig rendelkezésére áll minden hatalom égen és földön az *mindenható, aki pedig mindenható, az Isten.*

Mert valóban azt látjuk, hogy Jézus teljes hatalommal parancsolt az élettelen természetnek: Kánában pusztá akaratával borrá változtatta a vizet, Jeruzsálemben megátkoz egy fügefát és az nyomban elszárad, egy szóval lecsendesíti a Genezareti-tó fölött dühöngő vihart és elsimítja a vizek hullámlását. Pusztá akaratával megszorít egy ízben őt, máskor hét kis árpakenyeret oly bőségesen, hogy abból először őt, majd négy ezer ember jóllakik és még sok kosárra rúg az összeszedett hulladék-

kok mennyisége. Oly szabadon jár a vízen akár a szárazföldön és ezt parancsára más is megteszi, tehát valóban teljes hatalmú ura Ő a természet törvényeinek.

Parancsolt az állatvilágnak, pl. a halaknak több ízben is, hogy Péter hálójába menjenek, egy alkalommal pedig, hogy a tó fenekéről a szükséges adópénzt előhozzák. (Mt. 17, 23—26.)

Parancsolt a betegségeknek és meggyógyított belpoklosokat, lázbetegeket, vakokat (Pl. Ján. 9, 1—41.), süketeket, némákat, bénákat, vérfolyásban szenvedőket, legtöbbször pusztá szóval, sokszor csak kézföltétel, vagy épen csak ruhája szegélyének érintése által. Meggyógyított betegeket több óra járásnyi távolból, sőt apostolainak is adott csodás hatalmat a betegségek gyógyítására, amit azok még Jézus mennybemenetele után is sikerrel használnak.

Parancsolt a halottaknak és egyetlen szóval feltámasztotta Jairus leányát, a naimi ifjút, sőt a már negyednapos holtat, Lázárt is. Azonkívül még több holtat is feltámasztott, kiket a szent evangéliumok nem sorolnak fel egyenkint, hanem csak összefoglaltan említeneek.

Teljes hatalommal uralkodott a túlvilági lelkek fölött is, mikor biztos hatalommal kiűzte az ördögöket, mint arról a Szentírásban annyiszor szó esik. Erejében állott még a bűnöket is megbocsájtani és hogy ehhez tényleg volt hatalma csodával is bizonyította. Bűnbocsájtó hatalmát egyébként reá ruházta Egyházára is, mely azt mai napig gyakorolja, amit számtalan megtért nagy bűnös, saját tapasztalatából hálás szívvel igazol.

A Tábor hegyén tanítványai szemeláttára csodálatosan elváltozott színében, arca ragyogó lett, mint a nap és ruhája fehér, mint a hó, jeléül annak, hogy ő nem e világból való.

Jézus legnagyobb csodája kétségtelenül feltámasztása volt, ami istenségének egyedül is elég bizonyítéka. Utolsó csodája volt mennybemenetele.

Jézus Krisztus valóban bemutatta mindenhatóság-

gát, és ezzel eléggé bebizonyította, hogy Ő igazán Isten.

4. Jézus istenségének még több bizonyítéka van, de ezeket elmellőzöm és megelégszem istenségének bizonyításával saját művéből, t. i. a róm. kath. Egyházból. Mert ha az Egyházat csodálatos fennmaradásában szemléljük, okvetlenül be kell látnunk, hogy az nem emberi alkotás.

Ugyanis minden emberi társulat addig áll fenn, ameddig azt az emberek fenn akarják tartani, de az Egyházat megszüntetni nem áll az emberek hatalmában, sőt a pokol hatalmában sem — és ezt Jézus előre tudta és előre megmondotta, mikor kijelentette, hogy Egyházán a pokol kapui sem vesznek erőt. (Mt. 16, 18.)

Mert, hogy az Egyházat külső ellenségek nem bírták tönkretenni, amilyenek a pogány római császárok háromszáz éves üldözése, a mohamedánok egész világ-részt elseprő pusztításai, a nyugat-római császárok erőszakossága, Napoleon elnyomása, a szabadkőművesség és a kommunizmus aknamunkái, azt nem tekintem oly nagy dolognak, de hogy az Egyházat azok sem bírták tönkretenni, akikre annak fenntartását Jézus rábízta, ez már bizonyíték.

Jézus Krisztusugyanis Egyházát a *papságra bízta*, az apostolokra és utódaikra és valamennyi nagy eretnek-ség — katolikus papok alapítása volt — mindig azzal a céllal, hogy az Egyházat, Rómát tönkretegyék. És az eredmény? Az Egyház áll és virul és erősödik!

Katholikus pap volt Ariusz, Nesztoriusz, Eutiches, Pelágiusz az ó-kor legnagyobb eretnekei, akik pusztításokkal felbecsülhetetlen lelki károkat okoztak. Katholikus pap volt Ceruláriusz Mihály, aki a keleti egyházat elszakította és a középkorban mérte a legnagyobb csapást az Egyházra. Katholikus pap volt Husz, Wicliffe, Luther, Zwingli, az új kor nagy eretnekei, legújabb korban pedig Jansen és Döllinger. Valamennyien elkeseredett dühvel támadták az egyházat, sok millió embert szakítottak el kebeléből és? — az Egyház ennek

dacára folyton nőtt és erősödött, míg az elsorolt eretnekeket legnagyobb részt már egészen elseperte az idő.

Állottak az Egyház élére ellenpápák, akik az Egyházat két, sőt háromfelé szakították, oly annyira, hogy a XV. század elején pl. egy ideig alig tudta valaki, hol az Egyház igazi feje: . . . az Egyház ettől sem rendült meg, hanem folytatólag nőtt és erősödött, míg az ellenpápákat elnyelte az enyészet.

Állottak az Egyház élén szomorú jellemű, sőt kifejezetten erkölcstelen pápák, akik a pápai széket világias, nagyhatalmi vagy épen csak anyagi tényezőnek tekintették, akik igazán nem értették meg az alapító Istenember, Jézus Krisztus szándékát a katolicizmussal és habár alattuk az Egyház sokat szenvedett, mégis túlélte valamennyit, sőt még erősödött, fejlődött és terjeszkedett is.

Egyetlen évtized sincsen az Egyház történetében, mely ne hozott volna reá külső, vagy belső ellenségtől eredő súlyos csapásokat. Az Egyháztól a mai napig erőszakosan elszakított lelkek több százmillióra rúgnak, az Egyház mindennek dacára folyton nőtt és fejlődött és erősödött.

A katolicizmus, melyről pedig manapság oly nagyon szeretnék kimutatni, hogy idejét múlt, magát túl élt intézmény, napjainkig mind szélesebb körzetben hatol az emberek közé, mind jobban és jobban átjárja a lelkeket, igazán olyan a természete, mint a kovásznak, amit egyébként maga Jézus mondott oly találóan róla, valóságos tömegmozgalom és mindinkább magára ölti ezt a jelleget. Mert gondoljunk csak vissza, mennyit fejlődött pl. hazánkban csak az utolsó emberöltő alatt? Lehetett 30 év előtt mindennapi áldozó tömegekről beszélni és még hozzá férfi tömegekről!? Lehetett akkoriban szó lelkigyakorlatos mozgalomról? Meg lehetett volna teszem, a 90-es években Budapesten világgraszoló pompával szent Imre jubileumát tartani? Voltak mindehhez akkoriban katolikus tömegek? Ugyebár nem! Mennyi templom, zárda, és katolikus intézmény épült csak az utolsó évtizedben is fővárosunkban!

És így van ez nemcsak nálunk, így van ez az egész világon is. Ma már mind az öt világrészen lenge nek Jézus Egyházának zászlai, nincsen olyan föld-rész, melyen ne vallanak ezren és milliónyian, hogy *Jézus igazi Isten.*

Az Egyházat szidják, támadják, üldözik, közeli pusztulását már százezerszer megjósolták, de az Egyház ellenségei külsők és belsők, világiak és papok egyaránt egy tényezővel nem számolnak, azzal t. i. hogy az *Egyház nem emberi mű, amit pedig Isten alkotott, azt ember el nem ronthatja!*

Úgy van! Az Egyház ellenségei eggyel nem számolnak: *Jézus Krisztus erejével*, pedig éppen ez az, ami az Egyházat fenttartja és fent bírja és fent fogja tartani egészen a világ végéig.

Az Egyház csodás fentmaradása és folytonos erősödése Jézus Krisztus istenségének legkézenfekvőbb bizonyítéka, éppen azért, mert itt játszódik le a szemeink előtt és ezért erős meggyőződéssel és bátran kiálthatjuk bele a világba: *Úgy van, Jézus Krisztus igazi Isten, a Második Isteni Személy, az Atya egyszülött Fia, mi pedig az Ő szenvedései által meg vagyunk váltva és ismét módunkban áll Isten fogadott fiaivá lenni. Micsoda kitüntetés, micsoda öröm, mekkora boldogság lehetőségét rejti ez magában számunkra.*

XII. ELŐADÁS.

A tékozló fiú.

Ha Isten maga a földre nem száll és meg nem ismerteti magát velünk, egyedül gyenge értelmünkre támaszkodva sohasem bírtunk volna magunknak Istentől, különösen Isten leereszkedő, sőt mi több, atyai jóságáról helyes képet alkotni.

Csudálatos, hogy az ember Istennel szemben inkább hajlik a félelemre és rettegésre, mint a szeretet-

re, inkább a szolgálai alárendeltségre, mint a gyermeki közvetlenségre, inkább a lázadó engedetlenségre, mint a fiúi ragaszkodásra.

Az ember, különösen a durvalelkű ember, ha hatalomra tesz szert, kegyetlen és zsarnok alattvalóival szemben, elnyomja és sanyargatja azokat. Az Isten fogalmát kereső ember azután, ezt az önmagában észlelt kegyetlen és zsarnok képet, vetítette ki Istenre és így jutott azon szörnyű istenalakokhoz, melyekkel a más vallásokban találkozunk.

Útleírásokban, missziós folyóiratokban, gyakran láthatjuk a pogány vad népek bálványképeit. Valóságos szörnyek, félelmet keltő külsővel, inkább sárkányok, mint emberi alakok, akiknek tekintetében nincsen semmi megnyerő és kedves, de nagyon sok a kegyetlen, vérengző, bosszúálló vonás. Hol marad e népek felfogása a magát az emberekért szeretetből a halálba adó, az embereket magához felemelő és örökbefogadó, az embereket isteni szeretettel szerető és örökké boldogítani vágyó Istentől?

De a mohamedánok istene is az ő rettenetes fátumával, a másvilágon az emberre váró undorító, vagy émelyítő állatias érzéki örömeivel, legfeljebb jó gazdához hasonlít, aki barmaid szorgalmasan hízalja, de falnivalónál egyebe számukra nincsen.

A modern pogányok, a természetimádók, a panteisták vagy monisták istene sem különb. Mert az is mit adhat? Legfeljebb a nirvánát, a teljes megsemmisülést, vagy a beleolvadást az öntudatlan anyagba: az öntudatos emberre nézve tehát degenerációt, lealacsonyodást. A nagy természet pedig a maga vak fizikai törvényeivel, —273 fokos hidegével, tömegvonzásával és üstököseivel, mérhetetlen távlataival, mi egyéb a mi Istenünk nélkül egy nagy ürességnél, mely a szeretetre, öntudatos örök életre, sohasem szűnő boldogságra vágyó emberszívet pillanatnyilag sem képes kielégíteni.

Vagy milyen a deisták istene? Nagy, hatalmas úr, aki miután megteremtette a világot, egészen megfeledezett róla, egyáltalában nem törődik vele és nem bánja,

hogy a földön élő embertömegek miképen rabolják, zsarolják, pusztítják és ölik egymást, de nem is akarja azt látni, mert számára az ember csak parányi féreg, az ember-halál pedig legfeljebb egy széjjelpattanó szappanbuborék. — Nem kétségbeejtő világfelfogás ez?

És a kálvinisták istene a predestinációval talán jobb? Ez az elképzelés kegyetlen emberkínzót ad nekünk talán, de nem Istent. Mert hiába igyekszik valaki, hiába imádkozik, kér és könyörög, hiába vágyódik az örök boldogságra, ha másra, ha az örök kárhozatra van predestinálva, minden sírása és szeretete hiábavaló, a földön vétkeznie és a másvilágon örökkön örökké égnie kell!

Szerencsére eme felfogások egyike sem igaz, nem a pogányoké, nem a mohamedánusoké, nem a természet-imádóké, sem a deistáké, de a kálvinistáké sem; az igazi Isten mindezekről igen igen messze áll.

Ha, mint mondtam, Isten maga a földre nem száll, egyedül emberi értelmünkre támaszkodva soha sem lettünk volna képesek magunknak Róla helyes képet alkotni. De szerencsénkre eljött a földre Jézus, az Atya egyszülött Fia, aki jól ismeri az Atyát és aki nekünk Róla sokat elmondott, mindenesetre eleget, hogy helyes fogalmunk legyen a minket örökbefogadó végtelenül szent és jó mennyei Atyáról.

Jézus elmondotta, hogy Isten a szeretet, hogy örök szeretettel szeretett minket, hogy úgy szeretete Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta érte. Elmondotta Jézus, hogy az Atya mennyire gondoskodik rólunk, mennyire szívén viseli sorsunkat, nem is engedi, hogy egy hajszál is elveszen fejünkről az ő tudta nélkül, inkább vigyáz reánk, mint az égi madarakra, mint a mezei liliomokra. Elmondotta, hogy mennyivel nagyobb az Atya öröme egy megtérő bűnös, mint 99 igaz fölött, mennyire nem akarja a bűnös halálát, hanem, hogy megtérjen és éljen.

Jézus az Atya jóságát példabeszédekben is lefestette és e példabeszédek között a legszebb a tékozló fiúról szól, mert ez ismerteti meg minket leginkább a

mi mennyei Atyánk minden képzeletet felülmúló szeretetével irányunkban.

Tartalom szerint idézem a Szentírásból: (Lk. 15, 11—32.)

„Egy embernek két fia volt és mondá az ifjabbik atyjának: Atyám! add ki nekem az örökség-részt, mely reám esik. És elosztá közöttük vagyonát.

Kevés idő múlva összeszedvén mindenét az ifjabbik fiú, messze országba költözék és ott eltékozolta vagyonát léha étellel.

Miután mindent elpazarolt, nagy éhség lőn azon a földön és ő szűkölködni kezdett. És menvén, beszegődött azon ország egy polgárához, ki tanyájára küldé őt, hogy a sertéseket őrizze. És szerette volna megtölteni a gyomrát a sertések eledelével, de abból sem adának neki.

Akkor magába szállván mondá: Hány béres dúskál atyám házában kenyerben, én pedig itt éhen veszek. Fölkelek és atyámhoz megyek és mondom neki: Atyám! vétkeztem az ég ellen és te ellened, már nem vagyok méltó, hogy fiadnak fogadj, csupán a béreseid közé végy be engem!

És fölkelvén, atyjához méne.

Mikor még messze volt, meglátta őt atya, megésett rajta a szíve és eléje sietvén nyakába borult és összecsókolta őt.

És mondá neki a fia: Atyám! vétettem az ég ellen és te ellened, már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz.

Atya pedig mondá a szolgáinak: Hamar vegyétek elő a legdrágább köntöst és adjátok reá, huzzatok gyűrűt kezére és sarut lábaira, hozzátok elő a hizlalt borjút, öljétek le, együnk és vigadjunk, mert ez az én fiam megholt vala és feltámadott, elveszett vala és megtaláltatott és elkezdettek vigadni.”

E példabeszédben a tékozló fiú a vétkező ember, az örökséget kiosztó atya a mi mennyei Atyánk.

A fiatal ember, mint az oly sok milliószor meg-esik az életben, maga előtt látja a nagy világot és

ugyanakkor tapasztalja önmagában az Istentől neki osztályrészül jutott kincseket, a tehetségeket és élet-erőket és esetleg anyagi javakat is érezvén maga mögött, vidáman, mit sem sejtve elhagyja a mennyei Atyát, Istent, abbahagyja az addig gyakorolt vallásos életet, hogy azontúl csak önmagának és kedvteléseinek éljen, a maga esze szerint: távol Istentől.

De a pénz is fogy, a test is gyengül és egy szép napon nem folytathatja tovább, mert nincsen miből. Ekkor azután jönnek a sanyarú napok. A munka, a törtetés nehéz, sem hozzá acélosodott izmok és idegek, sem a megfelelő készsége és tudása nincsen, az éhség ellenben gyötör. Nincsen más hátra, mint az első kínálkozó megélhetési alkalmat megragadni, ha mindjárt a disznópásztorság is az.

Eddig a legfinomabb ételek járták, most egyszerre a sertések eledele is jó volna, csak jóllakhatnék. De anynyit, amennyit kiéhezett mohó gyomra kíván, nem engedélyeznek neki. „Dolgozz először, — mondják, — nem kapsz előleget, ha mindjárt sertésmoslék is az.”

Tehát még hulladékot sem kapok?! Hová jutottam?

Ez a gondolat hat. Szerencsés az a bűnös, kit, ha valamely csapás érint vagy dönt a porba, feleszmél és gondolkodni kezd: Ember, hová jutottál, hová sülyedtél?

Végigtekint magán: az egykor oly finom, vagy talán pompás ruha kopott, rongyos, sőt talán már csak foszlányokban lóg a tagokon. A cipő leszakadt a lábáról és azok most portól piszkosak, kötől, tövistől sebesek. Egykor ápolt haját rendetlenül tépazza a szél, kiélt beesett szemei fáradtan tekintenek.

Végignézi az életén is és látja a zajos táncter-meket, a csábító nőket, a párbaj-kardot, a kártyaasztalt és a hitelezőket, a sok csalást és sikkasztást is, majd az összeomlást, az árverést, az üres lakást, az utcát és a disznókat. Hová jutottam? Az egykor oly délceg, csinos, gazdag, nemes ifjúból lezülött, kiélt alak, koldus és csavargó lett.

Gondolatai tovább szállnak, a távolabbi múltba,

vissza a gyermekkorba, amikor még imádkozni tudott, amikor még az Atyja házában a templomban forgolódo kis ministráns fiú volt, amikor még vallásosan élt. Akkor még gazdag volt a lelke, virágos és fényes, a megszentelő kegyelem kincse gazdagította, a tisztaság lilioma virágozta, az istenszeretet tüze aranyozta be azt, akkor még voltak ambíciói és ideáljai, akkor még bírt örvendeni az életnek és egyenes őszinte jelleme adta boldogságtól kacagott gyermekded lelke. Akkor még az ártatlanság bája ömlött el az arcán, akkor még vidám, nyílt és mosolygós volt tekintete, akkor még Istennek volt fogadott gyermeke.

Régen volt! — És most?

Arcának vonásai eldurvultak, szíve nyugtalan, kedélye feldúlt, nevetése keserű. Életideáljai nincsenek, nem lelkesíti semmi, lelke üres, mindent megunt már, senkije sincsen, mindenki szemében idegen, minek is él még?!

Minek is él még!? Utnak indul, hogy vége legyen a gyötrődésnek, de ekkor megragadja egy gondolat. Leült az út szélére és gondolkodott. Mennyei Atyám házában, az Egyházban hány béres él! A lelki élet hány napszámosa! Ezek dúslakodnak lelki élményekben, kegyelmekben, belső örömeikben, ezek megelégedtek és lelkük egyensúlya miatt boldogok. Ő pedig itt majd meghal, lelke a diszharmóniába majd bele szakad. Elhatározás fogamzik meg lelkében: Felkelek és Atyámhoz megyek és megmondom neki, hogy vétettem ellene és az ég ellen, meggyaláztam családját, a Katholikusok nevét, nem is vagyok már méltó, hogy fiai közé visszafogadjon, csak bérései között vagy napszámosai sorában adjon helyet. És elindult. — Elindult a bűnös, hogy hazatérjen.

A mennyei Atya, a végtelen irgalmú Isten pedig az égből látja, hogy szeretett fia, oly nagyon oktalan, szemtelen és hálátlan fia megfordult az útján és most haza felé tart.

És az Atya? Mit tesz az Atya mikor ezt látja? Tán bezáratja előtte a templom kapuját? Tán vil-

lámaait szórja feléje az égből? Tán megnyitja a földet, hogy elnyelje családjá meggyalázóját? Nem. Mindezt nem! Ellenkezőleg eléje siet a segítő kegyelemmel és megkönnyíti neki a visszatérés útját.

A fiú érzi lelkében a kegyelem ösztönzését, a lelki ismeret biztató, nógató szavát, belép a templomba, letérdel az első gyóntatószékben és elzokogja baját, elsírja bánatát: „Atyám, vétettem az ég ellen és Te elled, már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz, csak béreseid közé — kérlek — fogadj be engem!”

És az Atya? Mit felel erre? Szemrehányásokat tesz? Büntetést mér ki? Feltételeket emleget? Nem. Mindezt nem! Hanem összecsókolja a fiát.

A felszentelt és felhatalmazott pap szavaira ugyanis egy pillanat alatt minden megváltozik a lélekben: a bűnök letörlődnek, mintha soha, de soha el nem követte volna azokat, Isten nemcsak megbocsájtotta, de még a nyomukat is eltüntette a lélekről és ha mindjárt „vörös volt lelke a bűntől, a nónál fehérebbé tisztul meg az,” olyan lesz, amilyen az ártatlan gyermekkorban volt. Csodálatos az Isten az Ő szeretetében. Ugyanakkor felragyog lelkében Isten csókja: a megszentelő kegyelem napja és a bűnös ismét részese lett Isten természetének, ismét fiává fogadta Őt az Úr, újra a mennyország hercegének érezheti magát, pompás ruhában, saruval a lábán, gyűrűvel az ujján, királyi diadém a fején, egyszóval a megszentelő malasztal a lelkén. Boldogan ment ki a gyóntatószékből, mert ismét tudott örülni az életnek.

A mennyei Atya pedig még meg is vendégelte, lakomát készített számára az Oltáriszentségben, „kenyeret adott számára az égből, minden gyönyörűség megélvén abban.” Csodálatos Isten az Ő jóságában.

•

A bűn a legrettenetesebb baj a földön. Még emléke is kegyetlenül bírja üldözni az embert, üldözni és komorra tenni, kedélyét és életkedvét elrabolni, kínozni és gyötörni egészen a kétségbeesésig, egészen az öngyilkosságig. A vétkes ember nyomorultnak érzi magát,

elviselhetetlenül nyomorultnak és valóban a bűn okozza a legnagyobb emberi nyomort.

A vétkes ember tisztulás után vágyódik, szabadulni akar bűnének szennyétől és ez a törekvés sokszor képtelen elméletek megalkotásához vitte, sokszor teljesen alaptalan reményektől várta a szabadulást, hogy ezek közül csak egyet említsek: a lélekvándorlástól. De lélekvándorlásra nincsen szükség, nagyobb szeretettel gondoskodott rólunk az Isten, az Istenember, Jézus. Láttá Ő a bűn rombolásait, látta, hogy hová sülyesztí a vétkek az embert, a teremtes koronáját, az ég arisztokratáját, és isteni szeretete megszánta az embert eme legnagyobb bajában és orvosszert hagyott ellene itt a földön hátra, melynek használata által megtisztulhatunk, akárhányszor csak vágyódunk a tisztulás után, megtisztulhatunk anélkül, hogy férgek, vagy patkányok testébe zárva kellene évszázadokon át vándorolnunk a földön.

Ime ezt olvasom a Szentírásban: (Ján. 20, 19—23.)

„Mikor pedig este lőn, azon a napon, t. i. az első húsvét vasárnapján, a feltámadás napján és az ajtók be voltak zárva ott, ahol a tanítványok egybe valának gyűlve a zsidóktól való félelem miatt, eljőve Jézus, megállá a középen és mondá nekik:

„Békesség nektek!” És miután ezt mondotta, megmutatta nekik kezeit és oldalát, szent sebhelyeit.

Örvendének tehát a tanítványok, kik feltámadása óta most látták először az Urat. Mondá azért nekik ismét:

„Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, én is küldelek titeket.” Ezeket mondván reájuk lehelt és mondá:

„Vegyétek a Szentlelket, a szeretet lelkét. Akiknek megbocsájtjátok bűneit megbocsájtatnak nekik, és akiknek megtartjátok, meg lesznek tartva.” Vagyis saját bűnbocsájtó hatalmát és Atyjától kapott küldetését átruházta az apostolokra, mely hatalom az Egyház papságában azóta tovább él és eljutott egészen napjainkig.

És Krisztus Urunk korától a mi időnkig tenger

azon bűnők száma, melyeket az apostolok és utódaik megbocsájtottak és milliárdokra megy azon lelkek száma, akik a szentgyónás szentsége folytán Istennel újra kibékülve, bűneik gyötrő emlékeitől megszabadulva, megtisztult és új erőre kapott lélekkel, új ambíciókkal és új életkedvvel, újra vidám arccal és kacagó jókedvvel belefogtak egy új életbe, a maguk körül heverő romokból egy új világ kialakításába.

A gyóntatószék Isten irgalmának legnagyobb ténye mindenki számára nyitva áll, a nagy bűnösnek egy új, egy megtisztult, egy emberibb élet kezdéséhez, a mindennapi élet apróságaival küzdőknek pedig az el nem csüggedéshez nyújt nap-nap után segítséget.

Sokan félnek a gyóntatószéktől! De az Istent igazán szeretők nem, azok sietve keresik azt fel.

A gyónástól csak azok vonakodnak, akik a bűnt még nem utálták meg, vagy önmaguknak sem merik még megvallani, hogy mennyi a lelkükben a selejtes. És ezért inkább gyötrődnek tovább.

Sokan félnek a gyóntatószéktől, mert azt hiszik, hogy abból a nyilvánosság elé kerülhet, amit nem szabad tudni másnak, amit el kell temetni, örökre. De ez csak a tudatlanok félelme, mert a gyóntatószék teljesen néma, soha még el nem árulta titkát, pedig amióta az emberek gyónnak, hány millióra rúg e titkok száma.

Sokan rettegnek a gyóntatószéktől, mert a megérdemelt dorgálástól félnek és mert szégyellik magukat. De, ha meggondolnák, hogy ott őket csupán csak Isten csókja várja, sietve sietnének oda.

Sokan félnek a gyónástól, mert állításuk szerint nem tudnak gyónni. De mily tudás kell ide? Hogy mi terheli a lelkét, azt mindenki tudja, csak gondolkozzék kissé, majd eszébe jut és ha nem jutna, akkor se féljen, majd segít a gyóntató pap.

Sokan nem mennek gyónni, mert, mint mondják, bánatuk nincsen. Azt hiszik, hogy keserves könnyek kellene oda! Pedig nem. Aki maga is elítéli és rossznak minősíti a bűnét, aki akaratával elfordul attól,

azért, mert azzal nagy oktalanságot művelt, szemtelenséget és hálátlanságot Istennel szemben, aki elfordul cselekedeteitől, melyekkel nagyon megbántotta Istent, már mehet gyónni, mert igen jó bánata van, jobb mint ha csak puha érzelmekkel volna tele szíve és könnyekkel a szeme. Az érzelmeknél sokkal mélyebbről fakad az értelem rosszaló ítélete és az akarat határozott elfordulása. „Én elítélem bűneimet és nem akarok többé vétkezni, mert szeretem Istent,” ez az igazi bánat és ki ne bírná ezt magában felindítani?

Én nem megyek gyónni, mert minden hiába, mindig visszaesem újra. Százszor megígérttem és megfogadtam már, de nem bírok ígéretemhez hű maradni. Inkább tehát nem ígérek, ez így jellemesebb, helyesebben a jellemtelenség kisebb jele.

Téved, aki ezt gondolja, mert ezerszer elesni, de felkelni újra, nagyobb erkölcsi erőt igényel, mint az ezredik elesés után fekvé maradni a bűnben csak azért, hogy soha többé ne kelljen felkelni, hogy abban mindig fekvé maradjon. A tapasztalat pedig azt mutatja, hogy mindenki állva marad egyszer és ha csak a 10.000-ik felkelés után, de mégiscsak sikerül egyszer.

Én nem megyek gyónni, mert bűnöm nincsen! Ez sem ritka kifogás. Mindenkinek el kell jutni a egyszer oda, hogy bűne ne legyen és mindenki el bír jutni oda, hogy súlyos bűnökkel nem bántja meg többé az Istent. Aki ide elérkezett, annak tényleg nem *kell* már gyónnia. De a gyónás még az ilyenek esetében is hasznos eszköze marad a folytonos tisztulásnak és állandóan forrása újabb meg újabb kegyelmeknek, mindig nagybodó lelki gazdagságnak. Mert a legtökéletesebb embernek, egy jellemóriásnak, egy szentnek is vannak hibái, melyek lelkének nincsenek diszére, melyektől szintén előnyös volna megszabadulnia. Ennek kiváló eszköze a gyakori gyónás és ez a magyarázata, hogy oly sokan mennek gyakran gyónni. A mindennapi élet ezer apróságát, csetlését-botlását, ízetlen tréfáját, kétértelmű szavát, fékezetlen tekintetét és rendetlen gondolatát, türelmetlen gesztusait bánják meg újra

meg újra, míg lelkük ezáltal lassacskán érik és nemese-
dik: megacélosodik abban az igazi isten-szeretet.
Isten szeretete! Mert ez az, ami a mi vallásunk éltető
eleme.

Az igazi Isten, a katolikusok Istene, a szeretet
Istene, az irgalom Istene, a megbocsájtás Istene, az új
élet, a feltámadás Istene, az örömek és helyes ambíciók
Istene, a legigazibb Atya, de királyi Atya, aki nem lép-
het le fogadott fiához a trónusáról azért, hogy lent
maradjon, hanem csak azért, hogy elbukott fiát magá-
hoz felemelje, ha az is fel akar kelni, ha királyi gyer-
mekhez méltóan akar élni, ha meg akarja becsülni magá-
ban Isten kegyelmét.

Tékozló fiú voltál? Meggazdagodhatsz újra, ha
bánatos szívvel visszatérsz Atyádhoz és elmész gyónni.

Messzire elmentél? Nincsen olyan távolság, mely-
ből a mi Istenünk vissza ne hozna, ha vissza akarsz
jönni és ha vissza akarsz jönni, úgy menj el gyónni.

Megrögzöttél a bűnben? A legteljesebb lelki halál-
ból is feltámaszt és pedig örökre feltámaszt Téged a
mi Istenünk, ha fel akarsz támadni és ha fel akarsz
támadni, úgy menj el gyónni.

Nincsen már bűnöd? Ez nagyon jól van. De nem
lehet még akkora szereteted a mi Istenünk iránt,
melyet Ő végtelen jóságában a milliószorosára ne akarna
megnövelni, ha ezt megengeded Néki, ha alázattal kéred
Őt erre és ha alkalmat adsz hozzá Néki a mindennapi
szentáldozásban, amit hogy megtehess, menj el gyak-
ran gyónni.

XIII. ELŐADÁS.

Az Oltáriszentség.

Csodálatos Isten az Ő szeretetében, mondtam
az előző előadás folyamán. Ezt a csodálatos szeretetet
szemléljük az Oltáriszentségben is.

Ha mi templomunk küszöbét átlépjük, az üres

templomban sem vagyunk egyedül, mert az a homályos vörös fénnel pislogó örökmécs jelzi, hogy az oltáron tartózkodik Valaki, a Második Isteni Személy, Jézus Krisztus, aki közel 2000 év előtt Palesztinában élt, annyi csodát művelt, az Egyházat megalapította, minket megváltott és nyíltan megmondotta: „én veletek vagyok egészen a világ végéig!” (Mt. 28, 20.)

Az Oltáriszentségben ugyanis, mint hitünk tanítja, a mi Urunk Jézus Krisztus valóságos szent teste és vére, eleven embersége és istensége van jelen a kenyér és bor külső színe alatt.

„Képtelenség”, mondja a magát felvilágosodottnak valló emberek egy típusa: „Képtelenség”. „A modern kémia nem talál ott egyebet, mint kenyeret és bort, de meg el sem lehet képzelni, hogy a legfőbb lény, az Isten, magát annyira lealacsonyítsa, hogy táplálékul szolgáljon teremtményeinek. Az Oltáriszentség legfeljebb jelenti Krisztus szent testét, vagy helyesebben tanításait és a szentáldozás sem akar egyebet kifejezni, mint hogy mi Isten igéjével, a szent evangéliummal tápláljuk lelkiünket.”

Ezen állításokkal szemben áll szent hitünk tanítása, melyet a Szentírás világosan előad, melyet, mint a reánk maradt ó-kori irodalom és történeti emlékek nagy bősége bizonyítja, a legelső keresztény századok óta az Egyházban mindig kifejezetten hittek és vallottak és melynek igazát Isten számos csodával bizonyította és ma is bizonyítja.

Foglalkozzunk most e tanítással kissé bővebben.

I.

Kérdem először, bizonyítható-e egyáltalán, hogy Jézus az Oltáriszentségben valóban saját húsból és vérből való testét, szent emberségét és istenségét, röviden önmagát akarta adni és nem csupán egy emléket; akár tanításának, akár az utolsó vacsorának pusztán csak emlékét?

E kérdésre azt felelem: igen. Krisztus Urunk

valóban önmagát akarta adni az Oltáriszentségben és nem csak egy emléket. Ezen állításom bizonyítására idézem az evangéliumokat, melyek e világtörténeti jelentőséggel bíró eseményt így írják le: (Lk. 22, 15—20.)

„Vágyva-vágytam e vacsorát megenni veletek, mielőtt meghalnék. — Ily szavakkal vezette be Jézus Krisztus az utolsó vacsorát, melyen az Oltáriszentséget rendelte. — Azután kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megszegte és tanítványainak adta mondván: vegyétek és egyétek *ez az én testem*, azután vevé a kelyhet a borral, megáldotta és nekik adta e szavak kíséretében: igyatok ebből mindannyian, mert *ez az én vérem*, az új szövetségé, mely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.”

A tanítványok szó nélkül fogadták e csodálatos kenyeret meg bort és kiosztották azt maguk között. Meglepő jelenséggel állunk itt szemközt. Meglepő ugyanis, hogy azok a nehézkes felfogású tanítványok, akik oly sokszor félreértették Jézust és akiknek az Údvözítő épen emiatt oly gyakran volt kénytelen saját félreértett szavait megmagyarázni, e meglepő kijelentéseket: *a kenyér az én testem, a bor az én vérem*, mily nyugodtan, minden kérdezősködés nélkül fogadják, azokat azonnal a szó legszorosabb értelmében veszik, amit egyébként szent Pál apostol bizonyít legvilágosabban, aki kb. 25 évvel az utolsó vacsora után a korinthusi hívekhez így ír:

„Én az Úrtól vettem, amit át is adtam nektek: Hogy az Úr Jézus, amely éjjel elárultaték, vevé a kenyeret és hálát adván megszegé és mondá: Vegyétek és egyétek *ez az én testem*, mely érettetek adatik . . . Hasonlóképen a kelyhet is minekutána vacsorált, mondván: Ez a kehely az újszövetségé *az én véremben*, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Aki tehát *méltatlanul* eszi e kenyeret, vagy issza az Úr kelyhét, *vétkezik az Úr teste és vére ellen*. Vizsgálja meg azért magát az ember és úgy egyék azon kenyérből és igyék ama kehelyből, mert aki méltatlanul eszik és iszik,

ítéletet eszik és iszik magának, meg nem különböztetvén az *Úr testét*“ (I. Kor. 11, 23—29.)

Szent Pál apostol azt írja, hogy aki méltatlanul, azaz vétkeken, más szóval bűnös lélekkel, bűnbánat nélkül eszik ama kenyérből és iszik ama borból, vétkezik az Úr teste és vére ellen, nem az Úr emléke, vagy az evangélium ellen, hanem az Úr teste és vére ellen, mert az a kenyér és bor nem pusztá jelképe az Úr testének, vagy az evangéliumnak, hanem az Úr valóságos teste és vére. Az apostolok tehát egészen bizonyosan szó szerint értették Jézus szavait, vagyis, hogy az a kenyér, melyre Ő kijelentette: ez az én testem, valóban az Ő testévé változott és az a bor, mely fölött kimondotta: ez az én vérem, igazán az Ő szent vérévé lett. Aki tehát áldozik, az az Úr Jézus testét és vérét eszi és issza és aki ezt méltatlanul teszi, ítéletet eszik és iszik magának, vagyis olyasmit tesz, amiért megérdemli, hogy Isten elítélje.

Hogy az apostolok Jézus szavait melyekkel az Oltáriszentséget rendelte szó szerint értették, annak magyarázata abban rejlik, hogy Jézus fokozatosan készítette elő őket erre a rendkívüli és csodás, az emberek hitét annyira próbára tevő ajándéokra. Az Üdvözítő ugyanis, az emberi lélek alapos ismerője, nagyon jól tudta, hogy az Oltáriszentség a maga valóságában igen nagy próbára fogja tenni az emberek hitét. Mert elhinni, hogy Jézus eleven teste és vére valóságos étel és ital, és hogy az, a kenyér és a bor külső színe alatt van jelen, továbbá, hogy jelenvan egy természetes nagyságánál sokkal kisebb helyen, végül hogy jelenvan egészen és osztatlanul, egyszerre számtalan helyen: nem kis feladat, nem kis követelmény a korlátolt tudású és érzékei által szerzett tapasztalatok szerint gondolkodó ember részére. Ezért tehát fokozatosan készítette elő Jézus a környezetét, erre a napjainkig közöttünk létező csodára.

Körülbelül egy esztendővel az utolsó vacsora előtt történt, hogy Jézus átkelt a Genezareti tavon és egy nagy pusztaságba érkezett. A csodás Beteggyógyítónak ekkor

azonban már nagyobb volt a híre, semhogy oly könnyen elrejtőzhetett volna és azért a pusztában is köréje sereglett egy hatalmas tömeg. Voltak vagy ötezren, az asszonyokat és gyermekeket leszámítva. Ez a sok ember híven kitartott az Údvözítő mellett már harmadik napja étlen-szomjan és Jézusnak megesett a szíve rajtuk, mert a pusztában nem volt mit enniök. Ekkor művelte Jézus a csodás kenyérszaporítás néven ismert csodáját, amely abban állott, hogy öt árpakenyérrel és két hallal megvendégelte valamennyit, annyira, hogy mindannyian jól laktak és a lakoma után még tizenkét kosárral szedtek össze hulladékot.

Az emberek között ennek láttára kitört a lelkesedés, ki akarták kiáltani Jézus királyságát, de Jézus elment közülük a hegyek közé, maga egyedül. (Ján. 6, 1—15.)

A tömeg erre eloszlott, a magukra maradt tanítványok pedig csónakjukba szállottak, hogy Jézus utasítása szerint visszatérjenek Kapharnaumba. A vizen azonban csak igen lassan haladhattak, mert kedvezőtlen szelűk volt. A hajnali órákban azután történt a második csoda. Jézus, az istenember, kivonta testét a fizikai törvények alól és a hullámozó tó tükrén, akár a szárazföldön járva, az apostolok felé közeledett, sőt a feléje kiáltó Péternek is megengedte, hogy a vizen járva eléje jöjjön. (Mt. 14, 24—34.)

Másnap Kapharnaumban élénken tárgyalta a nép a csodálatos kenyérszaporítást és kereste a Csodatevőt. Miután megtalálták Jézust, a városban csodálkozásuk nagyobb lett. Tudták ugyanis, hogy sem hajón, sem szárazon a pusztából még ide nem jöhetett. Arra persze senki sem gondolt, hogy neki módjában állott egy harmadik lehetőség, melyet tényleg fel is használt: t. i. a vizen járva gyalog átjönni.

„Ugy-e kerestek engem, — szólította meg Jézus a tömeget, — mert ettetek a kenyérből és jóllaktatok. Fáradozzatok olyan kenyérért, mely megmarad az örökéletre és melyet az Emberfia (Jézus előszerezett) nevezte így magát,) ad nektek.”

Mondották erre a zsidók: „Uram add nekünk e kenyeret mindenkor!”

Felelé Jézus: „*Én vagyok az élet kenyere*” . . .

Zúgolódtak erre a zsidók, mivel azt mondotta: „Én vagyok az élő kenyér, ki az égből szállott alá.”

Felelé nekik Jézus: „Ne zúgolódjatok . . . Én vagyok az élő kenyér, ki az égből szállottam alá, aki e kenyérből eszik, örökké él és *a kenyér, melyet én fogok adni, az én testem a világ életéért.*”

Vitatkoztak erre egymásközött a zsidók, mondván: „Miképen adhatja ez nekünk testét eledelül?”

Felelé nekik Jézus: „Bizony bizony mondom nektek, *ha nem eszitek az ember fiának testét és nem isszátok a véré, nem lesz élet tibennetek.* Aki *eszi az én testemet és issza az én véremet,* annak örök élete leszen és én feltámasztom őt az utolsó napon. *Az én testem igazi étel, az én vérem pedig igazi ital, aki eszi a testemet és issza a véremet, az énbennem marad és én őbenne . . . Ez az a kenyér, mely az égből szállott alá . . . aki e kenyérből eszik, az örökké él . . .*”

Jézus tanítványai közül sokan, miután e beszédet hallották, kelletlenül kifakadtak: „Kemény, érthetetlen beszéd ez, kicsoda hallgathatja azt meg?” . . . És ettől kezdve sokan közülök elhagyták Őt. Jézus ekkor a 12 apostolhoz fordult e kérdéssel: „Ti is el akartok engem hagyni?” Az apostolok nevében szent Péter felelt: „Uram, kihez menjünk, az örök élet igéi nálad vannak és mi megismertük, hogy te vagy Krisztus, Istennek a fia . . .” (Vesd össze Ján. 6, 22—72.)

Ilyen előzmények után megérthetjük, hogy Jézusnak az utolsó vacsorán tett intézkedései, mikor a kenyeret testévé, a bort vérévé változtatta és az apostolokat ugyanezen átváltoztatások végzésére felhatalmazta, nem okozott az apostolok között nagyobb feltűnést. Ők tisztában voltak már azzal, hogy Mesterüknek módjában áll csodálatos kenyeret adni, hogy hatalma van testét a fizika törvényei alól kivonni, hogy szándéka van testét kenyér alakjában, véréit italul nekünk adni, eléggé élénken emlékezetükben állott a kapharnaumi beszéd

és az azt közvetlenül megelőző két csoda, mikor tehát az utolsó vacsorán Jézus testét, mint kenyeret és véré, mint bort tanítványainak nyújtotta, csak az következett be, amire kb. már egy év óta vártak.

•

Az apostolokkal egyezően fogta fel Jézus szavait az egész kereszténység 1500 éven keresztül. A katolikus vallás számos hittételét megtámadták ezen idő alatt, az Oltáriszentség tana sokkal világosabban van benne a Szentírásban, semhogy azt meg lehetett volna támadni.

Még maga Luther sem merte e tant kikezdeni, bevallása szerint, a Szentírás túlságosan világos. Kálvin János volt az első, aki az Oltáriszentség tanát elvetette és mikor megkérdezték, hogy milyen alapon teszi ezt, nem restellte kimondani, hogy az egész keresztény világ minden tudásával és szentjével egyetemben tévedett ez ideig, ő az első, aki a Szentírást helyesen értelmezi. Kálvin példáján felbátorodva vetette el azután Luther is az Oltáriszentségről szóló tant.

•

Jézus csodálatos jelenlétét az Oltáriszentségben a Szentírás és hagyományokon kívül még más körülmények is bizonyítják.

Számtalan, sok-sok millió azon emberek száma, akik a gyakori szentáldozás nyomán nem csekély változásokat vesznek magukban észre. Erkölcsei értékük nő, szenvedélyeik elcsendesednek, hibáik kisebbednek, jellemük nemesbedik. Ez ugyan nem történik egyszerre, — habár az ilyen eset sem épen ritka, — hanem lassan, úgy, amint a testi táplálék hatására is csak lassan lesz a kis gyermekből erős, hatalmas férfi.

Ezen megszámlálhatatlan erkölcsi jellegű csodán kívül, az Oltáriszentséggel kapcsolatban számos fizikai, más szóval érzékelhető csoda is történik, pl. beteggyógyulás, melyet épenséggel nem lehet megmagyarázni, ha az Oltáriszentség csak közönséges kenyér, ha annak

csak misztikus jelentése van, ha az nem valósággal Jézus szent teste és vére.

Az Oltáriszentséggel kapcsolatos sok ezer csoda közül csak egyet említek itt, azért ezt az egyet, mert annak a kedves családnak, melyben az történt, egyik tagját van szerencsém ismerhetni.

1887 szept. 3-án Stájerország Bad-Neuhaus bei Cilli nevű fürdőhelyén gyógyult meg a szentáldozással kapcsolatban a 17 éves br. Gudenus Gizella. Betegségének adatai a következők:

1885 május folyamán meghűlt a bárónő, beteg lett és betegségébe csaknem belehalt. A krízis után mindkét lábára béna maradt és egészen érzéketlen. Kezei is állandóan remegtek, sőt rángatództak, úgy, hogy azokat sem bírta használni. Még ez év nyarán szülei Bad-Ausseebe viszik Dr. Schreiber orvostanár kórházába, de itt állapota 10 nap alatt annyira rosszabbodott, hogy jobbnak találták hazavinni birtokukra, a torontálmegyei Gádra. Itt maradt 1886 januárjáig. A nagybetegyet ekkor Grácba vitték Br. Krafft-Ebing orvostanár szanatóriumába, aki néhány hónap leforgása alatt teljes gyógyulást ígért. De, mivel semmi javulás sem mutatkozott, a nyár folyamán visszavitték Gádra. Betegünk 1887 májusában ismét Grácba kerül br. Krafft kezelésébe, de az orvosoknak már semmi reményük sincsen. A betegnek állandó magas láza, sokszor beálló öntudatlansága, a folytonos ideggörcsök, nem akarnak csökkenni. Br. Krafft ekkor kijelenti, hogy rövidesen tüdővész fog beállani, azért kéri a szülőket, hogy a beteg leánykát szállítsák el intézetéből.

Miután a beteg Magyarországra már nem volt szállítható, a stájerországi Bad-Neuhausba viszik. Augusztus 26-án érkeztek oda. Az ottani orvos Dr. Paltauf azt hiszi, hogy a bárónő a reggelt már nem éri meg.

Ottlétük első napján találkoztak Dr. Zwerger János érsekkel, aki bizalomra inti a levert családot és egy kilencedet ajánl a lourdesi Szűzhöz. A kilenced

augusztus 28-án kezdődött és szeptember 5-én végződött.

A szept. 2-áról 3-ára virradó éjjel igen nehéz volt, a legrosszabb Neuhausban. Este 8 órakor beállottak a görcsök és 5 óra hosszat egyhuzamban kínozták a beteget, aki reggel a kápolnába kíváncszott, hol egy ágyon hallgatta végig a fél 8 órakor kezdődött szentmisét, melyet Ft. Matija Karba segédlelkész mondott. Betegünkön kívül még vagy 35—40 ember lehetett a kápolnában. Mise alatt volt a szentáldozás. Alig vette a bárónő magához az Oltáriszentséget, úgy érezte, mintha éles tüzes kés vágta volna végig a testét. Fel akart ordítani a fájdalomtól, de a szent hely iránt érzett tiszteletből nyugton maradt. A mise után szobájába vitette magát és miután a szolgáló eltávozott, magához hívta testvérét Agatát, (anyjának közben vissza kellett térnie Gádra,) megragadta kezét és nyakába borult: *egészen meggyógyult*, akinek az előző éjjel még 41.5 fokos láza volt. A betegség minden nyoma egyszerre eltűnt, még az injekciók helye, minden forradás és bőrkeményedés is.

Mindketten azonnal letérdeltek és hálát adtak a jó Istennek. A bárónő azután leült és leírta gyógyulását, egy az Isten iránt érzett hálától sugallt levélben, szüleinek, ő, aki 28 hónap óta nem bírt tollat fogni.

Br. Gudenus Gizella még ma is él, mint egy br. Walterskirchen neje és öt egészséges gyermek anyja, betegsége soha vissza nem tért.

És ilyen csoda sok van, bizonyítékaul annak, hogy az Oltáriszentségben a mai napig él az a Jézus, aki azt mondotta valamennyiünknek, „Jöjjetek hozzám mindannyian, kik fáradoztok és terhelve vagytok és én felüdítlek titeket.” (Mt. 11, 28.)

II.

Ezekután önként felvetődik a kérdés: *miképen lehetséges az Oltáriszentség*, másszóval miképen magyarázható legalább némileg az Údvözítő csodálatos jelenléte a kenyér és a bor színe alatt?

A katolikus teológia a természetbölcselettel karöltve erre a kérdésre is iparkodik megfelelni. Mielőtt azonban e megoldást előadnám, néhány bölcseleti fogalmat kell tisztáznom.

A természetbölcselet az egyes természeti tárgyakban megkülönbözteti azok lényegét a járulékaiktól, vagy jobb kifejezéssel azok külső színétől.

A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy ugyanazon lényeghez különféle járulékok járulhatnak, más szóval ugyanazon lényegű anyag különféle külső színek alatt fordulhat elő. Pl. a fának a lényege a „faiság,” „*az hogy fa.*” Ez a *fa-lényeg egyenlően* megvan az ébenfában, bükk- cseresznye- vagy fenyő- és még sok másféle fában is, de mindegyikben *más és más* érzékelhető *tulajdonságok alatt*. Más és más a színe, súlya, szaga, keménysége, más és más módon ég, melegszik, viselkedik megmunkálás közben. Mindama tulajdonságokat, melyek ugyanazon lényeg mellett változhatnak, színeknek vagy járulékoknak nevezzük és ilyen a tárgyak színe, szaga, íze, súlya, hővezető képessége, halmazállapota, sőt kiterjedése is, mely szintén változhatik és a hőmérséklettel, vagy halmazállapottal változik is. Még kémiai elemekben is találunk ilyen járulékokat, pl. az izotóp elemek különféle atomsúllyal fordulnak elő.

Miután tehát az egyes tárgyak lényege nincsen szükségképen összekötve azon külső színekkel, melyek alatt azok rendszerint előfordulnak, úgylátszik, semmi sem áll útjában ama feltevésnek, hogy azok, t. i. az egyes természeti tárgyak vagy anyagok *lényege*, ha a természet általános rendje szerint nem is, de Isten mindenhatósága folytán egyik-másik esetben *járulékok*, azaz külső színek *nélkül*, létezdhessék, vagy ellenkezőleg bizonyos tárgyak, vagy anyagok *külső színei* létezzenek a természetüknek megfelelő *lényeg nélkül*.

Elgondolhatjuk tehát, hogy Isten mindenhatósága folytán úgy vonhasson ki valamely testet a természet törvényei alól, hogy az külső színek, járulékok nélkül, tehát *nem érzékelhető állapotban* létezzen, míg valamely

más anyagnál az ellenkező esetet hozhassa létre és annak külső színei létezzenek természetük megkívánta lényeg nélkül. Ez utóbbi esetben tehát csak a látszata lesz meg annak, hogy valami létezik, valójában azonban a látszatot csak a járulékok keltik, melyeket Isten mindenhatósága tart fent minden lényeg nélkül.

Alkalmazzuk mármost ezeket az Oltáriszentségre és némileg belelátunk annak titkába. Az elmondottak szerint elgondoljuk ugyanis, hogy Isten mindenhatósága folytán a miséző pap átváltoztató szavaira a kenyér és bor lényegének helyébe az Úr Jézus szent testének és vérének lényege lép, míg az Ő szent testének és vérének lényegét nem saját természetének külső színei, hanem a kenyér és bor színei takarják, melyeket Isten a kenyér és bor lényegének megszűnése után, csodálatos módon tart fent.

Ime ez a bölcseleti magyarázata ama csodálatos állapotnak, melyben Jézus Krisztus az Oltáriszentségben jelen van.

III.

Az utolsó kérdés, mely a jelen előadás keretében megoldásra vár, úgy hangzik: *miért rendelte Jézus Krisztus az Oltáriszentséget?*

1.) . . . Nehéz azoknak az elvállás, akik szeretik egymást; az isteni Üdvözítő pedig szeretett minket, mert életét adta értünk és nagyobb szeretete senkinek sincsen, mint aki életét adja barátaiért. (Ján 15, 13.) És mert szeretett minket és mindvégig szeretett minket, (Ján 13, 1.) nem akart magunkra hagyni a földön. Nagyon jól ismerte Jézus az ember természetét, az ember természetének azon tulajdonságát, hogy mindig Istennek közelében szeretne lenni. Mert ez a vágy valóban természetünkben van és meg is nyilatkozik pl. a pogányoknál abban, hogy bálványt állítanak maguknak, mert nem viselhetik el, hogy templomuk üres legyen. — Mert miért is menjen valaki egy üres templomba? Ez okból nem látogatják pl. a zsidók zsinagógáikat, a

mohamedánok mecsetjeiket, sőt a kálvinisták templomai is ezért üresek. Nincsen azokban jelen az Isten, azaz csak úgy van ott jelen, mint akárhol másutt, minnek is menjenek tehát oda, máshol is imádkozhat az Isten éppen úgy! És ez nagyon igaz!

A mi Istenünk azonban ott lakik templomainkban, elrejtözve az Oltáriszentségben, közel van tehát mihozzánk és készséggel vár mindenkire. Valóban vannak is mindig templomainknak látogatói, a nap bármely szakában, vásár- és ünnepnap éppen úgy, mint a hét közönséges napjain.

Habár Jézusnak az Oltáriszentségben állandóan vannak látogatói, mégis igen sok azon katolikusok száma, akik elrohannak a templomunk nyitott ajtaja előtt és nem gondolnak arra, hogy ott bent, a templom homályos csendjében az Isten egyszülött Fia vár, vár reájuk is, várja, hogy hozzámenjenek és elpanaszolják a bajaikat, hogy vigasztalást és bátorítást, tanácsot és erőt nyerjenek tőle az életre.

A mi templomainkban a mindentudó és mindenható, a minket végtelenül szerető Isten lakik és várja, hogy hozzámenjünk! Meggondoltuk már, hogy ez mit jelent?

2) . . . De, ha az volt az Üdvözítő célja, hogy közöttünk maradjon, miért választotta magának lakóhelyül a kenyérnek és bornak romlandó és magában véve oly értéktelen színeit? Miért nem lakik inkább az aranynak vagy ezüstnek, az elefántcsontnak, vagy gyémántnak mégis csak értékesebb és maradandóbb színe alatt?

E kérdésre megfelel az Oltáriszentség második célja. Az Üdvözítőnek ugyanis még más célja is volt, mikor az Oltáriszentségben közöttünk akart maradni. Szóvá is tette e célját Jézus, mikor azt állította, hogy az ő teste valóságos étel, a vére pedig valóságos ital, mely arra szolgál, hogy az embereknek lelki életet adjon, még pedig örök lelki életet.

Isten a nagyság vágyát minden ember lelkének mélyébe oltotta bele, minden ember a nagyság után

eped és habár ez eszményért sokan mindent feláldoznak, mégis alig-alig érik el azt egyesek. Akik pedig elérték, azok legnagyobb része beismeri a halálos ágyán, hogy délibábot kergetett, mert a nagyság melyre szert tett, a halállal véget ér. Az igazi nagyság, az örökértékű nagyság a lélek nagysága, ez pedig végsősorban Isten szeretetében gyökerezik és annak fokától függ egyenes arányban. Ezt az örökértékű, ezt a természetfölötti nagyságot mi magunk nem művelhetjük ki magunkban, legfeljebb a feltételeket adhatjuk hozzá, e feltételek egyike pedig a gyakori szentáldozás, melynek kapcsán a lelkünkbe gyakran betérő Istenember: Jézus Krisztus műveli ki azt lelkünkben. És hogy ez valóban így van, azt igazolja a mindennapi tapasztalat, mert a gyakori szentáldozás nyomán sok-sok hibával és gyarlósággal telt jellemet látunk nap-nap után megtisztulni, meg-nemesedni, átfarmálódni, felemelkedni, igen sokszor magasan a hétköznapias fölé.

Aki tehát ez igazi nagyság után vágyódik, legyen minél buzgóbb gyakori áldozóvá és hamarosan érezni fogja jellemében a változást, a jobbra fordulást, az acélosodást, a növekedést. Minden természetes nagyság korlátolt és kimeríthető, a jellemnagyságnak, vagy más szóval az életszentségnek nem lehet a végére jutni, mert azt a mindenható Istenember, Jézus Krisztus műveli mibennünk, a mi közreműködésünkkel és eme nagyság utolsó célját maga Jézus tűzte ki, mikor azt mondotta: „legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok is tökéletes.” (Mt. 5, 48.)

3) . . . De, ha az Úrnak az volt a szándéka, hogy lelkünk tápláléka legyen, miért maradt akkor közöttünk a kenyér és bor színe alatt? Úgy látszik elég lett volna ehhez az egy szín alatti jelenlét, miután a szentáldozásban úgyszólván csak egy szín: a kenyér színe alatt vesszük Őt magunkhoz.

E kérdésre válaszolok az Oltáriszentség harmadik céljával, mert Jézus Krisztus nem csak közöttünk akart maradni mindennap a világ végéig, nemcsak tápláléka, erősítő és örök életet nyújtó eledele akart lenni lel-

künknek, hanem áldozati bárányunk is akart maradni mindvégig. Ezt az áldozati szerepét pedig a szentmisében tölti be az Üdvözítő.

A VIII. előadás folyamán szóltam az áldozat lényegéről. Azt mondtam akkor, hogy az áldozat az ember Isten iránt érzett belső, még pedig egészen a megsemmisülésig menő, hódolatának külső kifejezése, valamely tárgynak, mely személyünket helyettesíti, elpusztítása által.

Jézus Krisztus, mint az egész emberiség képviselője, önként magára vállalta a bűneinkért járó elégtételt, melyet a bűnben rejlő lázadás kiengesztelésére Isten az áldozati cselekményben állapított meg. Mikor tehát Krisztus Urunk a kereszten értünk meghalt, az egész emberiség nevében hódolt a mennyei Atyának, csak hogy nem jelképesen, mint az áldozatokban szokott lenni valamely tárgynak, vagy áldozati állatnak elpusztítása által, hanem valósággal a megsemmisülésig meghódolt, mert saját életét rontatta le és így lett a legkövetkezőbb áldozat, melyet valaha a földön bemutatnak. Krisztus Urunk kereszthalála tehát igazi áldozat, még pedig Istennek egyedül tetsző, mert végtelen erkölcsi értékkel bíró áldozat.

Ezt az áldozatot újítja meg Jézus a szentmisében. A kereszten szent vérenek kiontása okozta Jézus halálát. Ez által az Üdvözítő egy megosztott állapotba jutott, külön volt a teste és külön a vére. A szentmisében Jézus ugyanezen állapotba jut, csak hogy misztikus módon, miután az átváltoztatás szavainak erejéből a kenyér színe alatt szent teste van jelen, míg a bor külső színe alatt szent vére. Hogy tehát Jézus Krisztus egészen a világ végéig folytonosan megújuló áldozat is lehessen, maradt közöttünk a kenyér és a bor külső színe alatt. Ime ezért rendelte Jézus Krisztus az Oltáriszentséget.

És mi? Mi szegény halandók csodálkozhatunk, bámulhatjuk Istennek végtelen jóságát.

A világtörténelem legnagyobb eseménye játszódott le 1900 évvel ezelőtt Jeruzsálem mellett a Kálvárián, mert akkor halt meg az emberiségért az Istenember, mert akkor az ég kötött békét a földdel, mert akkor kötött az egész emberiséggel új szövetséget a mennyei Atya, miáltal az emberi nem Isten erejével gyarapodott, hogy létre bírja hozni a keresztény műveltséget.

Ez a világtörténelmi esemény ismétlődik meg mindennap misztikus módon oltárainkon, miközben az ébredő világ álmos szemmel munkái után rohan, hogy porból, hamuból és sárból építse fel a maga elmuló és pusztuló anyagias kultúráját.

Isten szövetséget kötött velünk! És, ha Isten velünk, ki ellenünk? De az emberek nagy részének nem kell ma már az Isten! Nem kell, mert az emberiség nagy része ma már vak, még csak az arany csillogását látja. Pedig bármennyit gyűjt is magának valaki e sárga fémből, legnagyobb két vágyát: az örök életet és a XX. század biztos, progresszív kultúráját aranyon nem vásárolhatja meg. Mindakettőnek ugyanis alapja az erős hit és az erős hitből táplálkozó tiszta erkölcs, meg a teljes önzetlenség. Ezekhez pedig Isten kegyelme szükséges; a kegyelem értéke pedig a föld valamennyi aranyánál nagyobb és mert nagyobb, azért Isten végtelen szeretetében ingyen adja és mert azt ingyen osztja, azért nem értékeli azt ma már a destruktív sajtó által materialistává vált éretlen tömeg és mert nem értékeli, ezért nincsenek tele a templomok és nem özönlének a hajnali órákban a szentmisékre az emberek, hogy merítse nek Isten kegyelmeinek kimeríthetetlen erőforrásaiból az élet nehéz küzdelmeihez új erőt, jó tanácsokat, kedvet és kitartást. Az embereknek tehát nem kell ma már az Isten kegyelme, de nincsen is velük az Isten ereje és mert nincsen velük az erős Isten, ellenük van az egész világ. A világtörténelem pedig mindenki harca lett mindenki ellen, . . . és? — létrejött körülöttünk a jelen nagy pusztulás

Nem képzelődés ez? Vagy talán álmodozás? Nem! Ez szomorú és keserű valóság!

És a konklúzió?

Vissza kell térni az Oltáriszentségben közöttünk élő Istenemberhez, Jézus Krisztushoz, aki az Út, az Igazság és az Élet. Vissza kell térni az eucharisztikus Jézushoz, az örökélet, minden feltámadás és rekonstrukció örök forrásához.

XIV. ELŐADÁS.

A keresztt.

Az előző előadásokban bemutattam a teremtő Isten jóságát és csodálkoznunk kell, ha azt a szeretetet szemléljük, amellyel minket teremtett, nekünk a földet berendezte, rólunk a legapróbb részletig gondoskodik, — amellyel nekünk örök természetfölötti célt adott, amellyel minket örökké boldogítani akar.

Csodálkozásunk méltán nő, amikor a Megváltó, az Istenember eljövételében megnyilatkozó szeretetről elmélkedünk. De még ezt is meghaladja csodálatos voltában a megbocsátó Isten szeretete, aki az embernek, ha tékozló fiúvá is lett, de utóbb bűnbánatot tartott, nemcsak megbocsát és az örök büntetést is elengedi, hanem még homlokon is csókolja, azaz újra fiává fogadja, mintha semmi sem történt volna.

Az Oltáriszentség az isteni szeretet akkora ténye, hogy előtte, már elnémulunk. Az abban megnyilvánuló szeretet már akkora, hogy csodálkozásunkat nem bírjuk kifejezni, csak némán imádni bírjuk még az Istent, míg lassan viszontszeretetre gyullad a szívünk és kitölti azt a hála.

De az Oltáriszentség szerzésében sem mutatkozott be az isteni szeretet legnagyobb foka. Ha mi ezt akarjuk megcsodálni, a kereszthez kell elzarándokolnunk, mert a keresztre feszített Jézus a szeretet legnagyobb csodája.

A keresztt láttára sok ember csak a fejét csóválja.

„Érthetetlen, mondják, — hogy ez hogyan volt lehetséges.” „Abszurdum, hogy Isten, a végtelen, hatalmas és boldog Isten, gyarló, lázadó, sőt gonosz teremtményeiért ilyen kínoknak tegye ki magát.” „Érthetetlen, — vagy igen! Érthető, ha Jézus nem volt Isten!”

Az emberek bűneiért keresztre feszített Istenember az anyagelvű, az aranyimádó, az opportunistá szemében a világ legnagyobb sphynxe. „Ilyesmi nem fizetheti ki magát,” gondolja. A felvilágosodott és a félművelt is megütközik a szenvedő Isten láttára, üres gögijében ezt ostobaságnak minősíti, amihez hasonlót ő soha sem tenne. Ez a két típus, már szent Pál apostol korában létezett, meg is említi őket a Korinthusiakhoz írt első levelében mikor azt mondja, hogy a zsidók csodajeleket kívánnak, a görögök bölcseséget keresnek, ő pedig a megfeszített Krisztust hirdeti, a zsidóknak ugyan botrányozást, a pogányoknak pedig bolondságot, azonban a hitre hivatott zsidóknak és görögöknek Krisztust, az Isten erejét és az Isten bölcsességét, mert ami az Istenben előttünk bolondság, az bölcsőbb az embereknél és ami az Istenben szerintünk erőtlenség, az erősebb az embereknél. (I. Kor 1, 22—25.)

Tehát aki hivatott, aki akar hinni, annak a keresztre feszített, a szenvedő Istenember nem ok a botrányra, nem is tűnik fel, mint oktalanság, ellenkezőleg igen-igen sokat jelent, rengeteg életbölcseséget, nagylelkúséget és önfeláldozást; és talán még több erkölcsi erőt és hősie szeretet, mert mindez megnyilatkozott Jézusban, mikor az emberiségért szenvedett. Mert Jézus értünk, a mi bűneinkért szenvedett. Bűn és szenvedés! Ezek ketten mindig együtt járnak!

Azt írtam a második előadás elején: a jó Isten eredeti világterve szerint nem lett volna a világban szenvedés. A szenvedés a bűn rombolásának eredménye, amint azt a hatodik előadásban elégségesen be is mutattam. A szenvedést tehát a bűn hozta a földre és manapság is a bűn okozza, hogy oly sok és elviselhetetlen a földön a nyomorúság és kereszt.

Jézus megváltói szenvedései által lehetőségé

tette nekünk az Isten, hogy a bűn örök következményitől megszabadítsuk magunkat, de a bűn földi következményeit továbbra is meghagyta, hogy azok által a bűntől az emberiséget visszatartsa, hogy a bűn rettenetes volta mindig élénken szemünk előtt álljon, hogy a bűnre következő szenvedéstől való félelem elrettentsen a vétkezéstől. Mert a bűn mindig szenvedést okoz, sokszor annak, aki elköveti, de nagyon sokszor az ártatlannak is. Így történt Jézussal is.

I.

Az utolsó vacsora, az Oltáriszentség rendelése után az Olajfák hegyére ment ki az Üdvözítő. Itt kezdődtek szenvedései.

Ő az Istenember, mindentudó tekintetével a jövőbe látott és látta azt a rengeteg rombolást, amit az emberek a bűnnel, a mennyei Atyának annyi szeretettel megalkotott világtervében, véghez fognak vinni, látta azt a rengeteg bajt, ami majd ebből az emberiségre származik. És mert isteni Szíve minden indulatával szerette úgy a mennyei Atyát, mint az egész emberiséget is, ez a rettenetes látvány lelkének gyötrően fájt.

De látta azt a rengeteg szemtelenséget is, amellyel egyesek az utolsó napig Isten ellen fel fognak lázadni és odavetik majd nagy kevélyen: nem szolgálok neked és fütyülök a te törvényeidre. Én a magam, habár emberi akarata szerint járok és kinevetem a te isteni akaratodat. És ennek látása és átérzése isteni lelkének még gyötrőbben fájt.

Látta végül azt a rengeteg és minősíthetetlen hálátlanságot is, amellyel az emberek a világ végéig Isten jóságának nagy tetteiért rút feledékenységgel, hideg közönnyel, sőt bűnre halmozott bűnnel fognak válaszolni és ez a látvány volt az, mely a leggyötrőbben fájt.

Találkoztunk mi már hálátlansággal? Ugy-e, hogy fáj az? Pedig az csak kevesek köszívűsége volt csekély értékű jótéteményekért! Mit érezhetett Jézus, amikor

annyi millió hálátlanságát látta azon mérhetetlen önfeláldozás ellenére, mellyel az emberiség megmentésén fáradozott. Ezért is lőn az Ő veritéke, mint a földre hulló vérnek csepjei, így olvassuk azt a Szentírásban. (Luk. 22, 44.)

Arról már sokszor hallottunk, hogy egy rettenetes óra súlya alatt megöszült valaki, vagy hogy ugyanezen okból testben és lélekben összeroppant és megöregedett egy erős férfi, de hogy valaki vért izzadott volna, arról Jézus haláltusáját leszámítva, nem történik híradás. Jézusból a lelki kín vért sajtolt ki, mert a bűn mindig szenvedést okoz, sokszor annak aki elköveti, de még többször az ártatlannak és így történt Jézussal is!

A bűn mindig szenvedést okoz! Az enyém is? Kinek? Ezen el lehet gondolkodni.

II.

Isten kezében a szenvedés a vétkes számára ostor is.

A bűn nem érdemel irgalmat, ezért is kegyetlenül megostorozták Jézust. „Akkor tehát — olvassuk a Szentírásban — Pilátus fogta Jézust és meg ostoroztatá.” (Ján. 19, 1.)

A római katonák szokásukhoz híven egy oszlophoz kötötték Jézust és mezítelen hátát ólomgolyós korbácsokkal verték. Lelki szemeinkkel nézhetjük a sebeket, hogyan folyik az ártatlan vér? Hallgassuk a csapásokat: egyre másra.

Egy szívdobbanás, egy ostorcsapás, egy szívdobbanás, egy ostorcsapás, mindakettő az emberekért, mindakettő értem is.

Hogyha egy embert, aki mindenható volna, így bántanának, hogy ütne az vissza? Jézust bántották, az elájulásig ostorozták, Ő mindenható volt és ha meg is volt kötözve, visszaüthetett volna, de nyugton maradt! Vajjon miért? Mert saját nemes és tökéletes istenemberi természetéhez, saját énjéhez érzett szeretetén győzött az örök kárhozat veszélyében forgó emberek iránt érzett szeretete.

Az ostorozás alatt Jézus így imádkozhatott:

Látod Atyám az emberek bűneit, de nézd az én szenvedéseimet is és miattam bocsáss meg nekik. Látod Atyám a sebeimet, de lásd meg bennük az emberek iránt táplált szeretetemet is és ezért bocsáss meg nekik!

Nagy hatalom a mindenhatóság! De még a mindenhatóságnál is erősebb Jézus szeretete, amellyel a jog és igazság szerint nekünk járó szenvedéseket érettünk elviselte. A szenvedés ugyanis Isten kezében a bűnös számára ostor is, a bűn büntetése.

*

Igen de hogyan van az akkor, hogy rendszerint épen azoknál folyik leggondatlanabbul az élet, akik a legtöbb bűnt, uzsorát, kizsákmányolást, csalást és sikkasztást halmoztak egymásra, míg aki lelkiismeretes és vallásos, aki Isten félelmében, becsületességben tölti napjait, annak sorsa ugyancsak keserves.

Ha Isten és túlvilág nem volna, e kérdésre nem bírnék megfelelni, de épen az igazságos Isten léte mellett érthető a felhozott eset.

Egészen gonosz ember ugyanis csak nagyon kevés van a földön, de van sajnos elég sok olyan, aki habár kifejezetten bűnös és rossz, gonoszsága mellett meg lehetős jót is művel, ha nem is annyit, hogy azokért az örök jutalomra volna méltó. Ezt a kevés jót a végtelenül igazságos Isten nem hagyja jutalom nélkül, de mivel az nem akkora, hogy arra az örök hazában kerülhessen a sor, e földi életben jutalmazza meg őket az Isten. Ez a magyarázata annak, hogy rendszerint azoknak legboldogabb az élete, kik távol Istentől a bűn útjait járják.

Ezzel szemben azok, akik lelkiismeretesek és becsületességben töltik napjaikat, másszóval kifejezetten Isten szolgálatában élnek, azért a számos jóért, amit életükben tettek, több jutalmat érdemelnek, mint amennyit a földi élet nyújthat, nem is jutalmazza őket itt a földön az igazságos Isten; ellenkezőleg, mert ők is csak megbotlottak és elestek néha, ezen kisebb bűnökért itt

a földön bünteti meg őket. Igaz tehát, amit mondtam, hogy t. i. a szenvedés Isten kezében a bűnös számára ostor is, ezt bizonyítja a mindennapi élet, de ezt hirdeti hangosan Jézus szenvedése is.

III.

A testi szenvedéseknél azonban jobban fáj a félreismerés és elmellőzés, a háttérbeszorítás és lekicsinylés, a megvetés, gúny és becsületsértés keresztje. Jézusnak ezekben is bőven volt része.

„A megostorozás után a katonák a tanácsház tornácába vivék Jézust és egybe hívák az egész szakaszt. Azután felöltöztették Őt bíbor palástba és tövisből font koronát tőnek fejére, jobbkezébe pedig nádból jogart, és kezdék üdvözölni Őt mondván: Üdvözlégy zsidók királya és leköpdösték Őt.” (V. ö. Mt. 27, 27. Mk. 15, 16.)

A büszke férfi a pisztolyához nyúl, hogy megtorolja a gyalázatot; Jézusból e bánásmód egy szót sem váltott ki. Az arany és a gyémánt a hegyek belsejében rejlik, a jellem nagysága a lélek mélyén pihen. Mit mutatott a külszín? Egy véres embert, töviskoronával a fején, gúnykabáttal a vállán, nád vesszővel a kezében és körülötte egy röhögő, durva embertömeget. Pedig ha gondolkoznak és megfontolnak, ha tanításaira és csodáira visszaemlékeznek, ha az éleslátó tekintetével a külszín mögé néznek, egy végtelen hatalmú és jóságú, egy mindentudású és bölcseségű, egy végtelen szeretetből égő lelket, egy Istenember lelkét sejtették volna meg, egy felséges nagy Király jellemét.

Mert csak az igazi nagyság nem fél a gúnytól, a becsmérléstől és csúfságtól, nem fél pedig mert mindez nem fog rajta, nagyságát önmagában hordja, mint a hegyek az aranyat. Az aranyat nem kell félteni a sártól és piszoktól, az arany arany marad még a szemétben is. Bezzeg nem így az aranyozott rongyok! Azért is félnek a világ nagyjai, az aranyozott nagyok oly annyira

a gúny sarától, mert az lekoptatja róluk a kívülről reájuk kent csillogást és hitvány rongy értékük erre előtűnik.

Az ostoba, a törpe, a vak, a szenvedélyes ember kiabál, gúnyolódik, csúfol és becsmérel is! És? — reánk rak ezzel egy nagy keresztet. Oh pedig ha látna! Hogyan fog csalódní, ha egyszer látó lett, ha nem a szenvedélyek vakítják többé, hanem a valóságok fényében kápráznak szemei, hogyan fogja megbámulni az igazi nagyságot. Mert a fenséges jellemnagyság a megadással eltűrt félreismerésben és megvetésben, a gúny közepette és a nyugodtan elviselt sértések özönében terem: karddal, pisztollyal csak a mázolt, vagy legfeljebb egy bohócecsület védhető.

Es ezt az Üdvözítő mutatta meg nekünk, aki istenségéből és fenkölt szent jelleméből a fent leírt bánásmód mellett semmit sem veszített, mert a beszéd, a gúny, az csupán füst és pára, az aranyos vagy acélos jellem ellenben igazi valóság, melyet szavakkal sohasem dönthetnek le, de alá ássa azt a bűn és a gonosz tett.

Mély életbölcse ség rejlik ebben és ez az, amit harmadszor tanulunk meg a csodálatos fenségben szenvedő Istenembertől.

IV.

A kereszt azonban még nem néma, még mindig tovább beszél és elmondja, hogy a keresztnek útja olyan mint a kohó, amelyben megtisztul a salaktól az arany.

„És minekutána megcsúfolták Öt, levevék róla a bíort, és felöltöztették saját ruhájába, és kivivék Öt, hogy megfeszítsék.”

„És kényszerítenek bizonyos átmenő Cirenei Simont, ki a majorból jó vala, Sándor és Rufus atyját, hogy vigye az ő keresztjét.” (Mk. 15, 20.)

Cirenei Simon ellenkezett, de a kényszernek engedve viszi Jézus keresztjét, eleinte nehezen, később örömmel. Komoly megfigyeléssel nézte az Üdvözítőt és emberismerete megmondotta neki: nem így viszi

keresztjét az, aki azt magamagáért viszi, aki azt büntetésből viszi. És miközben ezen gondolkodott megtanulta, hogy mi az: hősiesség szeretet.

Cirenei Simon családapa volt és a családapák sorsa a keresztviselés, ami ellen pedig fellázad az emberi természet, addig amíg önző, gyenge és gyáva. De ha valaki a kereszt úton Jézust látta és van még benne a nagylelkűségnek egy paránya, azonkívül egy kevés férfias szeretet, az megtanulja tőle magára venni másokért a keresztet és a kereszt ilyen hordozása kiégeti belőle a törpe lelket és kiizzítja benne is a hőst.

Hogyan van ez?

Szeretni és a kereszt súlya alatt szeretni ugyanis nem mindegy.

Mert ki szereti jobban az Istent? Az aki őt adományai miatt szereti, azért mert bearanyozza neki az életet, vagy az, aki szereti Istent, mert Isten jó, jó akkor is, ha nem dédelget, akkor is, ha vállainkra nagy keresztet ad?

Ügyebár az utóbbi!

Igen az, mert az önzetlenül szeret. De azért ez még nem hőse a szeretetnek. Mert Istent a kereszt alatt is kétféleképpen lehet szeretni, aszerint, hogy önmagunkért, vagy másokért cipeljük azt; és mindenesetre nagyobb szívről tanuskodik az utóbbi, mert az nemcsak önzetlenül, de önfeláldozóan is szeret és ez az a szeretet, melyben semmi önzés sincsen, mely egészen tiszta és ezért hősi.

Ilyen volt Cirenei Simon is, aki szeretetből Istent vitte Jézus keresztjét és ilyené válik minden nagylelkű férfi, aki a családja, vagy rokonsága, barátai, vagy csak embertársai keresztjét szeretetből Isten iránt, a maga vállaira veszi és önfeláldozással cipeli, ha mégoly nehéz is az.

Igy tett ugyanis Jézus is, aki a keresztet értünk hordozta, szeretettel, kitartással értünk, habár az Őt a földhöz nyomta és elesett alatta először, elesett másodszor és elesett újra, de Jézus magához ölelte azt és vitte tovább, mindig tovább. És ha a kereszt őt le is

nyomta, ő felkelt újra, mert új erőt adott hozzá neki a szeretet.

Mert Jézus a keresztet értünk vitte, szeretetből kitartással értünk méne ki, „az úgynevezett koponya helyre, mely héberül Golgotának mondatik, hol megfeszítették őt.” (Ján. 19, 17.)

V.

A nagy embernek szobrot állítanak, azt a művét ábrázolják rajta, mely őt leginkább kiemelte. És minél nagyobb volt valaki és minél nagyobb horderejű a műve, annál több szobrot és emléket állít neki az elismerés, a hála, a hódolat és a kegyelet.

Már ez a megfontolás is azt mutatja, hogy a názárethi Jézus vitte végbe a világtörténelem legnagyobb cselekedetét, mert Néki millió és millió szobrot állítottak, azon művét ábrázolva, mely Jézust, hogy emberileg szóljak leginkább kitüntette: a kereszthalálát.

Amerre a földkerekségen nézünk, mindenütt ott látjuk a keresztet, templomaink tornyán, zászlóink rúdján, országunk almáján, királyunk koronáján, kitüntetéseink alakjában, a temetőkből, lakásainkban, úton-útfélen, minden világ részben, a sarkvidéken és őserdőkben, szárazon és vizen.

Jézus kereszthalála, mint egyszer már mondtam, a világtörténelem legnagyobb eseménye, mert micsoda hatásaiban országok romlása, népek elmulása, egy világháború, vagy akár egy egész történelmi korszak? Csupáncsak ideigvalók eltolódása! De Jézus halála? Ez belejátszik mindenkinek a sorsába, az első emberétől az utolsóig, belejátszik, mint örök hatású tényező, mert a kereszten váltott meg minket a Názárethi Jézus, a Zsidók Királya,

Mindenkit! Rövid szó, de igen sokat jelent! Millió és milliószor millió és még több emberszívet, amely mind az örök boldogságra vágyik, amely mind-mind élni szeretne, örökké a mennyországban lenni és hogy ennyi szívnek ekkora kívánsága beteljesülhessen,

halt meg Jézus a kereszten. Ez történt tehát akkor, mikor a kereszten Krisztus Urunk „lehajtotta a fejét és kiadta lelkét”.

És most álljunk meg a kereszt alatt egy néhány pillanatra és vegyük fontolóra a szenvedés értelmét. Gondoljuk végig újra amit már elmondottam, hogy a szenvedést a bűn hozta a földre, hogy az a teremő Isten világtervének elrontásából lett és most azzal büntet az Isten, de azzal érleli a hősi erényt is, mert a hősök mindig a fronton, a harcban, küzdelemben és szenvedésben lesznek, a kényelemben és elpuhultságban csak a bábélet folytatható.

A szenvedés azonban fáj és feljajdul ellene bennünk a természet, de csak addig míg meggondoljuk, hogy, aki nekünk a szenvedést adja, akár büntetésből, akár hogy azáltal lelkünket finomítsa, akár hogy önmagunkért, akár hogy másokért vigyük azt, az mindig a szerető és jó Isten, aki mert végtelenül jó, nem is adhat nekünk rosszat. Azért hát a szenvedés és a kereszt sem lehet valami rossz, ha egyelőre nem is bírjuk azt még értékelni.

De ha továbbá megfontoljuk, amit egy régi magyar közmondás oly szépen kifejez: akit Isten szeret, azt megsanyargatja és hogy a szenvedés Isten látogatása, talán kezdjük már észrevenni keresztünkben Isten szeretetének a jelét.

Ha azután még mérlegelni kezdjük, hogy akiket Isten leginkább szeretett: a szenteknek adta a legtöbb keresztet, saját keresztünkre bizonyos tisztelettel kezdünk nézni, ha nem is vagyunk még képesek kimondani, amit egyes nagy szentek kértek: „őh Uram, add hogy szenvedhessek, vagy meghaljak,” „Uram ne a halált, csak szenvedéseket adj nekem, mert tudom, hogy az fogja lelkemet megérlelni.”

Ha végtére meggondoljuk, hogy a szent Szűz az Isten Anyja, akinek a fia a mindenható Jézus, aki fiához és akinek fia őhozzá a legnagyobb szeretettel viseltett, melyet valaha a földön éreztek, mind e nagy szeretet és Jézus mindenhatósága ellenére a Hétfájdalmú Szűz

lett, talán örvendezni kezdünk, Isten előtt, mikor nekünk a szenvedést adja!

De ha legvégül a kereszthez lépünk és azon az Üdvözítőt szemléljük, ha megfontoljuk, hogy senkit Isten úgy nem szeretett, mint egyetlen szerelmes Fiát, de senkit úgy meg nem sanyargatott, mint épen őt, megértjük, hogy mit jelent a mondás: „e cruce salus,” a keresztből jön az üdvösség, abból fakad a szentség, a kereszt viselésben fejlődik ki a nagyság és a szentekhez hasonlóan elkezdünk mi is imádkozni: Ó adj Uram nekem is szenvedést, tégy az én vállaimra is egy keresztet és adj erőt ahhoz, hogy keresztemet szeretettel és örömmel bíriam viselni, ha úgy akarod egészen a síromig, hogy így egészen szent Fiadhoz legyek hasonlóvá. És az ez, amit nekünk a kereszt utoljára hirdet.

Jézushoz hasonlóvá lenni!

De miért? Mert az Isten szíve szerinti ember a keresztre feszített Jézusban nyert legteljesebb befejezést.

Márpedig minél hasonlóbb valaki Jézushoz, annál közelebb áll Istenhez és Istenhez közel állani ez az, ami az embernek a legkedvesebb lehet.

A szelid és alázatos, a türelmes, de határozott, a mennyei Atya szándékait a szíven viselő és rendíthetetlen bátorsággal egészen a kereszthalálig védő, a szeretetből másokért kitartással szenvedni, sőt meghalni bíró Jézus volt, van és marad minden idők minden emberének örök ideálja.

Egészen más eszményt alakít azonban ki magának a földi porban küszö ember, egy eszményt, amelyet az önzés, az erőszak és a bosszú jellemez, amely a vagyonra, hatalomra és a saját maga dicsőségére tör.

De mi, ha nőni akarunk, ha emelkedni, tökéletesedni vágyunk, ha mi nagy, igazán nagy, ha óriási emberek akarunk lenni, jellemóriások, úgy el kell hagynunk önmagunkat, arasznyi elgondolásainkat, száz lépéses látókörünket és ki kell emelkednünk magunkból, felfelé az igazi nagyság felé törekedve, aki nem más, mint Isten, még akkor is, ha az első tekintetre képtelenségnek tűnik is fel előttünk az igazi nagyság, Isten nagysága.

A mi hitünk, a mi vallásunk tanait nem ember elméje találta ki, a legnagyobb lángelme kigondolta tanítás is csak sekélyes gondolatok szövevénye, a mi hitünk fenséges és óriási igazságai mellett. Éppen ezen a magasröptűsége, ezen az isteni eredeten, ütközik meg a törpe ember; és mert a maga apró elgondolásait, gőgös én kultuszát, fenhéjazó uraskodását szeretné Istenben is feltalálni, elfordul a jó és kegyes, a szelíd és alázatos, a szerető és önfeláldozó, a szenvedő és kereszt alatt járó Istentől. Mert az ember nem magához hasonlónak ismeri meg Jézusban az Istent, hát nem kell neki az Isten. Mert a maga gyarlóságait képzei a tökéletességek legmagasabb fokának, Isten végtelenségein megütközik. Paradoxon állítás, de van benne valami: olyan gyarlóvá lett a vétek folytán az ember, hogy könnyebben hinne, ha a mi hitünk nem volna annyira fenséges, annyira szent, annyira isteni és éppen azért annyira igaz!

De ha mi Isten fogadott fiai vagyunk, ha súlyt helyezünk ezen mennyországi arisztokráciánkra, akkor nem lehet más ideálunk, mint Jézus, még akkor is, ha őt a kereszten látjuk.

A kereszten függő Jézushoz hasonlónak lenni ez nem oktalanság, de nem is bolondság, sőt ellenkezőleg egyedül ez lehet a legnagyobb vágy, de egyben a legméltóbb vágy is, amely a nagyrahatott ember szívét csak kitöltheti.

XV. ELŐADÁS.

Isten országa.

Az előző fejezetekben előadtam a katolikus világnézet alapvető igazságait. Bemutattam, hogy van Isten, lélek, örök élet, mennyország és pokol, bemutattam, mi volt a teremtő Isten célja az emberrel. Szóvátettem Isten világtervét, rámutattam azután honnan van a földön a rossz, a szenvedés és nyomor és mi

azoknak a rendeltetése, feltártam a megváltás mibenlétét, okait és gyümölcseit, rávilágítottam a szentségek, a gyónás, a szentáldozás és szentmise szerepére a földi életben. Csupán csak egy kérdéssel tartozom még:

Megoldható-e a jelen társadalmi és gazdasági világhátréteg Jézus Krisztus elveivel, és ha igen, hogyan és miképpen.

Mindenesetre ez a „MA” legaktuálisabb problémája és ha a katolicizmus ezt az óriási feladatot biztosan meg bírja oldani, akkor csak az az egy jelszavunk lehet: legyen mindenki minél előbb minél igazibb katolikussá!

Mielőtt e kérdéssel részletesebben foglalkoznánk, már is kijelentem, hogy igenis a katolicizmus és egyedül az bírja korunk ezer sebből vérző társadalmi életét meggyógyítani, egyedül az bírja a világgazdaság krízisét enyhíteni, megszüntetni és helyébe egy új, eleven virágzó gazdasági életet fakasztani.

Ezen kizárólagosságnak első oka pedig abban rejlik, hogy azt a nagy erkölcsi erőt, mely a teljes társadalmi reform keresztülviteléhez szükséges, csak a katolicizmus bírja az emberiségnek nyújtani, mert csak annak állanak rendelkezésére olyan kegyelmi eszközök, melyek segítségével az ember képes lesz a saját húsába, vérébe vágó nagy horderejű újításokat keresztülvinni.

Azonkívül, ha a katolicizmus nem bírná a teljes társadalmi újjászületést létrehozni, nem volna teljes mint világfelfogás, ellenkezőleg hézagos volna és ez esetben egy egészében, vagy legalább részben új vallás, új világfelfogás kellene. Ha pedig erre szükség volna, Jézus Krisztus nem mondott volna igazat, mikor azt állította, hogy ég és föld elmúlnak, de az Ő igéinek érvénye el nem múlik. Ha pedig Jézus tévedett volna, nem lett volna Isten, mint azt egyszer már állítottam.

Miután azonban Jézus istensége bizonyos és a katolicizmus adja az egyedüli helyes világfelfogást, csakis a katolicizmus elveinek következetes keresztülvitelétől várhatjuk a világhátréteg enyhülését és az-

után az általános rekonstrukció nyomán az általános jólétet. — Isten országát a földön, Jézus Krisztus szociális királyságát.

I.

A Messiás birodalma.

„Mi Atyánk, jöjjön el a te országod!” Így imádkozunk már vagy 2000 év óta, valahányszor az Úr imádságát elmondjuk és hogy így imádkozunk, arra Jézus, az Istenember tanított minket, aki nagyon jól tudta, hogy milyen kíváncsatos nekünk embereknek a földön is Isten országa, az „arany kor”, a béke és jólét birodalma.

Amióta az emberiség a földön él, mindig élt benne ez a titkos vágy az aranyország, a boldogság hazája után, a paradicsom után, melyet a bűnnel elveszítettünk. Krisztus Urunk születése előtt erősen táplálták e vágyat ama jóvendölések, melyek a Megváltó eljövendő országáról szoltak és melyek bájos hasonlatokkal írták le és ecsetelték azt az általános jólétet és boldogságot, mely a Megváltó jövendő országában honolni fog. Habár e jóvendölések túlnyomó részben képletes értelemmel bírtak és Jézus lelki országára, ezen lelki ország lelki kincseinek bőségére vonatkoztak, vagy pedig félreismerhetetlenül az örök üdvösség boldogságát akarták földi hasonlatokkal érzékeltetni, — a zsidó nép általában mégis anyagi értelemben fogta fel azokat: és a Megváltó, a Messiás országát, mint földi birodalmat képzelte el, melyben minden képzeletet felülmúló jólét uralkodik.

„Ha majd eljön a Messiás országa, óh akkor minden jó lesz!” Ez volt az általános refrenje minden panasz-nak.

A Messiás országa! Melyről a próféták oly gyönyörűen jóvendöltek!

Ezután az ország után vágyódtak epekedve az elnyomottak, mert a Megváltó országa a béke birodalma lesz, amikor még a farkas is a bárányal fog lakni és

a párdúc a gödölyével együtt fekszik, mikor a borjú, az oroslán és a juh együtt lesznek és egy kis gyermek tereli azokat (Iz. 11, 6.), amikor a népek a béke szépségében fognak élni és a biztonság hajlékaiban és a bőséges nyugalomban (Iz. 32, 18.), amikor a hegyek békességet hoznak a népnek és a halmok igazságot (Zs. 71, 3.), óh e várva várt ország mikor jön el?

A Megváltó országa után sirtak a tudatlanok is és mindazok, akik a világ eleje óta érzik a tévedések és téves tanítások átkos súlyát, összetett kezekkel sóhajtoztak az igazi világosság birodalmának eljöveteleért, ahol többé nem a nap világítja a nappalt és éjjel sem a hold fénye csillog, hanem maga az Úr lesz az örök világosság, ahol a napnak sohasem lesz lenyugvása, sem a holdnak megfogyatkozása, mert a siralmak napjai véget értek és Isten lesz a népek dicsősége. (Iz. 60, 1—20.)

Óh mikor jön már el a Megváltó birodalma, így sóhajtoztak a szegények is, az igazi gazdagság országa: melyben meglátjuk a bővelkedést, csodálkozni és tágra nyílni fognak a szívek, melyben elborítja a földet a tevék sokasága. Madián, Éfa és Szába tevéi aranyat és tömjént hozván, melyben rézért aranyat és a vasért ezüstöt adnak cserébe, a fáért rezet és a kövekért vasat, (Iz. 60,) melyben bőség lesz a földön és a hegyek tetején is gyümölcs érik, melyben semminek sem leszünk híjával, mert az Úr legeltet majd minket a bőségek mezején. (Zs. 22, 2.)

A Megváltó országáért imádkoztak a betegek is, mert a Próféták szerint az az egészség és jólét országa lesz, amikor a vakok szemei megnyílnak és a siketek fülei tárva lesznek, amikor ugrálhat a santa akár a szarvas és a némák nyelve megoldódik, amikor kiszáradt földeken is patak csobog és a sivatagot is tó öntözi (Iz. 35, 5—8.).

A Megváltó országáról álmodoztak a szomorúak és buslakodók is, az öröm és boldogság honáról, amikor még a hegyek is táncolnak az örömtől és aombok a gödölyékhez hasonlóan vigadva ugrándoznak,

(Zs. 113, 6.) mikor örülve örülnek majd az Úrban és örvendeznek a lelkek az Istenben, mert az üdvösség ruházatába öltöztet mindenkit (Iz. 61, 10.), mikor vigadni fog a pusztá és a járatlan hely és örvendez a kietlen és virágzik, mint a liliom, vigadozván virágzik és örvendez vigadozván. (Iz. 35, 1—2.)

A Megváltó országáért imádkoztak a zsidók, mely a tengertől a tengerig ér és a folyóvizektől a földkerekség határáig, melyben meghódolnak a szerceseknek és melyhez oda sereglenek minden népek, melynek Tarzis, Szába és Arábia királyai ajándékokat hoznak.

Napkelettől napnyugtáig telve voltak a szívek e vággyal, a Megváltó országának epesztő kívánságával, melyet már nemsokára megalapít az eljövendő.

A Zsinagóga pedig, akkor még a népek oktatója, elképzelte magának Őt, az erő és hatalom fejedelmét, a világ nagy királyát az egész földkerekség urát, a világszabadítót, amint harci szekéren és karddal a kezében, győzelmi diadémmal a fején és kincsekkel megrakott társzekerek élén, maga előtt hajtva a százszámra legyőzött népek fejedelmeit, diadal menetben bevonul Jeruzsálembe. És akkor mondták ők egy új időszak kezdődik, a földnek paradicsoma, az aranykor, az a dicső idő, melyet oly szépen írtak le a Próféták és ennek a korszaknak nem lesz vége.

Igen de az írástudók és farizeusok, a földiesen gondolkodók, félre értették a próféták által kimondott isteni szót és akkortájt egy márciusi éjjel megjelent az Úr követe Názárethben Szűz Mária előtt és köszönté őt mondván: „Ime fiat szülsz és nevét Jézusnak hívod, ki nagy lesz és a Magasságbeli fiának fog hívatni és neki adja Isten Dávidnak, az Ő atyjának királyi széket és Jákob házában fog uralkodni és országának nem lesz vége.” (Lk. 1, 26—38.)

És kilenc hónappal később, egy decemberi éjjel megszületett a nagy király, hogy Isten elvei szerint kiépítendő országát megalapítsa és Mária pólyákba takarta és jászolba fektette.

Hát hogyan? csodálkozott a Zsinagóga: nem harci szekér és gazdag kíséret? Nem uralkodói fény és legyőzött népek?

Csúffá lettek a farizeusi álmok, mert megjelent Krisztus a király, de szelíden, szegényen.

II.

Az én országom nem e világból való!

Elképzelem magamnak a szelid Jézust, egyszerű fehér ruhájában, mezítláb, egészen szegényen és szerényen, de azért egy páratlan és utánozhatatlan fenséggel és tekintéllyel, mint igazi királyt, mint mindenható hatalommal rendelkező királyt, aki egyedül merte kimondani e földön az óriási szót; „Nekem adatott minden hatalom égen és földön” és aki ezen hatalom erejével küldötte apostolait az egész világra: „Elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket megtartani mindazt amit nektek mondtam.” (Mt. 28, 18—19.)

És mit mondott?

Csodálatos dolgokat, melyek a földi jólét szempontjából hihetetlenül hangzanak: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, hol a rozsdá és moly megemésztheti és hol a tolvajok kiássák és ellopják azokat, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket az égben, melyek el nem pusztulhatnak.” (Mt. 6, 19.)

„Egy szolgálta sem szolgálhat két úrnak egyszerre, nem szolgálhat Istennek és a mammonnak, az aranynak” (Lk. 16, 13.). Mert Isten az örök értékek megszerzésére hív, az arany szolgálata a földi vagyon után kerget és aki ennek az ösztönzésnek enged, az akarva, nem akarva szembe kerül Istennel. Mert Isten és az arany érdekei ellentétesek, Istennek és a földi kincseknek útjai keresztezik egymást. Amit Isten tilt, azt a mammon kívánja, ami az arany szolgálatában rossz, az az örökkévalóság szempontjából érték. Ezért is mondom Jézus: „Bizony mondom nektek, nehéz a gazdagnak bejutni a mennyek országába . . . könnyebb a tevének átmenni a tűfokán.” (Mt. 19, 23—24.) (Ez

közmondásos kiszólás volt Jézus idejében nagy nehézségek kifejezésére.) Ezzel szemben „boldogok a lelki szegények,” (Mt. 5, 3.), kik nem ragaszkodnak a földi értékekhez, vagyis kik vágyaikkal nincsenek az anyagiakhoz nőve, kiknek szegénység, vagy gazdagság egyformán közönyös dolgok, akik bírnak ugyan örvenedezni a földi jók bírása felett, mert hiszen azokat is a szerető mennyei Atya adja, de ha a sors keze által megfosztja őket azoktól, a béketűrő Jób szavaira nyílik fel ajkuk: „Isten adta, Isten elvette, legyen áldott az Ő szent neve.” (Jób 1, 2.)

Jézus szerette a szegénységet, de isteni akarátának nem felelt meg a nyomor. Azért hangoztatja oly erősen az irgalmasságot, a szeretet törvénye által reánk neheződő köteleességeket. *A gazdagság az egyik véglelet, a nyomor a másik, Isten szemében egyik sem kedves.* Közöttük az arany középúton áll a szegénység, vagyis az az állapot, mikor a mindennapi kenyér, a mindennapi szükségletek biztosítva vannak. Ezért is imádkoztat minket Jézus az Őr imádságában: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma.” Mindig csak „kenyerünket” és mindig csak „ma”, de ezt „add meg minden nap.” Ez az a szegénység, mely Isten szándékai szerint való és helyes.

Csodálatos Jézusnak ez a felfogása a szegénységről. Harminchárom évig járt itt közöttünk Ő az egész világ királya és maga körül látta a túlsúfolt népességű Szentföld minden szegénységét, betegségét és baját és Ő, aki minden beteget meggyógyított és mindenkihez jó volt, mintha a szegénységgel kivételt tett volna, mintha az iránt érzéketlen lett volna: soha senkinek pénzét nem adott, soha senki anyagi gondjain nem segített, soha a szegények jogairól nem beszélt, soha a létminimumot nem emlegette, de igenis ostromozta azokat, akik *túlságosan* és rendületlenül aggódtak a földiek és a megélhetés biztosítása miatt. „Azért mondom nektek ne aggódjatok az életemek miatt, hogy mit egyetek, se a test miatt, hogy mibe öltözzetek. Nézzétek az ég madarait és a mezők liliomait, a ti mennyei Atyátok

viseli gondjukat és gazdagabban látja el azokat, mint ahogyan annak idején Salamon önmagát. Ne aggódjatok tehát mondván mit eszünk és mit iszunk és mivel ruházkodjunk, mert mindezt a pogányok, a hitetlenek, akik Istennek nem fogadott fiai, keresik. Hiszen tudja a ti Atyátok, hogy minderre szükségetek van. *Keressétek először Isten országát és az Ő igazságát és ezek mind hozzáadottnak nektek.*“ (V. ö. Mt. 6, 25—33. és a III. előadás befejezését.)

„Szegényeitek mindig lesznek“, mondotta továbbá Jézus (Mt. 26, 11.) de „tanuljátok meg mit jelent: irgalmasságot akarok“ (Mt. 9, 13.), mely „az éhezőknek ételt, a szomjazóknak italt, a mezíteleneknek ruhát, a hajléktalanoknak lakást ad, mely felkeresi a betegeket és szenvedőket, az elnyomottakat és foglyokat és ezeken is segít. Amit pedig a legkisebbnek atyámfiai közül tettetek, nekem tettétek.“ (Mt. 25, 40.)

Ehhez azonban szeretet kell, mely nem bírja nézni tétlenül a nyomort és „azért mondom nektek szeressétek felebarátaitokat, mint magatokat“ (Lk. 10. 27.), és „amit nem akartok magatok elviselni, ti se tegyétek másnak“ (Mt. 7, 12.) Sőt többet mondott: „Szeressétek ellenségeiteket is és tegyetek jót azokkal, kik titeket gyűlölnék és imádkozzatok üldözőitekért, meg rágalmazóitekért, hogy fiai legyetek Atyátoknak, ki mennyekben van és egyformán sütteti napját a jókra és gonoszokra“ (Mt. 5, 44—45.) Azért is új parancsot adott nekünk, hogy szeressük egymást, amint Ő szeretett minket, (Ján. 13, 34.) vagyis ha kell a kereszt haláláig.

Ime ezekben adta meg Jézus az Ő szociális királyságának programm pontjait.

Szerinte tehát elsősorban Isten országát és annak igazságát kell keresnünk. Vagyis egészen helytelen a materialista felfogás, mely elsősorban és kizárólag csak azt keresi, ami ezé a világé, mert a túlvilágot el nem ismeri.

Ne gyűjtsünk magunknak földi kincseket, más szóval egészen téves felfogáson indul el a szabadelvű gazdasági rendszer, a liberalizmus mely egyrészt szük-

ségekben a kapitalizmus túlzásaihoz vezetett, másrészt a munkanélküliek óriási számához, meg a kizsákmányolt proletárokhoz.

De biznunk kell a mennyei Atya segítő gondviselésében is, mert Isten segítsége nélkül úgy sem vagyunk képesek magunkat minden szükségessel ellátni és a világrendben mégis csak Isten a legerősebb és legjótékonyabb faktor.

Feltétlenül meg kell tanulnunk mi az irgalmasság és nem szabad környezetünkben megtérni a nyomort.

Végül szeretnünk kell egymást, mint ahogy Jézus Krisztus szeretett minket, mert a világ száz és száz bajában csak a szeretet által birunk egymáson segíteni. Szeretetünk pedig legyen áldozatkész, amint Jézusé is áldozatos volt és ezzel az övéhez hasonló áldozatos szeretettel siessünk embertársaink segítségére.

*

Csodálatos program pontok. Egészen más, mint amit a zsidó nemzet várt a Messiástól, egészen más, mint amiről napjaink szociálreformátorai álmodoznak.

Jézusnak egyetlen olyan kiszólása sincsen, melyet egy lázító beszédbe, vagy falragasz szövegébe lehetne illeszteni, egyetlen mondata nincsen, mely a szenvedélyekhez szólana! Azaz igen, — van! Mindegyik a szenvedélyekhez szól, de nem lázítólag, felkorbácsoló tendenciával, hanem megnyugtatólag, csitítólag.

„A felebaráti szeretet, az irgalom és a lelki szegénység elveivel nem lehet népeket boldogítani, világuralmat alapítani és fentartani.” — állították a zsidók. El is vetette a Zsinagóga Jézust, felfeszítette a keresztre és még ma is megvetik Őt, aki pedig mégis a világ Megváltója. Hasonlóan a zsidókhoz megvetik és kinevetik Jézus szociális elveit a szabadelvű kapitalizmus hívei épen úgy, mint a Marxizmus összes árnyalatai. „Jézus azt mondta, az ő országa nem e világból való, mit szól tehát bele ennek a világnak a dolgaiba?

Igaz! Jézus azt mondta az ő országa nem e

világból való, de ez talán azt jelenti, hogy Ő valahol messzi a felhőkön túl uralkodik? Vagy talán azt jelenti, hogy Jézusnak semmi köze a földi országokhoz és határaihoz és itt az emberek csinálhatnak háborúkat tetszésük szerint? Vagy talán azt jelenti, hogy Néki egészen mindegy, milyenek itt a földön a törvények?

Az én országom nem e világból való, talán azt jelenti, hogy az emberek egészen a maguk tetszése szerint osztozkodhatnak a földi javakon, zsarolhatnak, kizsákmányolhatnak, csalhatnak, rabolhatnak, tetszésük szerint? Vagy talán azt jelenti, hogy Istennek semmi köze az emberi élethez és a földön házasodhatnak, elválhatnak, tehetnek a gyermekeikkel a legszabadabb tetszésük szerint? Talán nem törődik Jézus az Istenember azzal, hogy itt a földön mit írnak és olvasnak az emberek?"

Nem, mindezt nem jelentik Jézus szavai! Ellenkezőleg, Ő az országát igen is itt a földön akarja megalapítani, ezen a világon. Az itten élő embereket akarja békebirodalmának megnyerni, az éhező és szomjas, a fázó és hajléktalan, a szegény, nyomorgó és gazdag embereket, de *nem ennek a világnak az elvei szerint, mert a földiesen gondolkodó ember elgondolása nem vezet célhoz, csak neki az Istenembernek elvei alapján lehet a gazdasági jóléthez eljutni és azt a földön állandósítani.*

III.

Kinek van igaza?

Ha vizsgálódó szémmel kísérik figyelemmel az utolsó évszázad szellemi áramlatait, arra az eredményre jutunk, hogy mindinkább két nagy táborra differenciálódik az emberiség. Az egyik, nevezhetem azt a hívőkének, élén a Róm. Kath. Egyházzal, Jézus alapelvein áll, a földi életet csak próbaidőnek tartja és földi javakban csak eszközöket lát.

Ezzel szemben áll a másik nagy tábor, nevezhetjük azt a hitetlenek táborának, melynek alapfelfogása

oda csúcsosodik ki, hogy ebben a földi életben kell az embernek minden célját elérnie, minden vágyát kielégítenie és ezáltal megszerezni a boldogságát. Az utolsó cél tehát a vagyon, a gazdagság, a hatalom és a befolyás.

Ennek a második tábornak felfogása szerint minden tanítás, mely a túlvilági életről szól az emberiségre káros hatással van, mert korlátozólag hat a gazdasági törekvésekre, a mezőgazdasági és ipari termelés és ezekkel kapcsolatban a fogyasztás fellendítésére, bénítólag a politikai befolyás és hatalom kiterjesztésére és megerősödésére, már pedig ezek nélkülözhetetlen előfeltételei minden gazdasági virágzásnak, általános jólétnek, röviden az emberek boldogságának.

E két tábor közül melyiknek van igaza?

Kétségtől annak, melyet a történelem igazolni fog, mert ebben az esetben is igaz a mondás: A gyakorlati életbe átvitt igazság arra mindig nemesítőleg hat vissza.

Az egész világ az elmúlt század folyamán gazdasági életét a második tábornak felfogása szerint rendezte be. Létre is hozott egy valóban csodálandó technikai kultúrát, de a kitűzött célt; az általános jólétet nem érte el. Ellenkezőleg: mind rohamosabb tempóban áramlott a vagyon néhány kevésnek kezei közé, míg velük szemben tűrhetetlen nagy lett a száma a semmivel sem rendelkező nyomorgóknak. Létrejött egy egészen beteg kapitalizmus és egy ugyanolyan egészségtelen proletáriátus. Kieleződtek egyrészt a tőke, másrészt az emberiség ellentétes érdekei. Mert ahelyett, hogy a dolog természete szerint a tőkét, a földi javakat, állították volna bele az emberiség jólétének szolgálatába, az emberiséget fogták a tőke igájába. Egészen felfordított gazdasági cél, de szenved is miatta az egész világ.

Ma már mindenki érzi, hogy így már nem lehet tovább, itt az alapos reform ideje. Reform kell, elhalaszt-hatatlanul kell, de nem csak egyes részletekre kiterjedő, vagy felületes, ma már alapvető reform kell, mely nem csak a külsőségeken változtat, de az egész gazdasági élet alapját képező felfogást is megváltoztatja. Szaki-

tani kell végre valahára az anyagelvű felfogással és vissza kell térni Jézus Krisztushoz, az Ő szociális elveihez és ezek alapján kell berendezni a világot.

A liberalizmusnak és kapitalizmusnak, a szociáldemokráciának és kommunizmusnak el kell tűnni a föld színéről és jönnie kell a *keresztény szociálizmusnak!*

„Miben áll a keresztény szociális állam ideál?” kérdezte vagy 16 évvel ezelőtt tőlem valaki. Akkor 25 éves fejvel még nem bírtam a kérdésre választ adni, de most íme itt megadom a feleletet.

Jézus Krisztus szociális elveinek következetes keresztülvitele alapján létre kell jönnie az általános jólétnek, mely nem ismeri a magánosok kezén lévő liberális mammut tőkét, de a proletáriátust sem, hanem ezek helyett egy egészséges, erős, arányos kiterjedésű birtokkal, és vagyonnal rendelkező társadalmat és ez a keresztény szociális államideál.

Hogyan valósul ez meg Jézus elvei alapján, kérdik.

A feleletet e kérdésre megadja Jézus Krisztus jelenleg uralkodó földi helytartója XI. Pius pápa apostoli körlevelében a *társadalmi rend megújításáról és alkalmazásáról az evangéliumi törvényhez*, melynek magyar fordítása bármely katolikus könyvkereskedés útján megszerezhető.

Ezen körlevélben lefektetett elvek azonban csak akkor fogják a kívánt gyümölcsöt megérlelni, ha sokan lesznek, akik ezen elveket megértik és magukévá teszik. Kik azok kérdezzük.

IV.

Ki segít rajtunk?

Egy nagyon beteg korba állított bele minket az isteni Gondviselés. A Luther féle szabad vizsgálódás és a Kant hirdette kritizmus nyomán felburjánzott ezer, meg ezer iskola és szellemi irány, ezer, meg ezer véleményét szabadon hirdeti a liberális sajtó. Ki mutat-

ja itt meg a biztos irányt, ki van ma még az igazság birtokában? Így kérdez a mélyebben látó, a gondolkodó.

A francia forradalom óta oly népszerű és ma már a serdülő ifjuság, sőt a gyermekek közé is lehadt elvek: a testvériség, egyenlőség és szabadság, oktan és téves értelmű hangoztatása, kiölte az emberekből a tekintély tiszteletét. Ki lesz az, aki mármost szótfogadásra tanít, aki helyre állítja a családokban és a társadalmi élet ezeregy rangfokán az alárendeltségi viszonyt és megtanítja ismét az engedelmességet?

A szabadelvűség az ipar, kereskedelem és mezőgazdaság világában az „aki birja marja” elv gyakorlati keresztülvitele, megteremtette a mammut tőkét egyrészt, a munkanélküliséget másrészt, azonfelül az emberek eszeveszett vágyát a pénz és gazdagság után, ki lesz az, aki megint elő meri hozni a szegénységet, mint ideált, aki bátran és határozottan a lelkiszegénység szeretetére mer tanítani, aki ismét beleviszi a közéletbe az irgalmat, aki kenyeret bír adni annyi ezer és millió éhezőnek?

A materialista világtérfogás felcsigázta az emberek igényeit, mindenki csak szórakozni, élvezni, mulatni akar, megnyíltak a dorbézolás, az erkölcstelenség és bűnös élvezetek zsilipei, ki lesz az aki ezt a tömeget az önmegtagadás útjaira visszavezeti?

Így kérdeznek korunk legjobbjai, de az eltévelyedettek és szenvedélyeiktől elragadottak is, mikor egy pillanatra magukba szállanak és feltámad bennük a vágy a megújulás után.

Ki segít rajtunk? kérdezik.

Nagy emberek kellene! Azok majd segítenek! azi nagyok!

Igen kellene, de nem nagy lángelmék, nem a természetes tehetségek nagy gényuszai, nem, ezeknél sokkal nagyobb emberek kellene, *természetfölötti nagyok*, akiknek az egész anyagi világ mélyen a lábai alatt fekszik, akik a természet fölötti kegyelmek erejében a világ fölé emelkedtek, akiket a földi vágyak és szenvedélyek nem hajtottak a rabságukba, akik

egészen önzetlenek bírnak lenni, akik épen, mert egészen tiszta jelleműek, gyógyítani bírnak. Ilyen emberek kellenek a világnak és ezek a legnagyobb zsenik azok, akiket egészen áthatottak Jézus Krisztus eszméi, akik egészen kiélik azokat önmagukban, akik röviden egy szóval **szentek**.

Szentek kellenek, akiket egészen átizzítottak Jézus lelki országának szociális reformeszméi, akik szívük lelkük trónjára egyedül Jézust emelték fel, akik elsősorban Isten akaratainak teljesítésében merülnek ki és nem keresnek maguknak földi kincsekben végcélokat, akiket egészen áthat a mennyei Atya gondoskodó segítségének bizonyossága, akik igazán a szó teljes értelmében altruisták és irgalmas szívűek és akik a szeretet törvényét gyakorlatilag is megvalósítják.

Szentek kellenek épen ma!

Borromei szt. Károlyok és Szalézi szt. Ferencek a püspöki székekbe, Viennei szt. Jánosok a plébániák élére, Bellármín szt. Róbertek és Canisius szt. Péterek a katedrákra, Calazanti szt. Józsefek és Boldog Don Boskók az ifjúság élére, Szt. József szerénységű családapák és szt. Imre tisztaságú ifjúság, szt. István jobbkezü gazdagok és Bayloni szt. Paszkál szívű koldusok, Morus szt. Tamás jellemű politikusok és Assisi szt. Ferenc felfogású szociálreformátorok és meg fog újulni a föld színe!

Hogyan? Ezek nyomában? Igen, mert a mának 10.000 baját a *bűn* hozta létre, az uzsora és a kapzsiság, az elhanyagolt kötelességek és a lustaság, az önzés és a pénzimádás, a kevélység, paráznaság és torkosság, a test és a szemek 100 kívánsága, az életnek számtalan kevélysége, hiúsága. *Amit pedig a bűn elrontott és beteggé tett, azt bűnnel nem, azt csak erénnyel lehet gyógyítani.*

A mának ezer büntől tönkretett közállapotait csak az erény és pedig a hősies erény gyógyíthatja meg, erények pedig nincsenek máshol, mint Jézusnál. Nem is hozhat könnyebbülést más, mint aki az Út, az Élet és az Igazság, akiből az igazi élet vize fakad,

akiből mind ama elsorolt nagy szentek szünet nélkül merítették és ittak, akinek erejéből és kegyelmeiből éltek, hogy meghódíthassanak Jézus Szívének egész országokat.

Azért, ha eljön egyszer erre a földre az általános jólét és megelégedettség, a nyugalom és béke országa, az csak Jézus Szívének elvei, a szeretet, a lelki szegénység, a szelídség és alázatosság szerint fog felépülni és nem a Zsinagóga, sem a liberalizmus, vagy marxizmus vágya és tanítása szerint, „mert senki másban sincsen üdvösség; és nem adatott nekünk más Név az ég alatt, melyben boldogulhatunk és boldogulni tartozunk (Ap. csel. 4, 12.), mint Jézus neve.

Könyvemnek végére értem.

Igyekeztem tehetségem szerint feltárni ama gyönyörű igazságok rendszerét, a melyekből a katolikus világfelfogás össze van téve. Ezen igazságok elfogadására senkit sem lehet kényszeríteni, — az ember szabadakaratú lény, — de súlyosan vétkezik Isten és az emberiség ellen az, aki miután igazságukat belátta, nem gyakorol erőszakot magán, hanem könnyelműen tovább halad a hazugság és világromboló bűn útjain.

Feltártam az erényhez, az igazi jellem nagysághoz, a hősiesség lelkületéhez elvezető utat is, ezen is csak azok fognak járni, akik a teljes értékű nagyság után törekednek; és ezen az úton meg is fogják találni lelkük békéjét és harmonikus boldogságát, míg a többiek, a bűn és az önzés útján haladók megmaradnak boldogtalan törpéknek.

Elmondottam az igazi gazdasági restauráció és konszolidáció elveit és azt hiszem megmutattam azt az utat is, mely oda, azaz Isten országához, a Messiás birodalmához elvezet.

A Messiás birodalma! Jézus szent Szívének országa, mely után epedve vágyódtak az elnyomottak, mert ott az irgalom és a szeretet még a farkasokból és párducokból is bárányokat alakít, — mely után sírnak

a tudatlanok, mert abban az Istenbe vetett hit napja világít és oszlat el minden sötétséget, — mely után sóhajtoztak szegények, mert abban a gazdagok egy kicsiny könyörgésre is sokat fognak adni, — melyért imádkoznak a betegek is, hogy az Isten szerete által kifinomított kezek simítsák le homlokukról a szenvedések által összevont ráncokat.

Mi Atyánk jöjjön el a Te országod, a szeretet, az irgalom, a lelki szerénység, a megértés, a béke és boldogság birodalma bár jönne mielőbb közibénk.

Ennek az országnak légy Te is harcosa Kedves Olvasóm, hogy mielőbb teljesedésbe menjen annyi millió ember óhajta, melyet e kis fohász ima fejez ki legszebben:

„Jézus szentséges Szíve, jöjjön el a Te országod.”

ZÁRÓSZÓ.

Kedves olvasóm! Ha ezen könyv elolvasása után úgy találod, hogy az használt lelkednek és némi tanulságot meritettél abból az emberibb életre és Isten szeretetére, ne sajnáld egyrészt a fáradságot és olvasd el azt újra-meg újra, másrészt a néhány krajcárt, amibe az kerül és vedd meg azt még egy példányban egy olyan rokonod vagy barátod részére, akinek ítéleted szerint azzal ugyancsak lelki hasznára lehetsz, de aki azt nem venné meg a saját maga részére.

Ily irányú apostolkodásokért az Isten lesz az, aki Neked megfizet.

TARTALOMJEGYZÉK.

Előszó	5
Bevezetés	7

Első nap.

I. Előadás. Van Isten	15
II. Előadás. Az értelmes teremtmények célja	27
III. Előadás. Az értelmetlen teremtmények célja	37
IV. Előadás. A bűn fajtái	50
V. Előadás. A leszármazási elmélet	61

Második nap.

VI. Előadás. A bűn rosszassága	75
VII. Előadás. Van pokol	85
VIII. Előadás. A korszellem bűnei	97
IX. Előadás. A halál	111
X. Előadás. Egy-két szó az emberi lélekről	121

Harmadik nap.

XI. Előadás. A Megváltó	135
XII. Előadás. A tékozló fiú	150
XIII. Előadás. Az Oltáriszentség	160
XIV. Előadás. A keresztt	175
XV. Előadás. Isten országa	186

